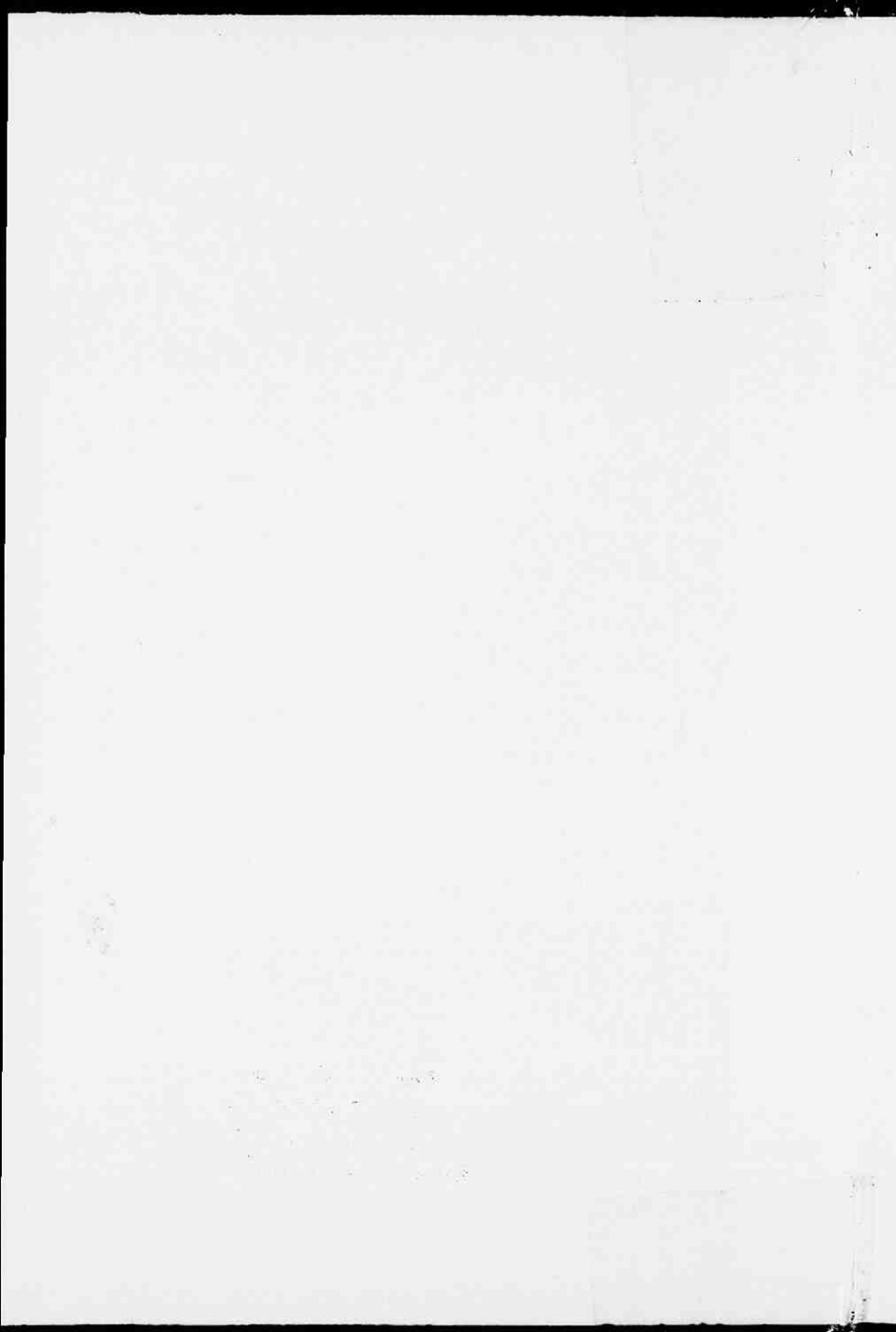

De Delftsche wonderdokter

<https://hdl.handle.net/1874/322554>

voors
oll

LXIX
BOS-TOU
bto

Instituut De Voofs
voor Nederlandse Taal-
en Letterkunde aan de
Rijksuniversiteit te Utrecht

2 de . 6.50

LXIX

BOS-TOU

b10

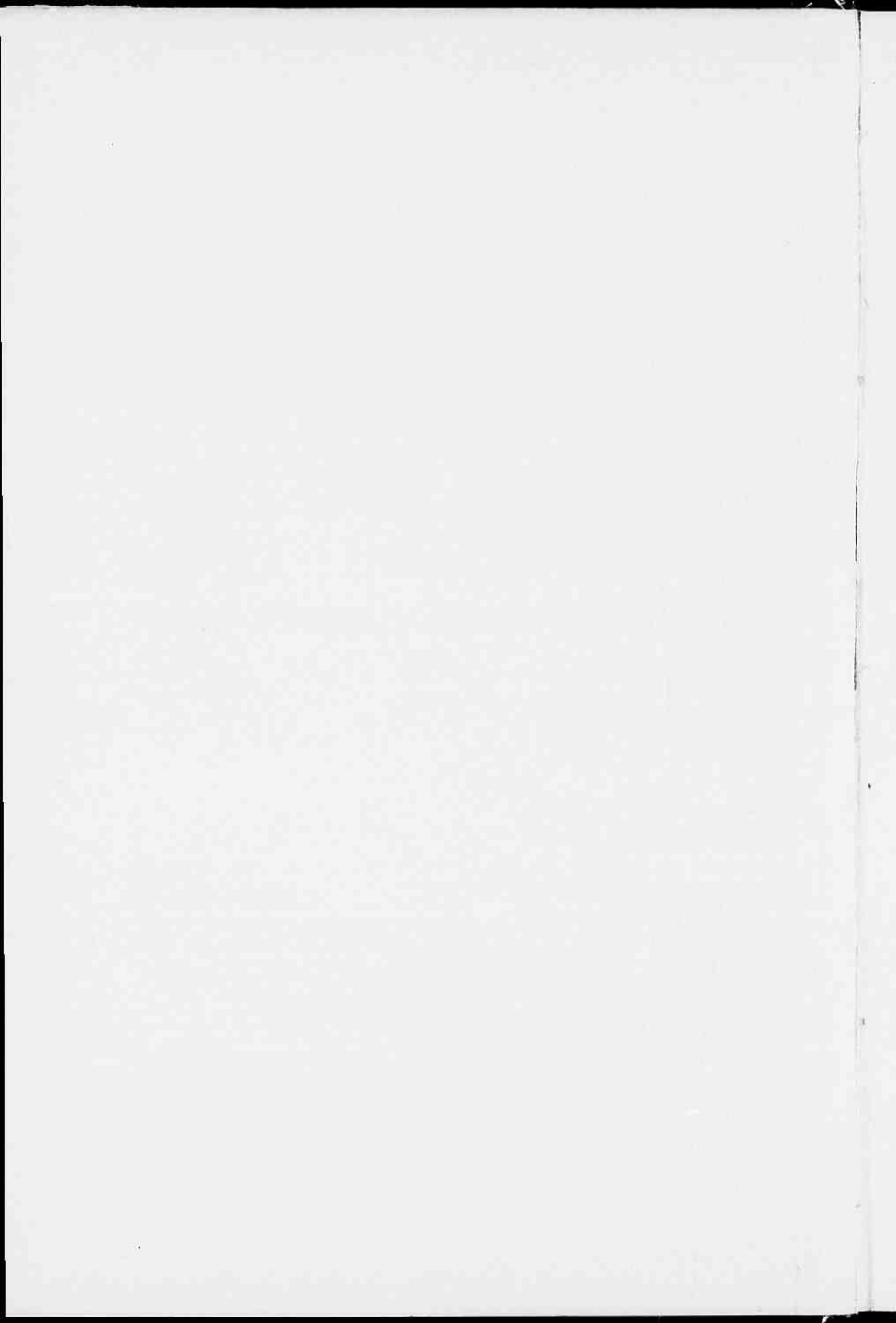
12090

864

DE DELFTSCHE WONDERDOKTER.

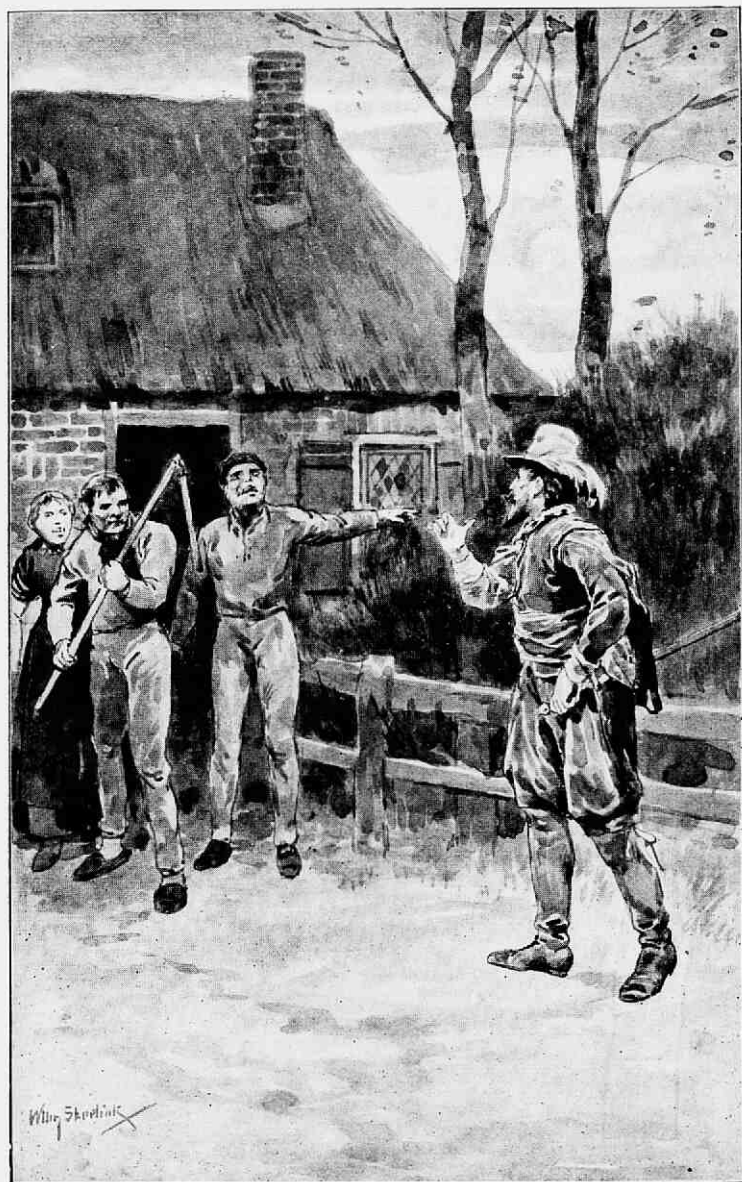
I.

Instituut De Vooya
voor Nederlandse Taal-
en Letterkunde aan de
Rijksuniversiteit te Utrecht

J. H. Vergenot.

2-8-1905.

DE DELFTSCHE WONDERDOKTER

DOOR

A. L. G. BOSBOOM—TOUSSAINT.

Met Illustratiën

Naar teekeningen

VAN

Wm. STEELINK.

EERSTE DEEL.

RIJKSUNIVERSITEIT UTRECHT

1130 0104

ROTTERDAM. — D. BOLLE.

HOOFDSTUK I.

Zoo een Friesche landman, een Zeeuwsche kustbewoner, een burger van de Vlaamsche of Geldersche grenzen op den 16den Maart des jaars 1595 het statelijk Delft ware binnengetreden, zonder voorbereid te zijn op 't geen hij er zien zoude, ware hij wis door de uiterste verbazing getroffen bij 't aanschouwen van Goverts oude stad in vollen feesttooi, te midden van den OORLOG! dien schrikkelijken oorlog, die op het veertigjarige martelaarschap was gevolgd; een oorlog, waarvan het einde niet was te voorzien, en die reeds zooveel bloed kostte, en zooveel tranen en zooveel goud, door den vrijheidlievenden landzaat niet onwillig, maar even zeker niet uit zijn overvloed voor de algemeene zaak ten offer gebracht; een oorlog, waarvan hij, beklagenswaardige plattelandsbewoner, in zijn verwoesten oogst, in zijne verbrande schuren, in zijn bedreigd gezin, de loodzware lasten op iedere wijze had te dragen; een oorlog, die de be-rooide burgers der grens- en kuststeden in gedurige siddering hield onder den slag van brandschatting en plundering, van overvallen des vijands en van invallen der woeste krijgsbenden, die beschermers heetten en maar al te vaak zich baldadige overweldigers toonden; een oorlog in het eind, die alles verarmde en deed kwijnen, wat niet uit dat onvermijdelijk kwaad zelf nieuwe levenskracht vermocht te putten, noch versche bronnen van welvaart voor zich zag ontspringen, nu de oude waren verstopt.

„Zeker, daar moest eenige groote overwinning zijn behaald!” zou de naïeve huisman, dien wij voor 't oogenblik als opmerker invoeren, bij zich zelven hebben gezegd; „of wel, was door „'s Heeren gunst het onmogelijke geschied, was de vrede gesloten, en had Spanje, afziende van hare rechten en eischen, de „jonge republiek erkend en tot onafhankelijken staat verklaard; „en was het de heuglijke nieuwmare van deze ongewachte uitkomst, die de stad Delft zich voorstelde dus luisterrijk te vieren; „of hadden Frankrijk en Engeland, beiden met vrijgevigheid, „zonder eigenbaat, en geheel ter goeder trouw, zich eendrachtelijk „verbonden om Spanje openlijk den oorlog aan te doen in vereniging met de Geüniceerde provinciën, en was het de lang „gewenschte zekerheid van dit drievoudig verbond, die de stad „Delft uitlokte om zich in feestdooi te dossen?”

Naar diens. eenvoudigen mans inzicht kon het toch niet anders, of het moest eenige groote uitkomst zijn, eenige gewichtige gebeurtenis, waarbij stad en land gebaat waren, die op een tijdstip als dit het vorsteljk Delft zulk een feestelijk aanzien gaf.

Al de huizen op het marktplein en langs het Oud-Delft waren versierd met festoenen en draperiën; het oude St. Aagtenklooster, tot prinselijke verblijfplaats ingericht, was statelijk uitgemonsterd met sparrenloof, wimpels en wapenschilden, en voerde de Oranje-vaan hoog in de lucht, terwijl de oude kerk de geliefde drie-kleur in breede banen liet wapperen van haar trans.

Men ziet burgers en burgeressen van ailen stand hunne huizen verlaten en zich op straat vertoonen in hun Zondagsgewaad, als ware de dertiende Maart geen werkdag geweest, maar een vierdag, waarop men niets had te doen dan in ledigheid rond te slenteren. Maar toch, het blijkt dat de wandeling een doel heeft; dat de schare, die van verschillende kanten komt toegelopen, naar eene en dezelfde plaats zich heenwendt, en wel naar het ruime marktplein voor het stadhuis.

Het marktveld zelf is van de bestrating ontbloot, ten bewijs

lat het heden gebruikt moet worden tot een gansch ander einde dan het houden der wekelijksche markt, waarbij dorpen en stellingen belang hebben. Zeker gaat hier eenige vertooning plaats vinden, die de nieuwsgierigheid der menigte aanlokt. Maar het verder doordringen wordt haar niet toegestaan, zij wordt op een afstand gehouden door eene omheining, die als een wijden cirkel trekt rondom het marktplein, en waarvan de toegangen niet slechts door hechte balies zijn afgesloten, maar ook bewaakt worden door de stadsschutters, met pick en hellebaard gewapend, waarom dan ook de meerderheid zich vergenoegt met post te vatten rondom het afschutsel, waar de vorsten zeker de meeste kans hebben om goed te zien, mits ze slechts niet te veel gedrongen en verontrust worden door de minder begunstigden, die hun dien voorrang benijden.

„Het „*ôte-toi de là que je m'y mette*” zal er zeker zonder eenige conscientie worden toegepast. Anderen, wier kleeding hen kennelijk van het volk en de schamele menigte onderscheidt, wenden zich zijwaarts af, op verderen afstand van den circus, waar stellaadjes zijn opgeslagen met zit- en staanplaatsen ten dienste van zulke toeschouwers, die het recht verkregen hebben om daar meer op hun gemak te zijn. Niet weinigen ook keeren in tot de huizen, die rondom het marktplein liggen, waar zij de ramen der bovenverdieping bezetten, terwijl minder gelukkigen zich met de zolder- en dakvensters moeten vergevoegen en menig hachje er geene zwaarigheid in ziet om zijne fortuin te zoeken op de leiendaken.

Vóór de puie van 't stadhuis was ook eene hooge en breede estrade opgericht in den vorm van een balkon met afhangende draperiën, waarop wapenschilden en slingers van groen met kleurige linten treffelijk uitkwamen. Hier zijn de zitplaatsen met laken bekleed en door een gehemelte overwelfd, hetgeen bewijst dat ze bestemd zijn voor personaadjes van hoogen rang. Ter weërszijde van dit balkon zijn nog andere kostelijk bekleede zitplaatsen

ingericht voor lieden van aanzien, die als genoodigden en niet als hoofdpersoon het schouwspel zouden bijwonen, dat, naar de voorbereidende maatregelen te oordeelen, moest bestaan in ringsteken, combattementen, en dergelijke krijgshaftige oefeningen te voet en te paard, niet ongelijk aan de oude ridderlijke steekspelen, waarvan de herinnering te dezer gelegenheid nog eens zou worden opgefrischt, ten genoegen der Delvenaars of van wie verder ter viering van dit feest naar hunne stad waren opgegaan. En dat waren niet weinigen, wij verzekeren het u.

Het krioelde van vreemdelingen, en daaronder waren personen van naam en van rang uit bijna iedere provincie der Vereenigde Nederlanden. Men zag Statenboden in 't officieel kostuum, ten bewijze dat er leden uit de Staten van Holland en uit die der Generaliteit waren opgekomen in hunne qualiteit.

De garde van zijne prinselijke Excellentie doorkruiste de straten, waaruit bleek dat de stadhouder zich te Delft bevond. Verder wemelde het van pages, lakeien, heidukken, alien in livreen. Staatsche ruiters renden door de stad, en Duitsche voetknechten trokken in rotten op naar de schouwplaats. Pal-freniers, die kostelijk getuigde paarden voortleidden, wagens en draagstoelen, zooals ze destijds bij vrouwen en lieden van hoo-gen rang in gebruik waren, kwamen door verschillende poorten de stad binnen; met één woord, het scheen wel of „alle prin-cipale personaadjes uit den Hahe” en vele aanzienlijke heeren en vrouwen van elders als bij afspraak hier samentroffen.

En zoo was het ook. Prins Maurits was er voor uit Gelder-land gekomen, waar hij ter landdag was geweest, en bracht zijn jeugdigen broeder Hendrik Frederik met zich; de graaf van Hohenlo had er het slot van Buren voor verlaten, waar hij na zijn huwelijk met gravin Maria van Nassau de wittebroods-weken had doorgebracht; zelfs had de advocaat van Holland, Meester Johan van Oldenbarneveld, voor ditmaal zijne drukke besognes in den Haag terzijde gelaten, om te Delft meê feest

te vieren. Hertog Frederik von Lunenburg, de keurvorst van Brandenburg en andere Duitsche heeren waren tet hetzelfde doel herwaarts overgekomen, terwijl de Paltsgraaf en de Landgraaf van Hessen zich lieten vertegenwoordigen door gezanten. Verscheidene kolonels, ritmeesters en kapiteinen, zoo van de Staatsche als der vreemde hulptroepen, hadden het mede van hun plicht geacht hier tegenwoordig te zijn.

Maar al den omslag, alle bezwaren en onkosten, die het verblijf van zulk een aantal Hooggeboren mannen en vrouwen, en doorluchtige vreemdelingen met hun aanzienlijk gevolg noodwendig moesten veroorzaken, had ongelukkiglijk niet tot aanleiding eene gebeurtenis van algemeen belang, zooals de goede huisman, dien wij daareven invoerden, in zijne „simplheid” zich voorstelde, als alleen de *geldige* reden te kunnen zijn voor zulk een kostbaar en luidruchtig feestrumoer, te midden van den bangen druk der tijden. Helaas, neen! het land was *niet* verlost van de harpije des oorlogs; er was niet eens eene groote overwinning behaald, en na een harden, drukkenden winter, heerschte alom schaarschte van de noodigste levensbehoeften, tot gebrek, tot hongersnood toe. Een deel van de lage landen stond reeds onder water, terwijl de gezwollen rivieren, waar de ijsschollen reeds tot rotsen waren opeengekruid, het overige ernstig bedreigden. Een enkele Maartsche storm was er slechts noodig, en die bedreiging was tenuitvoergelegd! En dies ondanks stelde men zich voor dus triomfantelijk feest te vieren, en al die pompeuse aanstalten, al dat drukke gejubel en vreugdegebaar had geene andere berechtiging (om eens een ferm germanisme te mijnen) dan

EENE BRUILOFT!

Wel is waar eene bruiloft, aangericht ter viering van eene hoog aanzienlijke huwelijksverbintenis, maar toch het was niet eens de jonge stadhouder zelf, die, naar den wensch van alle

belangstellenden in vader Willems stamhuis, een echtverbond aanging met eenige minnelijke prinses, die een schitterenden bruidschat en krachtige alliantie aanbracht; ach neen! Het was slechts een zijner aanverwanten, graaf George Eberhard van Solms, heer van Muntzenberg, kolonel in der Staten dienst, die zich in 't huwelijk begaf met de gravin Sabina van Egmond, vrouwe van Beierland, achtste kind van de elf, die Lamoraal van Egmond vaderloos achterliet, toen hij ten jare 1568 het schavot beklom als een der eerste hooggeboren slachtoffers van Alba's schrikbewind in de Nederlanden.

Lamoraal van Egmond was gevallen als een martelaar voor de heilige zaak der vrijheid; en al was die eeretitel niet volkomen gerechtvaardigd, al was hij allermeeest slachtoffer geworden van zijne eigene wankelmoedigheid en overmatig zelfvertrouwen, al levert hij het bewijs, dat men zelfs in het wereldsche geen twee heeren kan dienen: een absoluut koning, en den opkomenden vrijheidsgeest; hij was toch eenmaal medestander geweest van de edele mannen, die zich de zaak van 't verdrukte volk hadden aangetrokken; en al had hij niet met kloekheid en beslistheid partij gekozen, hij had toch aan de zijde gestaan van Willem van Oranje, hij was onder Alba's moordbijl gevallen nevens den graaf van Hoorn, bewijs dat Filips II hem voor schuldig had gehouden, al betuigde hij zelf van zijne trouw! Schuld bij Filips gold voor deugd bij de opkomende republiek; diestijds was men er niet op gescherpt om zulke verdiensten al te nauwkeurig te schiften en te wegen. Genoeg, men hield zijne nagedachtenis in hooge vereering, en men bleef belangstelling koesteren voor die leden van zijn geslacht, die naar Holland de wijk hadden genomen en met Spanjes koning hadden gebroken. Des graven zonen hadden die keuze niet gedaan, en de meesten zijner dochteren ook waren buitenslands gebleven. Maar de beide jonkvrouwen Sabina en Françoise hadden, na moeitevolle ballingschap in Frankrijk en

Duitschland, voor goed ruste gezocht op Hollandsch grondgebied; en nu de oudste hare hand aan den graaf van Solms schonk, achtten de Staten het gepast, om op schitterende wijze, in naam des volks, hunne deelneming te toonen aan het hooge bruidspaar.

Want ook de heeren van Solms stonden goed aangeschreven in de gunst der Staten. Hoewel Duitschers van afkomst, werden zij in Holland niet meer als vreemdelingen beschouwd; en George Eberhard, zoowel als zijne verwanten uit andere takken van zijn huis (Solms-Lich, Solms-Braunfels), hadden goede diensten bewezen in den vrijheidskrijg, hadden zich in de Leycestersche voorrangtwisten trouw aan der Staten zijde gehouden, en hunne verwantschap aan het huis van Nassau maakte hen welgevallig aan Maurits en gaf hun aanzien in de oogen des volks, welks levendige sympathie voor alles wat maar een druppeltje Nassau's bloed in de aderen had, het der regeering tot een plicht maakte, om Vader Willem te eeren ook in de versten graad zijner afstamming.

Maar wij haasten ons het te zeggen, de Hollandsche regenten van dat tijdperk hadden geene aansporing van de zijde des volks noodig, om de aanzienlijke personen, die zich bij de Republiek verdienstelijk hadden gemaakt, of van wie zij nog diensten wachtten, door openlijke hulde van hunne waardeering bewijs te geven. En die hulde bestond niet in holle klanken en ledige betuigingen. Integendeel, het is opmerkelijk, met hoeveel gulheid zij eenparig besloten tot het besteden van zeer aanzienlijke geldsommen voor geschenken en feestvieringen bij zulke gelegenheid, te midden zelfs van de bitterste klachten over de schaarschheid der geldmiddelen; — diezelfde mannen, die geen penning toestonden voor de noodzakelijkste oorlogsbehoeften of regeeringskosten, zonder voorzichtig wikkelen en wegen, ja, zelfs niet zonder kleingeestig beknibbelen van 't geen ruimte en onbekrompenheid had gevorderd!

Het bruidspaar, van deze gezindheid bewust, had dan ook

niet verzuimd om aan alle autoriteiten van den lande, te beginnen met de heeren Staten van Holland en Zeeland, die zij wel wisten den boventoon te voeren in de Generaliteit, solemneel-
lijk kennis te geven van hun voornemen, en hen te gelijk uit-
tenoodigen om het bruiloftsfeest met hunne tegenwoordigheid
te vereeren; eene kennisgeving, die van Statenwege beantwoord
werd door hoffelijke betuigingen van deelneming niet alleen,
maar ook door rijke schenkaadjen aan bruid en bruidegom,
terwijl zij beloofden aan de noodiging gevolg te geven. Eene
officiële deputatie uit de Staten van Holland was, dan ook
verschenen, aanbiedende twee gouden competassen een verguld
lampet en waschbekken, te zamen eene waarde voorstellende van
meer dan achtduizend gulden; verder voor de bruid een halscarkant
en een bagge, die ook meer dan vierduizend gulden kostten.

De Staten van Zeeland, die den graaf een commando had-
den opgedragen in hunne provincie, gaven een geschenk in
geld, ten bedrage van zesduizend gulden. De gedeputeerden
van Utrecht boden een paar zilver vergulde competassen aan,
terwijl de overigen min vermogende provinciën, die daarbij nog
half onder den vijand zaten, òf zich onthielden, òf door min
beduidende geschenken simpellijk hun goeden wil toonden.
Maar alles te zamen maakte een aardig sommetje, vooral als
men denkt aan het groote verschil der geldswaarde tusschen
die dagen en onzen tijd. Neemt men daarbij in aanmerking,
dat nog kort geleden, in 't begin van Februari, bij 't huwelijk
van den graaf van Hohenlo met de oudste dochter van prins
Willem I, de Staten zich hadden beijverd om dezen geschenken
aan te bieden, geëvenredigd aan hun rang en de genegenheid
die men gevoelde voor dat doorluchtig paar; dat aan prins
Maurits omstreeks dezen zelfden tijd vijf en twintig duizend
gulden werden toegekend, ter tegemoetkoming van schulden in
's lands dienst gemaakt; dat er intusschen nog andere dochters
van Willem I waren getrouwd, of op het punt stonden in 't

huwelijk te treden, wier aanspraak op de vrijgevigheid der Staten geene mindere was, terwijl de prinsesse douairière en haar jeugdige zoon Hendrik Frederik geen minder aandeel hadden in hunne gunsten en gaven, dan zal men moeten toestemmen, dat de gehechtheid, die zij betuigden te gevoelen voor de leden van het Nassau's geslacht geen ijdele klank was; en als men dan overweegt, dat Johan van Oldenbarneveld, als advocaat van Holland, niet slechts de mond maar ook de *ziel* was van het lichaam, waaruit deze milde resolutiën uitgingen, dan moet men tot de erkenenis komen, dat hij, in dit tijdperk althans, zich met waarheid den vriend en voorstander van Prins Willems nakomelingen heeft betoond, en dat, zoo hij streefde naar een beslist overwicht op het bestier der zaken, hij zeer zeker niet is aangevangen met dien invloed te gebruiken ten nadeele van Maurits. Integendeel, zoo haast de gelegenheid zich voordeed om dezen met een nieuwen stadhouderspost te bekleeden, had hij die aangegrepen. Waarheid is, dat volgens het staatsbeginsel, dat al meer en meer de overhand kreeg, een stadhouder altijd maar was de dienaar der souvereine Staten, en dat, zelfs waar hij eigen heerschzuchtige plannen beoogde, eene voorzichtige politiek Barneveld nog zou hebben voorgeschreven den Zoon van Oranje op den voorgrond te plaatsen. De gunst en 't vertrouwen van het volk was te verkrijgen noch te bewaren, zonder dat prestige en de Oranjeleus. Daarbij, een eminent hoofd moest er zijn, ook tegenover het buitenland, dat eene zuivere onverbloemde democratie niet dan met wantrouwen zou zien oprijzen. Welnu, Maurits was stadhouder van de vier belangrijkste gewesten en stond aan 't hoofd van de krijgsmacht. Het is zoo, ook als krijgsoverste had de jonge held, ondanks de lauweren die hij reeds verwierf, nog met menigerlei belemmerend toezicht te kampen; maar toch, het een als het ander bewijst, dat de grijze staatsman zich in later tijd met recht mocht beroemen, „dat hij altijd het zijne had gedaan voor het avancement van

het huis van Oranje," wat er dan ook naast of tusschendoor schuilen mocht. Dan, wij zijn jammerlijk afgedwaald van onze bruiloft, en in stede van ons te verdiepen in beschouwingen over de verhouding van Oldenbarneveld tot Maurits, behoorden wij te vertellen, hoe men tot het houden van middeleeuwsche spelen was gekomen in een land, dat met het oude leenstelsel en alle diergelijke gewoonten gebroken had of trachtte te breken; in een land, waarin de ridderchap meer en meer op den achtergrond geraakte, om voor de opkomende regeerings- en handels-aristocratie plaats te maken. In een land bovenal, waar de gereformeerde religie den rang en de rechten van eene staatskerk had verkregen, waar bijgevolg alles die tint van ernst en strengheid moest dragen, die de protestantsche kerken zoo arm en zoo koud maakt.... in de verwende oogen van het zinnelijk Roomsche-Katholicisme.

Vooreerst moeten wij doen opmerken, dat men nog niet zoo terstond gebroken heeft met hetgeen men aanvangt af te snijden; dat zij die zich uit volle overtuiging tot die Gereformeerde Kerk hadden begeven en met een oprecht hart voor hare stichting en bevestiging ijverden, eene kleine minderheid uitmaakten, te midden van een groot deel besluiteloozen of onverschilligen, dus genoemde Libertijnen, die zich gehaast hadden „het papisme", zooals zij het scholden, den rug toe te keeren, maar die traag en flauwhartig waren als het er op aankwam iets beters te grijpen. Vervolgens was een groot deel der burgers van de Nieuwe Republiek, en daaronder van de rijkste en oudste geslachten, nog in volle beteekenis Roomsche-Katholiek gebleven, al was hun de openlijke oefening van hun eeredienst voorhands ontzegd; en daarnevens, wel *tegen* Rome gekeerd, maar echter niet *met* de Gereformeerde Kerk vereenigd, verschillende sekten, uit de reformatie ontstaan, en aan wie evenmin vrijheid van godsdienst was verleend. Vrijheid van conscientie, die vrijheid, waarbij niemand gedwongen werd zich bij de publieke Kerk te voegen, werd genoten en... zij werd ruimschoots gebruikt.

Maar als men dezen staat van zaken dus beziet, wordt het begrijpelijk, dat de ernst van het Calvinisme nog maar op enkelen invloed kon oefenen, en zeer verre was van zijn stempel te kunnen drukken op de geheele bevolking; dat er wel wetten en voorschriften werden gegeven in den geest der hervorming; dat Magistraat en Consistorie, waar zij het eens konden worden, wel het mogelijke deden om de Geünieerde gewesten in onderscheiding van de Roomsche landen tot een hervormden Staat op te bouwen, maar uit voorzegde redenen ging die bouw langzaam en stouterig, en viel er wel eens iets in duigen, dat men gemeend had reeds opgericht te zijn. Ingewortelde zeden en gewoonten van geheel een volk, van een volk waarvan iedere provincie zijne eigenaardigheden, taal en kleeding had, en iedere stad bijna hare eigendommelijke instellingen, usantiën en kostumen, zulke ingewortelde zeden en gewoonten verandert men niet met eene omwenteling van zaken. Alleen het herboren hart dat zich naar God keert, heeft de kracht zich op eenmaal te verfrisschen en te vernieuwen, en alles weg te wisschen en af te sterven, wat hinderlijk kan zijn in de richting die het wenscht te volgen; maar door deze enge poort gingen voorwaar niet allen in, die zich bij de Publieke Kerk hadden gevoegd! En wat baten consistoriale bepalingen, als er niet eene innerlijke gewilligheid is in den geest der gemeente om ze op te volgen; de strenge Calvinistische predikanten onderonden het, onder anderen, waar zij met volhardende getrouwheid en in alle scherpte van hun ijver predikten tegen het „uitzinnig en ongoddelijk” bruilofthouden, tegen mommedansen, maskeraden, optochten, vertooningen van allerlei aard. Zij mochten er censuur tegen aanwenden en de donderslagen hunner welsprekendheid tegen uitgalmen, het baatte niet; men betaalde de boeten aan gods- en weeshuizen, door de wetten tegen de weelde opgelegd; men getroostte zich de bedreiging van den kerkelijken ban, te druk misbruikt uit aanzien van de

menigte van overtredingen, om even druk te worden toegepast. De uitzinnige en ongodelijke bruiloftsfeesten, de overmatig verkwistende doopmalen en de met alle tucht en waardigheid strijdende begrafenis-slemppartijen gingen hun gang; ieder bijkans ging daarin boven zijn staat. Zoo de grooten en rijken voorgingen, de burgers bleven niet achter, en de huislieden zelf bij al de billijke reden tot klagen die zij hadden over hun ellendigen toestand, vonden bij zulke gelegenheid geld of krediet genoeg, om minstens een vier-en-twintig uur in de grofste en onbehouwenste overdaad rond te plassen. Zeker, men was gezind voor 't Gereformeerd geloof te strijden in 't open veld, er den hongerdood voor in te wachten op de wallen eener belegerde stad, als in den eersten gloed van vrijheids- en religiejver; men had Filips II van harte afgezworen, en niemand, zelfs geen verstandig Katholiek, wenschte hem terug; men haatte den paus van Rome, meer dan den „Grooten Turk,” en vrij wat meer dan de zonde; maar het viel nog gemakkelijker (al kostte het bloed en goud) die beiden de gehoorzaamheid op te zeggen, dan de zeden en gebruiken te ontwennen, die sinds eeuwen het maatschappelijk leven hadden beheerscht, en die als vereenzelvigd waren met dat leven zelf; en wie de kermissen (ontstaan van de kerkmissen), de vastenavondpret, het gebruik der paascheieren na de Vasten, op eenmaal had willen afschaffen, zou ervaren hebben, dat de kracht der gewoonte en de macht der zinnelijkheid mogendheden zijn, die zich niet met een enkelen schok van hunne zetels laten stooten. Zeker, er waren van regeeringswege genoeg besluiten en bepalingen genomen tegen de weelde en hare uitspattingen — en vrij strenge zelfs; — maar het ging er meê als met de barre plakkaten tegen de Roomschegezinden; zij werden niet dan uiterst zelden toegepast, en 't een als het ander ging zijn gang; de conscientïen wilden vrij zijn ook in dezen; de nieuwe burger van de opkomende Republiek liet volgaarne het regeeren over aan de eens gekozen

magistraten, maar hij wilde meester zijn in zijn eigen huis, al ware het dan ook om de buitensporigheden te bedrijven, die zijn geweten, evenals zijne beurs hem schenen te veroorloven.

Ook de geschiedenis leert het wat de Bijbel predikt, dat het juk van het vleesch oneindig zwaarder valt af te schudden dan dat van den felsten tiran.

Maar dat alles maakt toch een tournooi in de goede stad Delft ten jare 1595 niet tot een gewoon schouwspel, en wij zullen ons tot het bruidspaar moeten keeren om het minder bevreemdend te vinden.

Uit aanzien van hunne doorluchtige afkomst en den grooten naam dien beiden hadden op te houden, achtten zij zich verplicht hunne huwelijksverbintenis op het luisterrijkst te vieren. Goede politiek, zoowel als de berekening eener niet onrechtmatige belangzucht bewoog hen, zooals wij reeds zeiden, de hooge autoriteiten des lands op hun feest te noodigen. Daarbij hadden zij van weêrszijden, behalve talrijke relatiën binnenslands onder den adel en de voorname krijgsoversten, ook buitenslands eene macht van bloed- en aanverwanten, in wier bijzijn zij te dezer gelegenheid eene eer stelden. Nu spreekt het wel van zelve dat men zoovele hooge vorstelijke personaadjen, met of zonder hunne gemalinnen, niet voor een enkel bruiloftsmaal uit den vreemde kon laten komen, in een tijd, waarin zelfs het reizen binnenslands van de eene provincie naar de andere geene kleinigheid was, en er allerlei tijdverlies, moeiten, gevaren, om van de kosten niet te spreken, aan verbonden waren, zoo men uit de Deutsche Vorstenstaten tot midden in Holland, tot in de stad Delft wilde komen, waar de *étiquette* vorderde dat het huwelijk gesloten werd, en waar de jonggehuwden zich dachten te vestigen. Bijgevolg zouden de feestelijkheden duren van den 14den Maart, den trouwdag, tot den 18den, toen men *begon* te scheiden, zooals Duyck vermeldt, en voor ieder van die dagen moesten aangename en afwisselende tijdkortingen worden uit-

gedacht, zou de bruiloft zijn wat het bruidspaar voorgenomen had er van te maken, eene „sompstueuse, magnifique en liberale bruiloft,” daar men nog maandenlang van spreken zou in den lande van Holland, waarvan het gerucht wijd en zijd zou uitgaan, en die de historieschrijver zelfs belangrijk genoeg zou achten om der vergetelheid te ontrukken. Welnu! dan moest er ook iets ongewoons en openbaars plaats hebben; maskeraden, vertooningen en gecostumeerde optochten waren in 't geheel *niet* ongewoon bij bruiloftsfeesten; geen welgesteld burger trouwde er die niet door een mommedans op zijn bruiloft werd verrast. Hoe natuurlijk moest dus het denkbeeld om een ridderlijk wapenspel te houden opkomen in een krijgshaftig edelman, een Duitschen vrijheer als de graaf van Solms, en eene bruid als gravin Sabina van Egmond, en met hoeveel blijdschap moest het worden toegejuicht door al die jonge edelen, krijgslieden en doorluchtige heeren, die nu voor een oogenblik aan de lasten en bezwaren van den oorlog ontruikt, nog weêr zich vermeien zouden in ridderlijke spelen en oefeningen, maar zonder de bloedige kansen van den werkelijken strijd. En de magistraat van Delft, die in de eerste plaats moest geraadpleegd worden, en zijne toestemming geven tot het houden van zoodanige publieke spelen, behalve dat hij niet licht iets weigeren zou dat geaccordeerd kon worden aan doorluchtige stadgenooten, overwoog nog daarbij alle de voordeelen, die er voor stad en inwoners konden getrokken worden uit de opkomst van zooveel toeschouwers, als zulke extraordinaire vertooning naar hunne stad moest lokken, en had dus met alle gewilligheid, niet slechts consent gegeven tot het houden van die spelen, twee achtereenvolgende dagen, maar had zich ook met de meeste voorkomendheid belast, zoo wel met alle maatregelen van orde en politie, als ook met het gereedmaken van het krijtperk op het stads marktplein, en het laten opslaan van balies en omheiningen ter afzondering van de strijders en spelers. Maar hiermede achtte hij nog niet

genoeg gedaan; en zoowel om bruid en bruidegom te eeren, als te ontlasten van een deel der zware kosten, waarop deze feesten hun moesten te staan komen, nam de magistraat op zich, te zorgen voor de tribunes der hooge genoodigden, prinses, prinsessen en jonkvrouwen, het bruidspaar natuurlijk in de eerste plaats, en voor eene statelijke ontvangst van die allen op den raadhuize, ter gelegenheid van het tournooi. Dit aanbod was gracelijk aangenomen en kwam hoogst gelegen; want, — om eene waarheid te zeggen, die toch voor mijne lezers niet kan verholten blijven — toen de graaf van Solms en zijne bruid geloofden aan hun rang verschuldigd te zijn hun bruidsverbond dus luisterrijk te vieren, raadpleegden zij meer met wereldschen familietrots dan met hunne geldelijke middelen; en de uitspraak „dat hoogmoed voor dwaasheid behoedt”, mocht hier worden omgekeerd; wij vreezen zelfs, dat hier meer ijdelheid en schitterzucht in 't spel was dan ernstig besef van 't geen de waardigheid der geboorte voorschreef. Kort te voren was, zooals wij reeds zeiden, de gravin Maria van Nassau, gravin van Buren, op het slot van dien naam in den echt verbonden met den graaf van Hohenlo, ook een der voorname krijgsoverhebbers in het Staatsche leger, en het land had gewaagd van de kostelijke liberale festiviteiten, te dier gelegenheid gehouden, hoewel het bruidspaar had goedgevonden geene vrienden of verwanten uit den vreemde te noodigen. De gravin Sabina was met hare zuster, mogelijk zelfs met haar bruidegom, bij die bruiloft tegenwoordig geweest; er bestond reeds een geheimen naijver tussehen de beide krijgsoversten; te lichter werd dus de ijverzucht geprikkeld tussehen de hooggeboren vrouwen. Zeker is het althans, dat de gravin Sabina had verklaard, dat zij in dezen niet voor de gravin van Hohenlo wilde onderdoen, en dat zij liever geen bruiloft wilde houden, zoo zij die van hare doorluchtige niet niet kon „surpasseeren in magnificentie, voor 't minst gelijken!”

Dat was gesproken als de echte dochter van den fieren en

schitterenden Lamoraal van Egmond, die aan het Spaansche hof van zich deed spreken, door de pracht en den luister dien hij er tentoonspreidde, en die den Vlaamschen adel in overmatige weelde placht voor te gaan; maar dus sprekende vergat de gravin Sabina, dat Maria van Nassau de eenige dochter was van de schatrijke gravin van Buren, en dat zij, ondanks den onspoeder tijden en de opofferingen door den prins, haar vader, gedaan in den vrijheidskrijg, nóg eene vermogende vorstin mocht heeten, terwijl zij zelve slechts eene der dochteren was van een edelman, wiens goederen verbeurd verklaard waren, wiens belangrijkste bezittingen onder de macht des vijands lagen; dat zij alleen vrijvrouw was van een paar heerlijkheden in Holland, en dat wat zij overigens voor inkomsten genoot, haar alleen toekwam bij gunstige beschikking der Staten, maar geenszins als onwraakbaar recht; dat er dus een notabel verschil was in fortuin tusschen haar zelve en de vorstin, waarmede zij wilde wedijveren in praalvertoon!

Zoo verlokte jammerlijke hoogmoed tot uitgaven boven de middelen; zoo mengden de bedenkingen eener kleingeestige ijdelheid zich onder de ernstige en teedere aandoeningen, die bij het sluiten eener verbintenis voor het leven in het hart moesten opkomen. Zou er geen gevaar zijn, dat de laatsten door de eersten verdrongen werden?

Hachelijke kans, waaraan men zich blootstelde! en ongelukkig was dit bruidspaar geene uitzondering in hun tijd, noch kan het als een verouderd voorbeeld van roekeloosheid en lichtzinnigheid worden aangewezen in den onzen.

Wij hebben reeds van de somptueuse bruiloft, doop- en begrafenismaaltijden gesproken, in de eeuw waarin Sabina van Egmond leefde, en zij deed daarin wat zij menigmaal anderen had zien voordoen; en, waren het alleen maar de grooten geweest, die zich ter wille van hun rang verplicht achtten zich in lasten en zwarigheden te zetten, om de waardigheid (?) van

an stand en naam op te houden door praalvertoon boven
rmogen, men zou hun die werkelijk door familie-tradities
erbonden waren, tot zekere representatie iets kunnen toegeven,
en verklaarbaar achten, wat elders in waarheid onverschoonlijk
is. Want bovenmatige weelde is de schrikkelijkste kanker in
den burgerstand; dáár brengt zij jammeren en onheilen aan,
die dieper ingrijpen en smartelijker scheuringen en verwarringen
veroorzaken in de huisgezinnen, dan in de hoogere standen,
waar de banier der familie nog kan omhoog geheven worden
als een standaard des behouds.

En het is juist deze weelde, de weelde die uit den midden-
stand in de lagere, in de laagste klassen afdaalt, waarin wij,
die in de 19de eeuw leven, onze voorvaders te boven gaan.
Ja, zij hadden hunne uitspattingen bij tijden en gelegenheden;
ja! het spreekwoord: „men kan wel eens teren tegen een bur-
gemeester,” drukt de zucht uit van den minderen man, om zich
een enkele maal extra te vergasten of op te tooien; maar het
was uitzondering; uitzondering, die mogelijk voor de meesten maar
éénmaal in hun leven voorkwam.

In den regel was de gewone burger matig, eenvoudig, huise-
lijk en overlegend. In den regel was de deftige winkelier, de
rijke koopman zelfs, niet uitbundig in zijn tooi, niet onmatig in
zijne leefwijze. Spaarzaam, bedachtzaam en voorzichtig, som-
wijlen tot vrekheid toe.

Werden er, in welken stand ook, kostelijke bruids- en zondags-
gewaden toegesteld, ze bleven ook dienen een menschenleeftijd
door, met geringe wijziging, die niet eens door ieder werd in acht
genomen; het was gansch geen vreemd verschijnsel, dat de zoon
trouwde in het bruigomspak van zijn vader, dat de bruid op-
gesierd werd met de degelijke zijde-lakensche samaar, waarmede
hare moeder ten hijlik gegaan was; de meubels die men had,
had men voor eens. Was eens het overvloedige bruiloftsmaal
afgeloopen, dan werd de tafelweelde ter zijde gezet, en de bur-

german leefde eer beneden dan boven zijne inkomsten; de vrouw bleef in haar huis, hield het oog op kind en dienstbode, haakte niet naar den schijn van een hooger staat, en al ging zij dan Zondags ter kerk in haar pronkgewaad, 's Maandags was ze weêr in 't sergie en zat trouw aan 't spinnewiel.

Maar nu, helaas, nu! De uitzondering is regel geworden, en bijkans voor allen. Het is de weelde van iederen dag, die elk voor zich begeert en door alle middelen najaagt; bij onvermogen wordt toch nog de schijn er van aangenomen, en om dien schijn te vertoonen, wordt het wezen van welvaart en geluk opgeofferd! De huiselijkheid is verdwenen, de ruwe uitspattingen van den middenstand vinden zelden meer plaats, maar de zucht om zijn meerderen te gelijken is tot ontrustende hoogte gestegen. Er zijn geen standen meer; niemand vraagt naar hetgeen hem past, ieder eeniglijk naar hetgeen hij betalen kan, en daarmee gaat menigeen ver boven hetgeen hij vermag. Maar wat doet er dat toe? Het gemak van schuldenmaken is dan de hulpbron; wie maar durft is de man en kan rekenen op de benijding, zoo niet op de toejuiching van zijne meer schroomvallige medeburgers. De aanmatiging wordt niet eens meer belachelijk gevonden. Zij is door het algemeen misbruik tot gewoonte geworden en bijkans gewettigd. Wat wordt er niet voor gelaten, wat wordt er niet voor gedaan, wat wordt er niet voor vergeten om te kunnen meedoen? Om van anderen af te beginnen; wat brengt de eerlijkheid der dienstboden in verzoeking? Wat ondermijnt de degelijkheid en de welvaart der burgergezinnen? Waarom vervalt de nijvere werkman tot den bedelstaf in ziekte of ouderdom? Waarom legt de kleine winkelier zoo zelden het hoofd neêr, met de gerustheid dat hij den zijnen een aardig spaarpenningje overlaat?

Waarom dat alles? Is 't niet de weelde, is 't niet de zucht tot vertooning, de zucht om zijn meerderen te gelijken, zijn gelijken boven te gaan, die allen dreef om alleen bij den dag

te leven, in den minst christelijken zin van dat woord? Omdat bij allen, voor de begeerlijkheid der oogen en de grootschheid des levens, vergeten of voorbijgezien werd, zich te richten naar den geest van dat aandoenlijk voorschrift in het oud gereformeerd trouwformulier: „dat men niet in wereldlijke pracht moet wandelen, opdat men, behalve het noodige voor zijn huisgezin, ook „daar benevens wat zal hebben om den nooddriftigen mede te „deelen;” en al is 't waar, dat er nu nog altijd veel gegeven wordt, en meer gegeven moet worden, naarmate de maatschappelijke kanker zich uitbreidt, toch zijn ze zeker zeldzaam die eerwaardige uitzonderingen, die terzijdeleggen van hun „nooddrift” met blijdschap en liefde, om behoeftigen te steunen; toch wordt hetgeen er gegeven, dikwijls afgeperst wordt, meer beschouwd als eene gedwongen heffing, die men al morrend betaalt, dan als een heiligen plicht, dien men met liefde volbrengt; doch de lange uitweiding onzer pen wordt mogelijk als vervelend en niet ter zake dienende overgeslagen, en men wil weten waartoe dit alles eigenlijk gezegd wordt.

In dezen allermeeft, opdat men de gravin van Solms en haar gemaal niet te hard zal vallen, dat zij meer zeil bijzetten dan hunne kiel eigenlijk konde voeren; en vervolgens, opdat niet in onzen tijd de kleinen zich lucht geven in ergernis over de verkwisting der grooten, zonder eerst ernstig te onderzoeken, of zij zelf niet veel onvoorzichtiger en schuldiger boven hun staat gaan. Van zoodanige ergernis bespeurde men echter onder de menigte der feestgangers niets — zelfs niets van die verbazing, die wij willekeurig onzen huisman in den mond legden.

Integendeel, iedereen was in zijn schik, dat het den graaf en gravinne van Solms behaagde, eene zoo liberale, somptueuse en publieke bruiloft te geven. Te Delft voelde men niet zoo onmiddellijk den druk van den oorlog, en al waren de lasten er, ook de profijten lagen er nevens; waar de eene bron van welvaart gesloten werd, ving een andere aan zich te openen. Het

kwam den burgers welgelegen eens feest te houden. De jonge Stadhouder en zijne krijgsoversten mochten zich wel eens ontspannen van het stedendwingen en schansbestormen. Hun krijgsvolk mocht ook wel eens wat verademing hebben, eer het aankomende jaar hun nieuwe vermoeyenissen en ontberingen van allerlei aard zoude opleggen. Den staatslieden en hoofschon Heeren was eene aanleiding om eens bij elkaâr te zijn en elkaar vriendschappelijk te kunnen onderhouden, zonder opzettelijk in besogne te treden, gansch niet ongevallig, en zij hoopten op dit neutraal terrein, de „publieke zake” of hunne eigen belangen te bevorderen, terwijl zij schimpelijk schenen hun vermaak te nemen. De hooggeboren vrouwen en jonkvrouwen hadden destijds juist niet zoo dikwerf gelegenheid zich te vermaken en met hare luisterrijke pronkgewaden te schitteren, om deze hier niet volgaarne aan te grijpen. „Bruilofthouden was immers gansch geen ongeoorloofde zaak — men behoort blijde te zijn met den blijde; — en sinds dit echtpaar achte oorzaak te hebben tot zoo luidklinkend vreugdebetoon, stak daar ook niets kwaads in met hen in te stemmen;” — met deze en dergelijke redeneeringen verontschuldigten zij, die er over nadachten, voor zich zelve de schrille disharmonie, die er bestond tusschen den nood der tijden, den ernst van den religie-strijd en dat luidruchtig feestgejubel, gepaard met overdadig zingenot en ten top gevoerde weelde; maar het getal der nadenkenden zal wel zeer beperkt zijn geweest. De meesten volgden gedachteloos de noodiging tot feestvieren, en genoten even gedachteloos en lichtzinnig. En ze zouden vreemd hebben opgezien, als iemand hen was komen vragen of zij wel wezenlijk oorzaak hadden om zoo vroolijk te zijn, of zij niet in hun binnenste een onbestemd smartgevoel waarnamen, dat ze wel terugwijzen en overschreeuwen konden voor een tijd, maar dat zich hard en pijnlijk zoude wreken over die verachteloozing ter kwader ure; zeker zouden ze zulk een ontijdigen en zwartgalligen betweter met weêrzin

of met spot hebben afgewezen, hem toevoegende: „dat men wel nimmer meer eenig genot zou kunnen smaken in zijn leven, als men bij alles zoo diep ging doordenken, en met alles zoo nauwgezet wilde rekenen.”

En als men dan verder had willen vragen: Of dāt wel het rechte genot ware, dat men niet meer genieten kon als men er ernstig over nadacht, dan zouden zij, die nog geluisterd hadden, geëindigd zijn met zich af te wenden en ongeduldig uit te roepen: „Laat ons met rust! Wij willen nu naar het schouwspel kijken!” — Inderdaad, daar was veel te zien wat de oogen hun lust kon geven.

De stellaadjes buiten de omheining waren nu reeds met toeschouwers van beiderlei sekse bezet, en al waren de eereplaatsen voor de hooge genoodigden en het doorluchtig bruidspaar nog ledig, alles bewees, dat het oogenblik hunner komst niet verre meer af moest zijn; en daar wij voor ons het niet verkieslijk achten aan eene bepaalde plaats verbonden te wezen, scharen wij ons vooreerst onder het volk, om daar onze opmerkingen te maken, en straks den blik te slaan op de aanzienlijke feestgenooten.

Eer wij echter post vatten, valt ons oog op een man, die dwars door de aandringende menigte heen zijn weg gaat, niet als een die zich rept om op de naastbijstaanden eenig veelbegeerd plekje te veroveren, maar veeleer als een die niet eens beseft wat al die anderen trachten te bejagen; die geheel vreemd is aan 't geen hen drijft en dus in beweging brengt, en die, in eigene gedachten en beslommeringen verdiept, zich daarvan niet laat afleiden door het gewoel om hem heen, maar die recht op zijn eigen doel afgaat, alle hindernissen ter zijde latende, alle belemmeringen van zich werende; niet met de woeste drift van wie door zijne hartstochten wordt voortgejaagd, maar met den kalmen, regelmatigigen gang van een ernstig, bedachtzaam man, die zijne zaken heeft te doen, en die zich niet door ijdele afleiding laat ophouden.

Zou hij de weerprofeet zijn, die zoo aanstonds de stem gaat verheffen, om op schellen, harden toon een afkeurend oordeel uit te spreken over de uitbundige bruiloftsvreugd? Wij gelooven het niet. Wel is deftige ernst, getemperd door een tint van diepen weemoed, de doorgaande uitdrukking van zijn sprekend gelaat, maar de rustige trekken getuigen niet van zulken toorn of verontwaardiging, als tot openlijke afkeuring zou prikkelen. Evenmin toont hij ongeduld of ergernis, bij de menigvuldige stoornis in 't gelijkmatig voortgaan, te midden van die bonte, dicht opeendringende menschenmassa; hij gaat eenvoudig zijns weegs, zonder opzien, noch omzien, als bespeurde hij niets van 't rumoer, of eigenlijk als achtte hij niets van dat alles zijne aandacht waard. [Het scheen een man reeds rijp van jaren, maar nog in 't volle bezit van gezondheid en kracht. Hij was lang en fors, en hield het hoofd met zekere strakke waardigheid opgericht; maar de schrale, hoekige figuur miste ten eenemale die sierlijke vormen, die behaaglijke losheid van bewegingen, die van een man doen zeggen, dat hij eene fraaie gestalte heeft, of zich door eene goede houding onderscheidt. Wij gelooven ook niet dat hij er aanspraak op maakte om door zoodanige uiterlijke voordeelen onderscheiden te worden.] Integendeel, alles in hem duidt aan, zoo niet verwaarloozing, dan toch geringschatting van het uiterlijk voorkomen. Zijn haar en baard zijn vrij lang en met weinig zorg geordend. Behalve het zwart zijden calotje, bij lieden van zekeren leeftijd druk in gebruik, is zijn hoofd gedekt door een lakenschen hoed met slap neêrhangende randen, zonder veêr of roos, een hoed zooals geen ander man van deftigen stand zich veroorloofd zou hebben te dragen op een vierdag als deze. Toch was zijne kleeding noch slordig, noch armelijk; zij was de gewone dracht van een bejaard, stemmig burger, die in het feest van den dag voor zich geene aanleiding vindt om zijne pronkkleêren aan te doen. De effen linnen halsboord over het zwart lakensche wambuis

omgeslagen, bewees dat hij zich evenmin had laten medesleepen door de heerschende mode der ruime en hoge rimpelkragen, een artikel van weelde, waarin de pronkzucht zoowel van mannen als van vrouwen zich openbaarde. Maar onze man scheen zich van alle onnutte kostelijkheden vrijgemaakt te hebben, en zich striktelijk te bepalen tot het noodwendige. Waartoe ook zou hij zich opgepronkt hebben? Zijn weg leidde immers niet naar het vroolijke marktplein, het brandpunt van ieders verlangen, en waar men niet alleen kwam om de vermakelijkheden te aanschouwen — maar ook en vooral om zelf gezien te worden! Onze vriend had wat anders te doen. De plaats die honderden zochten te naderen, liet hij links liggen, en het ruime plein schuins overstekende, nam hij zijn weg naar eene dier enge, bochtige dwarsstraten, die tot de arme buurten leidden. Wat kon die stemmige burger daar toch zoeken? Zijne woning zou daar toch wel niet staan, en, arm of rijk, leëglooper of nijvere handwerksman, iedereen was nu toch op straat, en hij zou nergens de lieden thuis vinden om zijn bezoek te ontvangen. Geen oud vrouwtje bleef er immers bij haar spinnewiel op een dag als deze, (eene geijkte uitdrukking, maar die eigenlijk geen doel treft, daar het bewezen is, dat vooral spinnende oude vrouwtjes op het minste burengerucht komen toeloopen, en zich uit simpele nieuwsgierigheid in drukten wagen, die een kloek, degelijk man liefst zou vermijden), geen zuigeling zelfs bleef in zijne wieg, sinds de moeders uit het volk, al van overoude tijden af, de schandelijke gewoonte hebben, hare kleine kinderen met zich meê te sleepen, overal waar iets te zien valt, zij 't bij nacht of ontijde, zij 't bij brand of volksoploop, waar zij ze noodeloos aan allerlei gevaren blootstellen. Maar, voert men mij tegen, thuis zouden die arme hulpeloozen alleen en verlaten zijn, ze moeten wezen waar de moeder is. Dat stem ik toe, alleen met deze omzetting, dat de moeder blijven moet waar de kinderen behooren te zijn, namelijk in haar huis, en dat ze, noch zich zelve, noch hare aan-

vertrouwde panden mag wagen aan nutteloos ongeval door straatrumoer na te loopen, of zich te begeven naar woelige volksfeesten. Haar wereld moet zijn de huiselijke haard, en daar behoort zij vreugde en orde te doen heerschen, naar de mate harer kracht; wat daar buiten ligt moet haar niet verlokken, zoolang zij teêre, hulpelooze wichten heeft te kweeken. Dit tusschen twee haakjes en in de hoop, dat deze bladen niet alleen mogen komen onder de oogen van gegoede huismoeders, die bij machte zijn hare zorgen door vertrouwde en toch helaas niet altijd betrouwbare dienstboden te laten vervangen, maar ook door zulke moeders uit den geringen stand, die alleen zijn gansch alleen voor de eervolle moedertaak. Dan genoeg, volgen wij den man na, die het zeker vergat, dat er op den 16 Maart 1595 te Delft niemand thuis bleef, die uitgaan kon. Zeker! dat bedacht hij wel; maar toch, men vond er altijd eenigen, die niet *konden* uitgaan, omdat zij door ziekte of ongemak aan hunne legersteden geboeid waren; en 't was mogelijk, dat hij juist aan dezulken gedachtig was, op het tijdstip dat ieder hen vergat en verliet, en dat hij daarom zijne schreden wendde naar de arme buurten, waar zulke deerniswaardigen zeker in de meest treurige verlatenheid moesten verkeerren. Vermoedelijk werd een dergelijk doel ook door de menigte bij hem ondersteld; want het bleek uit alles, dat hij, ondanks den eenvoud van zijn uiterlijk, gansch geen onbekend, noch ongeacht inwoner was van de stad. Alle Delftsche burgers groetten hem en weken voor hem uit, zooveel de gelegenheid het toeliet, en er werden hier en daar sterke armen gevonden, die zonder bede of vermaan, geheel vrijwillig voor hem den doortocht baanden te midden van 't gedrang, en terwijl hij dan doorging, werd zijn naam door menigeen uitgesproken op een toon van eerbied en toegenegenheid, of wel hoorde men zekere uitdrukkingen mompelen, die van stille vereering getuigden. „Een degelijk en deugdelijk man hè, die vader Boot!” riep een jong burger, zijn buurman aanstootende.

„Vromer en vroeder leeft er geen in heel Delfsland; zou er wel in al de zeven gewesten een zijn die leeft zooals deze Jan Jacobsz.!”

„Certejn, man! die zijn schaarsch.”

„De man is de wet en 't evangelie in één persoon: hard voor zich zelven, mild voor de anderen. De dominées porren met preeken tot de navolginge Christi, deze hier toont het ons bij exempel!”

Schoone lofspraken, die zelfs zoo ze verdiend waren, hem wien ze golden niet in de ooren mochten klinken, wars als hij zijn moest van vleierij en menschenvergoding; ook werden ze slechts gefluisterd en niet tot hem gericht. Maar ook andere stemmen lieten zich hooren, ook wanklanken verstoorden deze harmonie.

„Wondere dweper, die Jan Jacobsz.!” morde een kolossale bierbrouwersknecht, die, kennelijk weêrstrevig, de minst mogelijke ruimte liet bij diens doorgaan; „eene mooie brouwerij laten verloopen, om bij de arme luiden voor dokter te spelen.”

„Bah! wat hem het haar over de oogen hangt, en de baard ongekamd, als een jood die over zijn zonden rouwt.”

„Ze zeggen ook dat hij een groot zondaar is, die zijne oevlen door boete wil goedmaken,” sprak smalend een gemeen oud wijf, dat er wel uitzag of zij zelve nooit eenige bewustheid had gehad van hare zonden.

„Ei, wat zou dat, Leentje-buur!” voegde een andere haar toe; „zoo hij armoë lijdt is 't simpellijk uit vrekheid!”

„Schaamt u den laster, babbelziek vrouwvolk,” riep nu een oud man met schrille stem, trillend van verontwaardiging. „Hij een vrek! hij, daar weet ik tegen te getuigen. Wat de man er tot bewijs wilde bijvoegen, werd niet meer verstaan, omdat de goede oude ter zijde werd gedrongen, en nog daarbij overschreeuwd door een spotter, die uitriep: „Ik zeg! 't is eene wondere liefhebberij, om als een huilebalk door het leven te gaan, en een gezicht te zetten als een oorwurm, als andere luiden een pretje nemen.”

„De man wil bijzonder zijn, laat hem zijn rust nemen,” sprak, op zijne wijze liberaal, een opgepronkt jonkertje met een laat-

dunkend schouderophalen, terwijl hij zijn best deed eene juffer, die hij bij de hand leidde, in het spoor te doen treden dat zich had geopend bij den doortocht van Jacob Jansz. Zoo zien we dezen voortgaan, door goed en kwaad gerucht heen, naar het eene niet luisterend, zich aan 't andere niet ergerend; want hij heeft in het hart, wat hem leert op alle deze dingen niet te achten; hij heeft den blik gericht op wat hoogers, verre boven alle deze hoofden en geesten heen!

Toch leeft hij nog op de aarde, en hij is niet de onpraktische man die dat kon vergeten: ware het hem mogelijk geweest, op zeer ergerlijke wijze zou het hem worden herinnerd. Juist toen hij de nauwe steeg wilde inslaan, kwam een troepje volks, soldaten, knapen en werklieden, het taphuis op den hoek uitstormen, in hunne wilde vaart bijkans tegen den ernsthaften Jacob Jansz. aanhортende, zoo deze niet intijds ware uitgeweken; maar zelfs dit ter zijde gaan verschoonde hem niet van alle aanraking met de ruwe gasten. Een der werklieden, blijkbaar door een overmatigen dronk verhit, plaatste zich in zijn weg, en hem aansprekende, met de overmoedige vrijpostigheid aan zijn toestand eigen, vroeg hij „Eilieve Bootje! eergisteren braaf meê bruiloft gehouden bij de buurvrouw?”

Om de zin van deze vraag te verstaan, moet men weten dat het Huis der gravin van Solms was gelegen aan het Oud-Delft, en grensde aan de woning van onzen deftigen burger; dat haar huwelijk den veertienden plechtiglijk was ingezegend in de Oude kerk, en dat er des avonds een luisterrijk bruiloftsmaal had plaats gevonden op het Prinsenhof, mede in die buurt, als inleiding tot de feestviering van heden.

Maar de ongepaste aardigheid, die hier blijkbaar bedoeld was, ging verloren, door de onverstoorbare gelijkmoedigheid van den aangesprokene, die ten antwoord gaf, met eene stem doordringend van zachten, waardigen ernst;

„Door de mildheid van Zijne Excellentie is me althans een

ruim deel toegezegd van de overgebleven schotelen voor mijne kinderkens;" — en het bleek, dat de ruwe toespraak hem niet had vertoornd, of wel, dat hij zelfbeheersching genoeg bezat, om zulke opwelling te overwinnen, daar hij er op goedigen toon bijvoegde: „Nu ik u voor mij zie, Geurt Dirksz., denk ik er aan, dat uwe vrouw weér in 't kinderbed ligt, en dat ik haar nog niet heb bezocht; wil mijn verzuim ontschuldigen, ik zal 't haastelijk goedmaken; het hoeveelste kind is dat nu reeds?"

„Het zevende, Meester Jacob," mompelde Geurt met neêrgeslagen oogen, blijkbaar beschaamd en getroffen door deze zachtmoedigheid.

„Geurt Dirkz.!" vervolgde toen Jacob Jansz., nu hem zelf bij de hand vattende en ter zijde leidende, terwijl hij den blik vol diepen weemoed op hem rusten liet. „Geurt Dirksz., past het wel een vader van zeven kinderen om zijn geld in een drinkgelag zoek te brengen?"

„Met de feestelijkheden valt er toch niet te werken..." bracht Geurt uit op een weifelenden toon, reeds genoeg ontneuchterd om te beseffen, dat zijn voorwendsel, niet geldig zou zijn voor deze rechtbank.

„Valt er niet te werken...? Zoo hebt ge goede occasie om uwe zwakke huisvrouw gezelschap te houden en bij te staan," luidde het antwoord van Jacob Jansz.

„Een mensch mag toch wel eens wat hebben. Iedereen kan niet leven als een heremiet, iedereen kan niet leven zooals gij, Jacob Jansz.!" sprak nu de andere brusk, sinds hij zich in de engte voelde gebracht, en geen andere uitvlucht zag dan zich met barschheid over de schaamte heen te zetten.

„Ieder wie begeerd heeft een gezin te hebben, en zich veroorloofde gade en kroost aan zijn lot te verbinden, behoort er voor te zorgen en hun het leven te verzoeten naar zijn vermogen. Kom mijn vriend! ga met mij, wij zullen nu voort te zamen uwe vrouw bezoeken en haar een vreugdedag bereiden..."

„Als gij er op staat... Meester Jacob," antwoordde Geurt ver-

ward en aarzelend, en zijn medgezellen naooogend, die zich natuurlijk niet hadden opgehouden om hun makker te wachten.

„Ik zal geen dwang over u oefenen; maar mij dacht uw hart moest hier spreken, en de conscientie u zeggen wat uw naaste plicht was...”

„Mijn vier oudste kinderen zijn al meê op het marktpllein om naar de combattementen te kijken, en ik... zou een oog over hen houden!” riep op eens Geurt met zekere levendigheid, recht in zijn schik, dat hij op dien inval was gekomen.

„Zoo wees dan voor 't minst getrouw in die zorg! hernam Jacob Jansz., even het hoofd schuddend, en ging zijns weegs met verhaasten stap; wij volgen hem nu niet, overtuigd dat wij hem wel eens weêr zullen ontmoeten. Reeds hooren wij de feestmuziek ruischen, ten bewijze dat de hooge genoodigden in aantocht zijn. Laat ons zien wat er onder de menigte voorvalt, die zich rondom de balie van het krijtperk verdringt; allereerst valt ons oog op een troepje soldaten, die elkander in den arm houdende, als in gesloten gelid vooruitdringende door het volk heen, zich de beste staanplaatsen hebben veroverd, vlak tegenover de vorstelijke tribune voor 't stadhuis. Het gezelschap is overigens niet zeer uitlokkend; ze zijn ruw en grof in hunne uitingen en manieren, en hunne kleeding is zoo morsig en haveloos, hun schoeisel zoo versleten, en geheel hun voorkomen zoo armelijk en ongunstig, dat men ze eer voor eene bende bedelaars en landloopers zou houden dan voor medestrijders in den heiligen vrijheidskrijg, en eene gewaarwording van bevreemding en onwil opwekken tegen 's Lands regeering, die zooveel gouds ten beste had voor geschenken en gemakelikheden, en zoo slechte zorgen schijnt te dragen voor de moedige krijgers, wier bedrijf in die dagen waarlijk geene sinecure mocht heeten; maar wel dra vernemen wij uit hunne woordenwisseling, dat zij ter dezer stond niet meer in 's lands dienst zijn, daar de compagnie waartoe ze behoorden al sinds maanden gecasseerd is; ze drij-

ven dus reeds lang op eigen wieken, zooals ze dat noemen; en hoe ze eigenlijk aan den kost komen weten ze zelf nauwlijks te zeggen, althans zou het hun moeilijk vallen zich daarover duidelijk te verklaren ten overstaan van schout en schepenen! Maar genoeg, zij leven! „zoo 't leven heeten mag,” en vertoonen zelfs die loszinnige vroolijkheid, zulken lieden eigen, die zich volkomenlijk hebben losgemaakt van alle zorgen voor den dag die komt, en zich evenzeer ontslagen achten van alle tucht en van elken band. Ze dragen nog wel wapenen, maar 't is kenmerklijk, dat het niet meer dezelfde zijn, die zij in werkelijken dienst hebben gevoerd; de een heeft simpelijk een coetelas in den leeren draagband, de ander is blijkbaar nog fier op een ouderwetsch tweehands zwaard, dat hem aan de zijde slingert, een derde moet zich tevreden houden met de stomp van een officiersdegen, die tusschen het verschoten wambuis is ingestoken, bij mangel van scheede. In hun midden voert het hoogste woord een jonkman, wiens geheele voorkomen den jeugdigen woesteling aanduidt; en wien zij luitenant noemen, hoewel zij met hem omgaan op meer gemeenzamen voet, dan in den regel eener goede krijgstuicht veroorloofd moet zijn tusschen een officier en zijne onderhoorigen. Hij echter schijnt die gemeenzaamheid niet euvel te nemen, en praat en schertst met hen als huns gelijke; maar ondanks die gelijkstelling in den staat van verlaging en verarming, waartoe hij schijnt vervallen te zijn, is toch in hem zeker iets, dat hem onderscheidt van die allen, iets dat den man van meer beschaving of hooger stand ver-raadt. Was het werkelijk eene verstandelijke, was het eene zedelijke meerderheid? dit is door ons vooralsnog niet uit te maken; maar dat zij door die ruwaards werd gevoeld, blijkt althans daaruit, dat zij hem het recht schijnen toe te kennen om over hen te gebieden; om een toon van gezag aan te nemen, zoo ras het hem invalt, hoewel zij door geene krijgswet meer onder zijn commando staan. Wat zijne kleeding aangaat, is hij

slechts weinig boven hen bevoorrecht; wel is zij nog die van een officier, maar hetzij door langdurig gebruik of door verwaarloozing, in zoodanigen vervallen staat, dat geen luitenant van des Stadhouders krijgsbenden hem zonder blozen als kameeraad zoude hebben begroet.

Zij bestaat uit eene ruime grijsfluweelen broek en wambuis, maar beide zoo vaal en kaal geworden, dat de eigenlijke tint niet meer is te onderkennen, terwijl het afgesleten en tot de koperkleur verweerde zilvergalon nog slechts hier en daar was vastgehecht, en de oranje-strikken waarmede zijne hosen waren versierd, verschoten en verfonfaaid neêrhingen. De sjerp, waarvan de franje ten deele was afgereten, hing niet meer in sierlijke plooiën over den schouder, maar diende bij wijze van gordel tot sluiting van het wambuis, dat verweesd was van alle knopen; ook slingerden de ruime bovenmouwen, die aan den pols behoorden gesloten te zijn, meer achteloos dan bevallig langs zijne armen, terwijl de rood karmozijnen ondermouwen, met voormaals witte uitsnijdsels versierd, eveneens te weinig van hun vroegeren luister hadden behouden, om wat frischheid bij te zetten aan dit verflenste geheel. Hij droeg zware Spaansche laarzen, maar die reeds veel te lang op de herstellende hand van den schoenmaker hadden gewacht. Hij had zijne kroeze zwarte lokken gedekt met een hoogen grijzen vilthoed, die een roode, liggende veder tot sieraad had: zoo het eene versiering mocht heeten, daar de verkleurde pluim slap langs den rand nederhing. Zijn hals prijkte met een vrij breeden en ridderlijken kraag, die echter de zorg eener waschvrouw en plooister hoog noodig had; in denzelfden staat, waren zijne ponjetten, hetgeen voor hem toch geen reden scheen te zijn om ze af te leggen; het was of hij zelf niet bemerkte dat er iets aan haperde; gelijk er ook in de eigenaardige wijze waarop hij deze armzalige plunje droeg, eene laatdunkende achteloosheid lag, die getuigde: of van treurige zedelijke verstomping, of van zekere innerlijke verbittering tegen de maat-

schappij. Als een man van dien leeftijd en stand zich zoo gemakkelijk kan heenzetten over den indruk, dien hij door zijn verwaarloosde kleeding moet maken op zijne medemenschen, dan heeft hij verloren, hetgeen men door het *respect humain* verstaat, hetzij uit besef van eigen onwaardigheid, hetzij uit haat jegens de anderen, — tenzij de ziel geheel vervuld is met zulke gedachten, die haar opheffen boven al wat stoffelijk is; — maar al zouden wij dit van den zonderling," Jacob Jansz., mogen onderstellen, bij wien toch de zucht om zich betamelijk voor te doen, tot een maatschappelijken plicht is geheiligd, het blijkt duidelijk, dat deze jonkman gansch niet behoort tot hen van wie gezegd kan worden, „dat hun wandel in de hemelen is!"

Integendeel, alles in hem duidt aan dat hij der wereld toebehoort, in de volste en treurigste beteekenis van het woord, en dat innerlijke wrevel over 't geen zij hem onthield, hem dien schijn van luchthartig overtreden harer voorschriften deed aannemen: een smartelijke logen, waarmee hij zich zelf pijnigde, zonder er anderen door te misleiden. Zijn lach was luid en schel, zijne houding uittartend en fier, en zeker was het geen vreedzame geraden, hem met een dubbelzinnigen blik aan te zien of met een glimlach zijne havelooze uitmonstering op te nemen.

Hij zelf blikte met zijne grijs-blauwe oogen, waar allerlei lusten in vonkelden, maar die toch reeds veel van hun oorspronkelijken glans verloren hadden, vrijpostig in 't rond, zich niet onthoudende van zoodanige schampere en spottende aanmerkingen over personen en zaken, als hij zelf zeer zeker van niemand straffeloos zou hebben geduld. Ongetwijfeld had hij eenmaal aanspraak kunnen maken op uitstekende, mannelijke schoonheid; maar reeds was hij niet meer in den eersten bloei der jeugd, en allerlei lijden [en ontbering had nu reeds haar stempel gedrukt op zijn gelaat, en er als eene sombere schaduw van veroudering en verwelking op geworpen; de oogen zijn omcirkeld met donkerblauwe kringen, het voorhoofd draagt

reeds fijne rimpels, en om de dunne lippen van den welgevormden mond, ziet men een pijnlijken trek, zelfs bij zijn glimlach. Toch is dat voorhoofd hoog en gewelfd, als zetelde er fierheid en schrandtheid; toch plachten de trekken van dat bleek en vermagerd ge-
laat edel en regelmatig te zijn, al stonden ze nu hard en verwron-
gen, terwijl, lange zwarte mutstatsen dat woeste uitzicht nog
verergerden. Toch moest hij belangstelling wekken; en wie hem
eens met een meer dan oppervlakkigen blik had aangezien, achtte
hem licht diepere opmerkzaamheid waard, en de klacht: „Ach
welk een edele aanleg is hier verwoest!” zou dan zeker den
mensenkenner ontvallen; maar voor den alledaagschen be-
schouwer, die hem na een vluchtig aanzien ter zijde liet, was
hij een: „wondre snoeshaan, een brutale wildzang, een kale
jonker”; benamingen, die in een degelijken Hollandschen mond
zeer bijzondere minachtende beteekenis hadden, en die zeer
zeker overluid op hem toegepast zouden zijn, en zoo men geen
ontzag had gehad voor zijn duchtig rapier, dat kennelijk niet
tot ijdele vertooning aan zijne zijde hing. Dit rapier, mogelijk
zijne eenige bezitting, het eenige stuk van waarde althans
dat hij met zich voerde, hing niet eigenlijk in den draagband,
maar hij hield het meestal ter halverwege uitgetogen, als wilde
hij het fijne, glinsterende staal van het lemmet, of de rijke met
zilver ingelegde ivoren greep, den omstanders toonen en doen
bewonderen; mogelijk ook is die beweging der hand, dat op en
neêr schuiven en doen klinken van zijn kostbaar wapen, eene
werktuigelijke beweging, eene hebbelijkheid, die hij in verstrooi-
ing heeft aangenomen, zonder zelf te weten dat hij het doet;
maar, opzet of toeval, het was genoeg om hem te midden van
het volksgewoel, waarin hij zich met zijne soldeniers had be-
geven, te vrijwaren van den overlast, dien hij mogelijk van de
jolige Delvenaars in hun zondagspak, uit aanzien van zijn ver-
vallen voorkomen, had kunnen lijden. Inmiddels amuseert hij
zich op zijne wijze. Hij kijkt de jonge meisjes vrijpostig onder

huik of falie, voegt haar aardigheden toe, die haar doen blozen of in verwarring brengen, lacht de mannen in het aangezicht uit, die zich de zaak der schoonen aantrekken, bespot oudere vrouwen, bast degelijke mannen aan, als een bedorven schoothondje of een kwājongen, en heeft met zijne woeste gezellen dan plezier over den toorn, de verlegenheid en de ijdele bedreigingen, waarmede dat alles beantwoord wordt. Ondanks al het vermaak, dat hij zich zelve op die wijze verschaft, blijkt het toch, dat hij zich eigenlijk verveelt; herhaalde malen heeft hij reeds te kennen gegeven, dat het hem te lang duurt eer de vertooning begint; en nu roept hij een zijner soldeniers toe: „Heidaar! lange Michiel, ge zijt een voet grooter dan de anderen en je oogen reiken verder dan de mijne, kijk eens op de wijzerplaat van de Oude kerk, of het niet haast tien gaat slaan... Prinsessen en groote Heeren laten zich gemeenlijk lang wachten, dat weten wij! maar dat de wedstrijders in 't nobele ridderspel de laatste seconde laten verlopen van 't gezette uur, voor ze in 't strijperk rennen, dat gaat mijn verstand te boven.”

„De vurige geest van Jonker Juliaan zou zich zeker naar geen vertraging schikken, in zulk geval!” spreekt een der zijnen hem toe, terwijl hij die Michiel wordt genoemd, lachend antwoordt:

„Eilieve, Luitenant! waarom ziet gij niet op uw horloge, dat is het naaste bij.”

„Dommerik! dat zou juist een omweg zijn tot in 't buitenland; het ligt bij mijn erfgood!” hernam de jonker lachende; „en als ik er een had...”

„Wil ik er op wedden, dat het niet lang in uw diszak bleef!” viel lange Michiel uit, zonder eenig ontzag voor zijn superieur.

Deze was daarover niet gebelgd, blijkens het schertsend antwoord:

„Ik ga de weddenschap aan, mits gij mij het tikkertje bezorgt!”

„In ernst, Luitenant! zeg het dan maar en ik sla toe, lang zal het niet duren of...”

„Zwijg schoelje! Wat zou Bastiaan zeggen, als ik vrijheid gaf tot zekere handgrepen, die...”

„O! wat kan dät schelen; laat Bastiaan een sermoen houden, als wij het maar samen eens waren.”

„Neen, daarin zijn wij het *niet* eens,” riep nu de jonker op zulk een toon van hoogheid en gezag, dat de soldenier, die hem dicht genaderd was, om zich zonder stemverheffing met hem te kunnen onderhouden, verschrikt achteruit deinsde, zeer tot nadeel en ergernis van een onschuldigen Delvenaar, die ter zijde stond en van den weerschok een stoot kreeg, die hem zijns ondanks een „lompert” uit de keel perste, dat de ander vrij hoog opnam. Lange Michiel droeg geen zijdgeweer, maar hij had geduchte vuisten, en hij scheen gereed de kracht er van op den burger te willen beproeven, die ongelukkig niet verder terugwijken kon, toen Juliaan op eens tusschenbeide kwam met de vermaning:

„Handen thuis, Michiel, laat den armed drommel met vrede.”

„Arme drommel, jij zelf!” bromde de burger binnensmonds, heel weinig voldaan met dit minachtend predicaat, maar toch te bang om zijn misnoegen overluid lucht te geven. Al had hij het gedaan, de jonker zou het toch niet gehoord hebben; want het sloeg tien ure, en hij keerde zich met levendigheid om en drong tot de balie door, uitroepende: „als ze nu niet komen, dan spring ik zelf in 't krijtperk en verklaag al die pronkriders openlijk van felonie!”

En tegelijk maakte hij de beweging, of hij werkelijk over de lage schutting heen wilde.

„Heidaar! terug!” riep de schutterlijke schildwacht hem toe; wie overklimt verbeurt een carolus gulden, en bij mangel van dien het opperkleed!

„Palsambleu! als je 't mijne neemt in ruil van een Karels-pop, ben je bekocht, dappere burgerzoon,” schertste Juliaan; „maar wees gerust, daar hoor ik de klaroenen schetteren, en ik zal blijven waar ik ben, zij komen.”

„Ja, zij komen! maar nu pas op het stadhuis, waar ze eerst nog hun vroegstuk moeten gebruiken,” riep morrend een jonge pasteibakkersknecht. „Ik heb zelve te ochtend het suikerwerk en de pasteien helpen brengen.”

„’t Is tergend, dat zij daar nog eerst rustig zullen zitten smullen, terwijl wij staan te stampvoeten van ongeduld en te rillen van koude, bij dien barren Noordenwind!” klaagde een lakenwever, die reeds berouw had zijn getouw te hebben verlaten.

„Ja, Keesje! wat de heeren wijzen, dat moeten de gekken prijzen,” hernam zijn buurman, een kleine winkelier; „de Magistraat heeft er nu eenmaal een koud maal op besteld, en het doorluchtig echtpaar zal het zich laten welgevalen, dat haalt alweer zooveel uit op de bruiloft!”

„Spreek met achting van het doorluchtig bruidspaar, vilein, of zwijg!” duwde Juliaan hem toe op barsehen toon.

„Vilein, gij zelf! wie zijt gij om ons te commandeeren, kale jakhals,” was de niet onverdiende repliek.

„Wie ik ben doet er niet toe, maar ik zal je leeren respect te hebben voor lieden van rang.”

„Ik wou niet eens je gelijke zijn en je zoudt mij drillen!”

„Van gelijkheid tusschen ons is ook werkelijk geen sprake,” antwoordde Juliaan, hem opnemende met een hoonenden blik, „zijt ge misschien bedreven in de Heraldiek? dan zal ik mijn familiewapen voor je blasonneeren.”

„Dank je wel! ik wil met jou en je familie niets te doen hebben!” riep de winkelier en maakte zich weg tusschen de menigte die hen omringde, terwijl Juliaan met luider stemme zeide:

„De bruid is een dochter uit het edelste en rijkste geslacht van Holland.”

„Als ze zoo rijk is, zal ze niet kwalijk doen met de schulden van haar bruijom te betalen; het crediet van de nieuwe huishouding zou er bij winnen,” merkte de pasteibakkersknecht aan.

„Wat je zegt, Joost! zou de graaf van Solms schulden heb-

ben," vroeg een burgervrouwte, met naïeve verbazing, „zoo'n groot Heer?"

„Ik wou niet dat wij ze samen moesten betalen, Janneke," lachte Joost; „je moêr's erfenis zou er bij inschieten, al zit ze er nog zoo warmpjes in. Mijn baas, die als pasteibakker nogal goed weet wat er al zoo omgaat onder de groote lui, zegt, dat hij maar half gesteld is op de grafelijke klandizie; dat adellijk volkje heeft zoo'n gemak van borgen!"

„Zwijg, onbeschofte hanenbrander! of ik zal je mores leeren;" riep nu weêr de luitenant, die het zich ten plicht scheen te stellen, eerbied jegens de aanzienlijken te prediken onder de volksmenigte.

„En wat wou jij dan beginnen, kale Brabander met je Spanjools kroeshaar!" schold de andere terug, „meen je dat ik bang ben voor je lange rapier!"

„Dat is me ook veel te goed voor de huid van zoo'n linker, ik zal je lardeeren met je eigen priem."

Dit scheen wel geen ernst, want de luitenant wees al lachend op de lederen koker, waarin dit instrument Joost ter zijde hing; maar deze nam de beleediging zeer ernstig op en trok een kort, breed koksmes, dat hij dreigend tegen den beleediger ophief. Dan, de snelle blik en de tegenwoordigheid van geest van Juliaan, hadden hem dit gevaar doen zien en voorkomen in 't zelfde oogenblik. Zijn rappe, krachtvolle vuist omklemdé die dreigend opgeheven hand bij den pols, met zulk een vasten, nijpenden greep, dat de patiënt onder een kreet van smart zijn wapen vallen liet.

„Ik sta u toe het op te rapen, onder conditie, dat gij het nooit weêr gebruiken zult dan tegen wild en — uilkuikens als gij zelf zijt!" voegde nu Juliaan hem toe, op een toon, die zulk eene zonderlinge mengeling was van laatdunkende hoogheid en schalke snorkerij, dat de omstanders begonnen te lachen, en Joost in zijn schulp kroop, beschaamd en morrend, maar genoeg overbluft om zich af te keeren zooveel de gelegenheid het toeliet, en zonder eene poging te doen om zijn mes op te rapen,

dat nu ook onmogelijk was geworden, daar een der soldeniers zich gehaast had het met den voet weg te stooten tot onder de balie, die het krijtveld van het omringende voetpad scheidde; zeker met eene bedoeling die niet precies op de schale der eerlijkheid zou kunnen gewogen worden, en waarvan het nog onzeker is, of zijn luitenant haar zou hebben berispt dan wel toegejuicht; maar deze had zich reeds omgekeerd en vestigde nu geheel zijne aandacht op een voorval, waarin hij een vermakelijk avontuur hoopte te vinden.

Een rijk gekleede burger-jonkman, dezelfde die wij zijne opinie hoorden uiten over Jacob Jansz. op het marktplein, bevond zich nu in de noodzakelijkheid, de juffer die hij geleidde, midden door den dichten volksdrom heen, naar eene der tribunen te voeren, al sinds lang door eene menigte toeschouwers ingenomen, die met wijzer overleg, liever te vroeg dan te laat waren gekomen. Alleen dicht langs de balie, waarvoor de berooide soldaten post hadden gevat, kon men nog even door; maar de jonkman scheen geen moed te hebben het te beproeven, want hij bleef plotseling staan, haalde de schouders op, en sprak tot zijne schoone met een bedenkelijk gezicht: „Ik zie geen kans dat we doorkomen, en er zal toch geene plaats meer wezen.”

„Dat komt van uw talmen, Antony! Met al dat strikken en kwikken dat gij doet, komt ge altijd te laat; daar staan we nu,” werd hem op spijtigen toon toegevoegd, en de juffer trok in haar misnoegen zelfs haar arm uit den zijnen.

„Ja, Belie! hoe je ook knort of niet, we kunnen hier niet blijven staan, we moeten maar terug, aan doorkomen is toch niet te denken... gij zult toch zoomin lust hebben als ik, om langs dien woesten troep verloopende soldeniers heen te schuiven... en 't is nog niet eens zeker dat ze 't ons vergunnen zouden...”

„Ze zien er barsch en armoedig uit, dat is waar; maar wij zijn nu in 't geval, en als gij ze met een vriendelijk woordje vermaant om wat ruimte te maken...”

„Dank je wel! met zulk gemeen volk laat ik me niet in!” was het wrevelig antwoord; maar het zou al niet meer aan hem staan dit te vermijden.

Juliaan had het tooneeltje bespied, had de laatste woorden verstaan, en bromde dreigend tussehen de tanden:

„Dat smalen zal je afgeleerd worden, zotte pronker!”

Fluks had hij een der dichtsijstaande soldaten een wenk gegeven, en de overigen begrepen ras de intentie! In een ommezien waren zij tussehen den burger en zijne juffer ingedrongen; op hetzelfde oogenblik ook stond Juliaan aan hare zijde, vatte hare hand, en sprak met eene mengeling van ironie en hoffelijkheid:

„Gun me de eer u door te helpen, schoone juffer! en wees er zeker van, dat *woeste* soldeniers ridderlijk genoeg zullen zijn om voor een dame uit te wijken.”

Haar eenig antwoord was een verlegen zwijgen en de poging om hare hand vrij te maken; maar het laatste gelukte haar niet, en hij scheen het eerste als toestemming op te vatten, want reeds ging hij eenige schreden met haar voort; daarop nam hij, ondanks haar wederstreven, haar arm in den zijnen, zeggende:

„Hoe nauwer aaneengesloten, hoe zekerder komen wij door!”

En werkelijk hij toonde er meester in te zijn, zich behendig door de menigte heen te wringen; terwijl een deel zijner soldeniers hem in die poging steunde, niet slechts door zelve zooveel doenlijk uit te wijken, maar ook door de omringenden ter zijde te duwen en te verdrukken, in weêrwil van alle verzet en scheldwoorden, die zij daarvoor moesten hooren. Intussehen omsingelden hunne makkers den jongen burger, die zich tevergeefs tegen hen weerde en blijken gaf van heftigen afschuw, zoo vaak zijn keurige dos, op eenige wijze in aanraking kwam met hunne havelooze plunje, hetgeen juist hun lust vermeerderde om zich, in den eigenlijken zin des woords, aan hem op te dringen.

„Laat me toch door, mannen! gij verfonfaait mijn gansche gewaad,” riep hij hun toe, half smeekend, half bevelend en

zijn ziedenden toorn betengeland, bij de overweging dat hij in hunne macht was: „laat me die juffer volgen, ik hoor bij haar; trek nu zoo niet aan mijn mantel, het zijden laken kan wel scheuren!” en bij de beweging die hij maakte om zich te bevrijden, liet hij den rijkgestikten handschoen vallen, dien hij naar de mode van zijn tijd in de hand hield, en onwillekeurig bukte hij om dien op te rapen. Maar reeds de poging bleek ondoenlijk, en werd oorzaak dat zijn fijne viltten hoed van zijn hoofd viel.

„Als je nog éens bukt, verlies je het hoofd!” beet een der soldeniers hem lachende toe; maar, al gloeide hij van ergernis, Antony verduwde den spot, en riep met de beslotenheid der wanhoop:

„Wie mij doorhelpt en mijn hoed terecht brengt zal ik een ruim drinkgeld geven!”

„Eerst het drinkgeld!” eischten de soldeniers, terwijl zij hem al wat vooruit stuwden.

Een hunner had reeds de behendigheid gehad den hoed op te rapen en den handschoen voort te schoppen, ongeveer in de nabuurschap van het mes. Het drinkgeld werd gegeven nadat er nog eene wjl over het bedrag was gearlementeerd; daarna voelde Antony zich den hoed op het hoofd drukken, en zijn persoon vooruitschuiven, zoo snel vooruit, of zijn eigen voeten hem niet meer droegen; toch achtte hij zich overgelukkig ten laatste tot de stellaadje te zijn genaderd, waar hij door de zorg van den luitenant zijn juffer reeds geplaatst zag; maar tot zijne bittere ergernis dien luitenant zelf, dien aanvoerder van den woesten hoop, waardoor hij gekweld en afgezet, is, achter haar staande, als een die een onbetwistbaar recht had op die eer. Hoe dat zich toegedragen heeft moeten wij even vertellen.

Toen Juliaan met de juffer den slagboom was genaderd, die de tribune afsloot voor de menigte had zij haar lief gezichtje maar te toonen, om door den stedelijken bode, die er als wachter stond, herkend te worden en met een: „Beter laat dan

nooit, juffer Graswinckel!" goedgehartig gemeenzaam verwelkomd te worden, hetgeen door haar beantwoord werd met de klacht: „Het heeft moeite in gehad, Steven! meester Antony is er nog niet door." Hierop had zij willen ingaan, na haar geleider met een beleefd knikje tot dank zijn afscheid gegeven te hebben; dan, dit lag niet in diens bedoeling.

Hij bleef hare hand vasthouden, willens meê binnen te gaan.

„U kenne ik niet! toon uw bewijs van toegang," eischte de bode op vrij barschen toon.

„Eilieve Steven, laat dezen... officier toe," sprak de juffer bemiddelend.

„Het mag niet zijn juffer, ik moet de zitplaatsen vrijhouden voor de genoodigden."

„Wel! ik ben met eene staanplaats tevreden," verzekerde Juliaan glimlachend.

„Die kost een goudgulden," antwoordde de stadsbeambte altijd bar, en den vreemdeling van 't hoofd tot de voeten opnemende.

„Leen me een goudgulden! juffer Graswinckel," sprak Juliaan nu, zoo dringend en gebiedend, dat het meisje in zenuwachtige haast het beugeltasje dat zij op zijde had, opendrukte en er een geldstuk uit te voorschijn bracht, dat het gevorderde in waarde overtrof; toch had hij het met voorname onverschilligheid aan Steven toegeworpen, en zelfs met een ongeduldig hoofdschudden het kleingeld afgewezen, dat de eerlijke man zich verplicht achtte terug te geven. Nu, zijwaarts af achter de juffer staande, scheen de luitenant het er op gezet te hebben, een gesprek met haar aan te knopen, waarop zij in 't geheel niet gesteld was. Voor een jonkvrouw uit den deftigen stand, waartoe Mabelia Graswinckel kennelijk behoorde, was het dan ook alleron aangenaamst, bij eene gelegenheid als deze, naar hare plaats te worden gebracht door een gelei-jonker, die er zoo berooid en haveloos uitzag; en het was niet vreemd, dat zij schichtig en verlegen rondkeek, of er ook kennissen en verwanten in hare

nabuurſchap zaten, die haar optreden hadden kunnen gadeslaan; dan, tot hare geruſtſtelling bemerkte zij ſlechts onbekenden, en zelfs geen ſtadgenooten in hare nabijheid.

Niet vreemd! dezen waren vroeger gekomen en hadden de beſte plaatsen ingenomen; maar al voelde zij zich daardoor verlicht, ras werd zij getroffen door de gedachte, hoezeer dit isolement zijne nadeelige zijde had, daar zij zich aan niemand konde wenden, in 't geval dat de vreemdeling zich vrijpoſtig en gemeenzaam mocht aanſtellen; en dat zij hiervan gevaar liep, werd haar al ſpoedig duidelijk, toen hij, zich tot haar overbuigende, op een loſſen, gemeenzamen toon de gewone praatjes aanving, die een cavalier bij gelegenheden als deze tot zijne dame pleegt te richten.

Mabelia behoefde geene preuſche nuf te zijn, om zich gekrenkt te gevoelen over deze ſtouthed van den indringer, die reeds door de dichtbijſtaanden van ter zijde werd aangekeken „als een ſchuin heer;” maar zij was niet minder verſchrikt en ontruſt dan beleedigd; zij kleurde en verbleekte beurtelings van ſpijt en ergernis, wendde het hoofd af zonder te antwoorden, en maakte zich inmiddels al meer en meer ongeduldig over het wegblijven van Antony, die door zijne traagheid en flauwheid de eerſte oorzaak was van de onaangename poſitie waarin zij zich bevond; ja het ſcheelde niet veel of zij wierp al de ſchuld van den overlaſt dien haar werd aangedaan, geheel terug op de breede ſchouders van den pronker, die haar niet had weten te beſchermen.

Getergd door haar minachtend zwijgen, voegde Juliaan haar toe op een luiden, verwijtenden toon, als wilde hij de omringenden tot getuige maken van zijne grieven:

„Waarom houdt gij u nu zoo ſtug en preuſch, allerlieſte Mabelia! nadat gij zooeven mijne hulp en beſcherming hebt aangenomen? Is het u tegen, dat ik mij het genoegen geef nog wat bij u te blijven, ofschoon het uwe wreede intentie geweest was, mij met een „dankje” aan de balie af te ſchepen?”

„Ik dacht... ik meende, dat gij zelf verlangen zoudt bij uw *eigen gezelschap* te blijven, heer officier,” antwoordde Mabelia, ook met eenige stemverheffing. Hoe weinig zij ook gezind was opzien te wekken, achtte zij het echter niet ongepast deze gelegenheid aan te grijpen, om de naastbijzittenden te doen verstaan, dat de zonderlinge personaadje voor haar zelve een vreemde indringer was.

„O! ik versta u,” hernam hij met onbeschrijfelijke bitterheid, „mijn *gezelschap*, dat wil zeggen, dien ruwen hoop „verloopen” soldeniers! niet waar? dat is de soort waartoe gij mij acht te behooren.”

„Maar hoe kan ik weten dat gij *niet* met dezulken wilt gerekend worden,” hernam Mabelia iets zachter, daar ze schroomde hem al te zeer te verbitteren; „gij zijt mij gansch onbekend, moet ik niet oordeelen naar het uiterlijk aanzien.”

„En dat pleit niet voor mij,” hernam hij met zijn sarcastischen glimlach, „dat moet ik u toestemmen; alleen zou ik meenen, dat een juffer van zoo spitsen geest als jonkvrouw Mabelia Graswinckel, *niet* juist op het uiterlijk aanzien zoude oordeelen, en overwegen, of er ook onder schamele kleeding een persoon kon schuilen, die haars gelijke ware in afkomst en rang zoo niet... haar meerdere.”

Daar was een opmerkelijk verschil tusschen zijne vroegere, dartele plagerijen, en den toon waarop hij nu zijne toespraak eindigde; een verschil dat door Mabelia ook zeer goed werd gevat, hetgeen haar deed antwoorden, met minder schuchterheid, maar tegelijk met meer ernst:

„Zekerlijk neen! ik zal geen man om zijn kleet minachten; maar wie van goede geboorte is, toone het ook in zeden en manieren; en het komt mij voor, dat uwe houding en wijze van spreken tegen mij niet eene zulke is geweest, als een welgebooren man past jegens eene dochter van goeden huize, die hem vreemde is....”

„Eene vreemde, wie hij dan toch in ongelegenheid zijn dienst heeft verleend,” merkte hij aan.

„Mits hij dien niet in ondiensn verkeere, door zich onhoffelijk op te dringen,” ging zij moediger voort. Iets in zijne stem, die dof maar zacht was geworden, gaf haar hoop, dat hare vermaning ingang vond.

En werkelijk, hij antwoordde, wel met een tint van smartelijke bitterheid, maar toch deemoedig: „Gij hebt gelijk! ik was daar op den weg om u, die eene deftige, zoetzedige jonkvrouw zijt, een averechtschen dienst te doen... Gij hebt gelijk, ik moest aan mijne armzalige plunje, aan mijn verwilderd voorkomen gedacht hebben, eer ik mij in weleerlijk gezelschap begaf. Laci! men verliest goede manieren en hoffelijke gedragingen, als men gedwongen is, dagelijks met roffianen te verkeeren, zooals mijn volk! Maar wees gedankt voor de herinnering, zij heeft doel getroffen; ik zal u niet langer tot ergernis zijn, schenk mij maar een vriendelijken blik, ten bewijze dat gij mij alles vergeeft; meer verlang ik niet.”

Dit verlangen was mogelijk niet zoo onschuldig als het zich voordeed. Tot hiertoe had zij met hem gesproken zonder hem aan te zien, had het hoofd veeleer met zeker opzet van hem afgekeerd, daar zijn stoute, sarrende toon haar allen lust had benomen om kennis te maken met de gelaatstreken van hem, die haar kwelde en in verlegenheid bracht; en toen hij haar eerst den arm bood, had zij alleen bij zijdelingsche vluchtige beschouwing opgemerkt, dat haar geleider een ridder van de droevige figuur moest zijn. Nu echter, door zijne gedweeheid verzacht uitgelokt daarenboven door vrouwelijke nieuwsgierigheid, waagde zij het hem aan te zien.

Al sprekende had hij met eene gracelijke beweging den versleten hoed afgenomen, die een deel van zijn gelaat bedekte, maar ook ontsierde; nu vielen de zware, gitzwarte lokken in bevallige achteloosheid over het hooge voorhoofd, terwijl de

woeste en grimmige blik zijner oogen zich verzachtte tot eene uitdrukking van diepen weemoed, die in volkomen harmonie was met de fijne, edele trekken van dat vervallen gezicht. De aanschouwing er van scheen Mabelia eerst aangenaam te verrassen, daarna bijzonder te treffen, op zulke wijze, dat zij hem een tijdlang onderzoekend bleef aanzien, als poogde zij eene gelijkenis uit te vorschen, die zij toch niet recht wist thuis te brengen; eindelijk sprak zij, wat verward en blozende: „Verschoon mij, daar speelt mij eene herinnering door den geest, die... doch neen, neen! het kan niet zijn!”

„Dien gij meent ben ik niet!” viel hij in, ras en wat brusk, terwijl hij schielijk zijn hoed opzette en een donkere bos hem over het voorhoofd vloog.

„Wil mij uw naam zeggen!” vroeg zij zacht en dringend; want in dienzelfden oogenblik zag zij Antony naderen, wien het eindelijk gelukt was door 't gedrang heen te worstelen.

„Noem mij Juliaan!” antwoordde hij na eenige aarzeling, terwijl hij er met een tintje van de vroegere ironie op volgen liet: „Is die opgepronkte burgerzoon *uw* aanstaande, juffer Graswinckel?”

„'t Is mijn bloedverwant,” hernam zij met zekere beslistheid, en luid genoeg om door den persoon in quaestie verstaan te worden, die nu aan hare zijde plaats nam, niet zonder zich bitterlijk te beklagen over zooveel oponthoud en al het door-gestane leed, maar bovenal luide zijne ergernis te kennen gevende over 't verkreukelen van zijn kostbaar gewaad.

„Zie mij die kanten eens aan, Mabelia! zie eens hoe verflenst mijne poffen en strikken neêrhangen! Ik zie er ontoonbaar uit; die schoeljes hebben wel voor twintig dukaten aan mijne plunje bedorven!”

„Zooveel alarm over dien opschik? gij zoudt beter doen mij vergiffenis te vragen, dat gij mij dus lang aan mijn lot overge-laten hebt onder vreemden,” voegde Mabelia hem toe.

„Voorwaar gij hebt wel stof tot klagen,” sprak hij korzel. „Gij

waart rustig neêrgezeten, terwijl ik door dat soldatenvolk werd gebousculeerd; en het komt mij zelfs voor, dat de tijd u niet lang moet zijn gevallen, daar ik zag hoe gij dien gekort hebt met naar de praatjes van dien verloopen officier te luisteren."

"Sinds hij goed genoeg was om mij bescherming te verleen, terwijl gij mij in den steek liet, paste het mij hem ook niet te slecht te achten om naar hem te luisteren, als hij iets te zeggen had," beet zij hem toe, maar fluisterend. Kennelijk had hare zienswijze omtrent den vreemdeling eene wijziging ondergaan, die haar omzichtig maakte om hem niet opnieuw te verbitteren door geringschatting.

Meester Antony gaf een morrend antwoord, dat echter door niemand kon worden verstaan, zelfs niet door Mabelia, daar het geschal van pauken en trompetten, nu aan de verzamelde toeschouwers verkondigde, dat hun geduld niet langer op de proef zou worden gesteld, maar de gespannen verwachting bevredigd, daar de doorluchtige stoet zich van uit het stadhuis naar de tribune begaf; en welhaast zag men de eerste paren de zitplaatsen, innemen. Hertog Frederik van Lunenburg, die de Prinses Emilia van Nassau opleidde, en de hertog van Brandenburg, die eene Duitsche gravin de hand gaf; zij werden onmiddellijk gevolgd door den Paltsgraaf, Ernst van Solms-Braunsfels, die de zuster der bruid gravin Françoise van Egmond tot cavalier strekte; daar de prinses-douairière op dat tijdstip in Frankrijk was met hare jeugdige dochters, zou de gravin van Buren-Hohenlo, als oudste dochter van prins Willem I aanspraak gehad hebben om hare zuster Emilia voor te gaan; maar om de bestaande jaloezie tusschen de heeren von Solms en Hohenlo niet te verlevendigen, en tegelijk alle andere rang- en étiquette-twisten ter zij te zetten, was er bij deze gelegenheid besloten, de vreemde vorsten te laten voorgaan, met de dames die zij hadden gekozen, waarop dan de graaf van Hohenlo zou volgen met zijne gemalin, terwijl

prins Maurits, zijn jeugdigen broeder Hendrik Frederik bij de hand houdende, niet optrad, voordat alle voorname dames, tot zijne verwantschap of die der bruid behoorende, gezeten waren. Maar al scheen hij zelf achteloos omtrent het ceremoniël, en zich niet te bekommeren over de voorrechten van zijn rang, het volk vergat niet, dat hij onder allen de eerste en liefste was, wien men uit het volle hart welkom heette en eere wilde toebrengen? Luide Hoezee's en daverende Vivats klonken uit duizende monden, zoodra men hem gewaar werd. Want al was hij nog niet de groote overwinnaar van Nieuwpoort, al kende de schare hem nog niet als den schranderen hervormer der krijgskunst, reeds had de jeugdige held zich een waardig zoon van zijn vader getoond, en de partijschap, die later de natie zoo smartelijk zou verdeelen, en veler hart van hem vervreemden, had nog geen reden van bestaan. Allen waren hem op dit oogenblik nog even na, en allen hadden hem nog even lief. De man die de hoofdrol zoude spelen in het bloedige drama van 1618, Meester Jan van Oldenbarneveld, was nog de oprechte, al was het niet de onbaatzuchtige vriend en leidsman van den jeugdigen Stadhouder, en niemand, Maurits zelf wel het allerminst, kon zich toen voorstellen, welke eene onverzoenlijke veete hen eenmaal zou scheiden; en toch . . . en toch . . . lag, hoewel bedekt voor 't menschelijk oog, het tweedrachtszaad reeds in de aarde te kiemen, dat eenmaal zoo welig zou uitschieten, den grooten staatsman in zijne grijsheid op het schavot zou brengen, en den grooten krijgsman bij een deel van Neêrlands volk — ja tot bij de nakomelingschap zou brandmerken, als een bloeddorstigen tiran, als een monster van ondankbaarheid!

Gezegend is de schikking der Voorzienigheid, die den mensch geene voorwetendheid gunt van zijne toekomst.

Hadden deze twee geweten wat er eenmaal zou volgen, niets van al het groote en goede, dat zij te zamen ten bate

van 't Gemeenebest hebben verricht, ware dan totstandgekomen. Hoe zouden zij elkaâr geschuwd, ontvlucht, gedwarsboond hebben, terwijl ze nu rustig en vertrouwelĳk te zamen deel nemen aan het prinselĳk builoftsfeest . . . Maar — wij spreken of wij ze naast elkander zien op dezelfde tribune, en — dat was toch zoo niet. De Raad van State, en de Staten-Generaal met die van Holland aan het hoofd, sinds deze het recht der *préséance* voor goed hadden overmeesterd, waren gezeten ter weêrsĳden van de vorstelĳke tribune, en Meester Johan van Oldenbarneveld, die meer hield van het *wezen* dan van den schĳn der grootheid en macht, was de man niet om zich tusschen de doorluchtige genoodigden in te dringen; hij hield zich bescheidenlĳk op zijne plaats, te midden van de heeren Staten, wier dienaar hij geacht werd te zĳn, schoon deze het zoo goed wisten als hij zelf, dat hij de spil was, die het gansche rad van Staat draaien deed.

Maar laat ons niet vergeten toe te zien naar het optreden van het bruidspaar, dat nu plaats vindt in alle statigheid, onder het schetteren van pauken en klaroenen. Opgeleid door leden van den Delftschen magistraat, die in dezen als hunne gastheeren fungeerden, traden zij voort en namen de cereplaats in onder de jubelkreten en heilgroeten der menigte, in verrukking gebracht door de fiere houding van den brui-
gom, maar bovenal door den oogverblindenden luister van het hoogtijdsgevaad der bruid.

Inderdaad, de dochter van Egmond had het zich ten plicht gesteld, bij deze gelegenheid getrouw te blijven aan de traditie harer familie, in Spanje als in Vlaanderen, in Duitschland als in Holland, om hare uitstekende prachtliefde vermaard. Toen hare moeder Sabina van Beieren, dochter van den paltsgraaf, en afstammende uit een geslacht, dat keizers aan het heilige Roomsche rĳk had gegeven te Spiers aan den schitterenden Hollandschen graaf, Lamoraal van Egmond werd uitge-

huwelijkt, kon zij nauwelijks met kostbaarder bruidskleed zijn getooid, dan dat waarmede Sabina, gravinne van Solms, zich nu te Delft aan den volke vertoonde. Vermoedelijk was het toch niet hetzelfde, hoewel niemand daar iets vreemds in zou gevonden hebben; maar reeds waren oudere zusters haar in den echten staat voorgegaan, en eene van haar had mogelijk het moederlijk trouwkleed meê ten huwelijk gekregen. Nog waarschijnlijker is het, dat de ongelukkige weduwe van Egmond, die zoo kwade dagen van berooving en verlatenheid had gekend, die kostbare trofeën van vroegere grootheid zal te gelde gemaakt hebben. Hoe hard het eener vrouwe ook vallen moet zich van zulke herinneringen te scheiden, de fiere paltsgraafdochter was door zulke diepten van ballingschap en armoede heengegaan, sinds zij aan den avond van den dag der terechtstelling haars gemaals met hare elf wezen in rouwe nederzat, dat het offer van goudbrocade en kleinoodiën, haar zeker niet zoo heel zwaar meer zal gevallen zijn. Hoe dit ook zij, het bleek dat hare dochter nu ten minste aan de laatsten geen gebrek had. Haar kleed van wit zilverlaken stond stijf van borduursel, edelgesteenten en paarden. Tot de prachtige roodfluweelen schoenen toe waren met blinkende sieraden bezet, en haar borststuk schitterde in de scherpe voorjaarslucht van allerlei glansen en kleuren. Haar kraag was van het fijnste vlaamsche spelwerk, op een zilveren boog gespannen, en naar de nieuwste mode, wijduitstaande als een pronkende pauwestaart, rondom hals en schouders, „echt vorstelijk van fatsoen,” zooals de dames rondom haar bewonderend en benijdend getuigden. Zij droeg de rijke diamanten halscarkant, haar door de Staten van Holland geschonken, en, als ware uitstalling van alle hare kostbaarheden hare hoofdgedachte geweest bij deze gelegenheid, hing er nog over hare keurs, en neêrdalende langs de heupen, een zware, geschakelde gouden keten, dragende een geëmailleerd reukdoosje in den vorm van een

ei. Haar onderkleed van rood zijden damast prijkte met de zilveren kepen die de Egmonds in hun wapen voeren, en men vond die weêr op de enge ondermouwen, die uit de ruime, als slippen neêrhangende bovenmouwen te voorschijn kwamen. Zij hield de eene hand ontbloot, alleen den fijnen, geparfumeerden handschoen in de anderen vasthoudende; hoe ook had men anders hare prachtige ringen kunnen bewonderen, vooral dien éenen grooten diamant, mede een Bruidsgeschenk van de Staten, en dat hen ter eere toch wel den volke diende getoond te worden! Zij droeg op het korte, gefriseerde haar een zwart fluweelen kornet of kapertje, ruitsgewijze met gouddraad belegd, en door groote spelden met paarlknoppen ter weêrszijde vastgezet. Het was omgeven door een opstaanden rand van point d'Alençon in ijzerdraad geplooid, en die niet zoo laag nederdaalde, of er was nog gelegenheid om de juweelen oorbaggen te laten zien, een geschenk der heemraden van Oud-Beierland, waarvan zij vrijvrouw was. De dienst van twee pages was er noodig geweest om haar sleep te dragen, toen zij statig de trappen van het stadhuis opsteeg! Er zou reden tot verwondering zijn, dat eene dame van wie men reeds weet, dat zij geene schatrijke erfdochter is, eene vorstelijke fortuin aan haar bruidstooi had kunnen besteden, zoo men niet wist, dat zij, behalve aan het regeerend huis van Frankrijk, vermaagschapt was aan verschillende Duitsche vorsten en vorstinnen, die het bij deze gelegendheid van hun plicht geacht hadden hunne verwante met kostbare stoffen en kleinnoodiën te beschenken, om haar, zooals men dat noemde, de eer van haar rang en afkomst te helpen ophouden; daarbij... het is al geen goud wat er blinkt, zegt het spreekwoord, en dat kon ook waar zijn van diamanten! Wat de persoonlijke bevalligheid van Sabina van Egmond aangaat, afgescheiden van haar keurig toilet, zij had geleden, en het lijden was niet over haar heengegaan, zonder sporen na te laten op hare trekken; maar in

dit oogenblik waren de „droefkreukels” weggevaagd, zooals hare tijdgenooten dat noemden, en de glans van zegepraal, die uit hare oogen lichtte, de bloes van zelfvoldoening, die de luide toejuiching op hare wangen bracht, deden het vergeten, dat de jonge vrouw van heden, gisteren geene jonge bruid kon genoemd worden. En toch was dat zoo; zij was niet meer in den bloei der jeugd: ziedaar wat de bruidegom op haar voor had, die zijn vijf-en-twintigste nog niet was ingetreden! Maar dat was hem niet aan te zien. Hij wasforsch van leden, hoog van gestalte, en er lag niet slechts ernst, er lag hardheid in de strakke trekken van dit jeugdig gelaat, dat zelfs op een dag als deze, door geen glimlach werd vervroolijkt en in het klare blauwe oog iets koels en scherps, dat eer terugstootte dan aantrok; maar toch — wat het aan liefelijkheid miste, werd vergoed door iets opens, dat voor een eerlijk en trouw harte scheen te getuigen. Naar het uiterlijke te oordeelen, mocht hij een man zijn van een echt oud-duitsch karakter, een ridder uit de school van Götz von Berlichingen, of beter, van den ouderen Johan van Nassau, aan wiens hof te Dillenburg hij waarschijnlijk zijne eerste lessen in de krijgskunst had ontvangen. Hoewel zijne kleeding, een deftig krijgsmansgewaad, niets te kort deed aan zijn rang en de plechtige gelegenheid, was er toch zekeren eenvoud en soberheid in op te merken, dat in sprekende tegenstelling was met den overladen opschik der bruid. Mogelijk had hij plan zelf deel te nemen aan het ridderspel; en daarbij kwam de stalen ringkraag met de platte, liggende boord beter te pas, dan eenige ellen kants om den hals geplooid. Toch droeg hij een staatsiedegen in een rijk geborduurd bandelier, en eene blauwe, met gouden franje omzette sjerp over den schouder, die smaakvol uitkwam op het zwart fluweelen wambuis. Zoo hij werkelijk deel moest nemen aan het steekspel, was er zeker een page in de nabijheid met zijn helm; want hij droeg een lagen deutschen hoed met smallen rand, zonder pluimen, en alleen met een strik van

paarlen versierd. Hij groette statig in 't ronde zonder dien af te nemen; hij richtte meermalen het woord tot zijne gemalin, maar zonder eenige levendigheid. Hij veroorloofde zich zelfs niet dat zoet en vertrouwelijk gefluister, dat niemand den jonggehuwde zou hebben ten kwade geduid!

Men ziet het: graaf George Eberhard van Solms, hoe jong ook, had in voorkomen en gedragingen al de strakke waarzigheid van zijn rang, al den bedachtzamen ernst van den rijperen leeftijd, en al was hij misschien de man die achting zou afdwingen bij nadere kennismaking, geestdrift inboezemen, sympathie opwekken en beantwoorden bij een eerste optreden, was zijne zaak niet.

Ook getuigde de volksstem reeds tegen hem, nadat de eerste hitte der nieuwsgierigheid bekoeld was.

„Bijlo! dat 's een stugge potentaat,” riep er een.

„Hij lijkt de koning van Hispaniën zelf wel! in plaats van een kolonel in dienst der Staten,” zei een ander.

„En dat is er een die een commando in Zeeland heeft! waar de lieden den naam hebben gul en goedrond te zijn.”

„Die van Hulst zijn wel te beklagen, dat ze zoo'n zuurmuil tot gouverneur hebben.

„Neen! dan is de graaf van Hohenlo een ander man! die weet heusch en gemeenzaam te zijn met den burger als met den soldaat!” voegde een derde er bij, op dien krigsbevelhebber wijzende, die juist zich de moeite gaf in alle richtingen te groeten met een lachend en vriendelijk gelaat, en die zelfs met den hoed wuifde, als hij burgers of krijgslieden zag die hij herkende. Ook verzuimde hij niet de dames op de naastbijzijnde tribunes gezeten, handkusjes toe te werpen, met al die jolige vrijpostigheid, waartoe een man als hij zich gerechtigd achtte.

Ook werden er luide hoezee's en vivat's te zijner eere aangeheven, terwijl men de schitterende bruid en haar gemaal

met stomme bewondering bleef aanstaren; dit was niet te verwonderen. De graaf van Hohenlo had sinds drie-en-twintg jaren zijn dienst gewijd aan den bevrijdingskrijg. Al dien tijd had hij, om het zoo eens uit te drukken, lief en leed gedeeld met den soldaat en den burger, en bezat ondanks zijne bekende gebreken, het geheim om zich populair te maken; ook was hij meer geliefd bij het volk, dan geacht onder zijns gelijken, die van zijne kwade eigenschappen, niet het minst van zijne inhagheid en jaloezie, den overlast leden. Nu hij getrouwd was met de dochter van „Vader Willem,” was die volksgunst, als men denken kan, niet verzwakt; maar tegelijk was zijne aanmatigende houding tegenover de heeren en krijgsbevelhebbers toegenomen, en reeds waren er heftige botsingen ontstaan tusschen prins Maurits en zijn schoonbroeder. Een onuitroeibare wortel der bitterheid vooral, waaruit telkens nieuwe uitspruitsels voortschoten, was het beheer en de verdeling der moederlijke nalatenschap, bij ontstentenis van Philips Willem, Prins van Oranje, die in Spanje leefde, zoo goed als dood voor de zijnen.

Daar de Staten in dezen hadden beslist ten gunste van Maurits, tot groote teleurstelling van Maria en Hohenlo, liep het gerucht, dat de laatste in 't geheim aanslagen smeedde, om zich zelven in dezen recht te doen, hetgeen de verhouding tusschen de schoonbroeders natuurlijk zeer gespannen maakte, terwijl de graaf van Solms in gunst steeg, naarmate de onmin met Hohenlo toenam. Voeg hierbij den geheimen naijver en voorrang-twist tusschen de beide gravinnen, die te dieper inkankerde naarmate zij ontveinsd moest worden, dan zal men zich wel kunnen voorstellen, dat er bij deze bruiloftspartij onder de aanzienlijke personaadjes meer uiterlijk feestgebaar plaats vond dan ware feestvreugde.

Evenals het gebruik medebracht dat het jonggehuwde paar de eereplaats innam, eischte het ook, dat niemand der aanwe-

zige dames de bruid in kleederpracht overtrof. Men moet erkennen, dat deze laatste het hare had gedaan om hare gezusters het involgen van dat gebruik licht te maken. De gravin van Hohenlo zelve had er zich naar geschikt, maar op eene wijze, die het voor allen duidelijk maakte, dat zij het alleen deed om zich naar den dwang der *étiquette* te voegen, en geenszins uit onmacht om allen te overschitteren. Want al droeg zij een kleed van stemmig zwart fluweel, hoog aan den hals gesloten, en alleen voor een smal geplooid kraagje van goudkant ruimte latende, en zonder ander sieraad dan de rij diamanten knopen, waarmede het van boven tot onder bezet was, die juweelen waren allen van het zuiverste water en vertegenwoordigden eene ontzaglijke geldswaarde; terwijl zij goedgevonden had een sleep te dragen van zoo ongewone lengte, dat zij vier pages noodig had om dien op te houden. Hare loshangende bovenmouwen waren met hermelijn omzoomd; haar kapertje was mede van dat vorstelijk bont omgeven, en eenige rijen paarden van ongemeene grootte en helderheid, hingen neêr tot laag op de keurs. Zij droeg ditmaal geene ringen dan — haar trouwring; maar zij hield een waaier van veêren in de hand, welks ivoren steel zoo kunstig met goudsmeêwerk en *émail* was belegd, dat menige vorstin in Europa haar dien benijd zou hebben. Van de overige prinsesses en edelvrouwen zullen wij zwijgen; dat zij zich hadden gekleed naar den eisch van den dag spreekt vanzelve. De meesten waren in 't zwart damast, met of zonder borduursels, met of zonder rood satijnen onderkleed; en al scheen al dat zwart wat stroef en stemmig, het werd genoeg afgewisseld door paarden, gouden knoopjes en edelgesteenten, om geen somber aanzien te geven. Integendeel, al die kostbaarheden kwamen er te beter door uit, en 't geheel moest de toeschouwers aan de overzijde doen denken aan een breede ebbenhouten lijst, met goud en kleurrijke flonkersteen en ingezet. Zeker is het,

dat aan de begeerlijkheid der oog-en hier tot verzadiging toe kon worden voldaan, zoo deze ooit te verzadigen is! Zeker is het, dat in menig harte hier dien lust naar de grootschheid des levens werd opgewekt of — gevoed, en dat deze ijdelheidskramerij (vanity fair) schade genoeg kon aanrichten in zoodanige hoofden en harten, die niet gesterkt waren tegen zulke indrukken door een beteren geest, en geen blik hadden om dieper te zien dan 't geen voor oogen lag.

En dat was zeker aanlokkelijk tot bedwelmens toe — maar daaronder? maar daarachter? Wij hebben slechts een tipje van de gordijn opgelicht, en de enkele blik dien wij daarachter wierpen, wekte reeds het vermoeden, dat er veel innerlijke elende schuilde onder al dien uiterlijken glans, en dat er nog vrij wat erger zou op te merken zijn, zoo wij ons achter de schermen begaven, om de keerzijde te zien van deze schitterende vertooning.

Maar, al onthouden wij ons, men behoeft niet eens zooveel dieper te gaan dan de oppervlakte, om stof te vinden tot onrust over den verderen levensweg dezer echtelingen. Die tweespalt in hunne familie, al de eischen en vooroordeelen van den hoogen stand waartoe ze behoorden, bij zeer beperkte middelen om er aan te voldoen; de hoogmoeds- en ijdelheidsduivel in het harte der jonge vrouw; verschil van smaak, van karakter, van beginsels wellicht, kennelijk bij hun eerste optreden, tusschen den jonge echtgenoot en zijne gemalin, die na een droeve jeugd, en op rijper leeftijd nog met dubbele gretigheid hunkerde naar de genietingen die haar waren voorbijgegaan; de lasten en zorgen waarin zij zich wikkelden bij den aanvang van een nieuw levenstijdperk; de maalstroom van ruischende vermaken, waarin zij zich wierpen bij de belangrijkste daad van het leven; de verplichting om zich zelven als te vergeten voor anderen; houding, gelaatstrekken, kleederpraal, het al te moeten berekenen op den indruk dien men

heeft te maken op duizenden, waar het innigst verbond van twee harten wordt gevierd; dat alles te zamen, was het wel van goede voorbeduiding voor de toekomst? Moest het geen stof leveren tot vreeze, voor wie geen onnadenkend toeschouwer was, en die oorzaken en gevolgen wist te wegen? Onder hen die zich aan den schijn vergaapten, en die bewonderd en benijdend toezagen bij al den luister waarmede men het echtpaar zag omgeven, was meester Antony, de jonge, pronkzieke burger, een der meest verblinden. Met oogen, schitterend van genot, had hij zitten kijken naar het „wonderheerlijke” tafereel, dat zich voor zijne oogen ontrolde; ten laatste slaakte hij eene verzuchting, zooals een kind zoude doen voor eene St. Nicolaas-uitstalling, en keerde zich naar zijne juffer met den uitroep:

„Wat dat paar zich gelukkig moet voelen! dus lusterrijk en publiekelijk als gehylikte lieden begroet te worden door al het volk en zooveel prinselijke heeren en edelvrouwen! Zie, Mabelia, dit zou ik bij mijne bruiloft ook wel eens op zijn burgers willen nadoen!”

„Mijnenthalve!” antwoordde Mabelia met een spottend schouderophalen en een ironiek glimlachje, „mits ik dan de bruid maar niet zijn moest.”

„Dat 's nu een antwoord!” riep hij verdrietelijk! „gij weet toch wel, dat mij geene bruiloft zou gelusten, zoo *gij niet* mijne bruid waart.”

„Zorg dan zediger te worden in uwe wenschen; mij schemert het voor de oogen van al dat gespronk en geflikker, en ik weet wel dat *ik*, in 't geval der gravinne van Solms wezende, niet zooveel omhaals zou hebben gemaakt.”

„Och kom! in haar geval wezende, zoudt gij gedaan hebben als zij!” hernam Antony lachende, en bewees daarmede dat hij een zeer oppervlakkig oordeel had; want de jonkvrouw, die hij toch van nabij moest kennen, onderscheidde zich reeds nu van hare gezellinnen door zekeren eenvoud en stemmigheid in

hare kleeding, die voor haar kieschen smaak getuigde. Meester Antony lette niet eens op dit verschil, toen hij zijne zedige juffer op ééne lijn plaatste met alle andere vrouwen en meisjes; maar hij dacht aan wat anders; hij meende partij te kunnen trekken van haar los daarheen geworpen woord, en daarom voegde hij er bij:

„En wanneer belijft het u in 't geval van de gravin te komen? Wanneer zult gij toch eens besluiten mijne bruid te worden Mabelia?”

Deze *question brûlante*, zoo maar zonder omstandigheden haar naar 't hoofd geworpen, bracht een gloeienden bos op haar voorhoofd; maar geen teeder blosje van zachten, jonkvrouwelijken schroom, veeleer een gloed van toorn of afkeuring, die ook klonk uit den toon waarop zij antwoordde:

„Is 't nu de gelegenheid voor zulk eene vraag?”

„Wel, hoe kon er gepaster gelegenheid zijn?” hernam hij glimlachend. „Is 't niet een overoud zeggen: dat uit de eene bruiloft, de andere voortkomt? Zoo moesten wij, om de aardigheid, de onze bepalen juist op denzelfden dag van dit luisterrijk feest.”

„Ei zwijg Antony! wie maakt nu eene aardigheid van zoo'n ernstige zaak! Laat ons aandacht geven op de vertooning...”

„Gij zoekt ook altijd uitstel!” sprak hij verdrietelijk.

„Mij dunkt er kan geen sprake zijn van uitstel, waar niets is vastgesteld”, antwoordde zij droogjes.

„Niets vastgesteld! Mabelia! hoe kunt gij nu toch zoo spreken? Gij weet zoo goed als ik, dat uw voogd het eens is met mijn vader...”

„Niet onvoorwaardelijk!” viel zij in met ernst en beslistheid. Zij beseftte te goed al het gevaarlijke eener dwaling in dezen, om die niet op hetzelfde oogenblik terecht te wijzen. „Gedenk wát de conditie was, neef Antony.”

„Nu! geene andere dan die vanzelve spreekt, *nicht* Mabe-

lia! dat wij beiden elkander aanstonden. Wat mij belangt, ik heb mij op dat punt geen oogenblik behoeven te beraden; gij daarentegen gaaft voor, een vol jaar van kennismaking noodig te hebben, al eer gij tot eene beslissing kondt komen."

"Wel dan! dat jaar is nog niet om, zou ik meenen."

"Met Paschen zal het om zijn, en we hebben over veertien dagen palmzondag!"

"Zoo rest er nog precies drie weken tijds," viel zij in, "en gij zult wel en wijs doen mij inmiddels niet te kwellen met vragen en dringen," eindigde zij, met te veel koelheid en vastheid dan dat men het voor scherts had kunnen nemen. Ook hield meester Antony zich ditmaal voor geslagen, en zichtbaar gebelgd begon hij opnieuw zijne verkreukte mouwen op te poffen, en liet het zijne kanten ponjetten ontgelden. Zij daarentegen wendde het eigenzinnige hoofdje om naar luitenant Juliaan, wien zij eene inlichting vroeg omtrent het ringspel dat sinds lang in vollen gang was; want men begrijpt wel, dat het niet naar onze uitweidingen en afwijkingen heeft gewacht om aanvang te nemen. Integendeel, zoo ras de bruidegom en bruid waren gezeten, hadden de trompetten en klaroenen het sein tot het steekspel gegeven, waren de ridders het krijtperk binnengesneld en hadden hunne oefeningen en hun wedstrijd voortgezet, onder de daverende toejuiching der aanschouwers, in zooverre dezen zich niet als Antony en Mabelia door iets anders hadden laten afleiden. Dat de laatste nu uit eigen beweging het woord richtte tot den vreemden officier, zal ons niet verwonderen, als wij ons herinneren, dat hij zich na hare „scherpe vermaninge," niet slechts in alle behoorlijkheid en bescheidenheid gedragen had, maar dat hij ook met de meeste civiliteit en eerbiedigheid zich bereid had getoond, haar te onderrichten omtrent de namen en personen der doorluchtige heeren en vrouwen die men zag verschijnen.

Zij was begonnen met eene vraag aan „neef" Antony op dat

punt, maar deze had er met een nuchter „daar weet ik niet af” op geantwoord. Toch wilde hare vrouwelijke nieuwsgierigheid bevredigd zijn, en daarom had zij zich naar den vreemdeling gewend, van wiens indringendheid zij nu niet meer te vreezen had; en ziet, hij wist haar weetlust boven verwachting te voldoen, en toonde daarbij zooveel kennis, juist van zulke menschen en zaken die geheel buiten haar gewone kring lagen, dat zij zich telkens weêr tot hem wendde, ter voldoening harer opgewekte belangstelling. Nu eens was het:

„Eilieve heer Juliaan, wie mag toch die statige oude heer zijn, in dien tabbaard met bont gehuld en die groote gouden keten met afhangende medaille om den hals? Is dat ook een Duitsche Hertog?”

„Zeker neen, Mejuffer! dat is de kanselier van Gelderland, de eerwaarde Elbertus Leoninus; hij zit nevens zijne collega's de leden van den Raad van State. Had voormaals de Graaf van Leycester naar zijn raad geluisterd, de zaken zouden er niet slechter om gegaan zijn. Er was ernst, weemoed bijna, in den toon waarop deze bijzonderheid werd aangevoerd, hetgeen de juffer uitlokte om verder te vragen: of hij zelf wellicht den graaf van Leycester had gekend.

„Maar al te goed tot mijne schade!” was daarop het antwoord geweest; maar het klonk zoo somber, dat Mabelia, uit kieschheid, van verdere vragen op dit punt had afgezien. Het onderhoud was daarom toch niet voor goed afgebroken, want toen zij eenige oogenblikken later met zekere afkeuring uitriep, terwijl zij hem aanzag als wachtte zij instemming met hare gevoelens: „Wat die bruid opgetooid is! mij dunkt zij draagt wel eene tonne gouds aan kleinoodiën met zich; eene gekroonde koningin kon de weelde niet hooger ten top voeren!” was zijn antwoord ras en heftig: „Zij stamt ook af uit voorouderen die de keizerskroon hebben gedragen; haar geslacht is verwant aan verschillende vorsten; de koningin-weduwe van

Frankrijk is hare volle nicht . . . en de heeren van Egmond hebben nooit een minderen dan een vorsteliijken staat gevoerd."

"Ik wil 't gelooven, heer luitenant, maar ziet gij, eene Hollandsche burgerdochter, zooals ik ben, komt het toch voor . . ."

"Dat ze het wel met wat minder kon doen, niet waar?" sprak hij glimlachend. "Ge zoudt dat niet zeggen als gij de hofhouding had gezien van den ouden graaf, haar vader, hoogloffelijker gedachtenis."

En hebt gij die dan gezien, heer Juliaan?" vroeg zij glimlachend, "gij spreekt er van met een vuur alsof dat zoo ware; maar toch . . . mij dunkt . . ."

"Dat er een al te wijd verschil is tusschen zoo'n vorstelijke hofhouding en . . . een kalen jonker als ik ben, niet waar?" vroeg hij met eene poging om te schertsen; maar hij bracht het alleen tot een somber ironieken glimlach, die het meisje met wat verlegenheid deed antwoorden: "Verschoon mij, ik bedoelde alleen . . . dat . . . uw leeftijd . . . het is immers al zoo lang geleden, naar ik heb hooren vertellen, dat die ongelukkige graaf . . ."

"Lamoraal van Egmond is onthalsd op den vijfden Juni 1568! ik was een knaap van dertien jaar . . ."

"Gij hebt dat gruwelijk feit aanschouwd?" vroeg zij met diepe belangstelling.

"Ik had dat smartelijk voorrecht; sinds ik in zijn dienst was. . ."

"In dienst!" vroeg zij met verwondering, "op uw dertiende jaar?"

"Als page," fluisterde hij, met eene gesmoorde stem, als voelde hij in dezen oogenblik pijnlijk het schril contrast tusschen dit eervol verleden en het jammerlijk tegenwoordige van zijn toestand.

Met de eigenaardige levendigheid der vrouwelijke bevatting, voelde Mabelia het smartelijke van dit verschil met hem mede; maar juist daarom achtte zij het gepast er niet op te drukken, en onder voorwendsel van weêr al hare aandacht te geven

aan den wedstrijd in het krijtperk, zweeg zij een geruime poos.

Hij zelf verbrak dit zwijgen niet; toch wijdde hij zeer weinig opmerkzaamheid aan het ringspel. Het was hem blijkbaar onverschillig wie de overwinnaar mocht zijn, die een der met groen bekransde prijzen zou machtig worden. Hij richtte den starenden blik voortdurend op de tribune der hooge feestgenooten, en zijne gelaatstrekken verloren al meer en meer die wilde, kunstmatige vroolijkheid, waarmeê hij voor zijne woeste gezellen eenig knagend leed verborg, en namen eene uitdrukking aan van diepen weemoed, onder het strak gepeins waaraan hij zich overgaf. Als plotseling opgeheven uit het slijk, waarin hij zich dartelend bezoedelde, en op eens in reiner sfeer ademend, onder den invloed eener eerbare jonkvrouw, die hem achting afdwong, en door de macht der omstandigheden aan de betere dagen zijner jeugd herinnerd, voelde hij loodzwaar het pak van schuld en schande, dat hij gewoon was zoo luchtig en zoo schaamteloos te dragen. Wie hem met belangstellende aandacht had gadegeslagen, zou gezien hebben aan de snelle wisseling der wezenstrekken, aan het kleuren en verbleeken van voorhoofd en wang, aan het pijnlijk samenkleppen der lippen, dat hij eene sterke, innerlijke ontroering verbeet. Zijne hand had sinds lang vergeten met uitdagenden trots den degengreep te omklemmen; slap en moedeloos hingen de armen langs de zijden neêr, en alleen bij tusschenpoozen balden de vuisten zich krampachtig. Het spreekt vanzelf, dat deze wijze van naar een lustig volksvermaak te kijken, bij zijne allernaaste bureu niet onopgemerkt bleef. De een, een plompe Delftsche winkelier, vond er alleen stof in om meesmuilende tot zijn nevenstander te zeggen: „Bylo! die schraalhans had vast meê willen doen, zoo 't hem niet aan een paard ontbrak;” maar de ander, een lang, schraal persoon in een grijzen mantel gewikkeld, en de muts, met bont omzet, dicht over het voorhoofd getrokken, sloeg hem gade, met zoo gezette opmerkzaamheid, dat hij zelf

vergat aan de vertooning een oog te geven; maar toch, door woord noch gebaar, bewees hij eenige deelneming aan het voorwerp van zijne scherpe waakzaamheid.

Deze schrikte op eenmaal op, als in een zwaren droom gestoord, toen Mabelia weêr haar zwijgen verbrak, en zich plotseling tot hem richtte met de vraag: of hij haar wist te zeggen, wie die jonkvrouw was in dat blauw damasten kleed met zilveren banderingen, die ter linkerzijde van de bruid was gezeten.

Hij had een oogenblik noodig om tot zich zelf te komen, eer hij den blik heenwendde naar de aangeduide plaats; maar toen ook was hij blijkbaar met geheel zijn hart bij het onderwerp, waarop hare vraag hem had gebracht, want hij antwoordde met levendigheid: „Die jonkvrouw is de gravin Françoise van Egmond, oudere zuster van de gravin Sabina; zij is nog ongehuwd en zal voorzeker niet licht tot een hylik komen.”

„Waarom niet? Zoo ik mij niet bedrieg, van dezen afstand gezien, schijnt zij fraai van gestalte en minnelijk van wezen, meer nog dan de jonge vrouw.”

„Zij placht voor eene zeldzame schoonheid bekend te staan; dan... zij is niet meer jong; en dat zou nog het ergste niet zijn, maar... zij heeft geen bruidsschat, en in haar stand kan ze niet huwen zonder dezen.”

„Dat is toch wel ongelukkig,” hernam Mabelia met een flauw glimlachje; want de voorstelling van het zoogenaamde oud-vrijsterschap kwam haar juist zoo heel verschrikkelijk niet voor.

„Zeer ongelukkig,” hernam Juliaan; „want dus blijft ze levenslang in de afhankelijkheid van hare zuster Sabina en dier gemaal, sinds zij toch hier te lande niet in 't klooster kan gaan, zooals hare zusteren die te Brussel bleven.”

„In een klooster! bedoelt gij daarmee dat de jonkvrouw Françoise eene Papistische zoude zijn?” vroeg Mabelia met dien zekeren onverholen weêrzin, die eene ijverige Calviniste kenschetste; „en de gravin Sabina, zou die dan ook nog tot

de Roomsche kerk behooren, zij die voorgisteren haar hylik heeft laten inzegenen, volgens de ware gereformeerde religie, in onze oude kerk te Delft, en nog wel door den hofkapelaan van Zijne Excellentie!"

„Stel u gerust, juffer!" hernam Juliaan, glimlachend over hare ergernis en ijver, „het is te vermoeden dat de jonkvrouwen Françoise en Sabina beiden, bij hare omzwervingen door Frankrijk en Duitschland, zich tot de Hugenootsche of Lutherische leer hebben begeven; en al ware dat niet, wees zeker dat ze hier te lande door haar geloofsijver geen tweespalt zullen zaaien. Ze zijn niet van 't humeur om die zaken zoo zwaar op te nemen."

— „Gij schijnt die jonkvrouwen van Egmond van nabij te kennen," merkt Mabelia aan.

„Ik meende u reeds gezegd te hebben, als knaap heb ik mijne plaats gehad in de hofhouding haars vaders, totdat deze in gevangenschap geraakte; toen werd er anders over mij beschikt..." en de jonkman zweeg met een diepen zucht, of hij zich plotseling herinnerde dat hij niet voortgaan mocht.

Mabelia wilde geene onbescheidenheid plegen, met het ontbrekende uit te lokken; zij meende echter iets te moeten zeggen, dat van hare belangstelling getuigde.

Sinds gij de gravinnen van zoo nabij kent, moest gij u aan haar wenden om..."

„Om wat?" vroeg hij met hoogheid.

„Om... de oude bekendschap te hernieuwen," hernam zij gevat, „het zou u mogelijk te pas kunnen komen."

„Luister, juffer Mabelia, ik houd het u ten goede dat gij mij dit zegt, omdat *gij de gravinnen van Egmond niet kent*; maar wat mij belangt, ik at liever mijne duimen op van honger, dan dat ik mij in mijn tegenwoordigen staat aan die dames ging vertoonen! Gij zijt gansch vergeten, welk een indruk mijn armzalig voorkomen op u zelve heeft gemaakt."

Inderdaad dat *was* haar vergeten. Zij had zijne schamele kleeding niet meer voor oogen, daar hij achter haar stond, en al wat hij sprak, was zoo geheel in den toon van een hoffelijk, welopgevoed man, en spande zoozeer hare aandacht, dat zij geheel vergat, hoe zij in 't eerst sidderde bij de gedachte, dat men haar met dezen geleider had zien optreden; hoe het haar ergerde, toen hij zich verstoutte haar gemeenzaam toe te spreken, en wat de omringenden er nu wel van denken mochten, dat zij herhaaldelijk, met kennelijke welwillendheid, het woord richtte tot dezen zelfden „kalen jonker,” door wiens bijzijn zij zich in 't eerst zoo gekweld en vernederd had gevoeld. Voor haar was die geheimzinnige personaadje nu een voorwerp van levendige belangstelling geworden, en zij vroeg er niet meer naar, wat hij in de oogen van anderen moest schijnen. Meester Antony had de vrijheid genomen op dit punt eene aanmerking te maken, maar zijn gevoelen of welbehagen scheen bij haar niet veel te gelden, en zij had er zich met een: „Hij vertelt me, wat gij mij toch niet weet te zeggen,” afgemaakt. Hij daarentegen had zich getroost met het oogverlokkend schouwspel van al die prachtige gekleede heeren en vrouwen, en verder met zich vroolijk te maken over de vruchteloze pogingen der ringspelers, om het gewenschte doel te treffen met hunne staven, of wel met de overwinnaars toe te juichen die den prijs hadden behaald.

Onder dat alles door had de korte, weinig bevredigende woordenwisseling plaatsgevonden tusschen hem zelve en Mabelia, waaruit de laatste opnieuw het recht nam, zich naar den vreemdeling te wenden.

Het aanvangend tournooi, de strijders in het blinkende harnas, met lansen gewapend, gezeten op rijk getuigde paarden, op wier dekken hunne blazoenen prijken, spanden veel meer hare nieuwsgierigheid, dan het bekende ringsteken.

Nu eerst zou het eene vertooning zijn, die vóór dezen niet

was gezien; nu eerst werd het zaak om zich niet meer te laten afleiden door tusschenspraak met haar nieuwen bekende; maar toch — ja toch even; moest zij hem vragen — hij, die 't zeker wel weten zou, want hij wist alles, of hij de beide ridders ook bij name kende, die nu nog vreedzaam den cirkel doorreden, eer zij den kampstrijd aanvingen; en zoo gebeurde het, dat zij opnieuw haar lief gelaat naar jonker Juliaan toekeerde, om hem die vraag te doen. Dan, tot hare groote verrassing en niet zwakkere teleurstelling, zag zij hem juist in de groote haast zich opeens door de omstanders heendringen, en toen dit niet dan met moeite gelukt was, over de balie heenspringen, onder het gelach van het volk, in welks midden hij welhaast ook voor haar oog spoorloos verdwenen was. Dat dit alles niet voorviel zonder eenige opschudding, zonder menige verwensching, die de hinderlijke rustverstoorder naar 't hoofd kreeg, kan men zich voorstellen; maar hij zelf had zich daaraan niet gestoord, noch laten weêrhouden, evenmin zijnerzijds met tegenverwenschingen geantwoord. Den hoed over de oogen getrokken, de lippen opeengedrukt, had hij zich met zwijgende, onweêrstaanbare vastheid van wil een doortocht gebaad.

De persoon die aan zijne zijde had gestaan, hem gadeslaande en als bespiedende, was hem onmiddellijk gevolgd, gebruik makende van iedere ruimte die de voorganger daarstelde om zich achter dezen door te wringen. Ten laatste had hij zich met kalme deftigheid de balie laten ontsluiten en was, als een eerzaam burgerman voegde, stillekens zijn weg gegaan. Niemand dan hij wellicht, had de vermoedelijke oorzaak van Juliaans snellen aftocht kunnen raden. Niemand dan hij had gezien, hoe deze bij het binnenrijden der ridders, als door plotselinge pijn getroffen, de handen op de borst had gedrukt en eene smartelijke verzuchting had geslaakt, terwijl er een sombere gloed uit zijne oogen lichtte. Niemand dan hij ook had de onsamenvangende woorden verstaan, die deze binnens-

monds prevelde, toen hij het besluit nam om zich zoo snel te verwijderen, op hetzelfde oogenblik, dat de andere toeschouwers hunne verhoogde belangstelling gaven aan de vertooning.

Mogelijk was deze vreemde den officier daarom gevolgd; mogelijk had hij alleen van de omstandigheid partij getrokken om de stellaadje te verlaten, waar hij slechts eene staanplaats had kunnen veroveren. Hoe dat ook zij, Mabelia was alleron-aangenaamst getroffen door dit plotseling, onhoffelijk verdwijnen van den cavalier, die eerst met zooveel volharding, het voorrecht van hare nabuurschap had begeerd, wien zij zijne vreemde manieren vergeven en zelfs met hare toespraak verwaardigd had, en die nu aftrok, zonder waarschuwen en zonder afscheid, als werd hij met vervolging bedreigd. Zij voelde zich niet slechts gekrenkt, maar innerlijk diep beschaamd en door zelfverwijt aangegrepen, bij de gedachte dat zij, Mabelia Graswinckel, in den ganschen deftigen burgerstand als een zedig, verstandig meisje bekend en bemind, zich had laten verlokken, door welke aantrekkingskracht wist zij zelve niet, om met belangstelling te luisteren naar dien wonderlijken avonturier, die ten slotte nog wel blijken kon erger dan een verloopen officier te zijn! Die overhaaste vlucht wekte haar wantrouwen, en uit spijt over hare eigene onvoorzichtigheid, was haar alle lust in het tournooispel vergaan. Zij ook had nu wel terstond willen vertrekken, maar dat zou nog meer opzien baren . . . en wie weet hoe worden uitgelegd.

Neen, nu vooral moest zij blijven! Antony zou er ook niet licht toe te brengen zijn, een vermaak in den steek te laten, dat hij met zooveel onbevangenheid genoot. Zij hoopte nu maar dat de snelle aftocht van Juliaan voor hem mocht verborgen blijven, en mogelijk ware die wensch vervuld zoo niet de omstandigheid waarmede de laatste over de balie heensprong, de aandacht had getrokken van allen, die in de nabijheid zaten, en Antony was onder hen die het lachende aanza-

gen; ook verzuimde hij niet zich tot Mabelia te wenden, met een vergenoegd gelaat uitroepende: „Ziezoo, dien overlast zijn we kwijt!”

Mabelia antwoordde niets en bleef voor zich neêrzien.

„Eilieve nicht! hervatte hij, haar even aanstootende, „ziet ge wel, hoe uw kostelijke gelei-jonker daar het hazenpad kiest; niet anders dan of hij een boef of beurzensnijder ware, wien de schoutsdienaren op de hielen zitten?” en daar haar voortdurend zwijgen bewees, hoe weinig zij met die aardigheid gediend was, vervolgde hij plagend: „denkelijk zal hij ook niet veel beters zijn, en wie weet of hij zijn fraai handwerk niet reeds onder de omstanders heeft geoeffend; zie toch eens naar uw tuigje en beugeltasch, Mabelia; wil eens voelen naar uw oorbaggen, 't zou me geen wonder doen zoo gij ze kwijt geraakt waart onder al die mooie praatjes, waar hij uwe argeloosheid meê paaide.”

„Schaam u, Antony!” viel zij nu in, terwijl spijt en misnoegen haar de wangen hooger kleurden; „is dat nobel en christelijk, iemand van kwaad te verdenken, simpelijk omdat hij wat sombertjes is uitgemonsterd?”

„Kan ik het helpen dat hij zelf de verdenking uitlokt? Wie loopt heeft schuld, luidt het aloude spreekwoord . . .” antwoordde Antony lachende; maar nog vóór hij had uitgesproken, gleed de sierlijke pluim die hij op zijn hoed droeg, van den rand af, en viel op zijn schoot neêr.

„Wat is dat!” riep hij, zich zelf in de rede vallende, en den hoed afnemende om dien te bekijken. Daarop toorde hij dien Mabelia, met een zegevierenden blik uitroepende: „Welnu, wat zegt gij? ziehier wat mijne *booze* verdenking rechtvaardigt.”

Het zijden snoer, dat de pluim had vastgehouden, was losgeraakt, omdat de rozet met de diamanten gesp, die het eene eind aan het andere bevestigde, daaraan ontbrak.

„Dat 's me ontfutseld! en dat heeft *hij* gedaan,” riep nu Antony bijkans overluid.

Mabelia werd doodsbleek, en moest haar reukdoosje te baat nemen om zich te herstellen.

„Wat zegt ge nu! wie heeft gelijk, wie heeft zijn man gekend?” riep Antony met zelfvoldoening, terwijl hij het diep verslagen meisje zegevierend in de oogen zag.

Zij daarentegen wendde den blik af; zij had moeite de tranen van spijt en beschaming te bedwingen, die zij haars ondanks voelde opwellen.

„En toch, prijs mijne omzichtige voorzorge, Mabelia,” ging Antony voort, zonder op hare ontroering te letten, „ik lijd er geen groot verlies bij, en de dief doet er kleine winste meê; de bedrieger is bedrogen; ik had er een gesp met valsche steenen ingezet. Overwegende, dat wij in 't gedrang en gejoel met slecht volk in aanraking konden komen, heb ik er mijn echten diamant niet aan gewaagd! Merk op, welk een abel en voorzienig jonkman hij wezen moet, die zulke kansen wikt.”

Doch Mabelia was in dat oogenblik zeer weinig gestemd om de goede hoedanigheden, waarop hij stoffe, in hem te waardeeren, en hij had nog lang kunnen voortgaan met zijn eigen lof, zonder dat zij er aan zou gedacht hebben, hem door goed- of afkeuring in de rede te vallen; zij had te veel te doen met zich zelve, zoowel om hare innerlijke ontroering te verbergen als te bekampen, om acht te geven op zijne dwaze zelfverheffing en armzalige voldoening, bij de ontdekking van eens anders diepe gezonkenheid. Zij bleef zwijgend voor zich zien, in eene warreling van kwellende gedachten rondgevoerd, en onbekwaam om eenige opmerkzaamheid te geven aan het tournooispel, dat intusschen zijn gang ging, onder het gejuich en de bijvalsbetuigingen der minder verstrooide toeschouwers. Ten laatste vermande zij zich, om den schijn aan te nemen van eenige belangstelling; maar zij keek toe met koelen strak-

ken blik, die eigenlijk niets opmerkte. Al die af- en aanrennende ruiters dwarlden haar voor de oogen, zonder dat zij iets begreep van hunne ridderlijke oefeningen, of eenig deel nam in hunne overwinningen of nederlagen; de schetterende krijgsmuziek, die zich van tijd tot tijd liet hooren, vermoeide het hoofd en prikkelde hare zenuwen, zonder haar uit den kwelenden gedachtenkring op te heffen, waarin zij bleef ronddraaien. Zij begreep zelve niet, waarom het haar zoozeer ergerde en schokte, dat de vreemdeling, die zich haars ondanks aan hare aandacht had opgedrongen, zich aan een laag misdrijf, aan eene jammerlijke lafhartigheit had schuldig gemaakt. Het is zoo, de eerste indruk dien zij van hem had ontvangen, was gansch niet gunstig geweest; maar toch, later... had zij zich tot zachter oordeel over hem bewogen gevoeld, en, zoo zij een duister verleden bij hem moest onderstellen, tot eene laaghartige daad als die van het oogenblik, had zij hem niet bekwaam geacht; en toch, al zou zij met Antony niet openlijk instemmen in de hatelijke beschuldiging, toch was de schijn zoozeer tegen hem, dat zij zelve geloofde, wat zij liefst tegensprak. Zij wist niet waarom, maar zij kon niet meer, zonder eene gewaarwording van toorn en ergernis, den blik heenvenden naar de hoofdtribune, waar al die vorstelijke, hooggeboren personaadjes in vollen luister schitterden. Had niet die Juliaan over hen gesproken, als ware hij ten naasten met alle hunne aangelegenheden bekend, als ware hij een van de hunnen geweest, terwijl hij bij de uitkomst bleek een ellendige gauwdief te zijn, die zich alleen in de nabijheid van welgekleede lieden had gewaagd, om gelegenheid te hebben zijn handwerk uit te oefenen. Een edelman, meende zij in haar burgerlijken eenvoud, een edelman zou zich nooit tot zulke diepte hebben verlaagd; dus was hij niets dan een bedrieger, een looze schalk, die zich zeker nu over hare argelooze lichtgevoovigheid vroolijk maakte; eene onderstelling, die haar een

blos op het voorhoofd joeg van toorn en diepe beschaming.

Dat echter deze gramschap en spijt niet machtig waren, de edele gemoedsbeweging der deernis in haar echt vrouwelijk harte tot wraakzucht of liefdeloosheid te verharden, bleek uit de woordenwisseling, die er later plaats vond tusschen meester Antony en haar, toen zij eindelijk, het was al lang over het gewone middaguur, onder diens geleide huiswaarts keerde.

Al de spelen waren toen nog wel niet afgeloopen, maar vele burgers en aanzienlijken, wier nieuwsgierigheid nu was bevredigd, en die bij langer toeven al te groote inbreuk vreesden op hunne gewoonten en op de regeling van hun dag, of wier bezigheden geen langer oponthoud veroorloofden, begonnen zich zachtjes aan te verwijderen, en Antony, die er nu ook „het zijne van had,” zooals hij zich uitdrukte, vond goed Mabelia voor te stellen, dit exempel te volgen. Met hoeveel blijdschap zij daarin had toegestemd, kan men nagaan; maar toch, zwijgend en onstemd ging zij aan zijne zijde, tot hij eindelijk zich uitsprekende over een onderwerp, waarmee zij beiden vervuld waren, tot haar zeide:

„Ziezoo, melieve! als ik u nu veilig bij oom Graswinckel zal hebben tehuisgebracht, ga ik in eens door naar den onderschout.”

„Wat hebt gij bij den onderschout te doen, dat zooveel haast heeft?” vroeg ze op een toon, die onverschillig wilde klinken.

„Begrijpt gij dat niet? Wel! ik ga vernemen hoe ik het zekerst en het snelst recht kan verkrijgen tegen dien verweerden gauwdief.”

„Gij wilt . . . jonker Juliaan verklagen?” vroeg zij met eene onvaste stem.

„Een fraaie jonker! Meent gij bij geval, dat ik mij door hem straffeloos zal laten plunderen en nog uitlachen toe!”

„Iemand verklagen om een valsche diamant? schaamt gij u niet!” hernam Mabelia kloeker, nu zij den strijd zag aanvangen.

„Hij kon immers niet weten dat de gesp valsch was, en nog daartoe de daad is al één.”

„Dat moet ik instemmen; maar toch het is niet één voor u en zoudt gij dan om zóó klein verlies uw evenmensch in last en lijden willen brengen?”

„Mijn evenmensch? dankje voor de vergelijking. Doch dat daargelaten; ik ben van oordeel, dat wie een boosdoener aan de justitie overlevert, zijn plicht doet jegens zijne medeburgers!”

„Zijt gij dan zoo zeker dat hij een boosdoener van professie is, en kan 't niet zijn, dat hij door dwang van nood geperst, voor de verlokking is bezweken in een zwak oogenblik?”

„Zoo behoort hij gestraft te worden, opdat hij zich voortaan te beter tegen die verlokking sterke!”

„Is 't dan juist aan u om hem die harde les te geven? Leert het Evangelisch voorschrift niet, dat men zich wachten moet zijn schuldenaar dus haastiglijk voor den rechter te trekken, en dat men barmhartigheid behoort te oefenen jegens zijne medezondaren?”

„Wel nu nog mooier! medezondaar? houdt gij mij bijgeval ook voor een dief? Laat heel de stad Delft, waar ik ben gewonnen en opgetogen voor mij opkomen, en zoo er één Delvenaar is, die een vlekje kan werpen op mijn eerlijken naam en faam, al ware hij mijn doodvijand, dan geve ik u dat gewonnen, maar dan eerst kunt gij mij op ééne lijn stellen met dien rabauw.”

„'t Zou u ook al heel fraai staan *niet* eerlijk te wezen in handel en wandel, meester Antony; de zoon van deftige, wel-gestelde lieden, die onder de hoede van zorgzame ouderen veiliglijk zijt opgegroeid, en die, sinds de jaren des onderscheids gekomen zijn, allen nood, allen lust tot verzadens toe hebt kunnen voldoen. In trouwe, stoffen op zoo lichte deugd is u geen eere! Maar in der rijken overdaad ook liggen de strikken der bekoring; en is 't wel zeker dat gij niet in deze zijt gevallen?”

„Bewaar ons, Mabelia! van de biecht zijn we vrij, sinds we den Paus en de inquisitie aan zij hebben gezet.”

„Van schuldbelijdenis voor de eigen conscientie is geen Christen vrij, Antony, en naar deze is het dat ik u verwijze!” sprak het meisje met hoogen ernst, en daarop zachter, „gij wilt nevens den goeden burgerlijken naam en faam toch ook wel den roem voegen een goed Christen te zijn?”

„Mijn hemel, ja! ik meene dat te zijn, ik ben tot de ware religie gebracht door den eerwaarden Arnoldus Cornelii, gelijk gij uwe belijdenis hebt gedaan bij Wernerus Helmichius; ik geloof niet dat er tusschen onzer beider kennis in dezen zoo groot verschil zal zijn.”

„’t Is ook geenszins de vraag van weten, maar van volgen. . . .”

„Eilieve, zijt gij dan daarin zoo getrouw, wijs jofferken?”

„Veel minder dan ik moest, schoon ’t mij van harten leed is; maar daarom voele ik mij ook bewogen tot ontferming met mijn evennaasten, dien ik in faute acht gevallen.”

„Gij betwijfelt dus zijne schuld al zoo min als ik. . . .” viel hij in, met opzet het gesprek weêr terugbrengende tot het aanvangspunt, daar afwijkingen in dezen niet van zijn smaak waren.

„Ter contrarie, ik ben nog gansch niet overtuigd, eerstelijk dat deze Juliaan, die de taal en de manieren van een welgebooren man weet aan te nemen, werkelijk een lage kwaaddoener zou zijn; en dan nog, zoo hij het ware, is er immers geen bewijs, dat juist hij u dat sieraad heeft ontvreemd.”

„En wie dan anders had het kunnen doen? waren het niet al deftige, welgekleede lieden die ons omringden, zoowel van achteren als ter zijden?”

„Kan de rozet u niet ontvallen zijn in ’t gedrang?”

„Ik zou ’t kunnen aannemen, zoo de pluim tegelijk verloren ware geweest; maar die komt langs me neêrvallen, nadat de kale jonker met een sprong over de balie heen zijne biezen pakte. Is ’t niet klaarblijkelijk. . . .”

„Ja, ja! de schijn is tegen hem, ik moet dat toestemmen,” viel Mabelia in, op een gedrukten toon; „maar toch,” hervatte zij ras en levendig, als wilde zij de verdenking met kracht terugwijzen, „toch zou hij onschuldig kunnen zijn.”

„Bah! zijt daarop gerust, dat de onderschout zijn schuld of onschuld wel fijntjes zal uitvinden...; de Heeren van den gerechte en hunne dienaren hebben daar probate middelen voor. Ik geef hem aan op vermoeden, aan hen is 't hem te vatten en tot bekentenis te brengen.... en.... als dan zijne schuld blijkt, zal hij aan de paleie dansen, zoo waar mijn naam Antony van Hogenhoeck is!”

„Antony, luister!” sprak nu Mabelia, verbleekend van ontzetting, bij de aankondiging van dit booze opzet; want het was voor niemand, een geheim, dat de justitie, om achter de waarheid te komen, zich van zoo wreedaardige middelen bediende, dat de onschuld zelve er door tot bekentenis gebracht werd van — niet bedreven kwaad! evenzeer, dat er met den onderschout en zijne dienaren overeenkomsten waren te treffen, om een vijand, op een los vermoeden, de hardste en willekeurigste bejegening te doen ondergaan, en dat bijgevolg eene bedreiging als deze, in den mond van een jonkman, die met eene volle beurs en het aanzien van deftige maagschap zijne vordering kon steunen, gansch geen ijdele grootspraak was, maar integendeel, een zeer ernstig gevaar voor den beklagenswaardigen vreemdeling, hij mocht dan schuldig zijn of niet.

„Luister, Antony!” herhaalde zij met beslotenheid en — haar arm uit den zijnen wegtrekkende, „als gij dit opzet volvoert, als gij dien ongelukkige om zoo kleine oorzaak in last en lijden brengt, wees dan van dit ééne zeker, dat ik ook, zoo waar mijn naam Mabelia Graswinckel is, nooit mijne hand zal geven aan den man, die zulke hardigheid des harten toont, en daarin volhardt, ondanks mijne bede!”

„Lieve deugd, Mabelia! wat neemt gij dit hoog op,” sprak

Antony, nu zelf wat ontsteld over hare zichtbare gemoedsbeweging, en over den vasten, ernstigen toon, waarop zij harerzijds die bedreiging uitsprak; „die kale jonker ligt u dan wel na aan 't harte.”

„Mij ligt allernaast aan 't harte, dat er geen onrecht gepleegd wordt tegen wie ook....”

„Maar wie zegt u, dat ik ietwes anders dan zuiverlijk recht zal eischen?”

„Als gij u dat onderstaat, Antony, voorzeg ik u, dat gij uw naam en den mijnen in zonderlinge opspraak zult brengen, en gaat prijsgeven aan den spotlust van de gansche stad.”

„Nu begrijp ik u gansch en al niet.”

„Overweegt gij dan niet, dat de berooide avonturier, geene borgen noch getuigen kunnende aanwijzen om voor zijne onschuld in te staan, zich zal beroepen op mij, als op eene waarmeê hij in alle civiliteit heeft geconverseerd voor de oogen van al het volk!”

„Dat is uwe eigene schuld; wat hadt gij hem te woord te staan!”

„Het *is* nu eenmaal geschied, en zoo er faute in ligt, ben ik er zwaar genoeg voor gestraft, door de beschaming die mij nu treft; maar is het dan wel aan u, aan mijn neef, aan den jonkman die voorgeeft mij wel genegen te zijn, mij in ongelegenheid te brengen om deze oorzaak, en tegelijk zich zelven belachelijk te maken!”

„Belachelijk?”

„Ja zeker! of wat denkt gij dat men er van zeggen zal, als het bekend wordt, dat gij om het verlies van een sieraad zonder eenige waarde, uw eigen nicht en aanstaande blootstelt, om ingedaagd te worden als getuige in de rechtzaak van een verdacht overtreder?”

„Daar is wel wat waars in 't geen ge nu zegt; maar toch, Mabelia, heb geene zorge, en schik zoo wijd niet van mij af,

de lieden zouden het ons dus doende kunnen aanzien, dat wij 't oneens zijn ik zal 't wel weten te middelen, dat gij en ik daarbuiten blijven; de fielt kan gestaft worden, zonder dat er een haan naar kraait . . .; schout en schepenen zijn wel op onze hand te krijgen; een klein gebrek in de forme van 't recht is licht te overzien!"

„Antony! Antony! gij neemt het in uwe gedachten om zulk averechts recht te laten doen! gij die u daareven beroemdet op uwe eerlijkheid? Wat is diefstal, zoo omkoopding en valscheid in den gerichte het niet is? En dat alles wilt gij plegen en wagen ter voldoening van uw wrevel, opgevat uit lichte oorzaak tegen een ellendige, die mogelijk alleen uit zwakheid van 't oogenblik in schuld is gevallen!"

„Gij althans zoudt in 't pleidooi een uitnemend advocaat zijn," hervatte hij lachend, „want gij blijkt bekwaam am de beschuldiging te keeren tegen den aanklager. Doch het zij, ik ben niet ongeneigd u de zaak gewonnen te geven; ik althans wil beloven mij tot den avond daarover te bedenken en vóór dien tijd daarin nietwes te doen; maar dan ook reken ik er op, dat gij houden zult wat gij mij daareven hebt beloofd."

„Wat zou ik u beloofd hebben, Antony?"

„Gij hebt gezegd, dat gij nooit uwe hand zoudt schenken aan den man, die de groote hardheid kon oefenen van een field te verklagen, die hem een kleinood had ontfutseld. Wel dan, zoo ik van dit voornemen afzie, en al de weekheid van harte, ik mocht liever zeggen, al de smijdigheid van hoofd toone, die gij verlangen kunt . . . dan volgt daaruit vanzelf, naar 't mij voorkomt, dat gij mij uw lief handje zult schenken."

„Dat volgt daaruit ganschelijk niet; er ligt een wijd verschil tussehen zeker *niet* geven, en voor goed accordeeren. Ik houd mij op dat punt aan den voorzeiden tijd van beraad."

„Als het er nu niet meê doorgaat, komt er later ook niets van."

„Gij zijt mij al te dringend en gehaast, Antony."

„Meestentijds moet ik van u het verwijt hooren dat ik te traag ben; ik kan 't ook nooit goed maken.”

Dat was zeer waar, en dat had een man van goed beraad moeten weêrhouden om zich op te dringen; maar meeste^r Antony bezat zoomin kieschheid van hart, als de fijne voel-hoorns, die hem konden waarschuwen bij de eerste aanra-king, dat hij stuitte tegen weêrzin en onverschilligheid, waar hij aanspraak maakte op haar hart. Een flauw glimlachje be-woog Mabelia's fijne trekken terwijl zij hervatte:

„Luister Antony, ik zal u zeggen *hoe* gij 't goed kunt ma-ken. Doe vooreerst niets in die bewuste zaak...; gij zoudt toch bij ons komen kortavonden, wij spreken dan nader; nu ben ik suf van vermoeienis en verlang naar de ruste van mijn kamerken.

„Nu goed! dat 's afgesproken, ik zal u ter wille zijn; maar gun me voor 't minst de gunst van een afscheidskusje.”

Een kus tot afscheid op de stoep voor de huisdeur, was iets dat een meisje destijds niet weigeren kon aan een vreemde die haar tot geleider had gestrekt; en Antony was een neef, een pretendent met toestemming van de familie!

Mabelia moest toegeven; maar het bleek ook wel, dat de gunst alleen werd toegestaan, ter wille van 't gebruik, en om hem des te schielijker af te schepen. Niet schuchter, niet blo-zend, maar ijzig koel werd het lieve kopje even naar hem toe-gekeerd; de kus werd genomen, niet gegeven, *ondergaan* zou juiste woord zijn geweest, en toch begreep Antony Hogen-hoeck niet, dat hier geen hart voor hem was te winnen!

En juist omdat hij dit niet vatte, nam hij met gretigheid aan wat hem in de plaats daarvan werd toegezegd: den uiterlijken band. Des anderen daags werd het aan vrienden en verwanten bekend gemaakt als eene heugelijke nieuwsmare, dat Mabelia Graswinckel het „jawoord” had gegeven aan Antony Hogen-hoeck, den eigen avond van het statelijk bruiloftsfeest der gra-

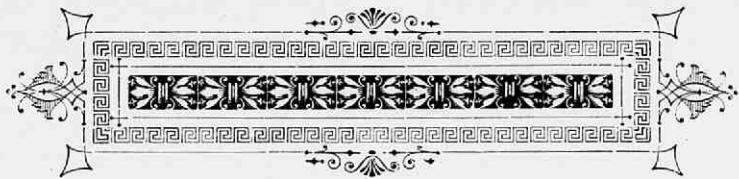
vinne van Solms, en dat het hylik was vastgesteld kort na Paschen. En allen wien 't aanging verheugden zich in het schoone vooruitzicht, en daar het nieuwtje als schielijk heel Delft doorliep, sprak menig olijk Delvenaar lachende tot zijne vrouw of dochter :

„Ja ! ja ! zoo gaat het, uit bruiloft komt bruiloft voort.”

En de moeders zeiden : (want de dochters waren niet gestemd om het uit te spreken).

„Voorwaar, dat 's een aardig paartje ! Mabelia mag zich gelukkig prijzen. Antony Hogenhoeck is een knap, braaf jonkman, en zijn vader heeft een mooi stuivertje overgelegd met de lakenververij ! De rijke dochters komen niet altijd zoo goed te land, zonderling niet als ze verweesd zijn, en in zoo groote vrijigheid leven als Mabelia Graswinckel, die gewoon is in alles naar haar eigen hoofd te handelend.”

HOOFDSTUK II.

Aan Mabelia Graswinckel ware zeker leedgevoel en erger-
nis gespaard over het vermeende misdrijf van Juliaan, zoo zij
kennis had gedragen van 't geen er met Antony was voorge-
vallen, eer het hem gelukte zijne plaats op de tribune te berei-
ken. Zij zou dan berekend hebben, dat iemand die zijn hoed
verliest te midden van volksgedrang, terwijl hij zijn handschoen
wil oprapen, en den eersten niet terugkrijgt uit de handen van
woeste soldeniers, dan nadat hij de koorden zijner beurs heeft
ontknoopt, gemakkelijk een kleinood kon verliezen, zonder dat
hij het bemerkt had in de haast om voort te komen; maar
dat alles had hij haar juist verzwegen. Wel had hij geklaagd
over de hindernis door de soldaten hem in den weg gelegd,
maar van het verdere had hij niets gezegd. In 't eerst, omdat
hij niet zonder reden haar spottend glimlachje vreesde, en wei-
nig hoop had om deernis op te wekken voor de kleine tegen-
spoeden, die hij zich door eigen linkschheid en traagheid op
den hals had gehaald; vervolgens, omdat hij zelf liever bleef
gelooven aan de onwaardigheid van den persoon, die zijn ach-
terdocht en ergernis had gewekt, dan met volkomen goede
trouw alle voorafgaande omstandigheden na te sporen, die tot
twijfel aan zijne schuld konden leiden. En te halsstarriger bleef hij in
dit stilzwijgen volharden, naarmate hij zag dat er partij viel te
trekken voor hem van Mabelia's geloof aan de schuld van dien Juliaan.

„Het zijn verweerde meisjeskuren,” sprak hij bij zich zelve toen hij des avonds naar hare woning trok; „wat gaat haar die kale jonker aan, dat het haar zooveel schelen kan of hij aan de paleis danst of — niet! Maar nu het er eenmaal zoo meê staat, zal ik er mijne winste meê doen, en het preutsche mondje tot „ja” zeggen bewegen.”

En zoo gelukte het hem, met prijsgeving van een valschen diamant eene echte parel in te ruilen. Opgetuigen over zijn goed succès, dacht hij er niet aan, op welken onvasten grond zijn toekomstig geluk was gevestigd, en vroeg er zelfs niet naar, wat Mabelia eigenlijk bewoog om deze zonderlinge overeenkomst aan te gaan. „De luim van het oogenblik,” dieper zag de oppervlakkige jonkman het niet in. Wij meenen er later naar te vorsehen, maar houden het reeds nu voor wat anders dan eene „meisjeskuur;” zeker was het een *offer*; vermoedelijk zou zij niet zoo gehaast zijn geweest het te brengen, zoo zij geweten had, dat Juliaan, wel verre van te vluchten als een schuldige, die een misdrijf heeft gepleegd en vreest op heeterdaad te worden betrapt, alleen zijne plaats aan hare zijde had verlaten om er eene op te zoeken, zoo dicht mogelijk bij den uitgang van het krijtveld, waar hij de beste gelegenheid had om de kampende ruiters meer van nabij te zien, en zelfs kans had hen bij het verlaten van het strijdperk rakelings langs zich voorbij te zien gaan. Zoo zij verder zijne gedragingen had kunnen gadeslaan, toen hij daar had post gevat, zou ze de volle overtuiging hebben verkregen, dat alleen heftige ontroering en gespannen belangstelling, maar geene vrees voor vervolging, de drijfveer was geweest van zijne zonderlinge handelwijze.

Door Mabelia en Antony te volgen, zijn wij zelve van het terrein der feestspelen afgedoold; maar niets verhindert ons derwaarts terug te keeren, onze opmerkingen voort te zetten, en een terugblik te werpen op Juliaan, zooals hij daar staat,

roerloos, ja ademloos bijkans, den starenden blik gericht op de kampenden, die, daar het slechts een jolyselijk combattement was met de stompe lancie, het vizier hunner helmetten hadden opengeslagen. Het was blijkbaar niet de strijd zelf die hem zoo groote belangstelling inboezemde, maar wel een der strijdenden, wiens gestalte en trekken hij had gemeend te herkennen, terwijl hij er zonderling veel aan te hechten scheen, om zich te vergewissen van de juistheid of onjuistheid zijner gissing. „Hij moet het zijn, hij is het,” mompelde hij tusschen de tanden, en „toeh, neen, neen! hij is het niet; hij kan het niet zijn.”

Beurtelings gloeiden en verbleekten zijne wangen onder de sterke aandoening van het heen en weer wentelen eener gissing, die hij ten koste van alles tot zekerheid wilde gebracht zien. Want toen het bleek, dat de ridder die dus zijne belangstelling boeide de overwinning had behaald, en de overwinnaar onder het geschetter der klaroenen en het gejubel der volksmenigte het krijtperk verliet, stelde hij zich, ondanks de schutterwacht die het hem beletten wilde, met een beslist, een wanhopig opzet, vlak vóór de opening der balie, zoodat de ridder zijn paard een oogenblik moest terughouden, wilde hij den vermete niet overrijden.

Stout legde deze toen de hand op het rijke schabrak, dat tot laag op den grond nederhing, en, naar het wapen wijzende dat daarop geborduurd was, sprak hij met eene schrille, scherpe stem: „Heer ridder, gij voert daar een wapen dat u niet toekomt!”

De andere, hetzij hij verstaan had of niet, riep luid en dreigend: „Uit den weg fielt! of ik jaag mijn paard over je lijf!” — „Ik heb mijne zekerheid!” had Juliaan toen uitgeroepen, en wendde zich af, maar niet zonder een blik gewisseld te hebben met den ruiter, waarin moordende haat gloeide.

Toch had hij zich niet zoo snel kunnen terugtrekken, of de

schutterwacht, op wier waarschuwing hij niet eens had gelet, kon hem omringen en hield hem voor, dat hij zich schuldig gemaakt had tegen de keur der vroedschap, waarbij niemand dan wie tot het tournooi was toegelaten, zich begeven mocht binnen de balie, of den uitgang daarvan belemmeren; desgelijks mocht niemand, onder welk voorwendsel ook, den kampvechter overlast aandoen, en bovenal tegen dit laatste punt had hij zwaar en opzettelijk gezondigd. Bijgevolg werd hij gesommeerd de boete te betalen op staanden voet, zoo niet, zij zou onder lijfswang worden afgevorderd.

Juliaan, wien zeker gansch andere gedachten door de ziel spookten, en die nauwelijks bewustheid had van de overtredingen die men hem verweet, trachtte zich los te wringen uit de handen der schutteren die hem gevat hielden, en die eischten dat hij onverwijld de boete zoude afdoen ten bedrage van drie carolus-guldens.

„Laat me los! ik heb geen geld bij mij, geen penning; ik kan toch niet geven wat ik niet bezit!” beet Juliaan hem toe met eene stem, schor van drift. „Laat mij los of ik trek mijn rapier.”

„Waag dat niet, dan zou het je slechter vergaan; daarbij 't rapier is ons. Uw opperkleed, waarop we aanspraak hebben, is geen drie carolus-guldens waard; uw rapier... dat 's wat anders!”

„Mijn rapier overgeven! ik ben toch niet uw gevangene...”

„Gij zijt boetschuldig; kunt gij niet betalen, zoo leveren wij u over aan de schoutsdienaren, die u in gijzeling zullen houden tot uwe schuld is afgedaan...; maar wij willen uw zijdgeveer te pand nemen, gij kunt het lossen als gij geld hebt.”

„Loopt naar de maan! met dat gewawel van lossen en boeten... mijn rapier sta ik niet af, en ik wil er door...”

„Een kwaadwillige! verzet! hola hei! schoutsdienaren hierheen!” riep een der schutteren, ziende dat de kloeke jonkman

op het punt stond zich aan de macht zijner vingers te ontworstelen.

„Met dezen naar den stadskerker!” gebood de vaandrig, toen de schoutsdienaren waren toegeschoten.

Tegen zulke overmacht gaf Juliaan het op.

„Brengt mij werwaarts gij wilt,” sprak hij in de diepste moedeloosheid, „mij is 't al een! Maar om Gods wil, laat mij mijn degen mijn eenigen schat!”

„Daarover heeft de onderschout te beslechten!” gaf de schut-terofficier ten antwoord.

„Goed maakt moed,” zegt het spreekwoord, en niet zonder waarheid; de berooide luitenant, bij mangel van het eerste, verviel na de overspanning van drift en stouthed tot eene onverschilligheid, die hem lijdzaam en weêrloos in zijn ongeval deed berusten. Toen hij zich aan de „dienaren van den gerechte” zag overgeleverd, liet hij de hand slap nederhangen die voormaals zoo moedig en uittartend op den degen had gerust, en die zich in 't eerst tot woest verzet had opgeheven. Daar voelde hij op eenmaal die hand zacht drukken, en die handdruk bleek geen ijdele liefkoozing. Juliaan voelde eenige muntstukken glijden in de zijne. Verrast en gehaast om te zien wat dat zijn kon, bevond hij tot zijne groote blijdschap dat hem vier carolus-guldens waren toegestopt. Rond te kijken, wie de dienstvaardige zijn mocht, die zoo juist ter snede hulp reikte, was zijne eerste onwillekeurige beweging; maar onder de menigte die hem omstuwde, nieuwsgieriger naar een standje waarbij het gerecht te pas kwam, dan naar den vernieuwden kamp in het krijtperk, onder die menigte zag hij geen bekend gezicht, maar ook geen enkel persoon, wiens voorkomen aanduidde dat hij de middelen had tot zulk eene vrijgevigheid.

Vier carolus-guldens was eene mooie som voor dien tijd, om er zoo maar een geheel vreemde meê te begiftigen! en het waren allen lieden uit de lagere volksklasse die hem omringden! Maar

overtuigd, dat de schenker zich welras aan hem zou openbaren, aarzelde Juliaan, wiens kieschheid op het punt van geldzaken niet teér was, geen oogenblik zich de gift ten nutte te maken.

„Ik onderstel dat ik vrij ben als ik de boete betaal?” sprak hij tot een der gerechtsdienaren, vragenderwijs.

„Hm! hm! als je daarmee begonnen waart, maar nu... we hebben de moeite gedaan u te vatten.”

„Als ik die moeite loon met één carolus-gulden boven de drie?”

„Dan zullen we de weërspannigheid van daareven door de vingers zien,” sprak de dienaar der gerechtigheid deftig.

„Zoo neem! en met de fiere geste van een groot heer, reikte hij den schoutsdienaar het geld toe, en keerde zich langzaam af, besluiteloos of hij opnieuw zich in 't gewoel rondom den cirkel zou wagen, of wel zich van eene plaats zou verwijderen, waar hij zoomin rust als lust had gevonden. Nog eens hief hij de oogen op naar 't balkon, waar de voorname bruiloftsgasten waren gezeten, en zag daar den overwinnaar staan onder de edellieden van den prins, fier op den triomf, en mogelijk wel schertsende over het lot van den onbeschaamden soldenier, die hem in zijn zegevierenden uittocht had willen belemmeren. Hij knarste de tanden en richtte de gebalde vuist naar de tribune; maar die daarboven gezeten waren, zagen deze teekenen van machteloze woede niet, toch waren ze opgemerkt. Opnieuw, voelde hij zich bij de hand vatten; maar het was nu niet om er eene reddende gift in te zien neêrvallen, het was om hem opmerkzaam te maken, dat er iemand naast hem stond, die hem spreken wilde. Toen hij zich omkeerde om te zien wie het was, ontwaarde hij dienzelfden eenvoudigen burgerman, die aan de andere zijde van den cirkel ook nevens hem gestaan had, en dien wij reeds hebben aangeduid, als met bijzondere aandacht al zijn bewegingen gadeslaande. Werkelijk was deze hem gevolgd en had hem niet uit het oog verloren.

Juliaan, die gansch niet in de luim was, om zich ongepaste

gemeenzaamheid van wien ook te getroosten, vroeg hem op barschen toon: „Wat wilt gij van mij, vriend?”

„U waarschuwen, dat men zijne gemoedsbeweging niet dus in 't openbaar moet laten blijken; zonderling niet als zij tegen de heeren, daar in de hoogte, is gericht; men kan daardoor in ongelegenheid raken.”

„Wat gaat u dat aan, of ik in ongelegenheid kome of niet!”

„Dat zal ik u zeggen; maar ga eerst met mij van hier, want ik heb geen vijfde carolus-gulden om u vrij te maken uit de handen der schoutsdienaren!”

„Gij waart alzoo die vriend in den nood, die mij zoo juist van pas te hulp kwaamt?” vroeg Juliaan, met gansch veranderen toon en blik.

„Die was ik, en ik wensch nog wat beters voor u te doen,” hernam de andere, die hem reeds in den arm had gevat en buiten het gewoel voerde. Juliaan, zelf nog aarzelend werwaarts te gaan, liet zich leiden, misschien tevreden, dat een ander met beslistheid den weg voor hem koos. Wij zullen hem op dit oogenblik niet volgen, maar liever naar zijne soldeniers omzien, uit wier handelwijze en gesprekken wij mogelijk betere kennis kunnen verkrijgen van zijn toestand en karakter, dan door hem zelf te bespieden. Dat ruwe volkje had zich op eigenaardige wijze vermaakt met het schouwspel en de toeschouwers beide. Allereerst hadden zij hunne vroolijkheid lucht gegeven over „de gans met den pauwenstaart” zooals ze, zonder veel deferentie, Antony Hogenhoeck hadden bijgenaamd.

„Te Droes!” sprak er een, „wat een uilskuiken; we hebben kwalijk gedaan, hem niet op zwaarder rantsoen te stellen!”

„In trouwe, neen! het was juist zaak de gans te plukken, zonder dat ze kweekte!” viel een ander lachend uit. „Zoo hij onwillig ware gebleken een zwaarder eisch te voldoen, en een noodkreet hadde geslaakt, dat men hem wilde afzetten, ware er opschudding gekomen en... 't gebrek aan den hoed ware

dan lichtelijk door den een of ander bemerkt geworden."

"Welk gebrek? is er *bijgeval* een pluim losgeraakt?"

"Vrij wat beters dan eene pluim," antwoordde de eerste spreker lachend; „terwijl gijlieden hem met zammelen op den tuil hield, heb ik er behendiglijk den gesp aan ontfutseld en de pluim zoo wat luchtigjes rondom de koord vastgedraaid, op zulke manier, dat zij in 't eerste half uur niet los zal raken. De gesp, jongens! moet een kostbaar kleinood zijn; de edelsteenen schitterden mij in de oogen! Nu, nu... is die glans beloken in mijn dissak!" eindigde hij op zijne zijde kloppende.

„Zoo, zoo!" bracht een der kameraden uit, op een toon waaruit meer afgunst dan afkeuring sprak.

„Tot aller bate! dat spreekt wel van zelf!" hernam de andere geruststellend.

„Ja, Pietje handgauw! wij weten wel, hoe gij dat verstaat."

„Zooals gijlieden zelf het verstaan zoudt in zulk geval!" hernam deze, „en daarom, geloof me, we hebben hier meer aan, dan of we die armzalige beurs met kleingeld hadden te deelen."

„Nu we zullen zien! langen Michiel heeft al vast den mooien handschoen, eerst onder den voet, daarna in zijne mouw weten te krijgen."

„Allemaal kostelijk, mits de luitenant er maar niet achterkomt."

„Ja die heeft van die siekeneurige buien, zonderling op tijden als deze, als hij aan zijn verloopen adeldom komt te gedenken."

„Och, hij zelf zou zooveel viezevazerijen niet maken; hij weet toch ook wel, dat men niet van den wind kan leven, en dat er geen serjant-majoor is die ons de soldij komt uitbetalen."

„Daar vraagt hij dan ook liever niet naar; als hij maar op zijn tijd den leeftocht vindt... speurt hij niet al te nauw naar de herkomst."

„Hij niet, dat is waar! maar die verweerde Bastiaan met zijn verwaand gepreëk."

„Ja die is wel in staat hem het hoofd warm en ons het leven had te maken; laat ons maar zorgen, dat hij 't geval met den ... gesp niet merkt, als je ten minste geen zwak hebt op een ellenlang sermoen.”

„Daaraf dan toch de slotsom is, dat Juliaan er zijn deel van neemt, nadat Bast ons vromelijk de zondenles heeft gelezen.”

„Ja, ja! die fijnman ziet ook zoo nauw niet, als er maar het noodige is voor den jonker!”

„Een mooie jonker! Wat hebben wij er eigenlijk aan,” riep een ander knorrig.

„Ja! wat hebben wij er aan; is hij het niet die 't genadebrood eet van ons? Zou hij daar wel ooit aan denken?” vroeg handgauwe Piet.

„Zoo hij er aan denkt, neemt hij het of 't hem toekomt.”

„Wel zeker, dus ziet hij het ook! Wij zijn zijne vazallen, die hem tienden schuldig zijn.”

„En waarvoor dan toch?”

„Zwijgt, mannen!” riep Michiel; „zoolang er een penning in zijne beurs was, heeft hij die met ons gedeeld.”

„Behalve de braspenningen die hij er af verdubbeld heeft voor eigen geneugt.”

„En bij winste deelden wij toch meê.”

„Somma! we zijn nu eenmaal in 't geval om met den ander de goede en kwade fortuin te deelen, en niet om het hem te wijten, dat de laatste langer aanhoudt dan de eerste.”

„Wel zeker! 't rad van avontuur is rond; wie nu onder ligt kan morgen naar boven zijn gekeerd! gedenkt er aan. Wat zegt gij er af, wijfken,” en lange Michiel streek zonder omstandigheden eene dikke burgervrouw, die naast hem was komen staan, over de bolle, roode wangen.

„Ik heb van jelui koeterwaalsch nietwes verstaan,” antwoordde het vrouwtje, even hoofdschuddend.

Werkelijk spraken deze soldeniers onder elkander eene taal,

mengeling van allerlei tongvallen, van het plat Duitsch af tot het Luikerwaalsch toe, en waarin een verbasterd Neêrduitsch wel het zwakste bestanddeel was; maar de gewoonte maakte hen voor elkaar verstaanbaar, al was het *abracadabra* voor oningewijden. Wij geven liefst de korte vertolking, met weglating van de *gros mots* en schelklinkende verwenschingen, waarmee ze bijkans ieder hunner gezegden doorspekten.

„Ik ken ook nog eene andere taal, die alle vrouwkens verstaan,” hernam lange Michiel, het vrouwtje lachend aanziende en de vorige gemeenzame liefkozing herhalend.

„Handen thuis!” riep nu het vrouwtje uitwijkend. „Wees gewaarschuwd, mijn man is een varensgezel, en een eerste bek-kensnijder; hij zou er geen been in vinden om jou lange tronie met een staaltje van zijne konst uit te monsteren.”

„Dankje, wijffjelief, ik ben geen vechtersbaas voor plezier. Wij hanteeren de wapenen niet, tenzij we er voor betaald worden.”

„In wiens dienst ben je op heden?” vroeg zij glimlachend.

„Hoe vraag je dat zoo, wil je ons aanwerven?”

„Liever niet, ik zou geen brij hebben voor zooveel monden; ik vroeg 't alleen, omdat het mij voorkomt dat uw hopman een ellendige schraalhans moet wezen of een gierige schrapper die zich vetmest met uwe soldij... je plunje is te bijster have-loos, goê lieden.”

„Onze hopman was zoo kwaad niet in zijn tijd; maar hij bevindt zich op eene plaats... vanwaar het hem eenigszins moeielijk valt om voor de compagnie te zorgen; ons vendel is onder de hoede van een vlaamsch edelman, die...”

„In uw geval stond ik liever in de paye van een dikken Delftschen brouwer.”

„Dat zou voor 't minst goed bier beloven.”

„En goed brood met kaas daarbij!” sprak het ronde vrouwtje goedhartig; „daar zijn hier tot Delft over de tachtig brouwerijen, waarom verhuur jelui je niet ergens als knechts?”

„Waarom, waarom...?, waarom draag jij geen kraag, zooals de voornamen Joffers ginds?”

„Ik zou zoo'n ding niet om mijn hals willen hebben; 't hoofd ligt er op te rusten als dat van Johannes den Dooper in 't Bijbelsch prentenboek op den schotel van Herodes zijn dochter! En nog daartoe, 't is eene kwistige, 't is eene zondige dracht, dat zeg ik; ge zoudt een huishouden van brood kunnen voorzien van het meel, dat er verkwest wordt aan de stijfsel voor zooveel ellen goed gesteven kant, om niet te spreken van de lobben en ponjetten daartoe. En reken dan nog, wat al die kragen van al die fraaie heeren en dames te zamen moeten uitmaken, en dat in dezen schralen tijd, nu 't koren en 't graan met den dag stijgt, en de kleine luiden al brood eten van gemalen paardenboonen! De magistraat moest er eene keure op zetten, en aan de armen van de boeten hun nooddrift geven, dat zeg ik.”

„Ja, ja! die weelde van de grooten die weet wat!” zuchtte een schrale, magere vrouw, die daarnevens stond. „Zie me toch de bruid eens aan; de juweelen zitten der tot op de schoenen; ja, ik wed dat haar bratten kousen met goud zijn doorweven! Wat denk jij er van Guurtje Groot!”

„'t Zou heel wel kunnen zijn, buurvrouw Fijtje,” sprak het bolronde vrouwken, een weinig ter zijde wijkende, of ze geen lust had al te dicht in aanraking te komen met de lange, knorrige gedaante, uit wier kleederen van grove, grijze wol, zich daarbij eene vieze, vunzige lucht ontwikkelde, en wier dor, taankleurig gelaat, haar sinds lang in de buurt den bijnaam van gele Fij had verworven.

Op een goeden voet met gele Fij te staan, was voor eene degelijke, heldere burgervrouw, zooals Guurtje Groot, ook om andere redenen geene eere; zoodat de laatste, al woonde ze in dezelfde steeg, het toch liever met haar bij een „g'en dag, en g'en n'avond” liet.

Gele Fij, die alevel een praatje wilde hebben, wendde zich nu rechtstreeks tot langen Michiel, die wat grootte en schraalte betrof, haar portuur was.

„Ja, man! je zult er ook wel van gehoord hebben: de sprake gaat, dat de bruid al die juweelen van de Staten gekregen heeft, tot eene bruidsgave.”

„Dat's toch wel wat heel druk,” sprak lange Michiel meesmuilend, wien de „on dits” van gele Fij niet zeer betrouwbaar toeschenen.

„Ja! al lach je er meê, ik heb het luiden, die 't weten konden, hooren zeggen, dat de Staten van Holland alleen voor hunne portie haar wel twee tonnen gouds hebben toegezegd.”

Als de Heeren Staten zoo gul zijn met hunne giften... mochten ze in trouwe wel wat ruimer en vlugger zijn met de betaling van 't arme krijgsvolk,” sprak Piet met bitterheid. „Als de soldaat uit hongersnood en desolatie aan 't muiten slaat, is 't vonnis als gauw gewezen. Hangen de belhamers! gecasseerd het vendel! en wie bij wijze van gratie den strop ontkomen, mogen dan verder zien hoe ze den kost ophalen.”

„Zoo gaat het!” riep gele Fij, gespitst op 't aanhitsen van verbitterde gemoederen, zooals uit haar zwartgallig voorkomen licht was te raden; „zijn er feesten! dan is 't of ze hier in Holland het goud maar uit de rivier hebben te scheppen; maar als de pret over is, dan komt de burgerij in last en lijden, want dan moet het den kleinen luiden bij droppels worden uitgezogen.”

„Waarheid is!” stemde Piet bij, „dat er maar schraaltjes gezorgd wordt voor proviand en ammunitie, zelfs in de vestingsteden die 't naast aan den vijand liggen. Ik, die indertijd te Sluis ingelegerd ben geweest, weet er van te spreken; en dat komt niet omdat er geen geld is, o neen! dat zie je wel, geld is er in overvloed, dat stuurt men van hieruit wel naar den vreemde, naar Engeland, naar Frankrijk! werwaarts niet

al! maar omdat de eene provincie voor en de andere na niet betalen wil. Ze kibbelen altijd onder elkaâr over 't aandeel in de generale oorlogskosten, en daarom hebben de arme soldaten en ruiters het zoo sober, en loopen zoo kaaltjes uitgedost, als jonge spreeuwen in 't vroegjaar, die uit het nest zijn gevallen."

"Kom, kom! handgauw Pietje, haal nu al die muizennesten niet in je hoofd; met morren kunnen wij de zaken toch niet gebeteren," sprak lange Michiel, die een optimist scheen te zijn. "t Is een kwaad lot, het lot van den soldaat, dat weten wij nu eenmaal; maar wie 't koos, had het thuis toch ook niet breed."

"En wie er bij blijft is een nar, als hij anders kan," sprak Fij daartusschen; „daarom zeg ik tegen vele jonge manspersonen die in mijn winkel komen; „allons! neemt dienst bij de nieuwe compagnie, en 't zeegat uit, daar is buit te halen; daarna mag men ook wat meêspreken van vreemde landen en van menschen met drakenkoppen en die den mond midden in de borst hebben.""

"Nou wijfje! daar zou ik niet belust op zijn dat te zien," viel Michiel in; „dan kijk ik liever naar die mooie bruid, wat zeg jij er af Piet?"

"Wat de bruid aangaat, die... zou ik voor 't sloopen wel willen hebben! — maar de bruijom... mag jij hem bijgeval?"

"De bruijom? te droes neen! Fij van dezen; dien ken ik van nabij. Ik heb hem eens in den krijgsraad zien zitten, en ik zweer je Piet, je bruine krullebol zou tot grijs verschieten, als je zoo'n half uurtje met hem door te brengen hadt, als mij is te beurt gevallen. Ook... ware mijn gewisse niet wit geweest, als eene zwaneborst... ik zou den strop niet ontloopen zijn; en nog... acht ik het mirakel er heelshuids te zijn afgekomen."

"Waarheid is, dat ik niet graag passa-volant zou zijn, als die daar monstereommissaris ware."

„Je zoudt er ook niet meê doorgaan. Hij zou je het aanzien, dat je niet bij de compagnie hoordet, al had je een mom voor!”

„Van een mom gesproken. 't Is of hij zelf een wassen mom voor heeft, zoo strak staat die facie... Mooi wit en rood, dat moet ik zeggen, als een maagdeken dat hare eerste communie doet; maar...”

„Maar met dat al is hij hard voor zijn volk, als duc d'Alf bloediger gedachtenis; neen! dan is Hohenlo een ander heer!”

„Gewis! die zou er niet zuur om zien, als een arme soldaat eens bij géval een paar hoenders bij den boer uit het hok had gegrepen, of eens wat diep in de bierkan had gekeken!”

„Dat zou hem passen! Hij is zelf niet vies van een braven Dietschen dronk! Maar wee! wie hem dwars in den weg komt in dien roes. Ik heb dienzelfden gemeenzamen heer zijne soldaten zien mishandelen of het gevangen negerslaven waren... Neen! die krijgt me ook niet weêr, daar heb ik van geproefd.”

„En hoe staat het met prins Maurits, is die mild en zachtzinnig voor zijne soldaten?” vroeg nu op eens een vreemdeling, in kleeding niet ongelijk aan den persoon die Juliaan zoo voortdurend in 't oog had gehouden, en die zich nu tusschen de soldaten indrong.

„Hm! bederven zal hij ze niet... Ik voor mij heb nog geheugen van een kwaad halfuurtje, op zijn bevel doorgestaan, onder pretext, dat ik tegen de krijgstucht had gezondigd,” antwoordde Piet gulgauw.

„En zou je de occasie niet lustig aangrijpen om daarvoor satisfactie te nemen?” hernam de vreemdeling halffluid, met sissende stem, die, als zijne vraag, sterk den Vlaamschen tongval verried.

Op zoo'n malle vraag antwoord ik niet,” hernam Piet half toornig, half schuchter, en draaide den vreemdeling den rug toe, terwijl hij Michiel bij den arm trok, en hem toefluisterde,

„dat's hier niet pluis? die vent is een spie van den onderschout, laat ons voorzichtig zijn.”

„Ik merk het wel!” hervatte gele Fij, die intusschen een blik met den vreemde gewisseld had, welke den laatsten tot den aftocht scheen te doen besluiten, „het is met al die kapiteinen en oversten al één pot nat. Laat ze fluiten, kameraads, en gaat naar zee, daar is 't goed leven en fortuin te maken. Mijn man heeft weêr geteekend voor de buitenvaart, en ik zet me schrijn nu al open, om al 't goud en zilver te bergen, als hij thuis komt.”

„Ja, poch maar, poch maar! wij kennen dat. De scheepvaardij lokt me ook niet aan; daar komt me te veel van leeren en kielhalen,” hernam lange Michiel, vrij beslist.

„Altemaal inbeelding en vooroordeel,” hervatte Fij; „maar ik zie 't wel, ik zou u omsonst al het goed en 't profijt van het scheepsleven optellen, mijne woorden zouden toch geen ingang bij u vinden. „'t Is maar eene vrouw die het zegt,” meent ge. Nu dan, als je er mannen over hooren wilt, mannen die alle bekende en onbekende vaarwateren bevaren hebben, komt dan te avond of te noon een zoopje bij mij nemen in mijn toebackwinkel. Daar zit er menigeen te toebacken, die van 't Noorden en van 't Zuiden weet meê te spreken, en die er je alles van zeggen zal wat je weten wilt. Ik heb van het eêlste kruid, en bonkesjes, zoo wonder aardig, dat er je de lippen naar jeuken zullen. Komt er eens de proef van nemen, met zooveel kameraden als je maar meêbrengen wilt!”

„En dat al voor een godloontje, niet waar?” vroeg Michiel ironiek, „of noodt je ons nog, als ik je verklaar, dat wij voor geen penning waard in de beurs hebben?”

„Wel, er zitten altijd Oostersche schippers of Duinkerksche kapiteinen, die met uitheemsch goudgeld spelen, zooals wij met stuivers en braspenningen. Voor goede gezellen en vroolijke maats betalen ze met gulle hand het gelag, en hierop zeg ik

adie; dat draaispel van die jonkers en pronkers te peerde houd ik voor gezien, en op buurvrouw Guurtje heb ik niet te wachten, die zal liefst haar weg gaan; nu denkt er aan; Fytje Martens, in de Stooftsteeg, het eenige toebackhuis, en de bonkesjes hangen voor de vensterruiten."

En gele Fij — ging haar weegs — daar niemand der omstanders lust had haar terug te houden; de soldaten keken haar lachend na.

"Dat wijf heeft eene tong in den mond," zei lange Michiel.

"Ik wist wel vooruit waar het op neêr zou komen," zei handgauwe Piet.

"Ei zoo, snuggere maat! hadt je dat geraden," voegde een der andere kameraads hem toe.

"Wel zeker! uit die mufte lucht, die uit hare bouwen opsteeg, merkte ik het wel, dat zij met geen puike waar omging."

"Zoo, ben jij niet belust om een bonkesje meê te zuigen?" vroeg hij, die onder den naam van Duitsche Heinrich bekend stond.

"Daar hoop ik voor bewaard te blijven."

"Je bent tegen je zelf man! Het verluchtigt zoo, als men zwarigheden in 't hoofd heeft. Ik ben blij dat ik den weg weet, 't is in tijd van nood altijd te beproeven!"

"Aanmerk Heinrich," waarschuwde lange Michiel, "dat die toebackskroeg al één zal zijn met een werfhuys voor zeevolk; onder het dampen en drinken ben je licht ingerekend, en mogelijc niet eens voor de Ammiraliteit!"

"Erger dan bij de Watergeuzen?" vroeg Heinrich scherp; lange Michiel had onder dezen zijne *premières armes* gemaakt.

"Of ik het uit weelde had gedaan!" riep Michiel, de knokkige schouders ophalend.

"En zou 't mijnerzijds brooddronkenheid zijn, zoo ik me aan de zielverkoopers overlever?" zuchtte Heinrich; "maar wees gerust, ik zal 't niet doen zonder waarschuwen."

„En als je dan vriendenraad hooren wilt, doe je 't niet!” zei Michiel ernstig.

„Prefereer jij hongerlijden, 't is je gegund!”

„Aleer we zoover zijn, moesten we dunkt mij raad beleggen, hoe te handelen met den behaalden buit,” stelde Piet voor.

„Wel! daar ben ik bij,” juichte Heinrich, „waar zullen wij gaan?”

„Niet in den toebackswinkel; in de taveerne, daar op den hoek,” besliste Michiel, „gaat het ulieden als mij, dan hebben we genoeg van de pret, en van al die mooie heeren en dames, die, naar 't mij voorkomt, ook al langzamerhand afzakken. Mijn keel is droog, en mijne voeten zijn verkleumd van dat lange staan op een zelfden post. Ik sta liever drie uren te schilderen op een vestingmuur, dan tusschen al dat geduw en gedraai van dat volk, laat ons gaan.”

„Ja! dat's goed en wel... maar de luitenant?”

„Denkt je dat die naar ons heeft gewacht om heen te gaan? Of meen je dat hij den weg naar ons logies niet zal weten te vinden, om dat op te zoeken als het hem lust? Komt allen meê, mogelijk vinden wij den jonker wel onderweegs, of zoo niet, dan verrassen wij hem met een goed noenmaal, dat is meer dan hij recht heeft te wachten.”

.
.
.

Het is ons niet noodig die soldaten te volgen; maar wij moeten ons nog even verplaatsen, te midden eener hoogere klasse van toeschouwers, die namelijk, welke als genoodigden tot de „publieke festiviteiten” de zitplaatsen hebben ingenomen ter weerszijden van de vorstelijke tribune. Wij moeten ons daar nêerzetten tussehen deftige mannen en vrouwen, wien het toch is aan te zien, dat zij niet eigenlijk tot den voornamen stand behooren. De meesten hunner hebben zelfs geen steedsch voorkomen. Het

schijnen gegoede landlieden uit Noord-Holland of uit Zeeland, die hunne eigene hofdstede bewonen, en wier vrouwen, in allen luister, de eigenaardige provinciale kleederdracht tentoonspreiden; — die tusschen welke wij ons bevinden, onschieden zich door zekere naïeve eenvoud in houding en manieren, — waarin toch karakter zit. Zij zijn geen prinsen, geen edelen, o neen! dit weten zij; zij willen het ook niet schijnen; maar zij zijn toch fier op hetgeen zij zijn: vrije mannen, grondbezitters, die eene stem hebben in de belangen hunner provincie; want het zijn de Ingelanden en Hoogheemraden van Oud-Beierland, waarvan gravin Sabina vrijvrouw is, en zij zijn naar Delft getrokken met hunne geschenken voor het bruidspaar. Zij vonden goed hunne vrouwen en dochters meê te nemen, die niet weinig verblijd zijn geweest in 't vooruitzicht, „zulke somptueuse bruiloft” bij te wonen. Toch geven zij het elkander niet onduidelijk te kennen, dat zij een weinig zijn teleurgesteld.

Het is zoo, dat zijn recht prachtige gansch ongewone vertooningen, waarvan ze mede toeschouwers zijn; men heeft haar behoorlijke zitplaatsen aangewezen; op den trouwdag hebben zij ook toegang gehad tot de kerk waar het vorstelijk huwelijk werd gesloten; dat was zeker veel, maar toch, zij hadden van eene „zonderling liberale bruiloft” hooren spreken, en nu, te harent was er geen bruiloft, ook de geringste niet, waarop niet druk werd gegeten en gedronken. Wie dan al niet genoodigd was om bij het eigenlijke bruiloftsmaal te assisteeren, werd toch schadeloos gesteld door „een koud maal” op den avond, of een degelijk vroegstuk; maar ziet, hare mannen en vaders waren wel bij het Hoog Grafelijk paar toegelaten om de geschenken aan te bieden, die de krachten van de respectieve collegiën bijkans te boven gingen, maar die zelfs hadden er nat noch droog genoten, en zij zelve zaten hier nu al uren lang in de gure Maartsche lucht, zonderdat er aan gedacht werd haar eenige ververschingen toe te dienen, terwijl zij toch ver-

nomen hadden, dat er door den magistraat een collation was toe bereid voor het jonge paar en de voorname gasten! Zie! dat vonden de goede Beierlandsters, in haar dorpschen eenvoud en guldheid, in 't geheel *niet* liberaal, en zij voor zich hadden dan liever wat minder hoofdsche pracht en wat meer vrijgeveige voorzorgen gezien. Zij waren toch van zooverre gekomen; zij hadden haar allerbest pronkgewaad aangetogen, in 't vooruitzicht, dat ze toch voor 't minst in het Hof van St. Aagten een rondedansken meê zouden doen; maar er was geene kans dat de hofpoort zich voor haar zoude openen; — zij die zich er op gespitst hadden, om de „huizinge van den Prins te zien! om de spijszaal te betreden, waar de oude Prins voor het laatst had aangezeten, en met huiverlijk ontzag op de plek te staren, waar zijn doorluchtig bloed gevloeid, waar de laatste zucht van den veegen vader des Vaderlands voor zijn volk was gehoord! — niets van dat alles zou haar te beurt vallen.

In gewone tijden zou het Prinsenhof niet zoo ontoegankelijk zijn geweest, of met een goed woord aan den hofmeester en eene fooi aan den portier hadden vreemdelingen er wel een kijkje van mogen nemen; maar juist nu, met de feestelijkheden, was het, behalve door den Stadhouder en zijn hofgezin, over en over bezet met al de vorstelijke personen en hooge verwanten uit den vreemde, en strenge maatregelen waren er genomen, om niet dan de gerechtigden toe te laten.

Die teleurstelling, door de goede Beierlandsters bitterlijk gevoeld, was niet geschikt om haar bijzonder ontvankelijk te maken voor die genietingen, welke onder haar bereik waren gesteld, zooals het bij de menschen meer gaat, dat men zich het genot bederft dat voor ons ligt, om te haken naar hetgeen niet is te bereiken.

„Neen, ik kan dat kwasi-vechten nu juist zoo aardig niet vinden,” sprak een harer, een frissche, forsche schoone met

helder glinsterende oogen, van eene levendigheid getuigende, die zich moeielijk kon voegen naar dat zitten wachten en toekijken bij eene vertooning, waarvan zij het fijne toch eigenlijk niet kon vatten.

„Dat stem ik je toe Merregjen, dan zie ik liever het ringrijden bij ons, of het katknuppelen op kermis, daarop volgt ten minste nog een patertje in de herberg!”

„En als het morgen niet mooier is, dan mogen zij mijnentwege hun tournooi thuishouden; ik wil er niet weêr zoo lang om zitten kou en dorst lijden.”

„Nu, morgen zal 't al bijzonder fraai zijn, naar ik hoor zeggen. Een gemaskerde ommegank, en daarna een luisterrijk combatement, waaraan de voornaamste heeren, ridders, kapiteinen en kolonellen zullen deelnemen, in vollen ridderlijken dorsch, en gemaskerd!”

„Gemaskerd!” herhaalde Merregjen, „dan kan je immers niet eens zien wie het zijn, en dan kunnen die groote sinjeurs hun knechts wel laten vechten in hunne plaatsen.”

„Wel dat's nou een inval,” vermaande de echtgenoot zijn kregel vrouwtje. „Je vergeet, dat ten slotte het vizier toch moet worden opgelicht, waar de overwinnaar wel niet tegen zal hebben. Kom wijfje, je moet niet zoo kitteloorig wezen; bedenk dat er hier luiden zijn, die groot geld voor hunne plaatsen hebben betaald, en die niet half zoo goed zitten noch zoo goed zien kunnen als wij. Hebben wij niet den heelen morgen al die heeren en grooten, benevens de edele dames, zoo goed kunnen bekijken of we in haar gezelschap waren; hebben wij niet een vrij oog op den Prins en zijn prinselijken broeder op zulke wijze, dat zij geene beweging kunnen maken die wij niet opmerken?”

„Waarheid is, dat ik zijne prinselijke Excellentie daareven heb zien lachen!”

„Nu ziet doch! en als je dat later op 't eiland komt te ver-

tellen, mitsgaders van al die staatsie die we hier zien, en van de bruid in haar hoogtijdsdos, me dunkt, dan zal je niet klagen, vrouwlief, de reis naar Delft vergeefs te hebben gemaakt."

"Dat zeg ik ook niet; ik zeg alleen maar, dat er hier simpellijk voor der oogen lust wordt gezorgd, en dat 't geen men te onzent eene „liberale bruiloft" heet, heel wat anders te beteekenen heeft. Heer! wat een hammen en tulbanden en eierkoeken met spek worden er bij ons reê gezet, als men bruiloft zal houden, om niet te spreken van al 't zuiverlijke tarwebrood, benevens zoetemelksche kaas en boter!"

"Wijf! je doet me watertanden, en nog spreek je niet eens van de tonnen oud Delftsch en, voor de fijne lekkerbekken, van de zoete Spaansche en Rijnsche bleeker, al was 't maar bij kunnen," sprak de man met eene geestdrift, door de behoefte van 't oogenblik geprikkeld.

"En dan is 't bij ons maar: val in en val aan, al was je wild vreemd.

"Maar vrouw, reken eens uit wat een luiden hier samen zijn. Zoo de gravin die allen naar haar staat tracteeren en te maaltijd nooden moest, mocht ze de schatkist van den koning van Spanje wel hebben en nog...."

"En wij weten dat de schatkist van de gravin in een klein hoekje kan staan; ja, ik meen onze geldlade zou er toereikend ruim voor wezen. Maar je ziet nu ook wel hoe dat bijkomt: die voorname luiden moeten om heur rang en staat op te houden, zulk een sleep van bedienden in den kost nemen, en zulk eene staatsie voeren, dat ze meest de inkomsten aan heur lijf hebben hangen. Zie 't aan de bruid; heb je ooit zooveel juweelen en kleinooden bijeengezien?"

"Gunst neen! voor dezen dacht ik niet dat er zooveel edele steenen en zulk rijk goud borduursel in de wereld waren, als ik onze vrijvrouwe daar zie dragen. Ik zou meenen, men kon een koninkrijk koopen voor zooveel schats als ze daar meêdraagt."

„Zoo blijkt het klaarlijk, dat er ter andere zijde weêr wat uitgezuinigd moet worden; en daar men toch al die grooten en vorsten met hunne gezellinnen niet thuis kan laten, en ook dezen niet bekrompelijk kan onthalen, zoo moeten de kleine luiden, zooals wij, het ontgelden.”

„Zoo zal 't zijn!” zuchtte het vrouwken, meer overtuigd dan voldaan; „en nog,” voegde zij er bij, „zou ik, in 't geval der gravin wezende, liever wat juweelen minder aan mijn kleed hebben gehecht, en wat meer mildheid en ruimte hebben geoefend jegens de genoode gasten.”

Dat zij tot de genoode gasten behoorden, en in die qualiteit een recht hadden gehad op het bruiloftsmaal, was een *idée fixe*, dat er bij de goede Beierlandsche maar niet uit wilde.

„Kom wijfje, wij hebben door Gods zegen zelf genoeg, om straks na 't afloopen van de spelen ons te goed te doen, en ik meen, er zijn tot Delft bekwame herbergen en brouwerijen, waar men voor zijn geld al het noodige kan krijgen,” besliste de man, toen zijne dochter op eens uitviel:

„Maar vader, heb je niet gezegd, dat wij graaf Willem Lodewijk van Nassau ook zouden zien, dien heb je mij nog niet gewezen, jij kent hem toch?”

„Ja! maar ik zie hem niet onder de heeren en oversten, waar hij naar zijn rang zou moeten zitten. Denkelyk zal de stadhouder van Friesland al te noodig zijn in zijn gouvernement, en 't is ook een kwaad eindje reis, uit Leeuwarden naar Delft, zoo maar de zee over in 't barre stormachtige vroegjaar!”

Die verklaring was zeker niet al te gezocht; maar de wakere stadhouder van Friesland had de gewoonte, om bij mindere aangelegenheid dan deze naar Holland te komen, en dan geenszins een kwade zeereis te ontzien; dus was het werkelijk bevreemdend, dat hij deze aanleiding niet te baat nam, om met zijn neef Maurits en de Heeren Staten te aboucheeren, en wenen te geven, die niet zelden werden opgevolgd, en waarvan

het gemeene Vaderland de goede vruchten oogstte. En zoo de gelegenheid, om met zooveel vreemde vorsten, zooveel leden van zijn huis, zooveel invloedrijke mannen uit de Generale en Bijzondere Staten tegelijk samen te zijn, om met hen op een gemakkelijken en gemeenzamen voet, als zonder opzet, in 't officieuse, over allerlei zaken te spreken, in dezen niet door hem werd gebruikt, moest het zijn, dat er voor hem eene gewichtige reden bestond om terug te blijven. Uit kieschheid onthield hij zich ditmaal. Er was namelijk een oogenblik sprake geweest van eene echtverbintenis tusschen hem zelve en de gravin Sabina. Mogelijk zijn wij later in de gelegenheid om uit te vinden, waarom dit paar elkaâr niet leek, en wat hen scheidde. Voor 't oogenblik is het genoeg te weten, dat Maurits zelf met die verbintenis ingenomen was geweest, en indertijd de gravin op haar slot te Oud-Beierland had bezocht, om er over te onderhandelen. Toch was het afgesprongen, hoewel men geloofde, dat de jonkvrouw, zelve fier van aard, de voorkeur zou gegeven hebben aan een heer uit het Huis van Nassau, boven een kleinen Duitschen graaf; hetgeen ons versterkt in 't gevoelen, dat het bruiloftsfeest aan uiterlijke praal moest vergoeden, wat een stille, innerlijke voldoening bij de verbintenis ontbrak.

Intusschen was het ridderlijk kampspel geëindigd, en bij hetgeen nu volgen moest, ringsteken, mastklimmen en dergelijke, als napret voor het volk, achtte het bruidspaar zich niet gehouden tegenwoordig te zijn. Het had zich nu lang genoeg vertoond, om aller nieuwsgierigheid bevredigd te achten, en met minzame groeten en statelijke buigingen nam het zijn afscheid, zoowel van den Magistraat als van de omringende toeschouwers. De vreemde heeren en edelvrouwen volgden onmiddellijk, evenzeer verlangende naar rust en verversching. Maar Prins Maurits en zijn jeugdige broeder bleven, belust op de kluchtige tooneelen, die nu het ridderlijk spiegelgevecht gingen vervangen. Het meerendeel der Nederlandsche krijgsover-

sten en edellieden bleef den Stadhouder omringen, hetzij omdat hun plicht het gebood, als behoorende tot zijn staf of zijn huis, of wel, omdat zij bij dezen hun hof wilden maken, of zelve vermaak schepten in de volkspret. Een onder allen echter, dezelfde die als overwinnaar het krijtperk had verlaten, en tegen wien luitenant Juliaan iets op het hart scheen te hebben, toonde niet onduidelijk, dat de liefhebberij van den Prins de zijne niet was, al bleef hij het schouwspel meê bijwonen uit courtoisie. Toen het bruidspaar aftrok met jonkvrouw François en de speelnooten, wierp hij een blik van leedwezen en benijding op de gelukkige cavaliers, die het recht hadden haar te geleiden en te volgen, en al achtte hij zich zelf door overwegingen van plicht of belang gebonden den Stadhouder bij te blijven, toch deed hij nog eene poging om dezen van zijn voornemen af te brengen.

„Uwe Prinselijke Excellentie zal het gepeupel bederven,” sprak hij, met een mengeling van vleierij en bitterheid, „door het dus lang het voorrecht te laten genieten van uwe tegenwoordigheid, en door zooveel belangstelling te toonen in de pret van 't gemeen.”

„Baron!” gaf Maurits ten antwoord met een wenkbrauwfronsen, „gij zijt vrij te gaan en de jufferen te volgen; wat mij betreft, ik voel mij thuis onder de goede Delftsche burgerij, en ik vermaak mij met hunne ongekunstelde vroolijkheid; maar neem van mij eene waarschuwing aan, zoo gij u hier te lande wilt ophouden, en u wêl bevinden: hetgeen men ten uwent het gemeen schijnt te noemen, heet hier bij ons de *gemeente*, en wil niet als een hoop gepeupel worden geconsidereerd noch bejegend.”

De Baron boog zich en knabbelde op zijn mutstatsen, of hij een onvoorzichtig antwoord verbeet; maar hij bleek niet genoeg hoveling om zijn misnoegen geheel te bekampen, en de ergernis en verveling met gelijkmoedigheid te dragen. Hij wendde het schouwspel voortdurend den rug toe, en gaf teekenen van minachting, bij het gierend gelach en het daverend

handgeklap, dat van rondom uit de schare opging, bij de wanhopige pogingen der vermete le mastklimmers, om het onbereikbaar zakmes, of de begeerlijke rookworsten te grijpen, die zooveel ten oorzaak werden van een diepen val.

Behoeven wij te zeggen, dat onze Oud-Beierlanders, die in conscientie gemeend hadden te moeten blijven, voor die getrouwheid beloond werden, door het genot dat de volksspelen hun gaven, en dat het luid gejubel en de grappige vertooningen hen schadeloos stelden voor de verveling, bij het steekspel ondergaan? Maar dies ondanks waren ook zij afgetrokken, toen de tribunes en zitplaatsen hoe langer hoe lediger werden, ondanks de tegenwoordigheid van den Prins. Ten laatste besloot ook deze zelf te gaan, en nadat hij zich over de tribune had heengebogen, om de menigte minzaam te groeten tot een vaarwel, nam hij Hendrik Frederik bij de hand en trok af, begeleid door het luid en vroolijk jubelgeroep uit duizenden monden:

„Hoezee! leve de stadhouder!”

„Leve de Prins! Prins Mourinek leve!”

Toch was er iemand, die, al had hij mede de muts gezwaaid ten teeken van instemming, toch niet met het hart in die heilwensen deelde. Het was die boersch gekleede man, die zich nu eens onder de soldaten, dan weêr onder de burgers had gemengd, zonder ergens in zijn doel tot ophitsing te kunnen slagen.

Toen Maurits over de balustrade heenboog, verbleekte zijn gelaat van verbeter grimmigheid, en bromde hij tusschen de tanden: „Daar gaat hij heen, ongedeerd en toegejuicht, welk eene occasie verloren!”

HOOFDSTUK III.

Laat ons naar jonker Juliaan omzien, die door den vreemdeling was meêgetroond, veel verder zeker dan hij zelf voornemens was geweest te gaan, tot buiten de Haagsche of zogenaaamde Nootdorperpoort. Hier vonden zij een boerenwagen, kennelijk op hen wachtende; want de voerman lichtte even zijne ronde lakenschen muts, toen hij den vreemdeling zag, en, als bij zwijgende afspraak, bond hij terstond zijn paard los, dat met den toom aan een boom was vastgehecht, terwijl hij zelf, om de verkleuming van de Maartsche lucht te verdrijven, heen en weêr had geloopen, de armen over de borst slaande, om het bloed in beweging te houden. De vreemde noodde Juliaan om op te stappen, en toen deze een oogenblik aarzelde, sprak hij lachend: „Gij hebt aangenomen het middagmaal met mij te gebruiken; zoo dient ge toch meê te rijden naar de boerderij waar het ons wacht. Een klein half uurtje buiten Delft, is 't niet zoo voerman?”

„Een straf half uurtje,” verbeterde deze kortaf, en legde de zweep over zijn paard.

Juliaan had er eigenlijk niets tegen om meê te rijden, al vond hij het avontuur wat zonderling, en den vreemdeling wat opdringend. Een stevig middagmaal, zooals dat zich in eene boerderij verwachten liet, was hem in den laatsten tijd maar al te zeldzaam tebeurtgevallen. Voor afzetterij had hij niet te

vreezen, omdat hij niets had te verliezen; eene bijzonderheid waarvan zijn metgezel was ingelicht. En persoonlijk gevaar? ... Wat had hij te duchten met zijn degen op zijde? Daarbij welke ook de gebreken van Juliaan mochten zijn, gebrek aan moed en kleingeestige schroom tegen het ongewone behoorden daartoe niet.

„Mijne handelwijze komt u wellicht wat singulier en wat suspect voor,” begon de vreemde, nadat zij naast elkander op de harde wagenbank hadden plaats genomen.

„Niet alledaagsch, dat is waar; want het is mij zelden gebeurd, dat wild vreemden zich bemoeiden mij uit ongelegenheid te helpen, uit pure goedwilligheid en zonder eigenbelang.”

„Van dat laatste kunt gij nog zoo zeker niet zijn.”

„Ook sprak ik het uit, om te vernemen hoe het hiermee staat bij u.”

„Nu, ik wil open met u zijn. Ik heb er mijne wichtige redenen voor, en ik wensch dat de u verleende hulp mij ten goede zal komen.”

„Waarin kan ik u van dienst zijn? Gij weet ik bezit niets dan mijn degen.”

„Gansch geen verachtelijk instrument, en een kapitaal, dat in uwe hand goede rente moet opleveren.”

„Dit is ironie, bij de conditie waarin gij mij ziet.”

„Hm! eene toevalligheid! Met een omzwaai der fortuin zijt gij er weêr boven op, en in tijden van oorlog als deze, is een goed officier zijn wicht in goud waard.”

„Waaruit onderstelt gij dat ik een *goed* officier zoude zijn? Gij kent mij niet.”

„Mogelijk beter dan gij meent; ik heb u lang reeds geobserveerd, en weet onder anderen, dat gij u promptelijk door uwe soldaten weet te doen gehoorzamen.”

„Ik ben op dat punt minder voldaan dan gij; er hapert wel eens iets aan de subordination,” zei Juliaan lachende; „maar toch... ja, de omstandigheden waarin ik verkeer tegenover hen in aanmerking genomen, kon het erger zijn.”

„Hoe sterk in getal is uw vendel, — ik meen niet op de monsterrol... maar in de werkelijkheid, op dit oogenblik?”

„Mijn vendel? Gij zegt dat gij een en ander van mij weet; mij dunkt, dit zoudt ge dan toch weten, dat ik geen vendel heb. Ik ben hier met eenige soldeniers, de rest van eene gecasseerde compagnie, die zich aan mijne goede of kwade fortuin verbonden hebben, en hun best doen om mij en zich zelve in 't leven te houden, in afwachting van betere dagen.”

„Hoe sterk is deze manschap nu?”

„Zijt gij monster-commissaris of werf-officier, dat gij mij dus uitvraagt?”

„Hoe komt gij op die gedachte. Gij ziet dat ik een heereboer ben...”

„Ik zie dat gij u in het gewaad van een huisman hebt gestoken; maar zoo gij mij niet voor een uilskuiken houdt, kunt gij toch wel raden, dat ik u terstond voor heel wat anders heb aangezien.”

„Terstond?” hernam de vreemde glimlachend, „dat zou weinig eere doen aan mijne kunst van vermommen.”

„Wel niet bij den eersten aanblik, dat stem ik toe; maar toch.... zoo haast wij buiten 't volksgedrang waren, kwam er zulke verandering in uw toon van spreken, in uwe houding, in uw gang, in dien laatsten vooral, dat het bij mij niet meer twijfelachtig is, of, gij zijt een krijgsman, een officier van rang uit den vreemde!”

„Zóó juist een blik verdient, dat ik [u de voldoening schenk van uwe gissing bewaarheid te zien,” hernam de vreemdeling, zijn groven lakenschen hoed afnemende, en tegelijk de op zijn boersch gefatsoeneerde pruik, waarvan de roodachtige haren hem tot op de wenkbrauwen hingen, even oplichtende. Het korte, bruine, met zorg afgesneden haar, zooals edelen en krijgslieden het toenmaals droegen, bevestigde die verzekering, door de fijne, schrandere gelaatstreken niet tegengesproken.

„Uw naam dan?“ vroeg Juliaan met zekere levendigheid.

„Waartoe een naam? Gij kent den mijnen toch niet; heb ik u den uwen gevraagd? Later zal het blijken, of nadere bekendheid tusschen u en mij ons dienstig zal zijn. Tot zoolang zal het u toch wel onverschillig wezen, of ik Peter of Paulus heet.“

„Zoo zal ik u Hopman Peter noemen,” hernam Juliaan glimlachend.

„Ik heb er vrede meê; doch waarom Peter?“

„Dat 's een naam die nogal gangbaar is onder de Duitschers, en bij al uw goeden wil om ons Neêrduitsch te spreken, doet uw tongslag mij telkens op een Zuidduitscher denken.“

„Bravo! geraden! ik ben een Beiersman, iemand van zulke scherpzinnigheid heb ik juist noodig.... luitenant.... N. N. Hoe wilt ge dat ik u zal noemen?“

„Juliaan,” vulde deze aan, „dat's mijn doopnaam.“

„Gij hebt er geen familienaam bij te voegen?“ vroeg de Hopman, hem uitvorschend aanziende.

„Als gij zelf, heb ik mij het recht voorbehouden op die vraag niet te antwoorden, voordat wij beter kennis hebben gemaakt.“

„Ik erken dat recht, en toch ben ik verplicht u nog eenige vragen te doen, die u mogelijk onbescheiden of nutteloos zullen voorkomen, eer ik ter zake kom.“

„Vraag naar hartelust, mits gij mij de vrijheid gunt om te zwijgen, waar 't antwoorden mij niet gelegen komt.“

„Dat spreekt vanzelf; mijnerzijds beding ik, dat hetgeen gij antwoordt naar waarheid zal zijn; het zou u noch mij verder brengen, zoo wij elkaâr met verdichtselen gingen paaïen. Dit vastgesteld zijnde, zou ik allereerst willen weten, of gij meent goede kans te hebben, om welhaast in uw vorigen rang te worden aangesteld?“

„Voorwaar neen! die kans heb ik niet.... waartoe het u verheeld. Ik zou te Delft dezer dagen relatiën hebben, protectiën kunnen vinden, zoo ik geld of krediet bezat om mij naar mijn

stand uit te rusten; maar, bij mangel daarvan, ben ik te fier om mij in deze bedelaarsgestalte — hij wierp een droeven blik vol bitterheid op zijne verkleurde en versleten plunje — aan te melden bij dezulken, die mij in beteren staat hebben gekend!”

„Dat zou ik u ook ontraden. Gij zoudt gevaar loopen met minachting bejegend te worden, of — wat nog harder zou zijn — met een aalmoes afgewezen.”

„Gij kent de menschen. Dat is juist wat ik ducht; ik vind er niets in, op de.... industrie mijner soldaten te teren, tot ik hen zelf paye kan geven; maar.... de hand uit te strekken naar de gift van trotsche verwanten....”

„Dat vermoogt gij niet, ik versta u; gij zijt van hen, die zich liever buit veroveren met den degen in de vuist.”

„Zoo is het.”

„Bij dezen stand van zaken mogen wij dus uwe herstelling in uw rang hoogst onwaarschijnlijk achten.”

Juliaan knikte toestemmend en zuchtte diep. „Te meer,” hernam hij „omdat er antecedenten zijn, die.... hier maar bekend behoeven te worden om.... om....” zijne stem haperde en hij werd bloedrood.

„Om u voor den krijgsraad te brengen? viel de Hopman in, hem uitvorschend aanziende.

„Dat niet meer!” riep Juliaan gulgauw, en met meer bitterheid dan schaamte; „ik heb een vonnis van den krijgsraad te mijnen laste.”

De Hopman slaakte een kreet, waarvan het onzeker is, of er deernis met den berooiden luitenant, dan wel zekere voldoening voor zich zelve door uitgedrukt werd.

„Niet altijd is schuldig, wie door strenge of partijdige rechters is veroordeeld,” hervatte hij, deelnemend en vergoelijkend.

„Maar *ik was* schuldig,” bekende Juliaan meer oprecht dan voorzichtig. Naar de strenge krijgswet zooals zij daar lag althans.

Ik was jong, vurig van aard, kon mij niet inbinden waar ik getergd werd, vooral dan niet als het point-d'honneur werd geraakt.... en.... en.... gij zijt zelf Hopman, mijnheer, en weet dus hoe licht een superieur zijn mindere tot datgene kan uitlokken wat men.... insubordinatie noemt, vooral dan, als hij er zijn toeleg van maakt dien in 't verderf te brengen."

"Ik weet, dat er ongelukkiglijk hardheid en willekeur wordt gepleegd, onder schijn van strenge tucht: ik weet dat er oversten zijn, die hunne jonge officieren tot het uiterste brengen.... en als dan de boog, te strak gespannen, breekt, onderzoekt de krijgswaad alleen scherpelijk naar de uiterlijke feiten, zonder zich te bekommeren om de innerlijke aanleiding, waaruit zij zijn ontstaan."

"Zoo is 't juist het geval geweest bij mij. Mijn Hopman was een overmoedige avonturier van lage afkomst. Ik droeg het hart hoog en kon noode aanmatiging en vexatie verduren van de zijde eens linkers, die niet eens zijn naam kon schrijven, en die alleen aan eene gelukkige oorlogskans zijn rang had te danken. Zoo geviel het, dat ik op zekeren dag, mij door hem beleedigd achtende, satisfactie vroeg en hem uitdaagde...."

"En hij.... deed u den kwaden dienst, die uitdaging aan te nemen?"

"Erger! hij weigerde die, en tergde mij daardoor tot de uiterste woede, op zulke wijze, dat ik hem door stompen en vuistslagen vernederde, om hem te dwingen den degen te trekken, dien hij niet tegen den mijnen wilde meten. Het gevolg daarvan was, dat het tweegevecht, waartoe hij nu gedwongen was, later niet meer geconsidereerd werd als een duel, maar.... als een manslag; want hij werd zoo ernstig gewond, dat er de dood na volgde; gespaard heb ik hem niet, dat moet ik erkennen; maar toch, de gelegenheid om zich te verdedigen en mij zelf te treffen, is hem ruimschoots gelaten. God gave, dat hij van die laatste gebruik had gemaakt, er zou dan een ellendige minder in de wereld zijn!"

„Ik versta al de desperatie van die klacht, en ik onderstel, dat uwe rampspoeden van toen aan dagteekenen....”

„Laas, helaas! die zijn al van vrij vroegeren datum,” hernam Juliaan, met een pijnlijken glimlach; „doch, laten we ter zijde wat zoo ver achter ligt. Gij begrijpt, dat de uitspraak van den krijgsraad niet zacht kon zijn. Ook ontkwam ik de smadelijke doodstraf alleen....”

„Bij desertie?” vroeg de Hopman levendig.

„Neen bij gratie! die mijne moeder, mijne innig geliefde moeder, in hare onverstoorbare teederheid voor mij, afsmeekte van den Prins;” er trilden tranen in zijne stem, toen hij die laatste woorden uitsprak.

„Van den Prins, gij dankt dus uw leven aan Maurits?”

„Neen, neen! aan de genade van zijn vader, het was in 't jaar '79 ik was toen twee en twintig jaar oud, en had al van mijn zestiende als vaandrig aan Staatsche zijde gediend. Ik zou de beste kans gehad hebben op eene schitterende loopbaan, indien niet....”

„Dat ongelukkige duel tusschenbeide gekomen ware?” sprak de Hopman vragenderwijs.

„Neen, de voorspraak mijner moeder en harer relatiën was niet ten halve geweest. Die misstap mijner jonkheid had mij niet het uitzicht op eene betere toekomst voor altijd verduisterd. Ik werd voor een tijdlang buitenslands gezonden, en daarna in mijn vroegeren rang geplaatst bij een ander vendel in eene andere provincie. Ouder en wijzer geworden, wist ik mij beter in te binden, trof het ook minder slecht met mijn overste, en zou welhaast als hopman met eene compagnie zijn voorzien geworden, zoo ik niet een verwenscht ongeluks-kind ware, wien alles tegenloopt.”

„Daar is nog niets van te zeggen; mij dunkt dat gij juist van groot geluk moogt spreken, sinds gij van een *jeugdigen misstap* als de uwe zoo goed zijt afgekomen; een ander had wis den strop gekregen.... maar.... de zoon van een vliesridder mag

een potje breken, niet waar?" en de hopman zag hem strak en uitvorschend in de oogen.

Juliaan kleurde sterk, maar hernam met zekere heftigheid: „Ik ben niet de zoon van een vliesridder; wel is mijn vader een van de edelen die het verbond meê heeft geteekend, maar hij is sinds van partij veranderd, en ik — ben niets meer voor hem, hij — niets meer voor mij! Hij heeft mij zelfs het recht ontnomen zijn naam te dragen; hij heeft zich een zoon gekozen naar zijn hart, naar zijn beeld, die heeft hij in mijne plaats geschoven, en de verstooteling is de wijde wereld ingegaan, beladen met zijn vloek, die hem eeuwiglijk zal vervolgen.”

„Bijgeloof, mijn waarde luitenant, bijgeloof! Als men kloekheid genoeg heeft, om met het dusgenaamde noodlot te worstelen, en niet verzuimt, met rappe en vaste hand de gelegenheid aan te grijpen, op het oogenblik zelf dat de fortuin ons die voorhoudt, dan kan men veilig spotten met dit vooroordeel van vloek, en kwaad gesternte....”

„Nee, neen!” viel Juliaan in, op diep moedeloozen toon, „ik weet het beter bij ervaring; ik weet dat er is, wat men niet door stoutheid noch behendigheid kan overwinnen; en al is die vadervloek, die op mijn hoofd rust, een onrechtvaardig vonnis, toch moet het van kracht zijn over mij, want ik heb mijne moeder, mijne edele, waardige moeder in mijn val meêgesleept, en er is voor mij geen zegen van den Hemel te wachten.”

„Als gij er zoo over denkt, verkoop u dan aan den duivel, en zoo duur als gij kunt,” viel de hopman in, met een lach die wel wat sarcastisch klonk.

„Mogelijk ben ik op weg met dien handel,” hernam Juliaan koel, en hem scherp en stout onder de oogen ziende.

„Mits ge u maar niet door kinderachtige weekhartigheid laat vervoeren om een goeden koop af te wijzen,” hernam de hopman gevat.

„Ik! ik zie wel dat gij mij nog heel weinig kent; ik heb al

een verren, verren omweg gemaakt, sinds ik aan moeders schoot stond om haar uit den Bijbel te hooren voorlezen...."

"Uit den Bijbel!" herhaalde de hopman met zekere ironie. "Wel nu, ja! zoo moest het ook zijn; ge zijt toch immers goed Geus gebleven?" eindigde hij op schijnbaar goedmoedigen toon.

"Hm! ik maal niet veel om de religie, dat's maar ballast op mijn weg. Waarheid is, dat ik in de Roomsche kerk ben opgevoed, schoon mijne moeder mij wel eens ter sluik ter preëk bracht, en sinds, ja, sinds heb ik de papen en de Roomsche mis in afschuw gehouden, zonder mij aan de domine's en hunne sermoenen veel gelegen te laten liggen."

"Zoo behoort het ook voor een vrij man; predikanten en priesters zijn al één, hebben te zamen een gelijk doel, te heerschen over de gemoederen, en een zelfde instrument om het te bereiken; de eersten noemen het: „Gods woord,” de anderen „de Kerk.”"

"Dat's mij om 'teven; ik begin te verlangen om te weten wat gij mij eigenlijk hebt voor te stellen," hernam Juliaan wat geprikkeld, daar hij zag dat de ander niet ter zake kwam.

"Dan zou ik vooraf toch wel met eenige juistheid willen weten waartoe ik u zou kunnen gebruiken, en te dien einde zou het mij noodig zijn nog een en ander van uwe antecedenten te hooren."

"Van die welke mij dwongen buiten mijns vaders huis te gaan zwerven?" vroeg Juliaan met zekere aarzeling.

"Neen! dat zou ons te veel ophouden; ik meen die welke u gebracht hebben hier te Delft, in den staat waarin ik u nu vind."

"Wat zal ik u daarvan zeggen," hernam Juliaan, even de schouders ophalende, „altijd door mijn kwaad gesternte vervolgd, of gij er aan gelooft of niet. Ik zal niet beweren, dat ik daarbij zonder schuld ben; ik weet het maar al te goed, ik heb mijne driften, mijne hebbelijkheden, mijne gebreken, die mij dikwerf in leed en last brachten, en mijne bevordering in

den weg stonden; maar toch, geluk had ik nooit. Was ik bij een hopman die met mij tevreden scheen, dan raakte die in de klem tussehen den graaf van Leycester en den stadhouder Maurits, en de compagnie werd naar een achterhoek verlegd, uit vreeze dat de hopman verkeerde diensten zou doen. Eens was ik zeer naar mijn genoegen geplaatst bij de Engelschen, die onder kapitein Morgan in Bergen-op-Zoom lagen, maar hij werd van zijn commando ontzet, en ik raakte dus weêr aan zij. In 'tkort, ik zwierf zoo wat om, van de eene provincie naar de andere, altijd maar voor korten tijd verbonden en meestal mijn afscheid krijsende of nemende, eer de termijn was verlopen, totdat mij laatstelijk een vendel Duitsche en Friesche voetknechten werd toevertrouwd als plaatsvervangend hopman, daar de eigenlijke kapitein met een deel volks naar het Luxemburgsche was gezonden, om zich met den hertog van Bouillon te vereenigen. In deze conditie was ik zeer naar mijn zin, en ik mag met waarheid zeggen, dat ik het mijne deed ten beste der goede cause en om mijne oversten te voldoen. Ik zeg niet, dat ik mij van zekere kwade gewoonten gebeterd had, maar erger dan anderen was ik niet; en wat mijn dienst betrof en mijne zorg voor de compagnie, daarin failliede ik niet. Ook meende ik ditmaal op den weg te zijn eener betere fortuin, en geloofde reeds dat mijn goede engel over mijn kwaden geest getriumfeerd had, toen ik vernam, dat de kapitein in quaestie in Spaansch-Braband gesneuveld was. Ik had grond tot de hoop dat ik in zijne plaats zou worden aangesteld, maar ik leerde 'twel anders, daar ik op eens, dat is nu omstreeks twee maanden geleden, zonder eenige fout begaan te hebben, willekeurig uit mijn rang werd ontzet. Ik mag zeggen onverdiend, en zonder dat ik tot hiertoe de oorzaak van deze cassatie heb kunnen raden."

„Die werd u dan niet aangezegd na gewezen vonnis?"

„'t Is geschied ganschelijk zonder forme van proces; mij

werd alleen mondeling door den maistre-de-camp aangekondigd, dat ik uit mijn dienst ontslagen was, en te zorgen had vóór zonsondergang buiten het leger te zijn, op straffe des doods zoo ik mij daar later nog kwam te vertoonen. Ik wilde in 't eerst aan zoo willekeurig en onrechtvaardig een order niet gehoorzamen. Ik eischte verklaring van deze handelwijjs; ik beriep mij op de aanwezige officieren, of zij mij van eenigen misstap konden betichten, die zulke harde bejegening had verdiend. Vergeefs; zij die mij het meest genegen waren, rieden mij niet te dralen met mij weg te maken, daar er een strenge dagorder tegen mij was uitgevaardigd door den bevelvoerenden kolonel, die mijne apprehentie en parate executie voorschreef, voor 't geval dat ik mij verzette, of na den gestelden termijn nog in den omtrek van het kamp werd aangetroffen. Een verrader en moordenaar kon niet in harder termen en met minder verschooning zijn verjaagd, schoon ik tot heden toe onbewust ben gebleven, waarom mij deze onwaardige bejegening is aangedaan. En toch, ik moest gehoorzamen...."

„Op staanden voet, dàt begrijp ik; maar waarom u later niet tot de hoogste militaire autoriteit gewend om herstelling van eer, om een geregeld proces althans."

Juliaan zuchtte diep en antwoordde met gesmoorde stem en gebogen hoofd:

„Juist dat kon niet. Ik moest alle onderzoek naar mijne antecedenten schromen, en reeds bij het eerste verhoor zou het gebleken zijn, dat ik.... mij onder een valschen naam op de monsterrol had laten inschrijven!"

„Nu begrijp ik, dat onderzoek u niet dienen kon."

„Te minder, omdat ik wel den naam kon opgeven waarop ik door mijne geboorte recht had, maar niet bij machte zou wezen mijne identiteit te bewijzen met den persoon die het recht had dien te voeren; mijn vader had mij dat recht ontzegd, en zou mij verloochend hebben, zoo ik mij op hem had beroepen, ik ben er zeker van."

„En uwe moeder?”

„Gode zij dank, zij leeft niet meer om smart en schande met mij te dragen,” en de blik waarmede hij dit zeide, wierp een glimp van zielenadel over de verwoeste schoonheid van zijn gelaat; „de naam dien ik had aangenomen was de hare,” vervolgde Juliaan zacht en smartelijk, „en die mocht niet worden uitgesproken in een crimineel proces, al kon dat ook leiden tot mijne rechtvaardiging. Neen, ik moest zwijgend het hoofd buigen onder den wreeden slag.”

„Wie kan u dien hebben toegebracht?”

„De bevelvoerende kolonel had aan een vertrouwd vriend, die het mij overbracht, verteld, dat hij dus handelde op hoog bevel van den stadhouder!”

„Maurits?” en als een kreet van triomf klonk in den toon waarmeê de vraag werd gedaan.

„Neen, den stadhouder van Friesland en Groningen, in welke laatste provincie wij gelegerd waren.”

„Willem Lodewijk van Nassau, den neef van Maurits? die passeert immers voor een vroom, zachtmoedig en rechtvaardig heer?” vroeg de hopman, niet zonder intentie om weêrspraak uit te lokken.

„Ik heb ook nooit andere gedachten van hem gehad, totdat ik, tot mijne schade van het tegendeel bewijs heb gekregen.”

„Men zegt, dat Maurits van Nassau goede correspondentie houdt met zijn neef op het stuk der krijgszaken.”

„Op dit stuk en op alle anderen. Ik heb wel eens hooren zeggen, dat we hier eigenlijk van uit Friesland zouden geregeerd worden; als Mr. Jan van Oldenbarneveld er niet ware. . . .”

„Hoe kunt *gij* dan nog eenige hoop koesteren om hier in Holland eene aanstelling te bekomen?”

„Ik heb niet gezegd dat ik deze hoop voedde.”

„Zoo *gij* voornemens zijt in 't buitenland dienst te nemen, waarom de occasie dan niet eerder aangegrepen?”

„Gij meent dat ik wel tot den Spagnool had kunnen over-

loopen! Dat's mijne intentie niet. Gij wilt weten waarom ik mij hier bevind. Dat zal ik u zeggen. Met die statelijke bruiloft zijn hier menigte van vreemde vorsten en krijgsoversten bijeen, bondgenooten der Geüniëerde Provinciën, of voor 't minst met deze bevriend. Ook zij hebben krijgsvolk van noode in deze zware oorlogstijden. Licht dat er onder die allen één is, die mij in zijn dienst wil nemen zonder al te scherpe navraag, te eer daar ik een twintigtal kloeke en in den oorlog ervaren mannen met mij breng."

"Ik ben 't met u eens; zulk een krijgsoverste zal zich wel voor u opdoen."

"Daarom wilde ik met mijne aanbieding wachten tot de heeren op 't scheiden staan, en geen tijd of occasie meer hebben om zich met elkaâr te bespreken... vooral hoop ik dat Maurits niet van de laatsten zal zijn om weg te trekken."

"Ja, juist! Maurits moet eerst uit den weg zijn," stemde Hopman Peter toe, met een lach of hij eene aardigheid wilde zeggen; maar die aardigheid was niet slechts dubbelzinnig, zij was boosaardig. Juliaan merkte dat echter niet op, maar vervolgde, met zekere bedoeling: „was ik nu maar niet in zoo'n uiterste verlegenheid om geld. Zoo ik mij niet voegzaam als een edelman vertoonen kan, zal niemand mij nemen, niemand mij vertrouwen; was er slechts een enkele vriend, die mij het noodige daartoe zou willen voorschieten...."

Er was eene aarzeling in de stem, een vraag in den blik, die door den hopman ôf niet verstaan, ôf met opzet onbeantwoord werd gelaten, toen hij sprak: „Het zou toch jammer zijn, dat een man van uwe ervaring en bekwaamheid om zulke bijoorzaak werkeloos bleef."

"En toch begin ik te vreezen, dat het er zoo meê gaan zal!" hernam Juliaan mismoedig. „Te eer daar mijne manschap al meer en meer verloopt. Verbeeld u, toen ik de Groninger Ommelanden verliet, voegden zich van eene gecasseerde com-

pagnie ruim dertig man bij mij; met dezen trok ik Gelderland door, en ons getal klom tot vijftig, daar vele rondzwerfende soldaten zich bij ons aansloten, die, eenzaam dolende, om brood liepen te bedelen, dat zij niet vonden."

"En hoe vindt gij dan den kost voor vijftig?" vroeg de hopman in de uiterste verbazing.

"Dat zal ik u zeggen. Er is eene ordonnantie, waarbij de plattelandsbewoners en de magistraat der kleine steden verplicht zijn, soldeniers, die ten getale van veertig of vijftig en tot dertig toe, onder aanvoering van een officier, zelfs van een cornet of vendeldrager, hun dorps- of stadsgebied doortrekken, te huisvesten en den kost te geven, voor den tijd dien zij verplicht zijn zich daar op te houden. Maar zonder opzicht ronddolend volk, beneden dat getal behoeven zij van niets te voorzien; ze hebben zelfs het recht zich tegen hen te verzetten, als zij zich met geweld opdringen. Dit is zoo gepraktiseerd, om de wegloopers en weggejaagden uit het vendel niet tot last te doen komen van de gemeenten, terwijl doortrekkend volk van oorlog moet worden verzorgd. Bijgevolg hebben soldaten, die zich kunnen vereenigen onder 't bevel van een luitenant een groot voorrecht: ze worden dan niet als schooiers aangezien en verjaagd, maar integendeel heuschelijk ontvangen, mits hun aanvoerder voor goede discipline zorgt en het stelen en molesteeren verbiedt. Daarbij, al zou er wantrouwen en kwaadwilligheid bij de boeren zijn, hun getal boezemt eerbied in, en zij worden voorzien van al het noodige. Zoo trokken wij de Geldersche kwartieren door; maar op Utrechtsch gebied aangekomen, vernamen wij, dat er monsterring zou gehouden worden over het volk van overste van Dorp, en ziet, niet minder dan vijftien mijner soldeniers verlieten mij, om als passe-volants de leemten van de compagnieën aan te vullen."

"Domkoppen, die zich aan de galg waagden om eenige stuivers te verdienen," viel de hopman in, die daarmee bewees,

dat hij met de beteekenis van den krijgsterm bekend was.

„Wat zal ik u zeggen,” hernam Juliaan, „zulke lieden zien gemeenlijk op niets dan op het voordeel van 't oogenblik; daarbij gebeurt het wel eens, dat ze den strop ontkomen, zelfs bij ontdekking, en dat ze in dienst worden gehouden, als het goede, geoefende soldaten zijn. Anderen verloor ik, omdat ze een ambacht kenden, en gelegenheid vonden zich te plaatsen in eene der kleine steden die wij doortrokken; sommigen bleven op de boerenhofsteden voor noodhulp, omdat er, bij de schaarschte van jongelui in den lande, gebrek aan arbeiders was; een enkele zelfs vond eene vrouw, die een kloeken beschermmer wenschte, en niet tegen zoo'n portuur opzag. Met één woord: toen ik te Delft kwam, was mijn troepje zóó gedund, dat ik allerlei listen en lagen heb moeten gebruiken om er mij door te redden, en de luiden waar ik herberg nam te doen gelooven, dat ik werkelijk bevelvoerend luitenant was in Staatschen dienst. Hier in de stad, waar zooveel krijgsvolk ligt, is, zooals gij wel denken kunt, deze klucht niet meer te vertoonen; ook was het eene uitkomst voor ons allen, toen ik een mijner oude lansknachten ontmoette die een ambacht kende, uit den dienst was gegaan, en eene kuipersweduwe had getrouwd, hetgeen ons allen vrij logies heeft verschaft, en mij voor doodhongereren beveiligt!”

„Maar dat is toch geen houdbare toestand voor een man als gij zijt.”

„Aan wien zegt gij het! Maar wat baat het me, of ik mij de haren uitruk van desperatie en de lippen verbijt tot bloedens toe van spijt en ergernis, zooals me somtijds overkomt; er is niets aan te gebeteren voor 't oogenblik. Gij, weet gij raad, kunt, wilt gij mij helpen?”

„Zonder dat ware het wreedheid geweest u zoo diepe wonden te laten blootleggen. Ja, jonker Juliaan, sinds ge van edel bloed zijt, mag ik u zoo noemen, en te eer, omdat gij welhaast fortuin genoeg zult bezitten om uw stand eere aan te doen;

ja! ik *weet* raad voor u, en ik *heb* hulp te bieden. Het staat in mijne macht u hopmans rang te geven, u te voorzien met eene compagnie, en u de noodige gelden te verstrekken om u zelve en uw volk behoorlijk te maintainereen...."

„Gij zijt dan meer dan waarvoor ik u hield; gij zijt dan ritmeester of kolonel, dat gij over manschappen en geld hebt te beschikken?"

„Ik zal *houden* wat ik u heb toegezegd, dat is alles wat u voor 't oogenblik noodig is te weten. De volle waarheid kunt gij nog niet dragen, en mij is de sluier des geheims nog noodig; mijne daden zullen u bewijzen dat ik het goed met u voorheb. Ik ben zelfs bereid u op dit oogenblik honderd pistoletten als handgeld te geven, mits gij mij uw woord geeft, mij den dienst te doen welken ik van u verlang."

Juliaan kleurde sterk, zijne oogen schitterden.

„Laat hooren wat dienst het zijn moet," riep hij in zekere gejaagdheid.

„Ik onderstel dat de veertien of vijftien manschappen die gij nu nog bij u hebt, volkomenlijk onder uwe obediëntie staan, zoodat gij met hen doen kunt wat gij wilt."

„Er zijn twintig, die gezworen hebben mij te volgen, werwaarts ik mij wend, en die hunne goede redenen hebben om dien eed te houden; de vijftien andere, en dat zijn degenen die met mij bij de kuipersvrouw inwonen, zijn geheel mijn, *à vendre et à pendre*, zooals men zegt. Toch moet ik u doen opmerken, dat de gehocrzaamheid geheel vrijwillig is, want ze zijn niet in mijne soldij."

„Ik zal u in staat stellen, hen goed te bezoldigen."

Dan... zal er ook niets aan hunne gewilligheid haperen, daar geef ik u mijn woord op; want ze zijn tegen mij alleen uit nood en broodsgebrek somwijlen in opstand."

„Ik onderstel dat er enkelen bij zijn die met vuurwapenen kunnen omgaan?"

„Er zijn vijf welgeoefende musketiers onder, die den haakbus en het vuurroer hanteeren, als wij den degen; de overige zijn cordate lantzen. Bastiaan, die met de kuipersweduwe is getrouwd, placht onze rondassier te zijn — doch hij werkt nu uit al zijne macht in de zaak zijner vrouw — met hoop eenmaal in 't kuipersgild te worden toegelaten.”

„Die valt dus weg; te meer daar men van geen gehuwd man zeker is, die zijn geheim met zijne wederhelft deelt.”

„Er is hier dus sprake van een geheim?”

„Als ik den dienst die ik van u verlang aan den eersten den besten kon vragen, begrijpt gij toch wel dat ik er geene compagnie met hopmans rang en verdere voordeelen voor zou bieden.”

„Hm? ja, dat begrijp ik, ook uit den langen omweg dien gij neemt eer gij er voor uit komt; 't is eene zaak die niet pluis is — en — het daglicht niet velen kan.”

„Het is niet waarschijnlijk, dat een man als gij, die.... zoo-veel.... heeft doorgemaakt, al te nauwgezet zal zijn van consciëntie....”

„Precies, over zulke nauwgezetheid ben ik heen.”

„Gij zult u dus niet door kleingeestige bezwaren laten afschrikken, waar het een aanslag geldt, die naar sommiger meening, wellicht met een harder naam zou moeten genoemd worden.”

„Een aanslag! Voor den duivel, er uit met hetgeen gij van mij wilt; dat sammelen is niet uit te houden. Gij wilt mij met mijn handvol volks toch niet employeeren om eene stad te verrassen?”

„Voor 't geval ik u tot zulken dienst gebruiken wilde, zoudt gij er dan bezwaar in vinden?”

„Mijn volk braveert hel en duivel, als het maar hope heeft op buit; en ik, ik geef niets om mijn leven! mits er geene sprake is van eene Hollandsche vesting Spaansch te maken, kunt gij op ons rekenen.... want ziet gij, ik ben niet als Willem

van Oranje; den koning van Hispaniën heb ik nooit geëerd, en ben ganschelijk niet gezind hem in eenig opzicht te dienen of te obediëren. Ik heb u gezegd, dat ik mij niet veel keerde aan de religie, dat is waar; maar ik heb eene religie op mijne eigene hand, en dat is haat aan de papen, aan de stokers van de inquisitievuren, aan de beulen der edelen, aan de stichters der moordschavotten, en eeuwige, bloedige, onverzoenlijke haat tegen den koning van Spanje en zijne handlangers."

"Ik dacht niet, dat een man als gij nog met zulke kleingeestige vooroordeelen behept was; ik meende zeker te zijn, dat de honger dergelijke overdreven sentimenten al lang uit uw hart zou verjaagd hebben."

"Zijt gij een huurling van Philips II, dan wil ik niets met u te doen hebben!" riep Juliaan met heftigheid en wilde van den wagen springen.

De zoogenaamde hopman Peter weêrhield hem met krachtige hand.

"Ik heb u immers gezegd, dat ik een Duitscher ben, en ik zweer u op mijn eer dat de koning van Spanje niets van mij weet, dat niemand zijner handlangers mij een bevel zou durven geven of een dienst vragen, zoomin ben ik zijn huurling."

"Dat is wat anders; laat dan hooren wat het zijn kan."

"De quaestie van eene stad te verrassen, wierp ik maar op om u te beproeven; wat ik verlang komt simpeljk hier op neêr, dat gij u morgen met uwe lieden, wel van vuurwapenen voorzien, naar de plaats begeeft waar de spelen gehouden worden."

"Wij waren er heden, wij zullen er morgen zijn; dat is afgesproken."

"Dat ge u met hen posteert op de plek die ik u zal aanwijzen...."

"Gij zult dan zelf meê van de partij zijn?"

"In deze vermomming zal ik ulieden nabijblijven, u gadeslaan, en — des noodig — voor onraad waarschuwen."

„Heel goed: en dan verder?”

„Op mijn eersten wenk uw volk, door een af te spreken teeken — het commando geven — den persoon neêr te schieten, dien ik u zal aanduiden.”

„Iemand neêrschieten, die er niet op verdacht kan zijn en zich bijgevolg niet zou verdedigen, een moord!” riep Juliaan in verontwaardiging.

„Noem het geen moord! 't is justitie,” sprak de andere, op diepen, somberen, besliston toon.

„Een mooie justitie! Waar ziet gij mij voor aan, *Seigneur Justicier*, dat gij mij daarmee zoudt willen belasten.”

„Ik zie u aan voor 't geen ik hoop dat gij u toonen zult, een man van moed en van kloek beraad, die door tegenspoed in de diepte is geraakt, maar die zich niet door kleingeestige schuchterheid zal laten terughouden, waar hem de gelegenheid wordt gegeven, zich eene schitterende fortuin te verzekeren.”

„Ik ben bereid iedere gelegenheid daartoe aan te grijpen, geloof mij” hervatte Juliaan in zekere ontroering, „mits het geene misdaad zij.”

Hopman Peter zag den berooiden edelman van ter zijde aan, met een sarcastischen glimlach; hij scheen voldaan met zijne bevinding. De eerste indruk, die de mededeeling van zijn snood ontwerp had gemaakt op zijn toehoorder, was wel geen gunstige geweest, maar het ergste was toch gedaan, naar zijn gevoelen; de gevaarlijkste stoot was gegeven, en — Juliaan luisterde nog — hij kon zijne begeerlijkheid naar de toegezegde belooning niet ontveinzen, al wees hij ook met heftige verontwaardiging het middel af om die te bemachtigen. Wie na zulke aanbieding te hebben afgewezen nog blijft luisteren, is niet verre van een verdrag te maken met zijn verzoeker, zoo deze maar de behendigheid heeft, de zwakke stem der consciëntie te overschreeuwen of te bedwelmen. Vol vertrouwen op zijne behendigheid om hierin te slagen, hervatte de vreemde:

„Eilieve, wat noemt ge eene misdaad. Alles is immers maar betrekkelijk. Gij zult toch zeker wel in den loop van uw veeljarig krijgsmansleven uw man hebben neêrgelegd, of anderen daartoe het bevel hebben gegeven.”

„Zeker heb ik; maar toch....”

„En als gij uwe kans schoon zaagt, niet waar, en zonder waarschuwen.... niet waar.... en hebt gij dat ooit een moord hooren noemen of u zelven daarover bekommerd?”

„Neen ik! maar dan was het in den oorlog en het gold een vijand.”

„Groote gans! meent ge, dat ik u bevelen zal een vriend neêr te vellen? Hij wien ik bedoel is zoomin de uwe als de mijne; gij wacht niets goeds van hem: hij is u in den weg; gij hebt het mij zelf daareven gezegd.”

„Helsche verzoeker! riep nu op eens Juliaan, met een kreet zoo schel en scherp, dat de boeren-voerman het hoofd naar hem omwendde; „het geldt Maurits, het geldt den prins!”

„Welnu! wat zegt dat? Waarom zou het zooveel erger zijn op den prins te schieten dan op een ander?” sprak hopman Peter, met een minachtend schouderophalen.

„Zulk een boevenstuk voor te stellen, aan mij, aan mij!” riep Juliaan, en tranen van spijt en ergernis sprongen hem uit de oogen; „en men waagt dat straffeloos, omdat ik arm en berooid ben!” en die schreiende oogen schoten vlammen van toorn.

„Niet omdat gij arm zijt, mijn beste jonker, maar om uwe antecedenten,” hervatte de hopman koeltjes. „Hier wordt u, dunkt mij, zooveel ergers niet gevegd, dan ge reeds pleegdet: uw eigen overste door macht van vuistslagen en beleedigingen tot een quasi-tweegevecht te dwingen, en hem dan na luttel verweers af te maken!”

„Gij hebt gelijk,” hernam Juliaan, verslagen en met smartelijke bitterheid. „Sinds ik de onbezonnenheid beging u dat

meê te deelen, kunt gij alles van mij wachten; ik weet ook wel dat ik een ellendeling ben...."

„Ei neen! slechts zijt gij zwakker van hoofd dan ik had kunnen verwachten. Ik deed u het voorstel, omdat er bij u geen quaestie kon zijn van lafhartig gewetensbezwaar, en 't hier alleen de vraag is, of het u aanlacht en profijtelijk genoeg voorkomt."

„Eene profijtelijke aanbieding voorwaar," hernam Juliaan, met een bitteren lach, „waarbij men de beste kans heeft om als schelm en verrader op het rad te worden gelegd — als dat mij kon aanlachen...."

„Ik wist het wel dat gij afsloegt omdat gij eene kwade uitkomst vreest!" riep de hopman gevat; „juist daarom zullen wij het spoedig eens worden, want het is juist mijn voornemen, om het met u dus behendiglijk te overleggen, dat er geene schade, noch apprehensie van uw persoon uit volgen kan, zelfs niet bij mislukking; de ruimste middelen staan mij daartoe ten dienste."

„Wel, gij maakt mij nieuwsgierig hoe gij dat zoudt aanleggen."

„Gij begrijpt toch wel, dat ik die nieuwsgierigheid niet zal bevredigen, voor gij u werkelijk verbonden hebt mijn plan uit te voeren?"

„En als ik dat aanneem, zult gij dan goed vertrouwen genoeg op mij hebben, dat ik het ook zal volbrengen?"

„Hm! neen! Bij aangelegenheden als deze is alle goed vertrouwen onzin; maar als gij 't aanneemt, scheiden wij van nu af niet meer, vóór de zaak is afgeloopen, en onmiddellijk daarna zult gij in 't bezit worden gesteld van 't geen wij zijn overeengekomen. Ik zeg niet voor 't gelukken, want dat staat niet in uwe macht; maar voor 't ondernemen."

„Ik zou toch mijne soldeniers moeten voorbereiden en mij met hen verstaan."

„Dat spreekt vanzelve; ook zal er gezorgd worden dat zij tot u komen. Wapenen, kogels, vermommingen, geld, alles ligt gereed ter plaatse waar wij heengaan; maar aan een weifelden bondgenoot heb ik niets; daarom moet gij mij uwe medewerking toezeggen, uit vollen, vrijen wil, . . .” en daar Juliaan zweeg en de lippen opéénklemde, als een die in zelfstrijd een overhaast antwoord terughoud, vervolgde zijn verleider op den toon der zachtste overreding: „ik wenschte maar, dat ik u de overtuiging kon mededeelen die ik zelf heb, dat het hier niets ergers geldt, dan een dier aanslagen, zooals men ze in den oorlog gemeenlijk tegen elkander in praktijk brengt.”

„Maar wie zijt gij dan, om met Maurits in oorlog te zijn, zoo ik niet een huurling van den Spaanschen koning in u moet zien?”

„Hij wien ik vertegenwoordig is een regeerend vorst, die de vijand van Maurits is geworden door diens eigen schuld. Op onzijdig gebied vallen, en bij verraad eene stad en sterkte nemen, of door zijne handlangers te laten nemen, die aan eene neutrale mogendheid behoort, vindt ge dat rechtmatig en geoorloofd?”

„Wat zal ik u zeggen? . . . in oorlogstijd kan men zoo nauw niet zien; wellicht was die neutrale mogendheid niet zoo onpartijdig als dat scheen.”

„Wel mogelijk; maar ik geef het u toe, dat men in den oorlog zoo nauw niet kan zien . . . heulen met oproerige soldaten, hen steunen en sterken, hen van geschut voorzien, hun eene vrijplaats aanwijzen, en zoo goed als eene ligue met hen aangaan tegen hun wettige Heer, zooals Maurits dat heeft gepleegd met de Italiaansche soldaten te Sichein, rangschikt gij zeker ook onder de geoorloofde praktijken?”

„Ik heb altijd, en door de meest nauwgezette krijgsoversten hooren beweren, dat het in den oorlog geoorloofd is den vijand afbreuk te doen op alle manier, en waarom zou Maurits dat dan ook niet doen?”

„Waarom zou men dat dan ook niet mogen doen tegen Maurits? Of zoudt gij er bezwaar in vinden, den koning van Spanje te doorsteken, als hij onder 't bereik van uw degen ware?”

„Neen ik!” riep Juliaan met vuur.

„Of dien anderen, dien vreemden edelman, dien gij hebt toegesproken, met oogen vlamme van haat, en tegen wien gij de gebalde vuist ophieft, op zulke wijze, dat alleen mijne tusschenkomst u voor groote moeielijkheden heeft gevrijwaard?”

„O! ja! dezen — tegen dezen heb ik een recht van toorn, een recht hem te haten en te vervolgen, waar ik hem vind, en zijn leven te nemen, ware het met verlies van het mijne, zou mij wellust zijn!” antwoordde Juliaan, met eene stem, trillend van hartstochtelijke opwinding.

„Nu dan! zoo is 't uitgemaakt, dat het bezwaar bij u niet ligt in het plegen van de daad die ik u voorstel, maar simpel-lijk in den persoon wien het geldt.”

„Dat stem ik u toe. Gewetensbezwaar zou ik niet kennen, als ik Philips II kon doen sterven! de val van dien tyran zou een zegen zijn voor de menschheid; en zoo ik dien onwaardiger ridder doorsteek, die zich uitgeeft voor 't geen hij niet is, en wiens gansche bestaan op bedrog en laagheid is gevestigd — dan zou ik daarmee den ganschen adel een dienst doen, want hij heeft een vlek geworpen op een der edelste blazoenen; maar zoo ik doe wat gij van mij begeert, pleeg ik willens en wetens een groot kwaad; met Maurits staat en valt de duurgekochte vrijheid van deze gewesten.”

„Bah! dat werd indertijd ook gezegd van den ouden prins Willem I, en toch, zijn ze nu niet sterker en stoutere dan ooit?”

„Al ware dat anders uitgevallen, gij zoudt er u niet al te zeer om bekommeren, niet waar?” vroeg Juliaan, met een ironieken lach.

„Noch gij, zoo ik meene!” hervatte de hopman, een schuin-

schen blik op hem werpende; „gij hebt er dan ook geen reden toe. Van Maurits, die alle zaken, bovenal de krijgsgaken, met zijn neef Willem Lodewijk overlegt, hebt gij niets te verwachten, op zulke wijze dat gij uw fortuin in den vreemde zult moeten beproeven.... tenzij de zoon van Anna van Saxen uit den weg geruimd worde, en de rechtmatige erfgenaam van Willem I, de prins van Oranje, in zijne plaats treedt.”

„Welken prins van Oranje bedoelt gij,” vroeg Juliaan gespannen; „toch niet Philips Willem, die.... in Spanje gevangen zit?”

„Niet zóó gevangen of er is wel loskomen aan.”

„Is het u te doen om dezen voorop te zetten?”

„Dat is de intentie, met de meening er bij, dat de vaneengescheurde gewesten zich zullen samenvoegen onder een gouvernement. De geheele Zuidnederlandsche adel is ontevreden over het tyranniek Spaansche bestuur, waarin zij niet gekend worden. Afgescheiden van Spanje, onder een hoofd van hunne eigene keuze, zouden de gezamenlijk vereenigde Provinciën een bloeiende en krachtige staat kunnen worden.”

„Ei zoo, ziedaar dan dat groote plan!” sprak Juliaan, met zekere levendigheid.

„Hebt gij lust er toe mede te werken?” vroeg de hopman snel.

„Ik heb bovenal lust om hem die het mij voorslaat, met mijn eigen hand te verworgen,” was het antwoord van Juliaan, die werkelijk een gebaar maakte, of hij aan die dreiging gevolg zou geven.

Maar de andere, die al sprekend de beide handen in de wijde boeren zijzakken had gestoken, hief de arm nu op en toonde twee zakpistooltjes, die er even vinnig als sierlijk uitzagen.

„Hm, l'ami! die aanvechting bewijst me te meer, dat gij gansch geen bezwaar hebt tegen een manslag,” sprak hij koelbloedig; maar gij begrijpt toch wel, dat ik de gans niet ben, die den kop weêrloos in den strik zou steken. Met geweld

tegen mij te oefenen zoudt gij niet aan den besten koop zijn, mijn dappere luitenant, geloof mij daarin. Mijn voerman is even-goed gewapend als ik; hij weet zoo ongeveer welk vrachtje hij rijdt, en zoo ik u gelegenheid gaf mij te vermoorden zoudt gij daarbij niets gewonnen hebben; hij weet werwaarts hij mijn lijk zou moeten heenbrengen, en ik ben hier onder de Sauvegarde, die aan vreemde vorsten en hunne gezanten wordt geaccordeerd, om niet te zeggen, dat ik aan 't Hof zelf machtige beschermers, bijgevolg duchtige wrekers zou hebben."

"Ik had immers maar van uwe nobele voorstellen opening te doen aan den prins, om belooning te verwerven in stede van vervolging," hernam Juliaan, in wiens brein mogelijk reeds een plan rijpte, op dit avontuur gebouwd.

"Meent gij dan dat men u gelooven zou! De meeste kans hadt gij om zelf suspect gehouden te worden, en gij zoudt zwaar werk hebben om uwe onschuld te bewijzen. Te meer, daar de onderneming waarvan hier sprake is, ook zonder u en mij zou worden doorgezet, en al uwe inlichtingen niets zouden baten dan — om u zelf als medeplichtige aan te wijzen. Mogelijk dat men u na maanden gevangenschap, en na herhaalde *scherpe onderzoekinge* ten laatste ontsloeg, bij mangel van bewijzen uwer schuld; maar ik zie niet, dat gij daarmee zooveel zoudt gewonnen hebben. En 't kon ook zijn, dat het *extra ordinaire* verhoor zooals het hier te lande wordt geapliceerd, u wat bijster lastig viel, en u perste tot bekentenissen, of althans tot uitlatingen, die lichtelijk voor schuldbelijdenis konden passeeren, en die u ten laatste aan de galg zouden brengen."

Hopman Peter droeg dit alles voor op een lossen, gemakkelijken toon, of hij de eenvoudigste zaken der wereld behandelde; doch dat hij zijn toehoorder maar al te goed overtuigde, bewees diens verslagen zwijgen, al trappelden ook de voeten van ongeduld, en al kon hij 't niet nalaten, zijn degen met zenuwachtige vingers uit de schede op en neêr te trekken.

„Ik hoop u overtuigd te hebben, dat gij geenerlei profijt zoudt vinden bij een der gezegde uitkomsten,” vervolgde de verleider, „terwijl ik u ruime winst en een schitterend fortuin verzeker, als gij mij dienen wilt in de zaak die ik u voorstelde.”

„Neen, neen! dat wil, dat mag ik niet,” viel Juliaan in, met zekere heftigheid, die niet van vastheid getuigde, en bewees dat er een gevaarlijke strijd in zijn binnenste plaats vond. Aan zijn scherpzienden Mephisto ontging die onderscheiding niet. De prikkel van het vroegere afgrijzen was afgestompt, en er volgde eene aarzeling tusschen willen en niet willen, waarover hij zijn slachtoffer spoedig dacht heen te helpen.

„Waarom wilt, waarom moogt gij niet,” hervatte hij, op een toon van goêlijkheid; „waarom zoudt gij de fortuin niet aannemen die u tegemoetkomt; meent gij dat ieder ander, in uwe plaats wezende, haar zou terugwijzen? Het spreekt vanzelve, dat gij niet kunt maaïen, waar gij niet gezaaid hebt; maar toch — mag ik u een voorproefje geven van den oogst die u wacht? Wil men een krijgsman aan zich verbinden, zoo biedt men handgeld; ziedaar het mijne.” En uit denzelfden zak, waar de hopman vroeger het pistool had verborgen, haalde hij nu eene goed gevulde goudbeurs te voorschijn, die hij Juliaan in de hand wilde drukken. Deze kleurde en verbleekte beurtelings, terwijl hij het hoofd afwendde en uitriep: „Neen, verzoeker, neen! ik wil deze zaak niet doen; ik wil dit verraad niet plegen tegen het vaderland.”

„Wat zottelijke gemoedsbezwaren zijn dit!” riep de hopman verachtend, het vaderland is waar men fortuin maakt. Gij haat uw vader; waarom zoudt gij dwepen met zijn land?” Met die herinnering beging hopman Peter eene fout.

„Hier is het vaderland mijner moeder!” viel Juliaan in, met zekere geestdrift, die van goede gehalte was. „Zij is er opgevoed, zij is er gestorven, zij heeft het mij leeren kennen en liefhebben als het land der vrijheid; voorspoed heb ik er niet

gehad, dat is waar; maar de verstooten balling werd er toch gastvrij opgenomen en vond er heul en steun; ik heb er voor gestreden en...."

„En! zijt daar kostelijk voor beloond,” hervatte Peter, terwijl hij hem de beurs wilde opdringen. „Komaan! gij zijt een man van verstand, die de wereld heeft gezien, en gij zoudt u door zoo'n bekrompen opvatting van schitterende uitzichten laten afbrengen? Een goed soldaat bemoeit zich niet met partij-schappen, maar kiest het vaandel waaronder hem 't meeste voordeel en glorie wachten. Eer de maand verlopen is, zit gij te paard aan het hoofd eener eigene compagnie ruiters, mits gij nu niet kleingeestig zijt, en u door kinderachtige inbeeldingen laat afschrikken.”

„Dat wat gij kinderachtige inbeeldingen noemt, zijn krachtige indrukken, werkelijk herkomstig uit mijne kindsheid, en die machtig genoeg zijn mij voor verlokkingen als de uwe te beveiligen,” riep nu op eenmaal Juliaan,forsch en met beslistheid; toch greep hij de beurs, die hem zoolang reeds verlokkend was voorgehouden.

Hopman Peter liet die in zijne hand glijden met een spotachtigen blik; maar nauwelijks had Juliaan die gevat, of hij wierp haar over den wagen heen in de vliet, waarlangs zij voorbij reden, terwijl hij uitriep: „Ziezo! met dit geld zult gij u althans geen moorder koopen voor Maurits.”

„Noch gij in uwe domheid mijn verrader zijn,” sprak de hopman en schoot zijn pistool op hem af; — maar hij schoot mis. Juliaan had zich geen oogenblik bedacht en was van den wagen afgesprongen, zoo ras hij de daad had volbracht, die 't symbool was van zijn onherroepelijk besluit.

„God lof! dat is den duivel overwonnen,” riep hij, eindelijk stilstaande om adem te halen, nadat hij uit alle macht was weggeloopt zonder omzien of opzien. Hij had nog wel gehoord dat er een tweede kogel op hem werd gelost, maar

ook aan dezen was hij ontkomen door zijne snelle vaart. Nu zich omkeerende, zag hij den wagen over de vlakke landerijen heen, in de verte reeds niet meer voor zijn oog dan een nauw merkbaar zwart stipje, dat met ongemeene snelheid voortging.

„Het blijkt dat het sukkeldrafje, waarmee we over het hobbelige kleipad reden, vol gleuven en gaten, nu door een forschen rit is vervangen,” merkte Juliaan op; „die fielt van een voerman zal er nu de zweep over leggen, en dan gaat het maar over land en weide, of dat vrijstond.”

„O! die schurken, die mij zoo in hun net hebben getrokken! en in trouwe, de kerel zou mij er toe gebracht hebben, dat zou hij,” ging hij voort, terwijl tranen van spijt en ergernis over zijne eigene zwakheid in zijne oogen opwelden, „toen hij dat vervloekte goud in mijne oogen deed schitteren, dat mij zoo noodig was! Maar domkop die ik ben!” en hij sloeg zich zelve voor het hoofd, „ik heb daar weêr eene groote dwaasheid begaan; ik had mij beter moeten houden, ik had moeten aannemen, dan ware ik achter het gansche geheim geraakt, en dan had ik met den schelm op leven en dood kunnen worstelen tot hij onderlag; aan mijn leven was toch zooveel niet verbeurd. Ik had voor 't minst den wagen moeten volgen.... Nu, op dezen afstand, is naloopen en afzien waar die zich heenwendt gansch ondoenlijk. Mat en aemchtig als ik mij nu reeds voele, kan ik niet eens meer aan dat onmogelijke denken,” en hij liet zich moedeloos neêrvallen onder een der dorre knotwilgen, welks stam zijn hoofd eenigen steun bood.

Werkelijk had Juliaan, eene goede beweging des harten volgende zooals zij opkwam, wel wat onberaden gehandeld. Hij had niets overwogen noch berekend, hij had nauwelijks recht geweten wat hij deed, toen hij van den wagen sprong; hij wist alleen, dat hij aan eene verzoeking moest ontkomen, die aanving hem te sterk te worden.

„Godlof! het gedenken aan mijne moeder heeft mij gered,” verzuchtte Juliaan, terwijl hij de hand op het hart legde; „mijne vrome moeder, die nu in den Hemel is, want als er een Hemel bestaat moet zij er zijn, en het zou haar de vreugd der Zaligen bederven, als zij weten kon, dat haar Juliaan een onverlaat was geworden, die zich liet omkoopen tot moord en verraad! Neen, neen! ik heb wel en wijs gedaan, dat voele ik duidelijk, want ik was sedert lang niet zoo tevreden met mij zelven!”

Maar die tevredenheid met zich zelven belette niet dat Juliaan zich in groote verlegenheid bevond. Hij was doodmoede en hongerig. Hij herinnerde zich, dat hij zijne vaart had genomen in tegenovergestelde richting van die, welke door den wagen werd gevolgd. Maar hij kende den omtrek niet, en bij het gesprek, dat zijne aandacht ten sterkste had gespannen, had hij verzuimd zijne opmerkzaamheid te vestigen op den weg dien men reed, en hij begon te gelooven dat het „stijf half uurtje” van den voerman wel een anderhalf uur omrijdens was geworden, die hij alzoo van de stad verwijderd moest zijn. Het was eene schrale, Maartsche lucht, vochtig en kil; de zon die zich den ganschen dag niet vertoond had, moest nu al lang ter kimme zijn gedaald, maar had in geen enkel lichtend streepje, in geen vroolijk gekleurd wolkje haar spoor achterlaten. Een dikke, lage, sneeuwachtige lucht overdekte den ganschen horizont als met een grijsvalen sluier, waarachter men niets kon onderscheiden.

Zich opheffende en tegen den knoestigen stam van zijn knotwilg geleund, staarde Juliaan vorschend rond. Het landschap was volkomen vlak, met kale, verlaten weiden, op wier dor en drassig bruingroen geen levend wezen was te bekennen.

Het laag en schraal geboomte langs den vliet, en wat droog riet, uit het water opschietend, ziedaar alles wat er te zien was. Zeker lagen er wel hier en daar boerenhuizingen, maar zij werden door den grauwen nevel voor den blik verborgen,

en Juliaan vreesde, dat het hem verder van de stad zou afvoeren, zoo hij zich derwaarts heenwendde.

„Ik moest toch den toren van Delft kunnen zien!“ sprak hij halffluid, het oog scherpende om door den nevel heen te turen. Hij vergat, dat de wagen al heel spoedig den heirweg verlaten had om binnenwegen te nemen, die hem vermoedelijk snel en ver buiten de richting van de stad hadden gebracht. En nu, men zal zich herinneren, dat het vooruitzicht op een goed middagmaal een der verlokkingen was geweest, waardoor onze berooide edelman zich had laten meêtroonen. Bij de overspanning van het onderhoud met den vreemde, had hij die behoefte onderdrukt, vergeten; nu echter, na de afmatting van zijn gejaagden terugtocht, deed zij zich gevoelen in volle, wreede scherpte, zonder dat de ongelukkige eenige kans zag op hare voldoening.

„En al lag er een herberg ter zijde van dezen weg,“ riep hij in vertwijfeling, „ik heb immers geen penning in mijn zak om eene sneê brood of een kan bier te betalen! en ik ben te wee en te mat om nu een van die vonden te bedenken, waarmee ik mij gemeenlijk uit zulke ongelegenheid red.“

En hoewel hij zeker was, gelijk hij zeide, geen penning te bezitten, tastte hij toch werktuiglijk in zijn zak, en voelde tot zijne groote bevreemding daarin een voorwerp, dat hij te voorschijn haalde met den uitroep: „Hoezee! daar heb ik de leêren beurs van den verwenschten schelm Peter bij mij gestoken. In de verwarring van het oogenblik, wist ik zelf niet dat ik dit gedaan had; maar het kan mij nu nog te bate komen. Mogelijk is er wel een pistolet of een dubloen in blijven steken, dat zou een uitkomst zijn; mij dunkt ik had zulke mirakuleuse hulp van den Hemel wel verdiend.“ Hij stak de hand in de beurs, en hij voelde werkelijk dat zijne vingers op iets tastten dat wel naar geld geleek; maar toen hij het uithaalde was het niets dan een smal strookje papier, waaraan een zegel

hing van harde was, en dat enkele regels schrift bevatte.

Het was te duister om te kunnen zien; maar Juliaan begreep dat het zijne waarde kon hebben, als aanwijzing en middel ter ontdekking van den naam en persoon des voormaligen bezitters, en tegelijk kwam hij op een inval.

„*Vive le gueux!*” riep hij meer opgewekt. „Ik heb ten minste eene beurs! als ik nu maar een herberg of eene boerenwoning mag vinden, dan ben ik gered. Ik kan zeggen dat ik bestolen ben, dat ik mijn geld verloren heb; ik zal de beurs aan mijn gordel hangen, dat geeft krediet voor het eerste oogenblik; en als ik mijn honger en dorst bevredigd heb, zullen wij verder zien! Mogelijk is dit papier groot geld waard! Wie weet of het geene aanbeveling is voor een hopmans brevet aan een van de groote hansens die tot Delft bijeen zijn.” De opgewekte phantasie gaf den berooiden edelman weder moed, en sterkte hem den wankelenden voet tot een sneller pas.

Welhaast bereikte hij dan ook een zijpad, waar hij eene boerenhoeve vóór zich zag liggen, die, hij wist niet waardoor, in het voorbijrijden zijn oog had getroffen.

„Ik ben op den terugweg naar de stad,” juichte hij, „en licht zal men mij hier een half uurtje laten uitrusten en een glas melk reiken, om Godswil!”

Besloten trad hij het ruime erf op; reeds trof een geur van gebakken spek op het aangenaamste zijne reukzenuwen, toen hij de huizinge naderde; maar een monsterachtige kettinghond scheen zeer weinig op dat bezoek gesteld, en wekte door zijn schor gebras den argwaan der bewoners, waarvan er drie tegelijk zich naar buiten begaven: een lange, stevige boerenknecht met een dorschvlegel gewapend, een krasse boer van zekeren leeftijd, de meester des huizes, en eene welgedane boerendochter, zeker de melkmeid.

„Wat mot jaij deer?” werd hem door den meester toegeroepen uit de verte, terwijl de knecht, die de kracht van zijn wapen kende, dichter bij trad.

„Goede lieden, ik ben van mijn gezelschap afgedood en doodmoede, gun mij ten uwent eene wijle rustens;” maar de boerendeerne begon te lachen terwijl zij hem aankeek, en de groote slungel van een knecht riep luidkeels:

„Ja, we kennen dat rusten; dool vrij verder fijnman, wij laten ons niet met soldatenvolk in.”

„Wijs me voor 't minst den kortsten weg naar de stad,” en Juliaan stapte stoutelijk vooruit, in de hoop de zitbank voor de huisdeur te bereiken, en vandaar de onderhandeling rustig door te zetten; maar de boer zelf trad hem nu in den weg.

„Wou jaij ons wijsmaken, dat je den weg niet wist! Van mijn huis en erf af, schooier, landstrijker, scheer je voort of ik laat den hond op je los!”

Voor die bedreiging moest de beklagenswaardige edelman zwichten. De hond had maar de tanden in zijne kleëren te slaan, om ze aan flarden te rijten; wat zou er van hem worden, als hij met zijn eenig wambuis en opgereten hozen den laatsten schijn verloor van een fatsoenlijk man te zijn. Zoo ging hij dan, maar met onbeschrijfelijke verbittering over de hardheid der menschen, die hij lucht gaf in een morrend zelf-gesprek.

„Ik merk het wel, men moet maar goed doen om het goed te hebben. Ware ik met een tiental mijner soldeniers een goed avondmaal komen eischen, ze zouden voor mij gevlogen hebben, en het beste dat keuken en kelder opleverde hebben voorgezet, uit vreeze, dat we het zelf nemen mochten, en hen uitplunderen en mishandelen zouden op den koop toe; nu ik integendeel onverzeld kome, en vriendelijk, ootmoediglijk smeeke om eene rustplaats alleen, word ik verdreven als een schooier en een boef!”

Juliaan vergat, dat juist die ontzaglijke schade en overlast die de landlieden leden van bij troepjes omzwervend krijgsvolk, hen zoo wantrouwend en hard had gemaakt jegens personen van zijn stand; hij zag alleen op zich zelven en zijne behoefte

van het oogenblik, en daarom ging hij morrend voort: „Ik heb weêr als een dwaas gehandeld; ik had maar stil op dien wagen moeten blijven, tegenover den vreemden gluiper „ja en amen” moeten spelen, mij door hem laten onthalen en naar de stad terugbrengen, de beurs met pistoletten en al hebben opgestoken, en dan, als 't er op aan kwam om de verbintenis te houden, zien hoe ik er afraakte door hem zelf te verraden. Men moet naar geene edele verontwaardiging, naar geene nobele ingeving des harten luisteren, dat zie ik nu klaarlijk in; ze brengen altijd in last en lijden. Had ik bij mijn vader den huichelaar willen spelen, en slaaf willen zijn van mijns meesters beul, ik zou nu onder de hooge edelen van Vlaanderen mijn naam en plaats hebben; ik zou heerlijkheden en staten bezitten, en misschien vliez-ridder of Spaansche Grande zijn geworden. God beter 't! de duivel alleen weet waar eene laagheid een mensch al niet toe brengen kan. Ik betoonde mij fier en vast, wilde den nek niet buigen voor den tyran — en — kreeg mijns vaders vloek tot eenig uitzet. En nu weêr versmaad ik hopmans rang, om eene zaak, die misschien niet eens zoo zwaar was als ik mij voorstelde. Wat kan het mij eigenlijk meer schelen wien ik diene of wien ik afvalle; de lantzen zouden er geen verschil in maken, mits ze maar goed verzorgd waren. Maar Messer Juliaan was bang de handen uit te steken tegen Maurits, die hem misschien loonen zal met hem te diffameeren en den voet dwars te zetten bij alle uitheemsche Oversten en Heeren, die nu tot Delft zijn, voor 't minst als hij het oor leent aan den Frieschen Stadhouder die mij haat, God weet waarom!

Wondre dag weêr heden, avontuurlijk als gansch mijn leven; begonnen met een wit voetje te krijgen bij een allerliefst meisje, dat mogelijk heel boos op mij zal zijn over mijn onhoeffelijk verdwijnen; de eer gehad bijkans vertrappt te worden door mijns vaders bastaard!” — zijne trekken kregen eene uitdrukking van onuitsprekelijke verbittering —; „tot vorstenmoord aangezocht;

geen penning rijk, en honderd pistoletten wegwerpen als slijk; naar de afkomst de gelijke van graven en Heeren, en — als een schooier van een boerenerf gejaagd, en nog zijn we niet ten einde. Wie weet wat die grillige maartsche dag nog voor treken tegen mij in den tas heeft; ik zie althans niet het einde van mijn weg; ik meende toch op het pad te wezen dat naar de stad leidt, maar die verwenschte kale weiden en sloten lijken allen zoo precies op elkaâr, en dit voetpad kronkelt zoo wonderlijk om en om.... Ik ben van den heirweg af, dat 's zeker, en weet niet of ik mij naar de stad toekeere dan wel afdool; de marsch ware nog het minst; maar de dorst, de holle maag! en die boerenvlegels waarvan men geen compassie heeft te wachten. Ik wil er ook niet meer op rekenen; er zijn nog wel andere middelen, ik heb mijn degen op zij en ik ben geen kniezer. De droes hale den eersten dorper den besten die mij tegenkomt; ik zal hem bang maken en een losprijs vergen voor vrijheid en leven! Ik wil ten minste zooveel geld hebben, dat ik ergens in een herberg wat kan rusten en mij te goed doen!"

Men ziet het: de begrippen van recht en onrecht, van goed en kwaad, waren bij den ongelukkigen edelman vrij ongewis en verward. Beginselloos, en toegevende aan elken indruk, koesterde hij nu eens weêr eene goede beweging des harten, om welhaast duizenderlei kwade gedachten en booze overleggingen in zijn hoofd te laten rondstormen, zonder gemoedsbezwaar. Het waren slechts vluchtige invallen, niet altijd ten volle gemeend, maar toch, er is een groot gevaar in, zekere gedachten, als zij opkomen, niet terstond met afschuw van zich te weren en met krachtige geestelijke wapenen te bekampen. De teêrheid der consciëntie gaat er onder verloren, en biedt zich de gelegenheid tot zondigen aan op een onbewaakt oogenblik, dan — is men gemeenzaam geworden met de daad, en — zij wordt gepleegd.

Juliaan was de laatste om zulk gevaar in te zien, maar zijne

overpeinzingen brachten hem toch het voordeel aan, dat zij hem den weg kortten — en dat hij de vermoënis vergat waarover hij had geklaagd. Sneller dan hij wachtte was hij dus het zijpad ten einde, dat hij op de gis was ingeslagen. Tot zijne groote verbazing en niet geringe blijdschap bemerkte hij toen dat de stad vlak voor hem lag; wel op vrij grooten afstand, maar toch een weinig in de schuinte aan zijne linkerhand zag hij den heirweg liggen, die hij, uit Delft komende, was afgereiden, en die bijgevolg derwaarts moest heenvoeren. Een eind ver loopen was voor hem nog zoo erg niet, bij de zekerheid van het doel te bereiken; en daar een geluk zoomin als een ongeluk zelden alleen komt, ontwaarde hij tegelijk een schamele hut, die hij voorbij moest, en waar hij hoopte minder tegenstand te vinden, zoo hij zich aanmeldde, voor eenige oogeblikken herbergzaamheid. Hier althans was geen waakzame hond, wiens geblaf al vooruit onheilspellend in de ooren klonk; de bewoners hadden zeker genoeg te doen om voor zich zelve te zorgen, en hadden zooveel niet te verliezen, om zoo bang te zijn voor dieven of indringers. Twee schapen en eene geit liepen, niet te grazen, want dat woord zou onjuist zijn bij de schraalheid van het terrein, maar stonden te knabbelen op den kalen grond, in de nabijheid van de hut, waar een ongebruikt bleekveld hen de begoocheling eener weide schonk; de geit smaakte dit genot niet eens in volle vrijheid; zij was bezwaard met een touw om den hals, welks eind aan eene ijzeren pin was bevestigd, die men diep in den grond gestoken had. De schapen daarentegen genoten volle vrijheid om zich te bewegen binnen de enge grenzen van het grondje; dan, zij verkozen bijeen te blijven, hetzij uit ingeboren trek tot gezelligheid, hetzij omdat op die zekere plek de meeste grassprietjes waren te vinden. Terwijl Juliaan deze opmerkingen maakte, kwam er een oud vrouwtje naar buiten, om de geit los te maken en naar haar nachtverblijf te brengen, vermoedelijk niets anders dan een af-

schutsel in haar eigen woonvertrek; want het kluisje zag er niet uit of het meer dan één vertrek bevatte, en zij scheen willens haar beest naar binnen te leiden, toen zij den luitenant zag staan tusschen zich en hare huisdeur, die geopend was gebleven. Hevig verschrikt trad zij eenige schreden achterwaarts; maar zij had toch de kloekmoedigheid om met eene stem waarin zij eenige vastheid wist te leggen, te vragen: wat hij doen kwam.

„Simpellijk hier wat rust nemen en eene teug waters eischen,” hernam hij op barschen toon, terwijl hij met watforschheid zijn degen halfweg uit de schede haalde; de zachtmoedigheid was hem te slecht gelukt om er opnieuw meê te beginnen.

„Als gij niets zwaarders vordert, zoo treed binnen, en neem wat ik heb,” hernam zij naderkomende. „Zoo gij kwaad in 't schild voert tegen de arme, zwakke vrouw, rade ik u er aan te denken, dat de weêrloozen een machtige hulp hebben in den Hemel!”

„Wel, vrouwken, spaar u zelve gerust groote woorden en ijdele vreeze, ik heb niets kwaads tegen u in den zin. Ik ben vreemdeling, onbekend met den omtrek van Delft, zocht mijn weg naar de stad en ben aan 't dolen geraakt. Vermoeid en dorstig zoek ik hier eene wijle herberg, ziedaar de zaak.”

„Neem uw gemak, heerschap, gij zijt welkom,” sprak het vrouwtje; „neen, zet u niet op die harde bank, hier is mijn stoel” (het was de eenige in het vertrek en stond bij haar spinnewiel), „dat rust beter; mag ik nu even mijne geit verzorgen? een teugje van haar melk zal u goed doen.”

„Ga uw gang, moedertje, wij zullen het treffelijk met elkan-der vinden,” sprak Juliaan, die spoedig zijn barschen toon had laten varen, tevreden dat hij eene rustige schuilplaats had bemachtigd. Hij zag rond in 't vertrek, terwijl de bewoonster haar volgzzaam beest naar hare bestemming leidde, een vier-

kant afgebakend hok, vlak naast de slaapsteê harer meesteres; het leger van de eene was nauwelijks zachter dan dat van de andere. Welhaast had de goede vrouw hare geit van wat overvloedige melk ontlast, en zette die in een houten nap warmen schuimend haar gast voor, die geen oogenblik aarzelde er de smachtende keel meê te laven.

„Een koebeest houd ik er niet op na, dat zou nog beter zijn,” ving zij verontschuldiging aan.

„Dit hier is voldoende, en ik neem het dankelijk aan; houd me ten goede, dat ik daareven watforsch ben aangevangen, maar.... dat is de schuld van uwe rijke geburen, die mijn hoffelijk verzoek om gastvrijheid met hoon en met onwil hebben afgewezen.”

„Wil hen verschoonen, heer, zij weten niet wat gebrek en moeite is, en daarom kunnen zij er ook geen deernis meê hebben.”

„Maar ze weten toch wel, dat het onmenschelijk is, een vermoelden reiziger, die rusten wil, door den hond van de werf te jagen.”

„Onbarmhartigheid is zekerlijk een groot kwaad, sinds de Heere Jezus de barmhartigen zalig spreekt,” stemde het oudje toe; „maar toch, heer, reken die hardheid niet ten allernauwste uit; ons landvolk wordt zoo deerlijk gekweld van stroopende soldenieren, landloopers, boeven en bedelaars; het platteland wordt haast afgeloopen door dezulken of 't vijandelijk land ware dat men het den huislieden niet al te kwalijk mag afnemen, als ze wat schuw en wat barsch zijn bij 't naderen van.... onbekenden, zonderling.... die de wapenen dragen.”

„Maar gij dan.... eenzaam en onbeschermd!”

„O! ik, dat is wat anders; ik bezit geen wereldsch goed, dat de begeerlijkheid dier luiden kan opwekken; en wat ik heb, dat deele ik volgaarne met wie 't behoeft. En wat mijn leven belangt.... dat hebbe ik overgegeven aan den Heere God, en

geen aardsch geweld zal het van mij nemen, vóórdat Hij oordeelt dat mijn tijd dáár is."

„'t Is gelukkig voor u, moedertje, dat gij zulk vroom vertrouwen hebt, en voor mij ook; want zonder dat, hadt gij ook mij mogelijk geene schuilplaats verleend," merkte hij aan.

„Het kwam mij voor, dat gij mij op dit punt geene keuze zoudt hebben gelaten," hernam zij met een glimlach, die in het schemerdonker voor hem verloren ging; „maar om u te bewijzen dat ik gansch van harte gastvrijheid oefene jegens u, . . . zal ik voorzetten wat ik heb; ná zoo'n tocht moet een stuk grof boerenbrood u toch smaken, en ik heb goede boter ook;" en al sprekende had zij een en ander reeds voor hem neêrgezet, met een breed boerenmes er nevens, om hem in de gelegenheid te stellen zich zelf te bedienen, waarvan hij dan ook onverwijld gebruik maakte. Ziende, met hoeveel gretigheid hij toetastte, ging zij voort: „Zoo ik u dienen kan met een paar versehe eikens, ik houde er kippen op na en, al is 't schraaltjes, met het vroegjaar beginnen zij te leggen."

„Neen, moedertje, neen! daarmee zou ik u al te veel be-rooven," hernam Juliaan, getroffen door zooveel goedhartigheid, en . . . 't hooge woord moet er uit, ik ben onderweg mijn geld kwijt geraakt, en kan u de moeite en kosten niet vergoeden."

„Waar zou de goedwilligheid zijn, zoo ik me liet betalen! Kom, ik zie 't al, het heerschap maakt omstandigheden, maar daar zijn wij buiten niet van thuis; ik zal de eikens tot eene struif kloppen; mijn vuur is nog niet uit, en ik heb wel een stuksken spek voor de pan."

Het vrouwtje scheen de gewoonte te hebben de daad bij het woord te voegen, want welhaast siste haar pan op het vuur, met die eigenaardige braadlucht, die den hongerigen zwerver als neetargeur de reukzenuwen streeelde.

Zij had intusschen haar lampje ontstoken, en Juliaan, die reeds bij het schemerdonker vermoedde, dat zij een goed vrien-

delijk voorkomen moest hebben, zag nu, dat hij zich niet bedrogen had. De rimpels van den ouderdom waren niet bij machte geweest, dit vrouwelijk gelaat te misvormen; het was bleek, vermagerd, lijdend zelfs, en toch onderscheidde het zich door zekere minzaamheid en zachten ernst, die Juliaan evenzeer had getroffen in hetgeen zij zeide, als in den toon waarop zij zich uitte; dit was noch de taal, noch de denkwijze van een alledaagsch boeren-grootje. En dat was vrouw Lijsbeth ook niet, zooals wij later zullen zien.

Zij was evenmin eene vermomde prinses of eene edelvrouw, uit haar rang in de diepte gevallen. Slechts had zij eene eenigszins betere opvoeding ontvangen, dan met dochters uit den minderen stand in den regel het geval was; hare vorige leefwijze, de harde lessen van het lot hadden het overige gedaan, en zoo-wel haar geest als gemoed op eigenaardige wijze gevormd, en daaraan die zekere richting gegeven, die eene hoogere wijding schonk aan alles wat zij sprak of deed, met hoeveel aanspraak-looze eenvoud ook uitgedrukt of verricht.

„Ziezoo!” sprak zij glimlachend, terwijl zij hem met blijde voldoening de eierstruif voorzette, „dat zal u opknappen! Aan dokter Graswinckel, mijn waardigen vriend, kan ik zoo iets nooit kwijt raken, al komt hij hier juist op het noenmaal aan. Een paar eikens in den dop, ja, die neemt hij wel gaarne, maar meer nog om mij plezier te doen, en zichzelf het pretext te geven hier nog wat langer te blijven praten.”

„Zoo, zoo! vrouwken, heb je een dokter noodig, en dat wel een uit de stad,” zei Juliaan losweg; want hij had het veel te druk met zijn smakelijk eiergerecht, om veel opmerkzaamheid te geven aan hare woorden.

„Gelukkig niet; de Heer geeft mij krachten en gezondheid boven mijn leeftijd; neen, de vriendelijke man doet me de eer aan hier te komen rusten, als hij in den verren omtrek zijne kruiden heeft gezocht.”

„Zoekt hij zelf zijne kruiden? *pardi!* dat's geen gewone dokter!" merkte Juliaan lachend op.

„Gansch geen gewone, dat mag men met waarheid zeggen," hernam vrouw Lijsbeth, kennelijk op haar praatstoeltje geraakt bij een geliefdkoosd onderwerp; „ook is 't waar, dat zij hem den „wonderdokter!" noemen, en het zijn ook wonderen die hij doet."

„Hoe nu! wonderen? ik meende dat wij sinds Dokter Luther, met de mirakelen afgedaan hadden."

„Och, goede heer! met de mirakelen der liefde behoort men nooit afgedaan te hebben, en 't zijn juist deze die hij verricht en van welke ik spreken wilde. Door de liefde die hem bezielt, volvoert hij wat geen ander zou vermogen; dat's eerst een oprecht, een levend Christen. In eel noch kluis vindt men er een, die meer in der waarheid der wereld is afgestorven dan deze: den armen rijk, hem zelve arm, leeft hij als een François de Paula; wat zeg ik, hij beeldt in waarheid Christi gestalte na, zooveel 't een zondig mensch hier op aarde vermag."

Juliaan was te druk bezig om zijn honger te stillen, om veel aandacht te geven aan deze mededeelingen, veel min om er iets anders op te antwoorden dan een verstrooid: „Wel zóó, wel zóó;" toch viel hij nu in met de vraag: of die bewonderenswaardige persoon haar vriend was?

„Hij veroorlooft mij hem zoo te noemen; maar eigenlijk is hij mijn weldoener, dien ik als een vader eere."

Juliaan keek haar even aan en kon een glimlach nauwelijks bedwingen. Hij schatte het moedertje minstens een stijve zestig, en, hoe oud moest de vriend dan wel zijn in wien zij een vader kon zien.

„Die vriend zal dan ook niet meer in zijne eerste lentejaren wezen?"

„Toch maar even in de zestig; doch het is ook niet om zijn hooge jaren, maar om de singuliere achtbaarheid van zijn persoon, dat hij eerbiedenis afdwingt," sprak zij

kalm, maar met zekeren ernst zijne neiging tot spot terechtwijzende.

„En wordt uw vaderlijke vriend er rijk op met de praktijk?” vroeg Juliaan nu, met eene poging om zijne belangstelling te toonen.

„Ik zie wel, dat het heerschap geen poorter van Delft is, en er ook nog maar weinig bekenden heeft,” hernam Lijsbeth met zekeren nadruk; want ware dat zoo, gij zoudt zulke vraag niet doen; gij zoudt dan genoeg van hem gehoord hebben, om te weten dat hij geld noch gave van zijne lijders aanneemt, en dat hij ze in de meeste gevallen zoowel van spijzen als van medicijnen voorziet.”

„Te droes? dat's een dokter die mij lijken zou. Gij zult mij verplichten met me zijn naam en woning precies op te geven. Ik ken zekere lieden te Delft, die hem hoog noodig zouden hebben.”

„Wel! die hem noodig heeft kan hem krijgen; en wat zijn naam betreft, ieder Delvenaar kent hem, schoon de een hem zus noemt en de ander weer zóó; Jacob-oom, vader Boot, of meester Graswinckel, dat is al één; een kind zal u zijne woning wijzen, zoo gij er naar vraagt.”

„Ik wenschte dat ik er al was te Delft!” sprak Juliaan verdrietelijk; „weet gij bijgeval moedertje, hoe ver uw kluisken van de stad af ligt?”

„Zoo wat een stijve drie kwartier!”

„Dat's een kwaad geval voor mij, een kwaad geval,” zachtte Juliaan, het hoofd schuddend.

„Kom, wat's dat voor een heerschap van uw leeftijd; als gij den heirweg maar houdt kunt gij niet dolen. Dokter Graswinckel, die eens zoo oud is als gij, doet zulke wandelingetjes tweemaal daags; gisteren nog voor den noen, was hij hier...”

„Voor den noen! dat's wat anders. Ik moet door een gure, sneeuwige avondlucht heen, en dat is nog het minste; maar...”

hoe laat mag het nú zijn.... Zou ik de poort kunnen halen voor het sluiten?"

„Mijne geit heeft in een jolige bui mijn zandlooper stuk gestooten, en ik weet den tijd alleen maar zoo wat bij de gis; maar de poort haalt ge toch niet meer vóór het sluiten, al begaaft ge u terstond op weg."

„Dat's erg genoeg," hervatte Juliaan in zichtbare verlegenheid; zooals ik zeide, ik ben op den weg mijn geld kwijt geraakt, en.... hoe kom ik nu de stad in...."

„Vier penningen of een halven stuiver," sprak het vrouwtje vorschend, „hebt gij die niet in een hoeksken van uwe beurs?"

„Neen, neen!" hernam hij en frommelde het lederen zakje in zijne handen, of hij nog altijd hoop had er eenig kleine muntspecie in te vinden.

„Nu, als ik het heerschap dienen kan met vier of vijf penningen."

„Neen, neen, die zal ik van u niet aannemen; ik zal geen misbruik maken van zooveel gulhartigheid. Neen zekerlijk, zóó'n arme sloof als gij zijt, zal ik niet van haar penninksken berooven!" riep Juliaan getroffen.

„Och! gij berooft mij ganschelijk niet. Ik kan het missen, en gij zijt er meê geholpen. Wat noemt gij mij arm! Ik heb aan geen ding gebrek, ik heb mijn leeftocht voor iederen dag! Ja zelfs, ik heb overdaad, zooals gij ziet, want ik kan nog mededeelen. Door de tusschenkomst van dokter Graswinckel, woon ik in deze kluis, waaruit niemand mij kan verjagen. Ik heb twee schapen, ik heb mijne kippen en mijne geit, ik krijg van de rijke boeren op de naastgelegen hofsteden, bij beurten, iederen zaterdag een eigen gebakken mik, en van de slacht in 't najaar mijn bescheiden deel; daarvoor doe ik hun boodschappen in de stad, die mij ook nog wel eens een penninksken opbrengen; mijn weldoener koopt mijne eieren en hoenders tot den hoogsten prijs, daartoe verdien ik een aardig stuivertje met

spinnen, en boven dat alles schonk God mij gezondheid, vergenoegen en een dankbaar harte; zult gij bij dat alles nog zeggen, dat ik arm ben!"

„Goede vrouw! hoe matig zijn uwe eischen, hoe rustig uw lot, hoe welverzekerd uw leven," sprak Juliaan met zekere zwaarmoedigheid, „als ik daarmede vergelijk de wilde onrust, de slingeringen, de woeste ongeregeldheid van het mijne. Mij glijdt het goud en zilver (als ik het heb) door de vingers als droog zand; gij weet te sparen, als 't u bij penninksken toekomt."

„Eilieve, een heerschapp zooals gij, kan zich ook niet vergelijken met een oud vrouwken als ik ben; daarbij, mijn lot is ook niet altijd dus rustig en welverzekerd geweest. Nadat men tot Delft begonnen is de kerken te reformeeren, ... zijn er al wat stormen over mijn hoofd gegaan; ja, ware niet, naar 's Heeren raad, mijn weldoener het instrument geworden mijner redding, ... zoo zoude mij zeker een gelijk lot getroffen hebben als zaligen Joost, mijn ... broeder, ... droeviger gedachtenis."

Wij hebben de goede Lijsbeth laten uitspreken; maar Juliaan zelf had niet naar haar geluisterd, was haar zelfs in de rede gevallen met een schellen kreet dien hij slaakte, en volgen liet door een uitroep: „Mijn vader! het is de hand van mijn vader," terwijl hij als machteloos van ontzetting het hoofd tusschen de handen drukte, en tegelijk het stuk papier liet vallen, dat hem zulke ergernis veroorzaakte.

Toen hij namelijk te vergeefs in die beurs had gezocht, of er niet mogelijk enig goudstuk in verborgen was, had hij zich het stukje papier herinnerd, waarvan hij in de duisternis de letters niet had kunnen onderscheiden. Nu haalde hij het te voorschijn, hield het onder het lampje, en meende de hand van zijn vader te herkennen. Het was een in 't lang gevouwen brief, waarvan het zegel reeds verbroken was, een bewijs dat deze zijne bestemming had bereikt. Zoo hij zich nog in het

schrift had kunnen vergissen, het zegel kon niet bedriegen en toonde het familiewapen. Als men zich nu herinnert, welke voorstellen de man, in wiens bezit zich dat document bevond, hem zelf had gedaan, dan kan de smartelijke verrassing van jonker Juliaan niet meer bevreemden; vooral niet, als wij vernemen, dat het niet slechts een brief was, maar een wissel bevatte aan toonder, die er met name in genoemd werd, ten bedrage eener zeer aanzienlijke som, die moest worden uitbetaald door den heere van Lonchyn, een der edellieden van het gezantschap, door den Bisschop van Luik naar 's Hage gezonden, om zich te beklagen over de gewelddadige inbezitneming van 't kasteel van Hoey, in het Luiksche gelegen; en dat de inhoud van den brief in verband scheen te staan, zoowel met het openlijk doel van dit gezantschap, als met een ander, waarover alleen in bedekte termen werd gesproken. De wissel scheen tot dit doel de middelen te moeten leenen, en den heer Lonchyn werd ernstiglijk op het hart gedrukt, dezen te doen toekomen aan den baron de Ghiselles, nu in Holland wezende aan 't hof van zijne Excellentie den Stadhouder, om te strekken ter fine, waarover men is overeengekomen, en dat hij daartoe alle zijne vlijt zoude doen, naar den wil zijns vaders, en de verplichting, die hij daarvan voor dezen op zich had genomen.

„Mijn broeder! de wissel luidt aan hem; die is dus meê van 't complot!” riep Juliaan, met eene mengeling van verrassing, waarin zekere onedele voldoening sprak. „Maar... nu is de wissel mijn... en ze hebben het geld nog niet,” sprak hij, en liet het strookje papiers door de vingers glijden; dan, op de keerzijde bemerkte hij eene handteekening, die bewees dat het geld in ontvangst was genomen, en een uitroep, met eene grove verwensching gepaard, ontviel hem, die de goede vrouw Lijsbeth met smartelijken ernst deed zeggen:

„Wat ik u bidde heer, wil Gods naam niet ijdelijk misbrui-
 Wonderdokter. I. 10

ken met vervloeking van u zelve en anderen; gij zoudt den zegen uit mijn kluisken wegnemen."

Zonder op die vermaning te achten, riep Juliaan, in zijne eigene overleggingen verdiept: „Alles is nog te redden; ik heb nu bewijzen, dat is de hand des hemels; ... ik zal den verrader ontmaskeren, en in denzelfden slag mij zelve wreken.... Vrouw! leen me die penningen, ik zal ze u later met woeker teruggeven; ik moet voort, voort naar de stad."

„Op woeker leene ik niet," sprak Lijsbeth, hem het geld gevende, wat koel en strak; „alleen ik hoor u spreken van felle wraakneming; overweeg doch of die een zondig mensch past, die, naar Christi voorschrift, het Vader Onze heeft leeren bidden."

„Goede ziel! wees gedankt voor uw goed onthaal, ik meene het te vergelden, maar... ik kan mij niet keeren aan uw vroom gesnater!" riep Juliaan; „het belangt hier een wissel van twee duizend pistolen."

„Die u in stad zullen worden uitbetaald?"

„Zoo hope ik, of de waarde daarvan," sprak hij met een woesten lach, en stond reeds bij de deur, toen de klink daarvan werd gelicht, en een persoon binnentrad in deftige burgerkleeding, die hem reeds terstond een verwonderden en onderzoekenden blik toewierp, terwijl hij de bewoonster der kluis met een „g'en avond Betteken, nog zoo laat vreemd volk in huis?" toesprak.

„G'en avond dominé, welgekomen!" was de tegengroet van Lijsbeth, die rechtstreeks, zonder op de plompe vraag te antwoorden, er toch met wat strakheid op volgen liet: „nog zoo laat, en zoover buiten uw dorp, welwaarde heer?"

„Wat zal ik u zeggen, zusterken; de boer die me naar stad heeft gereden, is met zijn wagen geprest door een vreemd heerschappij, die naar buiten moest; voor meërijden was het toen nog mijn tijd niet, zoo was ik wel genoodzaakt de beenen

op te nemen om verder te komen. Heb je een napken melk voor mij, of wat anders, als deze gast u nog wat gelaten heeft?"

Dat herhaalde onwelwillende uitvallen over zijn persoon beviel Juliaan in 't geheel niet; ondanks als zijne haast, was deze toch blijven staan om het voorkomen van dezen „dominé" wat nader op te nemen. Bij den eersten blik had hij eene instinctmatige antipathie opgevat tegen deze plompe figuur, die van zijne zijde, met kennelijk mistrouwen, den uitvorschenden blik op hem hield gericht, terwijl hij zich aan vrouw Lijsbeth wendde, juist of hij dien vreemde niet zag.

„Wat de gast gebruikt heeft, werd hem vrijwillig aangeboden," viel Juliaan hierin, recht op den dominé toegaande, en dezen zoo veelbeduidend aanziende, dat zijn rood vollemaans gezicht tot krijtwit bestierf.

„Het was eene aardigheid, ik bedoelde niets onhof-felijks," stotterde de bloodaard, wien het ondanks zijn brutaal uiterlijk geheel aan zedelijken moed scheen te ontbreken.

„Zoo! dat is wat anders; in dat geval zult gij mij wel willen verplichten met me eene inlichting te geven."

„Wat wilt gij weten?"

„Of de vreemde heer, aan wien gij uw wagen hebt moeten afstaan, bij u bekend is?"

„Waarom vraagt gij mij dit; waarom zou ik hem kennen?" sprak de ander, die opnieuw van kleur wisselde, en zijn barsche, gejaagde toon verraadde meer onrust, dan hij zelf had gewild, hetgeen Juliaan opnieuw aanmoedigde om voort te gaan.

„Ik heb er belang bij, want ik ben zelf met hem meêge-reden."

Plotseling nam de dominé eene geheel andere houding tegen hem aan; wel nam hij hem nogmaals op van het hoofd tot de voeten, maar blijkbaar had welwillende belangstelling voor het vroegere wantrouwen plaats gemaakt.

„Meêgereden, op zijn verlangen?”

„Hoe zou 't anders zijn? hij had mij over zaken te spreken.”

De geestelijke heer kwam dicht bij hem, drukte beide zijne handen als met broederlijke hartelijkheid, en hervatte: „Als 't er zoo meê gelegen is, hoe zijt gij dan weêr hier?”

„Hij moest nogal heel ver weg, en”

„Even buiten Voorburg, dat's toch zoo ver niet.”

„Neen, maar ik had niet noodig daar te zijn.”

„Dus heeft hij die zaak al met u besproken; hoe vraagt gij mij dan naar den bekenden weg?” voegde hij er bij met eenig wantrouwen.

„Wel! om te weten of *gij dien weg ook kent*,” hernam Juliaan met zekeren nadruk.

„Gij ziet dàt het zoo is, en toch,” voegde hij er bij, met een blik van verstandhouding, „gij moogt mij gelooven of niet, maar ik ken den persoon in quaestie niet bij name, schoon ik gissen kan wie het zijn zal.”

„Gij weet dan toch zeker dat hij niet is, wat hij schijnt”

Schielijk vatte de dominé hem bij de hand, en met een blik op vrouw Lijsbeth: „niets meer daarvan, wij begrijpen elkander; ik zie wel, dat gij alles van onze zaken weet.”

„Nagenoeg alles! alleen wil mij zeggen”

„Neen, neen! ik zeg niets meer, gij zult morgen nieuws hooren, de zaak is beklonken.”

„Buiten hem en mij om?” vroeg Juliaan wat getroffen.

„Wees er maar niet gebelgd over, ik zal mij bij de vrienden weten te verantwoorden; ik heb eene goede occasie waargenomen en toegeslagen; morgen gaat de affaire door.”

„De affaire belangende Maurits?” vroeg Juliaan fluisterend, maar zijne ontroering te weinig meester om geen wantrouwen te wekken; want de ander antwoordde luid en lachend:

„Nu raakt ge van de wijs, vriend; ik weet niet meer wat gij bedoelt; ik meen de zaak van de boerderij die hij heeft willen

koopen; de eigenaar heeft toegegeven, maar, als hij geweten had wien 't gold, gij begrijpt...."

„Juist."

„Dan zou hij natuurlijk eens zooveel hebben gevraagd."

„Dat spreekt vanzelf, iemand als hij...."

„En daarom achtte hij 't zaak, zijn incognito te bewaren, heb je 't gevat?"

„Volkomen."

„Zoo ga in vrede uws weegs, wij zijn zeker bestemd elkaar spoedig weêr te zien."

„Dat vertrouw ik ook, de vraag is maar, waar?"

„Dat spreekt immers vanzelve, op de plaats waar de spelen gehouden worden."

„Precies, daar vinden wij elkaar morgen, tot zoolang, wees gegroet."

„En gij, wees gezegend, een gemakelijken terugtocht!"

Juliaan hoorde reeds dat laatste niet meer; de zegen van dezen dominé gaf hem gansch geen weldadigen indruk; maar daar het niet de eenige was dien hij in het laatste uur ondergaan had, ging hij zijn eenzaam pad, met den gejaagden tred van iemand, die werktuigelijk voortloopt, door den aandrang zijner gedachten voortgedreven.

Wij volgen hem niet op dien weg.

HOOFDSTUK IV.

„Wat is dat voor een man, kent gij hem?” vroeg de dominé met zekere barschheid aan Lijsbeth, toen Juliaan de deur achter zich had laten toevallen.

„Mij is hij gansch vreemd; maar het kwam mij voor, dat uwe Welwaarde zaken met hem hadt,” sprak Lijsbeth op een toon, die juist niet van diepen eerbied getuigde; men moet ook erkennen, dat noch de persoon, noch zijne woorden en gedragingen, bijzonder geschikt waren om dien in te boezemen.

„Ik ook kenne hem niet; maar het kan daarom toch wel zijn, dat hij nevens mij tot hetzelfde werk geëmploieerd zal worden.”

„Dat zullen dan toch geene kerkelijke zaken zijn,” merkte Lijsbeth aan; „want deze man die een soldaat en een vloeker is, heeft gewis te ruwe handen om het gewijde aan te raken.”

„Gij weet wel, Lijsbeth, dat wij geestelijken ons ook zoowat met de politiek inlaten.”

„Ik heb dat meer hooren zeggen, dan ik begrijp niet hoe de consciëntie zulks veroorloven kan aan een *waardig* evangeliedienaar.”

„Meent gij dan, zusterken, dat de dienst van 't Evangelie en die van den staat met elkander in strijd zijn?”

„Zij behoeven niet in strijd te zijn, om toch onvereinigbaar te wezen voor wie ze te zamen wil bedienen.”

„In elk geval is 't geene vrouwenzaak om over dit verschil te oordeelen. Zeg me liever, hoe die man bij u gekomen is, en wat hij in zijn schild voert.”

„Hij was dolende en vermoeid, en kwam dus bij mij om te rusten en zich wat te verkwikken.”

„Waarom stoof hij zoo haastig op bij mijne binnenkomst?”

„Hij was onderweegs al zijn geld kwijt geraakt en zocht in zijne beurs of hij ook mogelijk een paar penninksken kon vinden om door de poort te komen; hij vond niets, maar het bleek toch, dat hij nog een wissel van twee duizend pistolen bij zich had, en die ontdekking scheen hem op te schrikken, en aan te zetten tot een haastigen aftocht. Meer weet ik van hem niets; het bleek me alleen, dat hij zijn ruim deel had gehad aan aardsche rampspoeden en teleurstellingen, zonder dat het hem gebracht had om naar de rechte hemelsche ruste te zoeken.”

„Zoo zijn er meer!”

„Maar al te veel; bij dien man vindt het eenigszins verschooning in het losse, wilde krijgsmansleven, dat hij leidt, waarin tijd en ruste om over zijne zielsbelangen na te denken hem ontbreken. Hier — is geen moedwillig weêrstreven van de genade Gods, naar het mij voorkomt — hier is veeleer”

„Alle sacramenten, wat riekt het hier naar spekpannekoeken!” viel de dominé uit. „Wees gezegend, Lijsbeth, dat het geen vastenavond is; ge raaktet wis onder suspicie van paperij.”

„Al ware 't vastenavond, dominé, nog zou ik mij niet ontzien een hongerigen zwerver met wat goeds te verkwikken, zonder voor zulke suspicie te vreezen. Ieder die Lijsbeth kent, weet wel hoe zij met volle getrouwheid hangt aan de gezuiverde religie, sinds zij er zich eenmaal toe heeft beleden.”

„Welzalige, gezuiverde religie! zoo gezuiverd, zoo schoon geveegd, dat zij er naakt en kaaltjes van geworden is,” mompelde dominé halffluid.

„Gij spreekt zulke woorden, tot verkleining der ware Gerefor-

meerde Kerk, niet in vollen ernst," sprak Lijsbeth, „maar omdat gij zelf mij verdenkt, en wacht dat mijn hart zich aan u zal ontdekken."

„Tut! Tut! vrouwken, wat neemt gij dat hoog; ik verdenk u ganschelijk niet; ik sprak slechts uit kortswijl en om u tot omzichtigheid te vermanen; eenzame vrouwkens geven licht aanstoot en ergernis in deze zorgelijke tijden."

„Ik zie niet wat aanstoot mijne eenzaamheid geven kan."

„Vooreerst lijdt gij overlast, iedereen komt hier maar indringen, wie wil!"

„Dat is waar!" viel zij in, met gulgauwe instemming, die bewees, dat zelfs de bezoeker van dit oogenblik haar dien indruk gaf.

„Vervolgens, wij weten hoe 't boerenvolk bestaat; die tot de nieuwe religie behooren, houden u voor een klopje; en die van 't oude geloof zijn, zien u aan voor eene tooverheks, allebei gevaarlijke suppositiën in deze tijden."

„Kan ik dát helpen? zou ik dan in de zestig nog een man moeten nemen, om te bewijzen, dat ik noch het een noch de andere ben?"

„Neen; daarin hebt gij gelijk, dat is nu niet te verhelpen; maar gij hadt in den rechten tijd, toen ik het u raadde, een hijlik moeten aangaan, om de luiden te bewijzen, dat gij recht van harte, en niet uit dwang der omstandigheden met de kloostergeloften hadt gebroken, toen gij uw convent hebt verlaten."

„Het convent verlaten.... Welwaarde Heer! dat is niet het juiste woord; en wat mijne kloostergeloften belangt, daarmede heb ik ganschelijk niet gebroken wat het beginsel aangaat, ofschoon ik de reformatie van ganscher harte was toegedaan, al eer wij uit ons klooster werden verdreven. Armoede, kuisheid, matigheid, gehoorzaamheid aan wie mijne oversten zijn, en de geheele toewijding van 't harte aan den Heer Jezus! zie daar de hoofdsom van de voorschriften, die ik eens voor God

heb beloofd naar de mate mijner kracht te houden, en daarmee ik achte niet gebroken te hebben, al meende ik niet langer gebonden te zijn aan de menschelijke ordeningen en voorschriften, die de kloosterwet daaraan toevoegt; waarom ik dan ook niet heb kunnen besluiten, om gezamenlijk met de overige zusterkens in een geheim conventikel te gaan leven."

"Heel goed; doch dan hadt ge ook wijs gedaan, tegelijk met het menschelijk verbod des hijliks te breken, sinds ge toch vrijheid vindt om in de wereld te gaan leven."

"Ik vond die vrijheid, omdat ik mij niet langer tot de Roomschen wilde bekennen; maar sinds ik mij voorgenomen had mij, ondanks het uiterlijk leven in de wereld, aan den dienst van den Heer te wijden, achte ik mij niet verplicht, nog daarenboven het juk des hijliks op mij te nemen, onderwille van het volksvooordeel."

"Mogelijk bestond daarvoor nog wel eene andere reden, zus-jelief, toen gij die keuze deedt...."

"Welke andere reden heeft er kunnen bestaan?"

"Hm, hm; bij voorbeeld: dat gij den man niet kost krijgen, tot wien uw harte zich getrokken gevoelde."

"Ik zou niet weten, wat man dát had moeten zijn."

"Wel, mij dunkt die ware niet ver te zoeken; Dr. Graswinckel was destijds nog in den vollen bloei des levens."

"Ik betuige u bij God, dat ik voor dezen waardigen en eerwaarden vriend nooit iets anders heb gevoeld, dan de hoogachting, de dankbaarheid die hem van mij toekomt, en de volheid der Christelijke liefde, die hij mij heeft betoond."

"Bah! gij hebt er geen eed op te doen, het zou geene zonde zijn geweest.... Zijt gij zeker, dat hij zelf, in de betooning dier volle Christelijke liefde, zoo gansch onbaatzuchtig is geweest? Gij Betteken waart destijds een appetijtelijk maagdeken, als eene blanke lelie, prijkende in volle zuiverheid...."

"Spaar me die aardsgezinde herinneringen, Dominé Blommers.

Wat mijn nobelen vriend aangaat, de hooge hemelsgeziinde gedachten, waarin hij steeds verkeert, en de vurige ijver, die hem drijft om zich af te slooven in allerlei Christelijk liefdewerk, heeft hem tijd noch hoofd gelaten, om op zoo iets gerings als zwakke vrouwenliefde te achten."

"Ik zal 't niet tegenspreken; ik ken hem niet dan bij geruchte. Zoo is 't uwerzijds dan wel zeker tegenzin in 't hijlik, en geenszins heimelijke gehechtheid aan den kloosterregel, uit stille toeneiging tot de oude kerk?"

"Hoe komt die vraag bij u op, Welwaarde Heer?" sprak zij, in de uiterste verrassing.

"Ware 't zoo, weet dan, dat gij het mij gerust zoudt kunnen biechten; niet juist als aan *Dominé* Blommers, maar als aan een oud, vertrouwd vriend."

Zij haalde de schouders op. "Ik heb immers uit volle vrijheid de onberouwelijke keuze gedaan."

"Ja, ja! dat weet ik wel; maar toen gij den sluier naamt op uw achttiende, heette dit immers ook eene onberouwelijke keuze. Later bleek het toch, dat berouw mogelijk was; en wie zich eens bedriegt, kan het dunkt mij ook tweemaal; in den loop der jaren, bij meerdere levenservaring, ziet en hoort men soms veel wat weêr naar het oude doet omzien, met leedwezen het verzaakt te hebben."

"Dat is bij mij niet het geval. Ik haat het Pausdom met een volkomen haat," sprak zij met forsheid, met heftigheid zelfs.

"Werkelijk! nu dan ben ik gerustgesteld. Ik vreesde dat de armoede, die gij nu lijdt..."

"Armoede! daarover heeft niemand mij ooit hooren klagen."

"Dat weet ik wel; edelboortige armoede klaagt niet... maar dies ondanks..."

"Mij heeft nooit iets ontbroken."

"Gij leidt al vrij een soberder leven dan voormaals in 't adellijk convent."

„Om aardsche genietingen na te jagen ben ik de wereld niet ingegaan.”

„Gij deelt zelfs niet eens in de voorrechten die de saámgebleven zusterkens genieten.”

„Omdat ik niet met haar gebleven ben, dat spreekt wel van zelve; maar Dokter Graswinckel, niet willende, dat ik bij den nakenden ouderdom of ziekte gansch afhankelijk zoude zijn, heeft zich op dit punt, te mijnen behoefte, aan de Heeren Staten van Holland gewend met een request, daarop hij hoopt dat het goed gevolg zal hebben.”

„Och! wat goed gevolg kan men wachten van die beslissing. De inhalige praatbroërs zullen toch niet te bewegen zijn ietwat terug te geven van de geestelijke goederen, die zij naar zich gehaald hebben.”

„Dominé Blommers! is dat nu spreken!” viel zij in, met verwijt en afkeuring; „ik meende dat gij beter gezind waart tot uwe overigheid.”

„Ik ben zoo goed gezind als mogelijk voor *mijne* overigheid,” hernam hij lachend; maar plotseling zich zelve in de rede val-lende: St, st, hoor ik daar niet een wagen rollen.”

„Dan moet het wel in de verte zijn, want ik hoor niets.”

„Gij valt wat hardhoorend, zusterken! ik heb hope dat ik mij niet bedriege.”

„Gij hoopt, dat er volk voorbij zal rijden om u meê naar huis te brengen?”

„Om u de waarheid te zeggen, heb ik iemand afspraak gegeven die mij hier zou komen afhalen, om gezamenlijk naar Voorburg terug te rijden; hij zou tegen acht ure hier zijn, tot zoolang doe ik u immers geen overlast?”

„Al zou dat zoo zijn, ik wil om een ander te gerieven wel wat overlast dragen.”

„Hoe zegt gij dat zoo zuinigjes! een ander! kan 't woordje vriend of broeder er niet af?”

„Met waarheid en in goede trouw kan ik u niet voor vriend

achten, noch broeder noemen, die mij tweeërlei gelaat toont in principale zaken."

"Naar uw gevoelen zou ik van dezulken zijn?"

"Het is niet voor het eerst, dat gij tegen mij in uw spreken uitvalt tegen de tegenwoordige regeerders, tegen de religie, die gij zelf bedient.... op zulke wijze, dat ik niet wel scheiden kan, of zulke dubbelheid van tale list en achterdocht bediedt tegen mij, of wel eigen wankelbaarheid toont."

"Ja, daarop had ik moeten denken, kortswijl te verstaan hebt gij in uw convent niet geleerd."

"Noch in de wereld, om met ernstige zaken te kortswijlen."

"Maar ieder Christenmensch, zelfs eene non, die te midden der wereld bij de kloosterbeloften volhardt, moet toch zijne gezonde rede gebruiken, en die zal u zeggen dunkt mij: wie er ook moge gewonnen hebben bij 't nieuwe geloof en de ommekeer van zaken het althans niet de geestelijken zijn, die overwinste hebben te roemen."

"Geen geestelijke was genooddrukt om in dien stand te blijven."

"Maar viel 't hem dan licht een anderen te kiezen? O! zeker, de pastoors hadden vrijheid hunne pastorieën te verlaten, of het huikje naar den wind te zetten en meê om te keeren; ik ben van degenen die 't gedaan hebben. Ik deed meer, ik trouwde eene vrouw, dat was de nieuwe mode, of het nieuwe recht."

"Gij deedt daar wel aan; want die vrouw was immers reeds moeder uwer kinderen!" viel ze in, niet zonder verwijt.

"Heel goed! maar er was niemand die er aan dacht, dat een getrouwde dominé met vijf of zes kinderen, die hij publiekelijk erkent, en moet opvoeden in zijn stand, een heel ander man wordt dan een pastoor, die zich met zulken omhaal niet heeft in te laten; noch dat een schraal predikanten-tractement maar sobertjes een vette pastorie vergoedt met den aanleve van dien. Daarbij, om 't ambt quasie in respect te houden, mocht tevens

geen beroep worden gedreven, alsof armoede en berooidheid geschikt zijn eerbied in te boezemen. In 't begin rekende ik op mijne gemeente; maar, jawel! al te blij, van de biechtpenning en van de tienden af te zijn, lieten de boeren dominé fluiten; 't was al veel, zoo zij mij soms bedachten met een zak meel, die dreigde muf te worden, of met een broksken van de slacht. En nog moet men zorgen naar hun zin te preêken, of men komt niet van berisping vrij, en er vallen scherpe aanmerkingen, als toevoegsel van de geschenken; en hoe lichter de laatsten worden, hoe zwaarder vallen soms de eersten uit: de kudde is ten huidige dagen wijzer dan de herders, nu 't een ieder vrij staat zijn bijbel open te slaan."

„Mogelijk zijn er onder hen, die daarin den goeden Herder met meer ijver zoeken dan"

„Hunne leeraars? zeg maar uit wat er op de lippen ligt, Betteken! Niet vreemd, wij kennen dat alles op ons duimpje; voor hen is 't nog nieuwe kost; maar daarbij, dit zult gij mij toestemmen, gaat het ontzag verloren. Voormaals moest de leek zorgen, dat hij het wél maakte met zijn pastoor, of het verging hem kwalijk bij zekere gelegenheden; nu — heeft een predikant zijn kerkeraad naar de oogen te zien of of ze verklagen hem bij het hooge kerkbestuur, ze maken hem verdacht bij de Staten; en als de beklagenswaardige onder dat alles niet stil is als een muis, en zoo gedwee als een trekpaard, wordt hij ontzet uit zijn ambt en kan gaan hongeren of bedelen. Ik zie niet, dat onze conditie zoo zonderling zeer is verbeterd, bij dat zoogenaamde kerkhervormen.

„Maar lieve heer neef, gij spreekt nu alleen naar den vleesche, en wilt deze dingen niet bezien met het geestelijk oog."

„Alle sacramenten! hoe wilt ge dat wij geestelijk zullen blijven, als wij door allerlei wereldsche zorgen worden gedrukt en belemmerd."

„Waart gij dan geestelijk, broeder Bernulphus, toen gij om

oorzaken, die ik u niet zal optellen, uit uw ambt als onze biechtvader ontslagen werdt? Waart gij dan geestelijk, toen gij 't pastoorsambt aanvaardde, met een twintigjarige deerne als huishoudster? Waart gij dan geestelijk, toen ge...."

„Ei lieve, waartoe nu al die oude koeien uit de sloot te halen, Lijsbeth-nicht; 't is geschied en geboet, zwaar geboet, sinds ik dien verwenschten preëkrok heb aangetogen."

„Lang heb ik het er voor gehouden, dat gij tevens van zin waart veranderd."

„Nu ja! zoo was dan toen ook. Maar.... stil! nu hoor ik het voorzeiker, daar is een wagen die op den heirweg blijft stilstaan; ik ga even zien of het is wat ik wacht;" en Blommers, de deur van het kluis openende, ging op den drempel staan, roepende:

„Is dat de wagen van Gerrit Evertsen?"

„Precies! Als de dominé maar blijft op te stappen," was het antwoord.

„Mooi zoo! ik kom; g'en avond Lijsbeth, dank voor je herbergzaamheid en je onderhoud, ik late u aan uwe meditatie."

Maar Lijsbeth zelve was hem gevolgd, en terwijl zij voor hare huisdeur staan bleef, hoorde zij Blommers tot den voerman zeggen:

„Zoo, Gerritbuur, ben je 't zelf; is je gast niet bij je?"

„Nee, dominé die wacht je in de abdij," was het antwoord van dezen; en terwijl hij Blommers de hand reikte om den wagen te bestijgen, voegde hij er bij: „als het den dominé hetzelfde is, wil dan naast mij op het voorkrat komen zitten, dan kunnen wij samen nog wat praten."

Toen dit geschied was reden ze voort: maar Lijsbeth schudde het hoofd en sprak bij zich zelve: „In de abdij! wat doen ze daar? hoe komen ze er in? Gerrit Evertsen, dat is er nog een die bij 't oude geloof gebleven is; en die zoo eigen met dominé; daar steekt wat achter."

Denkelijk had Lijsbeth gelijk in dat vermoeden; maar het is voor ons nog het oogenblik niet dat te onderzoeken.

HOOFDSTUK V.

De soldeniers, die wij om het krijtveld zagen rondwoelen, spelen eene te belangrijke rol in ons drama, zij het ook door de verwarringen die zij aanrichtten, om hen geheel uit het oog te verliezen. Om ze weêr te zien, moeten wij hen opzoeken in eene der minst aanzienlijke buurten van de stad, in eene enge, morsige steeg, waar zelfs de zwakste poging tot straatverlichting is verzuimd, hoewel het reeds ver in den avond is, en men geen recht had op de maan te rekenen. Winkelhuizen vindt men er ook niet, waarvan nog het walmende lampje op de toonbank, door de kleine, doffe vensterruiten heen, eenig licht kon verspreiden, om den voorbijganger het troostelijke bewijs te leveren, dat er menschen wonen. In eigenlijken zin wonen er ook geen menschen; men vindt er slechts achterhuizen van brouwerijen en lakenververijen, of wel, bergplaatsen van allerlei soort van kuipers- en brouwersmaterialen, waarin bij dag drukte en werkzaamheid heerschten, maar die met het laatste werkuur verlaten werden. Hoog opgetrokken, blinde muren, ter eener zijde met enkele langwerpig uitgeholde luchtgaten, als de schietgaten eener vesting, en met ijzeren traliën voorzien, of men de verlatenheid zelve tegen indringen beschutten wilde; ter andere, houten loodsen met droogrekken, waarover de versch geverfde stoffen hingen uitgespreid, hetgeen echter van buiten niet was waar te nemen, tenzij de wind,

door de reten fluitend, zijn spel dreef met het vochtig laken, dat hem door lijdelyken weêrstand tergde. Het verblijf zelf dat wij moeten binnengaan, was niets beters dan eene vervallen brouwerij, ingericht tot een ruim kuipers-pakhuis, met eene smalle deur, die in tweeën opengaat en niet al te best meer sluit. Door de reet in het midden ontwaart men eindelijk eenig licht, dat verlokt om het bovendeele der deur open te duwen, en een blik naar binnen te wagen. Het is een vreemd, maar schilderachtig tafereel, dat zich hier aan ons oog voordoet,

De vijftien soldeniers waren hier ingelegerd, en hielden er huis op hunne wijze.

Ze zaten in een halven kring rondom een hoog opvlammend vuur, waarvan zij den gloed nog van tijd tot tijd aanwakkerden, door er spaanders en oude kuipersduigen in te werpen. Bij die flikkering kwam er op hunne vermagerde en verwilderde gauwdieven-gezichten een rosse gloed, die de matte, lijdende bleekheid verving, en waarbij zelfs hune doffe, ingezonken oogen glansden; maar die glans was niet enkel kunstmatig en van buiten aangebracht. Eene tinteling van zingenot straalt uit hunne blikken en ontspant de strakke, koude, wezenstrekken. Lang, al te lang, in den laatsten tijd vooral, gespeend van alle levensgenot, zelfs van de voldoening der onontbeerlijkste behoeften, hebben zij er zich met woesten *heisschunger* op geworpen, nu zij de kans tot verzadiging schoon zien. Zij verkwikken zich in de milde warmte, die het vlam-mend vuur verspreidt in hun kil en ongeschikt verblijf. Om den rook en walm, die hun in dikke wolken boven het hoofd draait, geven ze niet. Er is geen schoorsteen; zij hebben een haard geïmproviseerd op den steenen vloer, juist waar zij eene opening in den muur vonden, waardoor een deel van den rook kon optrekken, zoo de wind hun ter wille is zoo niet, wat bekommeren zij zich om zoo'n kleinigheid? ze hebben wel om wat anders te denken. Een tweetal hunner hebben

groote sneden gerookt spek aan de punt eener spies geregen, en laten ze in de vlam braden. Hunne makkers hebben weêr andere zorg. Ze wisten, met merkwaardige vindingrijkheid, een ijzeren ketel tusschen drie haakbussen te bevestigen, en op die wijze boven 't vuur te hangen; een hachelijke onderneming, die geheel hunne aandacht vordert. Er moet opgepast worden, dat de marmiet haar evenwicht houdt, dat de haakbussen niet wankelen, en het ziedend nat in de vlammen verloren gaat, of hen over het lijf stort. Intusschen heeft die vinding om zich van een warmen, verkwikkenden drank te voorzien, reeds hare moeite beloond, en de tinnen kroes, de eenige dien zij rijk zijn, is reeds herhaaldelijk rondgegaan in den kring; het verhitte bier, door brandewijn aangezet en met honig verzoet, doet reeds zijne werking, zooals uit de verweerde aangezichten is waar te nemen. Een omgekeerde bierton, waarover een paar planken zijn gelegd, dient hun tot buffet, en prijkt met een stapel grof brood en eene doorgesneden kaas; een mes ligt er nevens, bij wijze van noodiging om toe te tasten, en de bijzonderheid, dat de meesten hunner een homp kaas in de eene, een sneê brood in de andere hand houden, levert het bewijs, dat die noodiging niet ijdel is geweest. Zij hebben nu eens overvloed, en kunnen hun honger en dorst ten volle verzadigen, al is 't niet met datgene, wat eene verfijnde tong keur van gerechten zou noemen, en wat menig verwende weekeling bepaald zou tegenstaan. Zij hebben zooveel ontheringen geleden in den laatsten tijd, dat zij nu eens in de ruimte goede sier willen maken, sinds zij er de middelen toe hebben. Zij vragen er niet naar, of ze ook in één nacht zullen verbrassen, hetgeen hen, bij matig gebruik, voor dagen had kunnen strekken. De zorg voor den dag van morgen hebben zij sinds lang verleerd; zij leven alleen voor 't oogenblik, zoo hunne leefwijze *leven* heeten mag. Enkelen hunner, reeds ten deele verzadigd, of nog met gretigheid sta-

rende op het gebraden spek dat hen wacht, veroorloven zich inmiddels de weelde van het „toeback suygen”, en met het bonkesje, de korte, dikgesteelde tabakspijp, zitten ze genoegelijk blauwe, walmende kringetjes om zich heen te blazen, of ze nooit onrecht hadden gepleegd, noch onrust hadden gekend. En toch, als wij omzien naar de bron waaruit deze overvloed vermoedelijk opwelt, komt het ons voor, dat er stof ware geweest tot bezorgdheid en ernstig nadenken. Maar in nadenken, vooral nadenken over zedelijk goed en kwaad, lag hunne sterkte niet. Hun onderscheidingsvermogen op dit punt is verward en verstompt, zoo niet volstrekt verloren gegaan, bij het woeste krijgsmansleven dat zij geleid hebben. Ook is het niet zonder aarzeling, dat wij ons in hun midden begeven, daar het te vreezen is, dat hetgeen er onder hen omgaat, ons gehoor even onaangenaam zal treffen als onzen reuk, bij de walgelijke vermenging van allerlei geuren: rook, tabakswolken, ziedend spek, en dampend bier, om niet te spreken van de vunze, bedorven lucht, die er ook zonder deze bijkomstigheden heerschen moet in die bergplaats van kuipen en oude biertonnen, zonder vensters of schoorsteenen, waar vijftien havelooze soldeniers dag en nacht huis hielden, zoo goed of zoo kwaad als zij konden! Maar toch, wij moeten luis-teren, al is 't ook van verre, en al is het slechts naar dat-gene, wat ons belangrijk voorkomt in betrekking tot Juliaan. Hunne ruwe uitingen van pret, hunne vloeken, hunne verwen-schingen van zich zelve en anderen, bij de minste aanleiding, verlangen wij op te vangen noch weêr te geven, al is zulk realisme ook nog zoo in de mode; maar nu wij één hunner hooren zeggen: „'t Is zonde en jammer, dat de luitenant niet hier is!” moeten wij toch weten wat er gaat volgen.

„Ja! dat zou hem lijken; wis ware hij hier, als hij 't had kunnen raden. Waar hij zijn mag?”

„Wel! hij zal zijn, waar hij meent het beter te hebben dan

bij ons, dat staat vast; hij is niet van hen die troef verzaken."

"Daarom zal hij zijn nieuwe liefje gevolgd zijn.... dat mooie juffertje, dat hij ingepakt heeft met onze hulp."

"En nu zij hem eens tot gezelschaphouder heeft, zal zij hem niet weér willen missen."

"Ze zal hem ten minste niet makkelijk kwijt raken! daar wil ik op zweren," sprak handgauwe Piet, met een ondeugenden glimlach, terwijl hij zijn bonkesje uit den mond nam; „maar.... of zij hem uit vollen vrijen wil bij zich zal houden, dat betwijfel ik."

"Dat ben ik met je eens," viel een ander in, en reikte hem den kroes over. „Zoo'n deftige joffer zal niet gediend zijn met een kalen luitenant als onzen Juliaan tot gelei-jonker. Was zijn fulpen pak nog zoo nieuw, en zijn kraag nog zoo versch in de plooi, als ten dage toen we hem in vollen ernst onzen luitenant konden noemen, dan wil ik het niet zeggen; diestijds heeft menig snoepig bekje haar zinnen op hem gezet. Hij is in 't eind een edelman, die met de meiskens weet om te gaan; maar zoo verwilderd als hij er nu uitziet, met vliegende haren en ongekamden knevelbaard, of hij met des barbiers penninck in den zak loopt, neemt geen eerbare joffer hem aan, als ze 't weet te ontkomen."

"En geweld plegen zal hij toch ook niet; daarvoor is hij te ridderlijk en zijn hart te goed!" merkte een der spekbraders aan.

"'t Zou er ook wat op aan komen! — alsof zulke grapjes niet meer gebeuren," klonk het onder een schaterend gelach van de zijde der lantzen, die over de marmiet waakten.

"Wat weet jij van zijn hart, Hans? Ik voor mij heb nooit kunnen merken, dat hij wat anders heeft dan een stevige maag en een harden kop," sprak één der jongsten onder hen, maar die zich door een bleek, doortrapt schurkengezicht onderscheidde; „en wat de ridderlijkheid belangt, die moet al overlang zijn versleten, zoo die er ooit ingezeten heeft."

„Ei zoo, Bernard, waarom ben jij dan bij hem gebleven, als je zoo laag van hem denkt,” vroeg Hans droogjes, maar met de flikkering van toorn in het oog.

„Waarom? Wel, dat zal ik je zeggen: Omdat ik al heel weinig geef om die kostelijke zaken waar jij op stoft. Dat is vrij overbodig voor een aanvoerder van een hoopje volks als wij zijn. Het komt hier aan op zijne abelheid om zich door alles heen te slaan, en die is gebleken!”

„Wie weet, met welk een proefje daaraf hij ons nu haast komt verrassen,” vulde Hans aan met een welgevalligen lach, waarbij al zijne groote, sterke tanden zichtbaar werden; „mogelijk is hij naar den graaf van Hohenlo gegaan, om de achterstallige soldij te innen!”

„De graaf van Hohenlo zal hem zien komen,” sprak zijn makker, terwijl hij behendig een nieuwen reep spek aan zijn geïmproviseerd spit stak.

„In een dronken bui zou Hohenlo er toe te brengen zijn, den degen te trekken tegen Juliaan; maar de koorden zijner beurs te ontknopen, daartoe is hij een te vilein gierigaard,” merkte Bernard aan.

„Neen, luistert mannen! de jonker is ter audiëntie bij den prins, om te zien of hij eene compagnie kan krijgen!”

„Ja! dat's zijn stokpaardje, daar hij altijd op rondrijdt als hij ons paaïen wil,” bromde er een, terwijl hij eene snede van 't gebraden spek op zijn mik deed; maar ik heb liever *dit hier* in de hand, dan de heele compagnie in de verte.”

„En ik zie niet dat wij er zoo wel bij varen zouden; voor 't minst dienden we dan onze eigene betaalmeeesters te zijn; want ik acht hem in staat, om eene maand soldij in één nacht te verdubbelen.”

„Je maakt hem erger dan hij is, Bernard! Je hebt daareven zelf erkend dat hij voor ons zorgt, als hij maar kan.”

„Hij zorgt voor ons zoo goed als — voor zich zelf — dat

spreek ik niet tegen; maar wat helpt dat, als hij alles verspeelt wat hij tussehen de vingers krijgt?"

"En toch is hij geen speler van professie," zei lange Michiel met zekere wichtigheid; "hij speelt alleen om zich het verdriet te verzetten."

"Uit welke oorzaak hij dobbelt is mij één, als ik er toch meê om lijden moet," bromde de jonge soldaat; "eergisteren heeft hij mij geprest om zijn fluweelen mantel bij een lombard te beleenen; ik meende dat we ons eens te goed zouden doen van de acht kronen, die ik er op kreeg; maar jawel, droog brood en dun bier was alles wat er overschoot voor ons, de rest heeft hij gisteravond verdubbeld."

't Is jammerlijk," zuchtte Hans.

"Zeg schandelijk," morde Bernard.

"Dat hem de duivel hale!" bromde er een. terwijl hij den kroes omhoog hief.

"Verwensch hem niet! drink veeleer op zijne goede fortuin," vermaande Michiel, "die kan ons nog te stade komen."

"Maar heeft hij dan zooveel meer verdriet dan wij, dat hij het met spelen en drinken moet verzetten?" vroeg Hans, Michiel aanziende.

"Ik weet er het rechte ook niet van," bekende deze; "maar is 't al niet erg genoeg, dat zijn vaders zoon dus in de diepte is geraakt, om met soldatenvolk van onze soort te moeten leven?"

"Om niet te zeggen dat hij meestentijds *van* ons moet leven," voegde Bernard er bij. "Ja makkers! Hij stelt zich altijd aan of hij onze meester ware, en eigenlijk zijn wij het toch maar die het kostje ophalen voor hem!"

"En een zuur verdiend kostje ook," zei Valentijn, de rondasier van het corps; de duivel verkneukelt zich er nu al aan, hoe hij er ons voor zal laten braden!"

"En dan! moeten wij het nog dragen, dat hij, in zijne sombere

buien, zelfs de eerste is om ons verwijten te doen, en ons reenschap af te vragen van ons doen en laten, of 't hem niet ál een moest zijn hoe we door het leven komen."

"Daarvoor is hij immers ons overhoofd," sprak Hans.

"Overste of niet, hij moest zijn mond houden tegen ons, die weten wat hij zelf is!"

"Dat's juist wat we *niet* weten," riepen Hans en Michiel uit één adem. "Hij is zóó gesloten over zijn verleden!"

"Dat zal wel zijn omdat hij er niet veel goeds van te zeggen heeft," sprak Bernard lachend; "maar mij dunkt we hebben genoeg aan het tegenwoordige, de rest laat zich wel raden."

"Voor zoo'n slimmert als jij!"

"Als je er meer van weet, Bernard, zeg het ons dan," drongen Valentijn en Hendrik, hem ter zijde nemende.

"Malligheid jongens, wat maal je over den luitenant achter zijn rug? gij deelt beter zijne absentie waar te nemen om samen te overleggen, wat we doen zullen met de profijten van dezen dag en welk part wij hem zullen afstaan van den resteerenden buit."

"Er rest geen buit te deelen!" grauwde Bernard, en liet de tanden zien als een gesarde bulhond. "Het fortuintje van den Jezuïet houden we onder ons vijven, zooals gij allen voor biljck hebt erkend; het heele rantsoen van het uilskuiken is er ingeschoten bij ons festijn van heden."

"Ei zoo!" sprak Valentijn, met een ontevreden blik; "en die gesp met de mooie steenen, is daar niets van gekomen; of moet jelui die ook onder je vijven houden?"

"Ja! praat me van die gesp," riep Bernard met heftigheid, "die mocht geen braspenning gelden; die burger snoeshaan heeft ons schandelijk bedrogen, ja, bestolen heeft hij ons, de kale pronker, valsche steenen te dragen op een bruiloftsdag."

"Het was in elk geval zijn bruiloftsdag niet," zei lange Michiel, die de wijste van de bende scheen.

„Ben je wel zeker Bernard, dat ze valsch waren?” vroeg Valentijn, zijn makker met starren, wantrouwigen blik aanziende.

„Je zoudt dat niet vragen, als je meê bij den goudsmid waart binnengegaan, en gezien hadt welk een gezicht hij trok, toen wij hem zeiden, dat wij de gesp te koop kwamen bieden voor onzen luitenant „'t Is Maart goê mannen, zei hij met een schamperen spotlach, „en de luitenant heeft je om een Aprilsboodschap gestuurd,” en daarmee drong hij ons zoo wat de deur uit, en die achter ons toe, als had hij verdenking tegen ons gevat. Had het ding waarde gehad, hij zou ons voor 't minst eene kleinigheid geboden hebben.”

„Dat moet ik bijstemmen; en de vreemde marskramer, die bij gele Fij in het toebackshuis zat, lachte er ook om, dat wij het voor echt hielden, zeggende: „Ja! ja! jelui hebt daar eene goede vondst gedaan; het zijn echte Venetiaansche glaskraaltjes, en niet van de best geslepene daartoe!” en toen we dat hoorden, namen we maar aan wat gele Fij ons bood, een soopje toeback met een bonkesje, voor wie 't gelustte, en de belofte dat wij er nader van hooren zouden, als zij, zelve er wat voor kreeg.”

„Dat's eene zeepbel in de hand, eene belofte van gele Fij!”

„Daarvoor houden wij het ook; maar zoo zie jelui zelf, dat er niet valt af te rekenen; en dat we den luitenant daar buiten kunnen houden!”

„Mij is 't wel, Bernard,” zei Valentijn; „maar wij moesten partij trekken van zijne afwezendheid om te overleggen, hoe we nu verder zullen handelen in de zaak van den Jezuïet.”

„Wel, me dunkt er is geen verder,” sprak Hans lachend „we hebben de schijven binnen en laten hem fluiten.”

„Dat zou goed zijn als hij niets meer had beloofd!” merkte Bernard aan; maar sinds we het dubbele krijgen als we ons goed hielden in die affaire, dunkt me dat wij het wel in overweging mogen nemen.”

„Hij heeft het dubbele beloofd, als wij met ons allen kwamen,” verbeterde Hans; „maar daar Michiel er geen zin in heeft...”

„Dat’s te zeggen, als Valentijn wil dat het buiten den luitenant zal omgaan.”

„Dat rade ik aan uit voorzichtigheid. We zijn niet vooruit zeker hoe hij eene zaak zal opvatten; en als hij weér in een korsel humeur is en het afraadt, zie ik niet hoe wij het tegen zijn wil zullen doorzetten.”

„Dat zou ook niet goed zijn,” beweerde Michiel. „Juliaan is van goed beraad; hij heeft in de wereld rondgekeken, en daarom zou ik mij niet graag tot iets laten gebruiken, dat zoo duur wordt betaald, en bijgevolg geen zuiver spel is, zonder er hem in te kennen.”

„Denkelijk speelt hij zelf altijd zuiver spel, dat hij gewoonlijk verliest!” morde Valentijn, „en daarom, als hij meêdoet loopen wij ook gevaar.”

„Dat zeg ik niet! ’t Zou een weergaas goed figuur maken, als wij met ons vijftienen kwamen, aangevoerd door onzen luitenant,” zei Bernard; „te eer weten we zeker dat de Paap woord zou houden.”

Dat’s ook mijn gevoelen Berd, en te meer, daar ik niet zie hoe wij alle vijftien tegelijk absent konden zijn, buiten Juliaan om.”

„O! wat dat belangt,” zei Valentijn, „als hij van nacht nog thuis komt, slaapt hij lang uit, krijgt eene boetpredicatie van Bastiaan op zijn ontbijt toe, en zoo wordt het tien uur eer hij naar ons kan omzien. De samenkomst in de taveerne van gele Fij moets plaats hebben in de vroegte, en zoo zijn wij al lang op het marktplein, vóór hij er ons komt opzoeken; wij hebben dan den aap binnen, en alles is kostelijk buiten hem omgegaan!”

„Dat’s goed en wel!” zei Michiel met vastheid; „maar ik blijf er bij, dat ik er mij buiten houde, als de luitenant niet van de zaak weten mag.”

„Van welke zaak niet? wat hebt gij den luitenant te verhelten? waarom is hij niet bij u?”

De drie vragen werden in één adem en op vrij forschen toon gedaan, door een persoon, die het verblijf binnentrad door eene deur op den achtergrond, die de voormalige brouwerij scheidde van het terrein, belendende aan den kuiperswinkel; het geheele perceel met het woonhuis er bij had vroeger tot de brouwerij de Ruit behoord, en was nóg in handen van een zelfden eigenaar, of om juister te spreken, eener eigenares, wier wettige heer gemaal wij bij dezen van de nabuurschap en zijn recht van intrede gebruik zien maken.

Ook verwonderden de soldeniers zich niet in 't minst over zijne verschijning in hun midden, al droeg de man het kuiperschootsvel en de burgerkleeding. Maar hij zelf was zóó verwonderd hen dus *en fête* te vinden, dat hij, nog eer er antwoord volgen kon op zijne drie vragen, zich zelf in de rede viel met den uitroep:

„In volle glorie!”

„Gij ziet goed, Bastiaan, wij leiden een leventje als de papen in de vasten, terwijl het *miserere* is in de magen van de leeken!” antwoordde Michiel lachende; „je hebt geen fijnen neus Bastiaan, anders waart ge er al eerder geweest, man! maar je zult er toch nog wils van hebben, als 't je gelust.”

„Ik hoorde wel joelen en tieren, maar dat kunt gijlieden wel met leêge magen; en er was druk werk in de kuiperij, zonder dat was ik al lang eens naar Juliaan komen vragen, dien ik den geheelen dag nog niet gezien heb. Kon ik wachten hier eene braspartij te vinden, alsof....”

„Gij in een convent van Benedictijnen vielt, zooals we ze samen wel bij de ooren hebben gepakt,” riepen Hans en Michiel tegelijk.

„St — st — wij zijn niet meer in de dagen van Lumey,” hernam Bastiaan, het voorhoofd fronsende; wat er toen meê door kon....”

„Is nu contrabande, en dat's erg genoeg. We zijn in de dagen van Juliaan, en dat zijn voor ons de zeven magere jaren van de Egyptenaars.”

„Och! oft gij u uitleiden liet naar het ware Kanaän,” verzuchtte Bastiaan op geestdrijvenden toon; „maar in stede daarvan zit gijlieden u nog te verkneukelen aan de vleeschpotten der zonde; want die overvloed daar welt niet uit zuivere bron; of hoe komt gij aan 't geld om zoo goede sier te maken, ik kan toch niet denken dat het op krediet gaat?”

„Neen Bastje, dat weet je wel beter; ons krediet gaapt zoo wijd niet; je eigen vrouw zou ons voor geen penningwaarde duigenhout verkoopen, zonder reeë duiten!”

„En ik kan haar geen ongelijk geven,” stemde Bastiaan toe, terwijl iets als een glimlach zijne grove, harde trekken verwoog.

„Daarom, wees gerust man; 't is alles betaald, en goede waar ook; kom ga bij 't vuur zitten, daar is nog plaats op de kuip. Mich zal den kroes vullen en je zult meê proeven, een welkome gast is een santee waard!”

Maar Bastiaan ging niet zitten, en wees den beker af, dien hem geboden werd.

„Ik zal mijn mond niet zetten aan dien zwijnendraf,” sprak hij met vastheid; „maar ik wil weten, hoe jelui het aangelegd hebt om zoo te kunnen zwelgen.”

„Als je daareven bij ons geweest waart zou je de rekening en verantwoording van Bernard, dien we tot onzen bottelier hebben benoemd, meê hebben aangehoord, en alles zou je haarfijn zijn uitgelegd. Nu heeft Berd geen asem meer om van voren af aan te beginnen, en wij begeeren het ook niet, want de luitenant kan komen invallen, en 't zijn zaken die buiten hem omgaan; maar dat weet gij wel Bastje, als wij een appeltje voor den dorst hebben, dan is 't voor zijn dorst meê!”

„Een man als hij! zich te moeten verzaden aan de gestolen

wateren," verzuchtte Bastiaan, onder een hoofdschudden van ergernis.

„Mis kameraad, er is hier van stelen noch plunderen sprake; de zaak kan navraag lijden. Je kent zelf nog wel de oude zetten van het handwerk; wij hebben simpeljk eene gans in de klem gehad, en teren nu van haar rantsoen, en voorts — maar dat's een apartje — tusschen vier of vijf van de onzen — hebben wij een Jezuïet om den tuin geleid."

„Een jezuïet! een jezuïet! een van die omzwervende zendelingen uit den vreemde, die niet dan met kwade bedoelingen, met plannen van moord en verraad binnen onze landpalen gezonden worden maar zijt gij wel zeker, dat ge met een jezuïet te doen hebt gehad?"

„Heel zeker! hij heeft ons ieder drie blanke guldens in de hand gestopt, opdat wij hem met vrede zouden laten."

„Gijlieden hadt hem *niet* met vrede moeten laten, gij hadt hem aan de justitie moeten overleveren, daarmee hadt gij trouw bewezen aan de overigheid, en 't zou zijne belooning ook wel gevonden hebben."

„Een mooie raad, Bastiaan, beter op te volgen door een gezeten burger, dan door lieden als wij!" zei een van de soldaten, en een ander voegde er bij:

„Meen je dat wij zooveel haast hebben om met den onderschout in aanraking te komen?"

„Dat's waar ook, ongelukkigen!" hernam Bastiaan met zekere zwaarmoedigheid, „die zou u vragen doen ... het eene woord lokt het andere uit ... en ge zoudt licht niet ongedeerd uit zijne handen zijn geraakt. Zoo jammerlijk zijt gijlieden in de diepte, dat gij niet eens den lande dienst kunt doen, zonder u zelve in het uiterste gevaar te brengen! 't Is God bekend, wat zóó'n zwervend Belialskind voor kwade intenties heeft."

„Bah! wees er niet bezorgd over, hij is nog niet van ons af; en wat niet gebeurd is, kan nóg komen," zei Bernard gevat,

„wij willen je de zaak wel meêdeelen, maar de *geschiede* is te mooi en te lang om haar zóó in der haast te vertellen!”

„Ik zou ook veel liever hooren, waar Juliaan is gebleven; het bevalt me niets, dat ik hem niet hier vind.”

„Om de waarheid te zeggen, dachten wij dat hij door uwe vrouw ter maaltijd was genood, en dat gij samen hem tot nagerecht nog eens meê had getroond naar de avondpreêk.”

„Spotter! mijne vrouw is meê naar de bruiloftsprek gaan kijken, en ik heb maar staandevoets een stuk broods gebruikt voor mijn noenmaal; nu is zij uit om hare boodschappen, en intusschen kwam ik hier eens omzien naar den jonker.”

„Na zoo'n sober noenmaal zal eene snede gezoden spek u wel smaken,” sprak Valentijn, hem die aanbiedende op een houten teljaar met eene homp mik er bij; maar Bastiaan wees het af, evenals vroeger den beker.

„Neen, dankje, ik zal mij niet verzadigen aan de tafelen der ongerechtigheid.”

„Wel vast dan, als je dat liever is,” gaf Valentijn ten antwoord, het bord knorrig op zij zettende.

„Bijlo kameraad, gij waart in vrij beter humeur, toen we samen den kloosterwijn met emmers inzwolgen!” sprak Michiel, hem gemeenzaam de hand op den schouder leggend.

„Gij behoeft me daaraan niet te doen gedenken; mijne euvel-daden staan geduriglijk voor mij; maar God lof, daar is een Losser en ik ben rein gewasschen.”

Bernard en de andere jongere soldeniers keerden zich af en scholen bijeen, onder gegichel en half gefluisterden spot; maar Michiel en Hans bleven Bastiaan ter zijde, terwijl de laatste sprak:

„Ik hoop toch niet, Bast, dat je er berouw van hebt meê den Briel te hebben ingenomen, en geholpen te hebben om Dordrecht aan des Prinsen zijde te brengen!”

„De Heer beware mij voor dien snooden ondank, Hij, die de uitkomsten verleende en Wiens sterke rechterhand met ons meêwrocht.”

„Nu dan, wat maal je! hebben we niet te land als te water vromelijk onzen plicht gedaan; is 't onze schuld, dat men het land niet met bezemen keeren kan om de onreinheid weg te vegen, zonder zelf de handen vuil te maken?”

„Dat zeg je met waarheid, Hans; maar toch...”

„Ik weet het, andere tijden andere zeden; en nu de boel schoon is, worden zij die schoongemaakt hebben met den nek aangezien; de arme soldaten, die voormaals als helden en ridders werden ingehaald, worden nu als rabouwen en fielten nagewezen; men laat ze 't leven, ja, zoolang er geen pretext is om ze op te knoopen; maar niemand bekommert er zich om, in welken hoek ze doodhongereren. Is dat goed recht? en acht je, dat zij die het plegen, zooveel beter zijn dan wij?”

„Ik zeg dáár niets tegen, Hans, maar ik voor mij wete, dat ik de onreinheid heb ingezwolgen als zoeten wijn; en als gij zelf tot beter inzicht zijt gekomen, zult gij 't met mij eens zijn, dat wij het goede werk hadden kunnen doen, zonder onze eigene consciëntie zóó deerlijk te bevleken.”

„Kom, kom; laat die naargeestige bijgedachten varen, en spoel ze af met een hartigen dronk; 't zijn oude makkers die 't je toebrengen.”

„Neen, Hans! neen Mich! ik zal 't niet doen,” en hij maakte zekere driftige, afwijzende beweging; „maar ik wil wel met je neêrzitten, in afwachting dat Juliaan komt, als je me velen kunt.”

„Wel, Bast! dat's een inval! komaan zet je bij den haard, zegge haard! Jongens, zet de marmiet nu maar op den grond, de post bij de haakbussen is opgeheven!” viel hij zich zelf in de rede, „bij een zit, zegge ik, past een bonkesje toeback, als men er van houdt, en ik weet, Bast, dát was je zwak!”

„Te droes, Mich, ik weet niet of het er wel door kan.”

„Malligheid, je vrouw is er niet bij om er vieze gezichten voor te trekken; lustig op! daar is toeback en het pijpje, dat zal de grauwe nevelen uit je hoofd verdrijven.”

Was het werkelijk in die hoop, of bleek de verzoeking, om aan de lang onderdrukte behoefte toe te geven, ditmaal te sterk voor zijne wilskracht? Wie zal het uitmaken? Zeker is het dat Bastiaan met kennelijk welgevallen zijn pijpje stopte en er den brand in stak, zooals Hans het schertsend noemde, die hem daartoe het zijne leende.

Terwijl hij nu genoeglijk blauwe wolkjes rondom zich zit te blazen, moeten wij even achter hem omzien, naar zijn verleden en zijn heden, om ons beter in aller toestand te kunnen verplaatsen.

Dat Bastiaan één van die helden was zonder vrees, hoewel niet zonder blaam (gelijk hij zelf getuigt), die zich bij den aanvang van den vrijheidskamp in den *mêlée* hadden geworpen, hebben wij reeds begrepen. In dat tijdperk kenschetste hij zich zelf het liefst met de betuiging, dat hij: „goed Geus, maar kwaad Paaps was”. In de beteekenis van deze uitdrukking zal niemand zich vergissen, die eenigermate is ingewijd in de geschiedenis van den grooten vrijheids- en religiestrijd der 16de eeuw, en die weet, op welke wijze deze zich in daden moest hebben getoond, waar zij gebruikt werd door een partijganger van Lumey, die als knaap den kuiperswinkel was ontloopen om de Geuzenvaan te volgen, en wiens eerste wapenfeiten hadden bestaan in beeldstormerij en kloosterbrand.

Wij vermelden deze bijzonderheid om Bastiaan met juistheid te schetsen; geenszins om de zaak die hij diende te verkleinen.

Zoo wij niet schromen in herinnering te brengen, dat de groote worsteling voorvechters heeft gehad van deze soort, is het niet om een vlek op haar te werpen, maar alleen om verwarringen te voorkomen, die voor den ernst en de waardigheid van dien nobelen kamp zelf schadelijk moeten zijn. Evenmin als wij eenig goed Katholiek, goed Nederlander tevens, verdenken van instemming met wandaden van Balthasar Gerards en dergelijken, al worden de plegers er van door Over-

bergsche pausgezinden gecanoniseerd, even weinig zullen wij ontkennen, dat in de breede rijen van hen, die zich bereid toonden goed en bloed al strijdende te offeren voor de zaak der hervorming en der bevrijding van het Spaansche juk, ook menig strijder heeft gestaan, die, toen hij zich gordde om valsehe goden van het altaar te werpen, er niet aan gedacht had, eerst de afgoden in het eigen hart te verbreken. Dezulken, helaas! vertolken het woord vrijheid door: losbandigheid voor zich zelven en onverdraagzaamheid voor anderen. Zij waren de hervorming *niet* aangevangen met de bekeering van hun eigen hart, en daarom schroomden ze niet, woesten wraaklust bot te vieren jegens hunne wederpartijders. Zij hadden verzuimd eigen tochten en begeerten ten onder te brengen, eer ze den algemeenen vijand versloegen, en daarom zijn er daden gepleegd en wonden toegebracht, waar de tegenpartij, nog tot in onze dagen toe, met bitter leedvermaak op wijst, als op onuitwisbare vlekken van dat tijdperk der roemrijkste krachtsinspanning. Daden, die den Prins van Oranje bloedige tranen hebben ontlukt, en waarover zijne edele broeders en geestverwanten niet dan met smart en afkeuring gewaagden, al konden zij die noch voorkomen, noch verhelpen. Schoon door Goddelijken zegen gesteund en ten einde gebracht, is het menschelijk werk geweest, en daarom droeg het den stempel van de eeuw waarin het werd opgevat; en zoo werden dierbare, geestelijke voorrechten, niet zelden door list en geweld veroverd. En toch zijn ze niet weinige geweest, de trouwe navolgers van Christus, die niet streden dan met het oog op Zijn kruis, die zich zelven Gode hadden gewijd in der waarheid, die liever onrecht leden dan pleegden, en zich juichende tot het martelaarschap bereidden, de vrouwen met mannenmoed in de borst, de mannen met verheven deernis in het harte, biddende voor hunne beulen. Van enkelen heeft de geschiedenis met eerbied de namen bewaard; van de meerderheid is de ge-

dachtenis verstoven met hunne asch, maar hun leven is niet ijdel geweest, en hun bloed heeft niet vruchteloos gestroomd; want zij hebben anderen door exempel gesterkt, en zij hebben overwinningen behaald, waarbij de bloedige triomfen op het slagveld verbleeken.

Onze Bastiaan nu had behoord tot de ruwe schare der geweldenaars, en hij placht het zich tot eere en tot deugd te rekenen. Met onverzettelijke volharding had hij geleden en gestreden voor zijne protestantsche voorrechten, met zijn gansche hart hing hij aan zijn bijbel, omdat hij het recht om dien bijbel te lezen, als met de punt van de lans had veroverd, maar zonder daarom zijn leven in te richten naar deszelfs voorschriften. Integendeel, er was een tijdperk geweest, waarin hij vrouwenchennis pleegde tegen weêrlooze nonnen met teksten uit het Oude Testament in den mond, en aan roof en moordtooneelen deelnam, zonder schaamte of zelfverwijt, mits het geene geestverwanten gold, maar alleen Spaansch- of pausgezinden.

Sinds er tot zulke uitsporigheden geene aanleiding meer bestond, was teksten aanhalen, om andersdenkenden te verdooten, en op „de papen” schelden voor hem het *wezen* van den godsdienst gebleven, zooals Figaro het „goddam” voor *le fond* van de Engelsche taal hield; en, daar hij zijn haat niet meer in gewelddaden, noch zijne liefde in moeite, ontberingen en gevaren kon toonen, was de eerste bij hem verscherpt, en dreigde de laatste ten eenenmale bij hem te verflauwen, toen eene geheele wending van zijn lot, ook eene gansche innerlijke omkeering in hem teweegbracht. In 1587 werd de compagnie waartoe hij behoorde, en waarover Juliaan als luitenant, het bevel voerde, gecasseerd, om redenen die hier niets ter zake doen, en waar Bastiaan, zoowel als zijn luitenant en zijne kameraden, buiten stond. De onverdiende krenking maakte hem wars van het onzekere en ongeregelde soldatenleven, waarbij hij eer noch voordeel had behaald. Hij begaf zich naar Delft,

zijne geboortestad, om te zien of hij er zijn brood kon vinden als ordelijk werkman. Het bleek welhaast, dat hij zijn handwerk nog niet had verleerd, en dat die eerste poging om zich aan een leven vol verwildering te onttrekken, hare eigene belooning met zich bracht. Als knecht bij eene kuipersweduwe in dienst gekomen, wist hij haar hart te winnen, hare hand te verwerven. Maar daar haar schoonbroër nog zeker aandeel had in de kuiperszaak, en Bastiaan het nooit ver genoeg had kunnen brengen om voor den gildenraad zijn proefstuk af te leggen, dat hem gerechtigde tot het meesterschap, bleef hij altijd slechts de man der kuiperin, en mocht niet met waarheid baas genoemd worden in de kuiperij; daarmee is echter niet gezegd, dat hij geen baas was in zijn huis. Integendeel, dat de verlaten brouwerij aan Juliaan met zijn vijftien soldaten ten gebruike was afgestaan, bewijst voor zijn mannelijk gezag; want uit eigen beweging zou vrouw Heilwich zeker zulk wild, morsig, ongeregeld volkje geene schuilplaats hebben geboden, zoo dicht in hare nabuurschap; maar Bastiaan had met zooveel aandrang gesproken ter gunste zijner voormalige kameraden, dat zij eindigde met toe te geven. Vrouw Heilwich had den kloeken, krijgshaftigen zwerveling, toen nog in de volle kracht des levens, liefgekeregen, zooals Desdemona haar Othello, om zijne avonturen, die hij haar (zeker met de noodige reserves) wist op te disschen; maar niet, als de Venetiaansche schoone, hing zij hem aan met afgodische vereering. De degelijke Hollandsche huisvrouw was wel wat strak geréformeed, maar vol gemoedelijken ernst en oprechte vroomheid.

Zij had een helderen blik geslagen op den zielstoestand van haar echtgenoot, en het had hare liefde niet verkoeld, maar aangewakkerd en haar tot iets groots bekwaam gemaakt. Zij had hem opgericht uit zijne diepe gezonkenheid, niet slechts, in wereldschen zin, door hem hare hand te reiken en in goeden doen te zetten, maar ook in hoogere beteekenis.

door hem aan zich zelve te ontdekken; en hij had ingezien, dat zijn vroeger leven, al noemde hij dat, „het doen van Gods werk,” een leven was geweest van schande en zonde, een overgeven aan alle booze tochten en lusten. Toen hadden berouw en schaamte hem aangegrepen, en in plaats van de vroegere luchthartigheid, had zich een sombere nevel van strakken ernst over geheel zijn wezen verspreid, en in al zijn doen en laten bewaarheidde hij het beeldrijke gezegde van Vader Cats: „Als morsige luiden kuisch worden, schuren zij den pot van buiten!” Het kon wel niet anders; de voormalige Watergeus, rustig burger geworden en tot zich zelve ingekeerd, kon niet blijven staan in 't geen men het juiste midden noemt. Hij moest geestdrijver worden en, bij voorkomende gelegenheid, ijveraar zonder verstand. Streng voor zich zelve, kon hij kwalijk toegevend zijn voor anderen; en bij de richting, die hij kort na zijn huwelijk aan zijn leven had gegeven, was het bevreemdend, dat hij zich de woestelingen, zijne vroegere gezellen, nog had aangetrokken. Maar, de harde bast had weeke plekken en eene milde kern, en daarom kon hij zijne oude krijgsmakkers, zijn voormaligen bevelhebber, niet in verlegenheid laten, toen hij hen in deerniswaardigen toestand ontmoette, en zonderdat zij wisten waar zich te bergen. Om den luitenant, aan wien hij nog zekere verplichtingen had, van den ruwen troep te onderscheiden, had hij hem zelfs eene kleine bovenkamer in zijn huis afgestaan tot slaapvertrek, onder conditie, dat deze overigens voor zich en de zijnen zoude zorgen. Juliaan, die gewoon was zich niet over den dag van morgen te bekommeren, als hij maar voor 't oogenblik was geholpen, had dit voorstel met blijdschap aangenomen, zonder er over na te denken, hoe hij de voorwaarde zou vervullen, en de soldeniers, reeds tevreden een dak boven hun hoofd te hebben, hadden het mogelijke gedaan, om op de hun eigenaardige wijze in het verdere te voorzien. Was er nu niets te eten, dan vond Juliaan

gereedelijk zijn maal aan de tafel van Bastiaan, met wiens vrouw hij zijn best deed vrede te houden, wat hem niet licht moest vallen; want al had zij zich uit liefde voor haar echtgenoot heengezet over haar burgerlijk, gansch niet ongegrond vooroordeel tegen soldeniers, de gedragingen van het volkje zelf verwekten haar onwil en ergernis, en stemden haar niet gunstig voor hun aanvoerder, die haar intusschen trachtte te paaien met de verzekering, dat hij wel spoedig eene gelegenheid dacht te vinden, om zich met zijne manschap bij eene compagnie te plaatsen, en zij, bijgevolg, van de woelige bureu ontslagen zou zijn. Maar daar hij deze toezegging nu al dikwerf herhaald had, zonderdat zij er de uitwerking van zag, begon zij het geduld te verliezen, en zij ware geene vrouw geweest, zoo zij niet de kunst had verstaan, iets van haar onwil en toenemen-den tegenzin op haar man over te brengen.

En werkelijk werd zijn oog meer en meer gescherpt voor het zien van hunne gebreken, hetgeen de gevoelens van kameraadschap, die hij zijns ondanks nog had gekoesterd, meer en meer verzwakte. Maar toch was zijn geduld met hen nog niet uitgeput; zijne lankmoedigheid scheen wel grenzenloos, en hij trachtte op zijne beurt zijne vrouw over te halen, nog wat lijdzaamheid te oefenen, al stemde hij zelf met al hare grieven in. Hetgeen hem bewoog dit offer harerzijds van zijne vrouw te vergen, was zijne goede verwachting op de verbetering van de verstokte zondaars. De liefde hoopt alle dingen, en zij gelooft zoo licht den aanvang te zien der gewenschte vervulling, bij de zwakste voortteekenen, en die meende hij vooral bij den luitenant te onderscheiden. Zekere mate van bekendheid met diens afkomst en lotgevallen, de herhaalde bewijzen die hij had van diens goed hart, zijn innerlijke tegenzin in het leven dat hij leidde, zij versterkten hem in het geloof, dat hij nog zien zoude wat hij hoopte. „Wij mogen die zestien zielen, die de Heer ons heeft toegevoegd, niet aan het eeuwig verderf over-

geven zonder het uiterste beproefd te hebben om hen te winnen," sprak hij tot Heilwich, als deze, gesterkt door nieuwe bewijzen van hunne verhardheid, of nieuwe uitspattingen van Juliaan, op hunne verwijdering aandrong. „Wij moeten den vroegen en spaden regen afwachten; wij zullen nog heerlijke vrucht zien. Het volk zal eenmaal naar God vragen, en zich begeven tot eerlijk bedrijf en hanteering; en de luitenant, hij is van edele afkomst; goed bloed kan niet liegen; de vorstenzoon kan het niet eeuwiglijk in de kroeg uithouden, eens zal hij naar 't vaderhuis weérkeeren, ik ben er zeker van." Of Helwich die verwachtingen deelde, durven wij niet verzekeren; maar toch, na zulke pleitrede, getroostte zij zich weér het wachten. De voorwerpen van dit Christelijk liefdewerk, deden van hunne zijde niets om het zich waardig te maken, te minder, daar zij nog altijd een recht meenden te hebben, om Bastiaan als een der hunnen aan te merken. Zij konden den man niet scheiden van zijne antecedenten, en hetgeen zij zijne puriteinsche strakheid noemden, gaf hem telkens aanleiding tot spot, daar zij het niet dan een masker achtten, dat hij zich voorgedaan had ter wille zijner vrouw. Daarin vergisten zij zich; het was hem werkelijk *huid* geworden, en eene huid waarin zijne colossale gestalte zich volkomen op haar gemak bevond. Maar ondanks alles, lag er nog altijd iets onder van Lumey's vroegeren partijganger, en dat kwam nog wel eens boven, als hij zich liet meêvoeren door het *entrain* zijner oude kameraden, om zijne sombere strakheid wat af te schudden, en hij den ouden Adam wat toegaf, zooals hij het zelf uitdrukte, vooral dan, als zij voorzichtigheid gebruikten, om zijne puriteinsche vooroordeelen, zooals zij dat noemden, niet te kwetsen. Ditmaal hadden zij het er op gezet hem in eene goede luim te brengen, en trachtten hem gerust te stellen over de afwezendheid van den luitenant, die zij zich zelven niet verklaarden.

„Kom, kom! geene onrust over hem, hij zal in geen twee

slooten tegelijk loopen; met een ledigen maag zal hij niet tot den laten avond omzwerven; bijgevolg zou hij al hier zijn, zoo hij niet in eene goede haven was aangeland."

"Als die goede haven maar geene taveerne is, waar hij zit te dobbelen en te drinken," zuchtte Bastiaan met een gefronsd voorhoofd.

"Dat heeft geen nood; om te spelen moet er duimkruid zijn, en hij is geen rooien duit rijk!"

"Hij kan spelen op zijn eerewoord, de ongelukkige! en dat is nog snooder waagstuk dan 't verronselen van zijn geld."

"Och kom! hij heeft op dit punt immers ook niet veel meer te verliezen," spotte Bernard, wiens lust het was Bastiaan te prikkelen en zijne drift op te wekken; ditmaal zou het hem weêr gelukken.

"Hij heeft veel meer te verliezen dan gij beseffen kunt, woesteling," grauwde Bastiaan. "Hij heeft in elk geval zijne ziel te verliezen."

"Het zal hem een zorg zijn! dat's een verlies, dat wij, meene ik, al te zamen al lang geleden hebben," sarde Bernard.

"Wat! loop je daar zóó licht overheen, verharde zondaar!" duwde Bastiaan hem toe, terwijl hij zijn bonkesje uit den mond nam en met zekere heftigheid weg wierp, als verweet hij zich zelf reeds dit toegeven aan een zwak. "Is dit niet het zwaarste verlies dat een menschenkind lijden kan, en zoudt gij dat dan al te zamen dus rustig tegengaan, of er geen redden of verhelpen aan ware? Ik zeg ulieden, dat er nog niets verloren is, als men maar niet willens de hoop opgeeft, en, zich verhardende, den Geest bedroeft en wederstaat; dit heb ik die tot u spreke, zelf ondervonden, en — moogt gij allen, arme, onbekeerde zondaren, ja, allen! het nog eens ervaren aan het eigen hart."

"Wat een onhandige vlegel ben jij, Bernard!" duwde Valentin dezen toe, terwijl hij hem met een duchtigen ruk aan den

arm, van Bastiaan afkeerde, „wat hoef je hem op zijn preëkstool te helpen; al onze pret is uit, als we hem nu niet weten af te leiden.” Toen luid en naar Bastiaan gekeerd: „Als je een goed woord te spreken hebt, wacht er dan meê tot de luitenant er bij is, aan ons, botterikken als we zijn, is dit immers maar half besteed.”

„Omdat gijlieden de ooren stopt en u verhardt.”

„Ja, maar doe de uwe nu eens wijd open, en ik zal je de grap vertellen, die we gehad hebben met den Jezuïet; maar laat ons eerst drinken en klinken op de gezondheid van Juliaan, dat's een beproefd middel om een afwezende op te roepen.”

„In de Santee die gij drinken gaat, stem ik van harten meê in; maar ik zet mijn mond niet aan den beker der bedwelming,” antwoordde Bastiaan stroef.

„Nu, zooals gij verkiest. Ik verwed mijn ringkraag tegen een ouden spijker, dat wij hem zullen zien opdagen, eer je een Onze Vader bidden kunt.”

„Niet spotten met de religie,” bulderde Bastiaan, „dát dulde ik niet...”

„Ik wil zeggen: eer een paap zijn rozekrans kan afbidden,” verbeterde Valentijn.

„Als je het zóó bedoelt...”

„Dat's een mooie! met de Roomsche religie mag wêl gespot worden,” viel Bernard in, die het plagen niet laten kon.

„Dat is geen religie, dat's niets dan papen- en afgodendienst,” hernam Bastiaan, die vuur gevat had en op zijn stokpaardje was gebracht. Allen schaterden het uit van plezier, dat ze Bastiaan gekregen hadden waar ze hem hebben wilden.

„Jelui vergeet altijd, dat ik even goed Katholiek ben, als gij overigen goed Geus!” sprak Bernard, gekrenktheid veinzende.

„Even goed, jij even goed in je geloof als ik in 't mijne? dát zou te bezien staan,” voegde Bastiaan hem toe; „en je

bekent zelf, te hebben meêgedaan om een Jezuïet te bedotten."

"O! dat's wat anders; ik ben tegen die orde!" hernam Bernard met kluchtigen ernst.

"Komt, makkers, zullen we nu twisten over de religie?" sprak Michiel er tusschen, die den beker toereikte; „de gezondheid van Juliaan — en — ons soldatenlied aangeheven, dan *moet* de luitenant komen, dat's eene bezwering."

"Het Wilhelmus! dat zing ik nog meê," dwong Bastiaan.

"Neen, neen!" riepen alle stemmen om hem heen, „ons eigen oud soldatenlied, uit onze goede dagen."

En zij hieven aan:

Wij zijn heel Friesland door befaamd,
En worden de Dietsche knechten genaamd.
En onze Vaan, zoo wel bekend,
Behoort tot Nassaus regiment.
Wij blijven elkaar als broeders getrouw,
Des veldheers Fortuin is ook onze Jonkvrouw.

"Maar de veldheer zelf is *ons* ongetrouw geworden," vielen de zangers zich zelf in de rede, „daarom hebben wij het refrein dús veranderd."

Wij blijven, spijt gevaar en nood,
Elkander getrouw tot in den dood.

"Maar toen de veldheer ons verstiet, werd het de vraag waarheen?"

Dient men den Keizer, dan krijgt men geen geld;
Dient men den Beier, dan wordt men gekweld;
Dient men den Spanjaard, dat geeft mij geen dank;
Dient men den Franschman, wij scheiden met stank;
Dient men den Paus, die geeft mij?... zijn zegen!
Dient men den Hes, die laat ons verlegen;
Dient men den Palzgraaf, dan krijgt men geen eten;
Dient men den Sax, die leert het vloeken vergeten;
Dient men den Pool, den Hongaar of den Deen,
Men vindt overal kogels, maar geld bij geen een!

Die laatste regels werden als refrein door het koor, onder stampvoeten van pret, met gejubel herhaald, tot de coryphee weêr aanhief:

Toch ken ik een enkelen nobelen held,
Dien willen wij dienen, al is 't zonder geld;
Want hij laat ons nemen al wat ons behaagt,
Nooit heeft over hem de soldaat nog geklaagd.

„Of we niet beter wisten!” viel Bernard met een mokkend intermezzo uit, maar de anderen vervolgden:

't Is Jonker van Egmond!

„Neen, satanskinderen, neen!” riep Bastiaan uit, met eene basstem, die het koor overschreeuwde, „die naam moet er buiten blijven, die naam mag hier niet genoemd worden, dat mocht gaan in zijn besten tijd, maar nu.”

„Ook goed, wij hebben er al lang eene variatie op gevonden. Luister:

't Is Juliaan, Juliaan! blijft hem getrouw.
Want de Fortuin is zijn schoone Jonkvrouw.

„Och arme! wat een paskwil! zuchtte Bastiaan, met een zwaarmoedig hoofdschudden; „hoe kan jelui het nog zingen.”

„Wel, om de fortuin het hof te maken; zij is als alle vrouwen nukkig, en zij keert den nek toe wie den moed verliest; daarom kameraden, luistert naar de vermaning van het lied.”

Daarom kloekmoedig, stout en wakker,
De rijke buit is onze akker,
Het scherpe slagzwaard onze ploeg;
Daarmee verdienen wij geld genoeg.
De trommel geroerd, de piek ter hand,
Den tocht ondernomen naar 't Westerstrand,
Wij volgen den eenigen nobelen held,
Dien wij willen dienen al is 't zonder geld.

't Is Juliaan! Juliaan!

Men begrijpt, dat het lied met te veel geestdrift werd gezongen, of liever uitgeschreeuwd, dan dat het koor daarbij rustig was blijven zitten. Sommigen begeleidden het lied met een onzinnigen rondedans, waarbij ze bovenal op luid stampen en trappen bedacht waren; anderen verduidelijkten de woorden door gebaren, als wilden, die den krijgsdans uitvoeren. Bij gebrek aan een trommel rinkinkten zij met een paar oude stormkappen, die zij uit een hoek haalden, of trommelden, met alles wat hen onder de hand viel, op leêge biertonnen. Bastiaan was, in zekere verdooving, op de groote kuip bij het vuur blijven zitten. Het geraas bedwelmde hem, zonder hem meê op te wekken; hij voelde zich niet meer t'huis onder die lieden, en onmachtig om zich te doen verstaan, zweeg hij en zat in 't vuur te staren, met gebogen hoofd en gefronste wenkbrauwen. Maar bij het laatste refrein: „'t Is Juliaan! Juliaan!” sprong hij op, en wees zwijgend, maar met sprekenden blik naar de deur. Op eens schreeuwden allen het uit, of ze een spooksel hadden gezien, en bleven stokstijf staan.

„Daar is hij! Daar is hij!”

Inderdaad, over de onderdeur geleund, stond, hing bijkans de luitenant, met doodsbleek gelaat en druipnatte haren, terwijl de rand van zijn hoed slap over zijn voorhoofd neêrhing, en de veêr — wel een veter geleeke.

Zonder nog binnen te treden, riep hij met een scherpe, van koude en aandoening trillende stem: „Nu ja! daar is hij; wat wilt gij van hem? Waarom word ik ingehaald met zulk een getier, dat niemand uwer mijn kloppen heeft gehoord; ik kan die verweerde onderdeur niet open krijgen.”

Nog eer hij uitgesproken had, was de dienst verleend. Nu trad hij binnen; in eigenlijken zin strompelde hij naar het vuur, dat hem het meest aantrok, en liet zich neêrvallen op de kuip naast Bastiaan.

Het bijgeloof, dat men over iemand sprekende hem zal zien

komen: was opnieuw door een voorbeeld versterkt. Toch was er niets bevreemdends in. Sinds wij hem verlieten, had Juliaan minstens een uur in de mistige lucht rondgelopen; terwijl dikke, vochtige sneeuwvlokken om hem heen dwarrelden en hem de kleederen doortrokken. Hoeveel haast hij ook had om onder dak te komen, hij kon de matte leden nauwelijks meer reppen, en reeds bij 't inslaan van de nauwe steeg had hij het gejoel en gejubel gehoord in het welbekende verblijf van zijne soldaten. Dit wekte zijne bevreemding, zijne nieuwsgierigheid, en in plaats van zijn weg te nemen naar het huis van Bastiaan, en zijn eigen kamertje binnen te sluipen, zooals hij zich voorgenomen had, om vragen te ontgaan en uitleggingen te voorkomen, kon hij nu niet nalaten, om door de reet van de half openstaande bovendeur heen te gluren en te zien wat er onder het volk omging. Hetgeen hij zag lokte hem uit om zich te toonen en binnen te treden. De edele jonker, die in zijne jeugd, als page, vorstelijke edelvrouwen de geparfumeerde handschoenen had gereikt, en die, in de zalen van den hoogen adel, aan den geur van wildbraad en edelen wijn was gewend, deinsde nu niet terug voor den vunzen walm en de verpestende dampen, die zijne reukzenuwen troffen, zoo ras hij het hoofd door de deur stak. Integendeel, dat het hier walmde en smookte, was hem eene gansch niet onbehaaglijke verrassing. Hij had ook al zoo lang met al de eischen eener verfijnde weelde gebroken, hij was verkleumd, doodmoede, âmechtig, en het uitzicht op warmte en verkwikking overheerschte alle verdere bijbedenkingen.

De soldeniers, die de eerste behoefte van den zwerveling schenen te raden, haastten zich hem van hun warmen drank aan te bieden in een kleine tinnen beker, dien zij, ter onderscheiding, alleen voor zijn gebruik hielden, en dien hij met kennelijk welgevallen in ééne teug ledigde.

„Wel, mannen, hoe vind ik u dus in vastenavondsvreugd,”

sprak hij, nu wat bekomen en rondom zich ziende: „te droes, wie van u heeft zóó goed gefourageerd in mijne absentie? 't Is toch niet bij geval mijn cousin van Solms, die hier tracteert?”

„Dat kun je denken, jonker! de graaf heeft al genoeg te doen om de bruiloftskosten goed te maken voor dien zwerm vorsten en heeren die hij genoodigd heeft; voor de arme en geringe lieden zal er wel niets op overschieten.”

„Zooveel te erger. Mijn goede Bastiaan! gij ook hier, mijn waarde hospes? Nu zie ik dat we hier een festijn hebben in alle forme; wij houden dan toch ook bruiloft op onze wijze,” eindigde hij met eene mengeling van bitterheid en weemoed, en zweeg een oogenblik; toen hervatte hij meer opgewekt: „Neen, voorwaar! als *ik* eene dochter van Egmond trouwde, zou het mijn hartelust zijn, den armen soldaat, in welke conditie hij zich ook bevond, een vroolijken dag te schenken.”

„Ja gij! dat is ook heel wat anders; Solms is een vrek en een soldatenbeul,” sprak lange Michiel vleierend, „maar gij zijt de nobele held van ons lied.”

„Zwijg van dat lied, Mich!” beet Juliaan hem toe, met korzelen blik, terwijl hij zijn hoed driftig wegwierp; „begrijpt gij-lieden dan niet, dat het een schimplied is, eene bespotting van onze eigene ellende? het kraste mij in de ooren, reeds toen ik het van verre hoorde.”

In waarheid, het moest als pijnlijke ironie klinken, welke betere bedoeling voorheen ook die van de vervaardigers ware geweest. Als een soldatenkoor, eenige honderden sterk, roemt van buit behalen op den bloedigen oorlogsakker, en dreigt het scherpe slagzwaard tot ploeg te nemen, dan heeft zulk eene taal eene schrikwekkende beteekenis, want het is duidelijk, dat de wilde hebzucht kan uitvoeren wat zij voorneemt; maar als vijftien of zestien zwervelingen, die nauwelijks bruikbare wapens bezitten, te midden van eene bevolkte stad, waarin zij als vogelvrije roofbende rondwaren, zulke snoeverijen uitgalmen in

den roes van een drinkgelag, waarvoor ze door afzetterij de middelen hadden verkregen, moest het als droeve zelfbespotting klinken. Ook hadden ze, al zingende, zelve het schrill contrast opgemerkt; maar het had hun stof gegeven tot aardigheden. Juliaans geprikkelde zenuwen daarentegen waren er smartelijk door aangedaan.

„Eens vooral! ik verbied jelui dat lied aan te heffen, voordat wij op zijn minst honderd man sterk zijn, om er kracht en klem aan bij te zetten.”

„Hij praat altijd van verbieden of gebieden, of hij waarachtig wat over ons te zeggen had,” fluisterde een der soldaten, die zich op den achtergrond hadden teruggetrokken, zijn makker in.

„En het staat toch maar aan onzen vrijen wil, of wij hem gehoorzamen zullen al of niet,” stemde deze toe.

„Als de luitenant dan maar zoo goed wil zijn de manschap aan te werven,” viel nu een der anderen in, al lachende, en de brutaliteit, met iets als scherts vergoelijkend.

„Denkelijk heeft de luitenant zich daarmede beziggehouden, dat hij zoo laat eerst huiswaarts keert,” sprak Bastiaan vragenderwijs en Juliaan strak aanziende.

Deze manier om hem van zijn doen en laten rekenschap te vragen, en op die wijze zeker toezicht over hem te oefenen, hoe goed ook gemeend van Bastiaans zijde, was den prikkelbaren Juliaan hoogst onwelkom, waarom hij ook met zekere fierheid antwoordde:

„Gij hebt het geraden, Bastiaan, daar is mij dezen middag eene compagnie aangeboden . . .”

„Eene compagnie! klonk het van alle kanten, op elken toon — van dien van spottend ongeloof, tot dien van blijden triomf — uit vijftien monden, terwijl Bastiaan hem toevoegde met iets als verwijt: „Hoe kunt gij toch zoo roekeloos spotten — met uw eigen ongeluk; — dat aanbod *is* u immers niet gedaan?””

„Het *is* mij gedaan, maar — ik heb het afgewezen,” hernam Juliaan laconiek.

„Afgewezen! hij heeft eene compagnie afgewezen!” riepen allen verward dooreen; maar er sprak afkeuring en ergernis uit die schrille stemmen.

„Als *dat* waar is; zou *ik* toch wel eens willen weten om welke reden?” vroeg Bastiaan, terwijl ingehouden toorn uit zijne stem trilde.

„Omdat de conditiën mij niet pasten! ziedaar alles wat ik er u van zeggen kan,” hernam Juliaan, nog meer droog en fier dan te voren.

„Maar wij willen weten waarom!”

„Wij willen die redenen kennen.”

„De heer luitenant wijst eene compagnie af, en wil niet zeggen waarom!” schreeuwden de soldeniers om hem heen, en de kwaadwilligsten, die zich meest op den achtergrond mokkend bijeenhielden, drongen nu met dreigende gebaren naar voren; maar Juliaan stoorde zich daar niet aan. Hij hief zich op, en sprak metforschheid en gezag: „Dat zal ik ulieden zeggen als het mij gelegen komt, maar geenszins als gijlieden het mij met zoo woesten aandrang vraagt. Ik ben hier niemand reenschap schuldig.”

De soldeniers, door blik en toon geïmponeerd, deinsden terug, maar Bastiaan hervatte:

„Gij vergist u, jonker. Het komt mij voor, dat deze mannen, die hun lot aan uwe fortuin verbonden hebben, wel degelijk recht hebben om van die zaak meer te weten — en dat ik, om andere, u bekende redenen, diezelfde aanspraak heb.”

„Ik voor mij zie dat anders! In geen geval *wil* ik een verhoor ondergaan; toch zou ik er niets tegen hebben ulieden allen een en ander van mijn wedervaren meê te deelen; maar 't is een lang relaas, en ik ben wee van vermoeienis en honger.”

„Wel, luitenant, dáár is remedie tegen,” zei Michiel, terwijl hij van het brood, de kaas en 't gebraden spek voor hem neêrzette, en andermaal zijn beker vol schonk.

Dat's gesproken en gehandeld als een wijs man, Mich!” hernam Juliaan, die met voldoening toetaste en den beker opnieuw in één teug ledigde.

„Het blijkt dat de zwijnendraf hem toch nogal smaakt,” riep Valentijn Bastiaan toe, terwijl hij hem lachend aanstootte. Deze had die opmerking niet noodig, om zich te ergeren aan de onverstoorbare gretigheid, waarmede Juliaan spijs en drank naar binnen liet glijden, zonder eenig bezwaar te maken over de herkomst van dezen overvloed.

Met koude, strakke gelaatstrekken zat hij daar, en in stede van zich te verplaatsen in den toestand van den aëmechtige, wiens behoeften voldoening eischten, begon hij van innerlijke verontwaardiging te gloeien, over de diepte waartoe de edelman gezonken was, dien hij in betrekkelijk schitterenden toestand had gekend; eene verbittering, nog gescherpt door heimelijke ergernis over de losheid en fierheid, waarmede deze zich van zijn bestraffend onderzoek had afgemaakt; een gloed, dien hij zelf hield voor een heiligen ijver, waaraan hij moest botvieren.

Opstaande en zich in postuur zettende als een tweede Modet, die een strafsermoen dacht te houden, en de aanmerking van lange Michiel opvallende, sprak hij: „Ja, voorwaar, 't is een klagelijk gezicht, dat de leeuw onder de zwijnen verkeert, en zich aan hun draf verzadigt, zonderdat eenigszins de trek naar het vaderhuis zich in hem vertoont.”

„Zwijg, Bast, en maal me niet aan de ooren van vaderhuis en dergelijken; gij kent een deel van mijne geschiedenis, dat moest je voorgoed den mond stoppen om over zulke punten tot mij te spreken!” riep Juliaan, ook opstaande, op norschen toon. „Kom, Mich, mijn beker is leêg, ik voel dat de hartversterking mij goed doet.”

„Braaf gezegd, luitenant, zoolang we nog draf van deze gehalte hebben voor te zetten, is er geene vrees, dat gij grooten lust zult krijgen om den tocht te ondernemen dien Bastiaan aanraadt,” zei Mich lachend, terwijl hij opnieuw den dampenden beker in zijne hand gaf.

„Dat's ook nogal heel ver, en ik zou den weg niet meer weten,” gaf Juliaan ten antwoord met pijnlijken spot.

„Roekeloozen!” bulderde Bastiaan, „gijlieden weet niets en verstaat niets; de natuurlijke mensch onderscheidt niet de dingen die des Geestes zijn. Ik bedoel het eeuwige Vaderhuis, waarin plaats is voor elken verloren zoon; ik wil u allen daaraan den weg wijzen.”

Juliaan, wien de toelig van Bastiaan om zich tot zijn geestelijken leidsman op te werpen nooit heel welkom was, verkeerde juist nú in eene stemming, waarin zulke aanmatiging hem bijzonder onaangenaam moest zijn. Hij bediende zich opnieuw van brood en kaas, terwijl hij Bastiaan met tergende koelbloedigheid toevoegde: „Ik zou je raden, Bastiaan, om je maar niet als gids op te dringen bij lieden, die zóó besloten zijn hun eigen weg te gaan, als ik en mijne soldaten. Gij moest ons met vrede laten op dit punt, bovenal op een vroolijken avond als dezen, of — er komt nog onmoeite van.”

„De luitenant heeft gelijk!” riep Michiel met hartelijke instemming; „je noemt ons zwijnen; wel mij dunk, dan zou je wel en wijs doen, je paarden niet voor de zwijnen te werpen.”

„Als de Geest mij dringt *moet* ik spreken,” hernam Bastiaan, met een gloed van geestdrift, die mogelijk van minder zuiveren oorsprong was dan hij waande; „maar niet mijne stem moet gij hooren, neen ganschelijk niet; die is te zwak en krachteloos voor zulke verharde zondaarszielen als de uwe zijn; daar is eene andere taal, eene stem wier roeping onweêrstandelijk is....”

„Baas! de vrouw is thuisgekomen en laat je roepen, er is

haast bij," kwam een jonge kuipersgezel zeggen, terwijl hij even het hoofd door de deur stak op den achtergrond.

Bastiaan schrikte op en bleef steken. Hij sloeg zich voor het hoofd, als iemand wien iets onaangenaams invalt, keerde zich zwijgend af, en ging schielijk weg, begeleid door het woest en spottend gelach der soldatenbende.

"Ziedaar wel de onweêrstandelijke roeping," gierde Bernard op sarrenden toon.

"Dat zou ik denken, als vrouwlief zich hooren laat!" stemde een ander meê in.

Juliaan zelf lachte niet meê, maar nam weêr zijne plaats in bij het vuur, terwijl hij met misnoegden blik rondzag, en Michiel een wenk gaf om bij hem te komen.

De lange soldenier zette zich gemeenzaam naast hem op de kuip, en Juliaan scheen zich aan die vrijpostigheid niet te ergeren; want hij sprak, terwijl hij hem de hand op den arm legde:

"Het loopt hier mis, Mich, Bastiaan begint lastig te worden en...."

"En de luitenant begint zijn geduld te verliezen," vulde Mich aan, "en 't volk wordt er woest tegen in."

"Niet vreemd; ze kennen Bastiaan al te goed om voor die vroomheid respect te hebben."

"Wist ik maar waarheen,.... geloof me ik gaf er den brui van...."

"Verschoon me, luitenant, is er ditmaal iets waars aan dat zeggen van u.... van die compagnie?"

"Ja, Mich, die voorslag is me gedaan, dat is waar; maar.... ik kon 't niet aannemen, waarachtig niet. Bastiaan moet er niets van weten, en de lantzen ook niet; want er zijn onder hen onverlaten, die.... die in mijne plaats zouden aannemen het te doen."

"Wat moest er gedaan worden, luitenant? mij vertrouwt gij toch wel."

„Ja, Mich! luister, het was zoo iets als”

„Landverraad?” vroeg deze, toen hij Juliaan gadesloeg, wiens lippen sidderden toen hij het ging uitspreken.

„Erger nog!” en Juliaan ving fluisterend zijne mededeeling aan; maar het volk om hem heen ging intusschen voort met zich vroolijk te maken over Bastiaan, waarbij Juliaan zelf ook wel eens een veêr moest laten; zij echter, die zich dit veroorloofden, bleven wat op den achtergrond; het waren Bernard, Valentijn, Christiaan, de laatste een plompe Duitscher, die Bernard met groote, verbaasde oogen aanzag, toen deze sprak:

„Ik weet wel waarom de luitenant altijd zoo kwaad wordt, als Bastiaan over dat vaderhuis begint te wawelen.”

„Zeg op dan, waarom?” drong Valentijn.

„Wel omdat er voor hem eigenlijk geen vaderhuis bestaat!”

„Wat meen je daarmee, is hij dan geen jonker van Egmond?” vroeg Valentijn, terwijl hij met zekere verwondering het oog op Juliaan vestigde, die daardoor opmerkzaam geworden, in zijne vertrouwelijke mededeelingen aan Michiel steken bleef, en zonder van houding te veranderen scherp toeluisterde.

„Hij *is* geen Egmond dan door zijne moeder alleen; en zijn vader, die, zeggen ze, wil hem niet erkennen: ik heb het voor zeker hooren vertellen, hij is niets dan een bastaard van den baron”

„Ellendeling! dat's voor je laster,” en Juliaan, in woeste drift opgevolgen, drukte Bernard de gebalde vuist op den mond, met zulk eene kracht dat hem de tranen uit de oogen sprongen en het bloed uit neus en mond spatte.

„Jonker Juliaan! luitenant! luitenant! om Gods wil, wat begint gij! laat hem los, laat Bernard los,” riepen Valentijn, Christiaan, en een paar anderen, zich in postuur stellende om hun makker te verdedigen, terwijl de aangevallene zoo verschrikt en verbluft was door den onverhoedschen overval, dat hij in 't eerst aan geen verweer dacht; maar toen Juliaan van hem af-

hield, en met eene schrille, van aandoening trillende stem zeide: „Verklaar voor deze allen, dat gij een lasteraar zijt, die praat van 't geen hij niet weet — of, ik zal je den mond snoeren voor eeuwig!” Toen hief Bernard zich op en riep, met forse stem: „Ik zal niets terugnemen voor ge mij satisfactie geeft; gij zijt evengoed uit het vaandel gejaagd als ik; zoo staan we gelijk, en als je weigert met mij te vechten, krijg je de muilpeer weêrom!”

„Ik versmaad het niet voor de eer van mijne moeder den degen te trekken tegen wien ook!” hernam Juliaan; de zijne was reeds uit de schede.

„Wat dolheid is dat! Bernard! luitenant, wees toch verstandiger; luistert naar ons, legt het bij, legt het bij!” riepen de soldeniers, toeschietende om hen te scheiden.

Maar beiden waren te zeer verbitterd om goeden raad gehoor te geven.

Zij vochten.

Bernard was de sterkste, maar Juliaan won het hem af in behendigheid; welhaast sloeg hij zijne tegenpartij den degen uit de hand en, met eene vaardigheid eene engelschen bokser waardig, kreeg hij den ontwapende op den grond en onder de knie. Toen, hem de punt van zijn wapen op de borst zettende, dreigde hij hem te doorsteken, zoo hij niet terstond zijn gezegde herriep en voor snooden laster verklaarde.

„Wel, laat het dan laster zijn,” hernam Bernard met eene rauwe, hijgende stem. „Ik kan alleen verklaren, dat ik dien niet heb uitgevonden. Ik heb het gehoord van een landsquenet, die bij het beleg van Groningen was, en die in Spaansch Braband had gediend; hij beweerde dat uw Heer vader...”

„Ook niets van mijn vader!” viel Juliaan in, maar den degen terugtrekkend, en hem de hand reikend om op te staan. „Wie vrienden met mij wil blijven, moet maar doen als ik zelf, en niet achterom zien. Ik ben edelman, ik heb een doopnaam

dien gij kent, dat is voor u allen genoeg; mocht ik eenmaal dien triomf behalen over mijne kwade fortuin, dien ik mij heb voorgesteld, dan zal ik ulieden geenszins verbieden van mijne afkomst te spreken, en het zal niemand berouwen mij trouw te zijn gebleven."

"Dat's een nobele belofte, luitenant! daar sla geluk toe," riepen de omringenden, terwijl Bernard, wat beschaamd en nog in stilte mokkend, zijne plaats weêr innam.

"Komt, mannen! de kroes eens gevuld, jonker! Bernard! wij moeten dit al te zamen afdrinken," riep Valentijn, terwijl lange Mich inschonk, en den grooten tinnen beker aan Juliaan reikte, met de lachende vermaning: „de luitenant vergete niet, dat hij moet rondgaan."

Zoo gezegd, zoo gedaan; er werd eene *santee* ingesteld op de toekomstige fortuin van den luitenant, die nu beter gehumeurd en zelfs wat opgewonden, na de herhaalde plengoffers, lachend vroeg, „welke goudmijn zij ontdekt hadden, om zóó, splendied te kunnen zijn."

"Och, luitenant! om de waarheid te zeggen, we hebben dat uilskuiken geplukt, den fraaien burgerpronker, wien gij zijn liefje hebt ontschaakt."

"Wat wawelt gij nu weêr? ik heb niemands liefje geschaakt," hernam Juliaan misnoegd, „ik zit ook al mooi in de veêren om mij nog met de zorg voor eene vrouw te belasten!"

"Word maar niet boos, jonker; voor uw plezier, dat herinnert gij u toch, moesten wij zorgen, dat die pronkende pauw niet te haastig zijn meisje volgde; voor het onze moest hij opdokken te zijner invrijheidstelling. Elk wat wils! en ik verzeker u dat wij pret met hem hebben gehad: eerst verloor hij zijn handschoen, vervolgens zijn hoed, ten laatste zou hij zeker zijn hoofd verloren hebben...."

"Aartsdeugnieten die gij zijt! sprak Juliaan, onwillekeurig meêlachend bij die voorstelling; maar plotseling van toon wis-

selend, of eene pijnlijke gedachte hem aangreep, eindigde hij somber en wrevelig: „zoo is 't van die afzetterij dat ik getraceerd worde, ik! terwijl die andere ginds aanzit aan 't prinselijk banket met vorsten en edelen. O! het lot is wel hard en wel onrechtvaardig.”

„Bah! als de luitenant zijn zwaarmoedige bui krijgt, is al de aardigheid van ons feest af,” verzuchtten de soldeniers.

„Gij vergist u, luitenant! de tractatie heeft eene gansch andere herkomst,” sprak Valentijn, terwijl hij de andere toewenkte. „Ik ben het die de koorden mijner beurs heb losgemaakt.”

„Zoo, gij? ik wist niet eens dat gij eene beurs in eigendom hadt,” antwoordde Juliaan, nog onder den indruk zijner smartelijke overwegingen.

„Een welgevulde, zie zelf maar, jonker!” Valentijn liet eene beurs zien met blinkende guldens; „en ik kan meer krijgen als ik wil.”

„Gij hebt dan den hoorn des overvloeds aan Fortuna ontveldigd? of wel, hebt gij een verbond gemaakt met valsche munters?”

„Dat's periculeus, luitenant! liever verkoopen wij onze ziel aan Satan, niet waar Bernard,” viel Valentijn uit, „maar 't is veel aardiger en lang zoo erg niet.”

„Het lust me niet langer te vorschen, zeg het in eens uit,” hernam Juliaan met wat ongeduld.

„Nu dan! wij hebben een verbond gemaakt met een Jezuïet.”

„Dat zal een mooi verbond zijn; en zei hij dan zelf dat hij een Jezuïet was?” vroeg Juliaan, met gefronste wenkbrauw.

„Voorwaar neen, zoo wijs was hij wel! maar uit zijne redenaties bleek ons, dat hij wat anders was dan hij voorgaf.”

„Wat gaf hij voor te zijn?”

„Hij gaf zich uit voor een Wateringschen boer, die met kippen ter markt kwam; maar dat maak je de kippen wijs, dachten wij; boeren zijn zoo happig niet op de vriendschap

met soldeniers, en boeren die ter markt gaan hebben hun duiten te lief, om vijftien gulden voor een grapje over te hebben."

"Vijftien gulden!"

"Wel te verstaan voor ons vijven; wij kunnen meer krijgen als wij met meerderen komen; de man drie gulden voor de moeite, en nog eene douceur toe, als de klucht vertoond is."

"Hoe zag die gewaande boer er uit?" viel Juliaan in, "een schrander, sprekend gelaat — diep liggende, zwarte oogen?"

"Wel neen, luitenant! Hij had een plomp, boersch voorkomen, een rood, puisterig gezicht en ronde, groene oogen, precies een oude kater!"

"Zoo! nu, dat's wat anders; en wat voor klucht verlangde hij dat gijlieden zoudt uitspelen?" eindigde Juliaan in zekere spanning.

"Och! het heeft niet veel te beduiden," hernam Bernard lachend; "morgen als de spelen hervat worden, zouden wij ons met zooveel kameraden als er lust toe hadden, naar het krijt-veld begeven, en zoo wat opschudding maken onder 't volk....."

"Is dat alles?" vroeg Juliaan hem strak aanziende.

"Alles wat wij er vooreerst nog van behoeften te weten, zei hij, toen hij ons het handgeld reikte; morgen, als we weêr samen kwamen in de taveerne, zouden wij er meer van hooren!"

"Maar Hans en ik hebben er geen zin in," zei Michiel, Juliaan toewenkende, "en nu nog te minder."

"Het zijn rare boerenkluchten, naar het mij voorkomt," voegde Hans er bij, onder hoofdschudden.

"Wel! zoo denken wij er ook over, niet waar Valentijn?" zei Bernard; "daar schuilt wat achter: de Jezuïet wil den een of ander een trek spelen, en wij moeten een standje maken, opdat, hij in troebel water zou visschen. Wij zien dat wel komen, maar wij hielden ons van den malle, en beloofden prompt op 'tappèl te zijn!"

„Ongelukkigen! gij weet niet wát gij beloofd hebt,” viel Juliaan uit.

„Morgen, bij gele Fij, zullen wij er meer van hooren, en zoo de zaak ons niet aanstaat, houden wij de handen thuis, dat spreekt vanzelf.”

„Dan zal het niet meer aan uw wil staan om terug te treden; gijlieden hebt beloofd en — het geld aangenomen,” sprak Juliaan in heftige onrust.

„Ik zou eens willen zien, wie het *niet* zou hebben aangenomen,” klonk het lachend uit aller mond, terwijl Valentijn vervolgde: „Vijf lantzen, die in niemands soldij staan, die geen oort in den zak en voor geen braspenning krediet hebben, zouden vijftien blanke guldens afwijzen, die hun in de hand worden gedrukt! 't blijft nu maar de vraag, hoe we de rest zullen krijgen!”

„Die zal u niet ontgaan; het bloedgeld zal u wel worden uitbetaald, als gijlieden morgen geprest wordt om den prins neêr te schieten!” riep Juliaan, die onder het afgrijzen, dat hem overmeesterde, zijn geheim niet langer bewaren kon.

„Op den prins schieten, prins Maurinck vermoorden!” klonk het nu van alle kanten, op den toon van de uiterste verbazing en verontwaardiging.

„Hoe komt de luitenant op dat denkbeeld? daar heeft de fielt ons niets van laten blijken!” hervatte Valentijn, Juliaan ongelooovig aanzien.

„Ik ben er zeker van, dat de opschudding, die men ulieden wil doen verwekken, in verband staat met het voorstel dat men mij zelf heeft gedaan.”

„Ook een Jezuïet of zoo iets?”

„Neen, een buitenlandsch krijgsoverste, ook als huisman verkapt, die mij eene compagnie beloofde en honderd pistolen ter hand stelde, om mij tot medewerking aan dat stuk te bewegen!”

„Honderd pistolen! de luitenant heeft honderd pistolen, daar-

mede zijn we al te zamen rijk!" juichten de soldaten als uit één mond.

„Vive le Gueux! daar kan de jonker eene compagnie voor koopen, en wij worden in eens weêr goede, ordelijke lantzen!"

„Maar, satansche domkoppen, gij vergeet de eerste conditie van die fortuin: Vorstenmoord!" riep Juliaan, verschrikt en verrast door deze opvatting van zijne mededeeling. „Ik heb zijn voorstel met verontwaardiging afgeslagen, en het geld voor zijne oogen in het water geworpen."

De woeste toorn, de teleurstelling van de verwilderde bende was onbeschrijfelijk.

„Een kale luitenant, die geen braspenning rijk is, gooit honderd pistolen in 't water!" kreten sommigen op sarrenden toon.

„Hij wil liever leven van zijne arme soldaten!"

„Voor honderd pistolen schiet ik op alle prins en potentaten der wereld!" schreeuwde Bernard woest.

„Men had niet noodig het stuk uit te voeren; hij kon gedaan hebben zooals wij en voorloopig aannemen, het houden zou nakomen."

„Zinneloos geboefte! eerlooze rabauwen!" schold Juliaan weêrom. „Wat let me, dat ik u allen aan uw jammerlijk lot en schandelijke bewegingen overlaat. Met mijn degen in de hand zou ik alleen mijn weg vrij beter kunnen maken, dan met dien nasleep van fielten en botterikken."

„Probeer het dan maar in uw eentje, schrandere bol, fiere edelman, die honderd goudstukken wegwerpt en van soldatenkost teren moet!" beet Valentijn hem toe, zich aan de handen van lange Mich ontwingend, om den jonker tergend te naderen.

„Ik zal het! ik zal het!" riep Juliaan met heftigheid; „mij walgt sinds lang van het leven met u, een leven van schande, van bedrog, van vernedering..."

„En van zonde!" viel op diepen, doffen toon eene basstem in. Het was die van Bastiaan.

De achterdeur, die de voormalige brouwerij van den kuiperswinkel scheidde, was de eenige weg om, binnendoor, in de eerste te komen, en Bastiaan had dien ook nu weêr gekozen, hoewel hij een geruimen tijd in zijne eigenlijke woning had vertoeft, langer dan hij zelf had gewild, daar zijne vrouw, van hare boodschappen in de stad teruggekeerd, allerlei nieuwtjes en berichten had opgedaan, die zij zich verplicht achtte Bastiaan mede te deelen, eer hij zich weêr tot de „boevenbende” begaf, zooals zij, in hare ergernis dat hij dit gezelschap zocht, de voormalige kameraden van haar echtgenoot betitelde. Inderdaad moesten de geruchten, die haar omtrent de gedragingen van die mannen ter ooren waren gekomen, haar op het ongunstigst stemmen tegen de gehate indringers. Een ongewoon heftige woordenwisseling was er dan ook uit gevolgd tusschen de echtgenooten, waarin de vrouwelijke tranen en verwijten een triomf hadden behaald op het mannelijk gezag, en een besluit hadden ontlokt, dat hij hun nu ging aankondigen; maar daar het ondanks alles *niet* vrijwillig genomen was, en zijn hart niet deelde in den eisch der noodzakelijkheid, die het verstand hem voorschreef, was hij aarzelend aan den ingang blijven staan eer hij binnentrad, en had hij bijgevolg, tusschen het geschreeuw en gesar der soldaten door, de smartelijke verzuchtingen van Juliaan kunnen opvangen, eer hij er zich in mengde op zijne eigenaardige wijze. Hij hield zijn Bijbel onder den arm, als een wapen dat hem sterken moest, om alle booze geesten en kwade invloeden te weêrstaan. Ongelukkig was hij even onhandig om het te hanteeren, als ijverig om het te voeren.

„Ja, van zonde!” herhaalde hij, nu binnentredende en op Juliaan toegaande, „en daarom mijn edele jonker, sinds de Heer u in deze uren daarvan het besef geeft in het harte, kondig ik u aan, dat het nòg niet te laat is, al is het ook ter elfder ure...”

„Ei zóó! is ’t al elf?” riep het soldatenkoor spottend; „wat de tijd onder de pret toch snel omgaat.”

Zonder zich aan dien uitval te storen, vervolgde Bastiaan, tot Juliaan gewend, „om u van deze schandelijke leefwijze af te keeren!”

„Te droes! hij heeft den Bijbel onder den arm!” sprak Valentijn, Bernard aanstootend; „we zullen een kapitteltje moeten aanhooren, en eene litanie van teksten slikken!”

„Voor den drommel, dat wil ik niet, ditmaal niet! wij willen ons niet altoos laten ringeloooren,” zei Bernard halffluid.

„Neen, zwijgt,” duwde Michiel hun toe, „en luistert hoe de oude vos de passie preekt, nu hij zelf een warm hol heeft gevonden en een nieuwe huid heeft aangedaan.”

Bastiaan wist vooruit, dat de soldaten zijne vermaningen over hun hoofd lieten heengaan, als lieden die in den regen staan, en er zich niet tegen weten te beschermen, en die bijgevolg geduld nemen, en het water laten afloopen. Een stroef zwijgen, een spottende uitval, door de meesten onder hen tot grove profanatie opgevoerd, was al wat hij van zijne inspanning oogstte; toch werd hij niet afgeschrikt. Met eerbiedwaardigen, Christelijken moed, zou men misschien behooren te zeggen, ware die niet van zooveel plomp onverstand verzeld geweest, liet hij niet af aan het heil hunner ziel te werken, gelijk hij het noemde. Dat onverzettelijk geduld lag vooreerst in den taaien wil van den ouden Watergeus, die met den stormkap gedeckt, liever tegen een muur placht te rammeien dan er voor terug te wijken, maar bovenal in de bijzonderheid, dat hij zelf, hij, brandstichter en vrouwenschender, van zijn kwaden weg was teruggekeerd; waarom dan ook niet die anderen, hoe lang en stug ze ook tegenstreefden? Ook nu, in plaats van de spottende opmerking met toorn op te vatten, nam hij er aanleiding uit om Michiel toe te voegen: „dat zegt gij met waarheid, ik heb den nieuwen mensch aangedaan; maar niets verhindert u, Michiel, en u overigen, ook den allerbooste en bedriegelijkste onder u, om dit exempel te volgen. Och, dat gij het wildet!

och dat gij uw hart niet verstoktet tegen de stem des roependen, die door mijn mond tot u spreekt; het is geenszins te laat, voor niemand uwer, sinds de moordenaar aan het Kruis zich nog heeft bekeerd in de uiterste ure.... en deel heeft gekregen aan de vreugd van 't hemelsch paradijs."

"Als het er zóó meê gelegen is, dan hebben wij dunkt me nog tijd van wachten," antwoordde Valentijn in aller naam; want er werd juichend met hem ingestemd, terwijl Michiel hem nog toevoegde:

"Luister, Bast, bezorg ieder van ons eene mooie kuiperij, met of zonder weeuwte — zooals het uwe, en wij beloven plechtiglijk ons van stonden aan te bekeeren, zooals gij zelf hebt gedaan!"

Men zou gewacht hebben, dat Juliaan, van walging bevangen bij het leven dat hij leidde onder deze lieden, nu althans partij zou gekozen hebben voor zijn goedhartigen gastheer, tegen de woestelingen, die hem zelf zooeven nog hadden bespot en beleedigd; maar het tegendeel vond plaats. De strijd, die in zijn binnenste heerschte, maakte hem juist bijzonder prikkelbaar tegen alle inmenning van buiten, voor die van Bastiaan in 't bijzonder, van wien hij zich afhankelijk wist, en wiens zucht om hem tot de goede keuze te dwingen, hem de onverdraaglijkste aanmatiging toescheen van een heerschzuchtig weldoener; ten andere ging het hier als met de twisten van zekere echtelingen: zoodra een derde er zich meê bemoeit, keeren zij zich vereenigd tegen den bemociäl, om dien het hoofd te bieden.

Alzoo ook Juliaan; hij hief zich op, plaatste zich tusschen Bastiaan en de soldeniers, en sprak koel en hoog:

"Luister, Bastiaan, ik begrijp wel, dat gij opnieuw een sermoen van uwe vrouw hebt moeten aanhooren, terwille van ons; dat spijt mij voor u; maar dat's nog geen reden om ons op de nabetrachting te onthalen. Wil uwe vrouw ons niet langer in hare nabuurschap dulden, zeg het dan ronduit; ik ben juist in

't humeur, om met al de mijnen weg te trekken, de duivel weet waarheen. Maar zoo gij ons 't blijven gunt, en oude kameraden niet op een bof op straat wilt drijven, blijf ons dan met je teksten van het lijf; gij wint er niets meê, en geeft zelf stof tot spotternij en lastering, die u ergeren!’

„Roekelooze spotters zal God oordeelen! maar gij — scheid u af van hen, en bedenk nog in deze ure wat tot uwen vrede dient. Gij hebt de waarheid getast; mijne vrouw is de dagelijksche ergernissen moede, die zij aan dit volk beleeft, en mijn geduld raakt ook aan het einde, waar ik zie, dat zij met opzet hunne ooren sluiten en hunne harten verharden voor al mijne opwekkingen en vermaningen. Gij althans moest hen met beter exempel voorgaan, en zoo ze niet volgden, u scheiden van die woeste bende, die toebereid wordt voor den dag des toorns. Word behouden van die verwoesting, gij, jonker, wien mijne ziele liefheeft, al is 't dat gij haar ten diepste bedroeft.”

De soldeniers waren niet zóó over hun bier, of zij begrepen waar Bastiaan heen wilde, en hoe er van Juliaan's antwoord voor hen veel zou afhangen. Een dak boven hun hoofd te hebben, was hen te kostbaar een voorrecht, om het door lichtgeeraaktheid prijs te geven, zooals hun luitenant in een oogenblik van heftigheid scheen te dreigen. Zij schaarden zich rondom Bastiaan en den luitenant, en bleven den laatste in gespannen verwachting aanstaren, toen hij antwoordde; „Ik geloof dat gij mij een goed hart toedraagt, Bast, en — je hebt er ook reden toe, al zeg ik het zelf; ik heb je mijnerzijds in kwade uren bijgestaan; maar, als gij er op rekent mij alleen hier te houden, vergist gij u. Ik ben nu eenmaal aan deze mannen verbonden en zij aan mij, en al is 't dat er veel door hen geschiedt, dat mij tegen de borst stuit, ja, dat mij het bloed van schaamte naar het voorhoofd doet stijgen, toch, tot mijn eigen schande bekenne ik het, weet ik mij wel hun meerdere door rang en opvoeding, maar geenszins zooveel hun betere, om het niet ten

laatste moede te worden, dat gij altijd op hen afgeeft, en steeds van scheiden spreekt, alsof dat van mijne zijde niet even onwijs zou gehandeld zijn als trouweloos!"

"Hoezee! braaf gesproken, leve de luitenant, leve Juliaan!" klonk het nu uit vijftien monden tegelijk.

"Zoo dit uwe keuze is, zoek dan van morgen aan met dit volk een ander heenkomen, en God ontferme zich over uwe ziele," sprak Bastiaan, met eene stem die hard en koel wilde schijnen, maar die van innerlijke ontroering getuigde.

"Waarom nog niet vóór den nacht?" sprak Juliaan met bitterheid; „komt, mannen, opgerukt, we willen niet wachten tot men ons verjaagt; wij trekken heen uit vrijen wil."

Maar de soldeniers waren gansch niet gezind om dien wenk te volgen.

"Kom, luitenant! Bastiaan maakt den pays, geeft elkaâr de hand, oude krijgsmakkers mogen zóó niet scheiden."

Michiel, Hans en Valentijn omringden Juliaan, en voerden hem bijkans met geweld naar zijne vroegere zitplaats bij het vuur terug, terwijl zij hem van zijne opvatting trachtten af te brengen, door hem in te fluisteren: „Bedenk, zoo we van nacht als zwervende lantzen worden opgepakt, dat de galg morgen voor ons klaar staat," en meer argumenten van dezelfde kracht. Ter andere zijde bemoeiden Bernard en de overigen zich, om Bastiaan tot toegeeflijkheid te stemmen, die, bleek en met starende oogen, bij Juliaans heftigheid had toegezien, en zijn Bijbel vast tegen de borst drukte, als een schild tegen de zwakheid van zijn eigen hart. Dat bracht Bernard, den snoodsten en gevatsten van allen, op een inval, dien hij uitvoerde, door te zeggen: „Maar Bastiaan, de luitenant sprak in onzen naam, zonder ons gevoelen te vragen. Wie zegt u, dat wij onbekeerlijk zijn, en ons leven niet beteren willen? Wie zegt u, dat wij naar geene vermaningen willen luisteren, zonderling als die ons met goedheid worden toegevoegd? Daar moet toch

wel eene spreuk of een tekst in uw Bijbel staan, op ons geval toepasselijk."

Bastiaan op het zwakke punt getast, liep in den strik.

"De geheele Schrift is niets anders dan één luide roepstem, die de zondaren noodt zich van hun doolweg af te keeren," sprak hij, met een gloed van voldoening op het bruine voorhoofd. "Ik ben juist tot u gekomen met Gods woord in de hand, om u de laatste noodiging te laten hooren; zoo bidt dan dat gij het moogt vatten, want de natuurlijke mensch verstaat niet de dingen die des Geestes zijn."

Van die waarheid overtuigd, had Bastiaan den tact behooren te hebben, om voor deze verstompten niet ten ontijde de woorden des Geestes te spreken. Maar van die kiesche terughouding, die het gewijde tegen ruwe aanraking weet te veiligen, scheen hij geen besef te hebben. Hij was al ruim voldaan, toen Bernard en de anderen, in groot betoon van ijver, eene bierton met eene plank daarop vóór hem neêrzetten om er zijn Bijbel op te laten rusten, en zich als begeerige hoorders rondom hem schaarden, verzekerend dat zij geheel aandacht zouden zijn, terwijl zij werkelijk de houding trachtten aan te nemen, die bij die gelegenheid scheen te passen, hoewel zij elkaâr van tijd tot tijd aanstieten, en de ernst hun scheen te kosten.

Bastiaan, in zijn aanvankelijken triomf, dacht aan geen kwaad, maar sloeg zijn Bijbel open, terwijl hij sprak: „Aanhoort de gelijkenis van den Verloren Zoon." En hij begon te lezen, op dien zonderling sleependen, onnatuurlijk zalvenden toon, die lieden van zijne soort zich verbeelden te moeten aannemen, zoodra er van woorden uit de Heilige Schrift quaestie is.

Is er nog bier, Mich, zoo vult mij den kroes!" hoorde men Juliaan zeggen met luider stem, terwijl Michiel, aan zijn verlangen voldoende, hem toevoegde op fluisterenden toon: „Och! luitenant neem er wat geduld meê, gij redt er ons allen door;

't is nu zijn zwak, en 't is toch zoo'n mooie geschiedenis."

„Zooveel te erger; ik kan dat gefemel niet velen van den ouden plunderaar, dien ik zelf van de galg heb gered.... ik word er wee van." Toch sprak hij die woorden op zachten toon, terwijl hij den beker aan de lippen zette.

De woestelingen intusschen kwamen tot stilte en luisterden. Bastiaan las slecht, dat is waar, maar met de innerlijke ontroering van een overtuigde, voor wien ieder woord doel treft; en er ligt in die eenvoudige voorstelling iets zoo diep aandoenlijks, zij is zoo geheel naar de behoeften eener zondaarsziel ingericht, dat ook de stugste en stompste onder hen zich niet van zekeren indruk kon weren.

Treurig echter was het op te merken, hoe kwalijk zij den zinvatten, of liever, hoe slecht zij de toepassing maakten.

„Die is erger dan ik," mompelde er een; „toen ik mijn vaders huis verliet, nam ik ten minste niets meê."

En weêr een ander fluisterde zijn nevenman in: „Je hoort niet, dat hij gestolen of vermoord heeft, zooals wij!"

„Dat komt omdat hij niet in den Spaanschen oorlog heeft gediend; ware hij soldenier geweest, hij zou het licht erger gemaakt hebben dan wij," was het antwoord, op denzelfden toon.

„Ja!" verzuchtte Heinrich bij zich zelf: „ik ben een Oostvries, en weet wat het zegt in het vreemde land te zwerven; maar al keerde ik huiswaarts, mijn vader is toch reeds lang dood," en dergelijke opmerkingen meer, die Bastiaan, zoo hij ze verstaan had, duidelijk zoude bewezen hebben, dat hunne koude, onbereide harten, nog doof waren voor de roepstem die tot hen kwam, en dat alleen de vorm, de inkleeding van de gelijkenis hen boeide; maar Bastiaan, reeds tevreden dat hij niet ruw en opzettelijk werd gestoord, las ijverig door.

Juliaan die met zekere drift den vollen beker had ingezwolgen, als om zich te bedwelmen, had werkelijk dit doel bereikt, en was in een toestand van matheid geraakt, waarin

hij met wezenlooze lijdzaamheid in het onvermijdelijke scheen te berusten. Hij had het hoofd tusschen de handen laten vallen, en scheen ingedommeld. Maar op eens vloog hij op en naar Bastiaan toe; groote tranen vielen hem langs de wangen, die hij zich niet schaamde, waarvan hij zich nauwelijks bewust was; maar door de tranen heen flikkerden zijn oogen van een wilden gloed, en terwijl Bastiaan, die hem dus voor zich zag, bij zich zelven sprak: „Ziedaar de vrucht van mijne volharding, ziedaar het berouw dat hem aangrijpt,” werd hij zelf door Juliaan van zijne plaats gedrongen, die met woeste hand den Bijbel toesloeg, terwijl hij uitriep:

„Laat af van die heiligschennis! Ik kan niet dragen, dat gij het boek, door mijns moeders aandacht gewijd, tot een spot maakt van dit gespuis!”

Verrast door den onverhoedschen aanval, een oogenblik bedwelmd van verbazing, was Bastiaan teruggeweken, en had zich den Bijbel laten ontveldigen, dien Juliaan trotseerend onder den arm hield; maar, welhaast van den eersten schok bekomen, trad hij op Juliaan toe.

„Wat is dat!” schreeuwde hij op rauwen toon; „gij! gij zelf, verstokte zondaar, zoudt de schennende hand slaan aan Gods woord, gij *mij* eerbied leeren voor den Bijbel, MIJN BIJBEL! dien ik met mijn eigen bloed heb gekocht en veroverd? Laat af daarvan, zeg ik u, ik zal daaruit lezen, wanneer en voor wien ik wil, ten tijde — en ten ontijde, zooals de Apostel beveelt.”

„Je verstaat geen woord van de heele Schrift, oude roffiaan, zoo je meent, dat die gegeven is om aan schoeljes als dezen voorgelezen te worden bij een drinkgelag; mijne moeder las er in na haar gebed, en ik wil niet, dat dronken volk den draak zal steken met hetgeen zij in zoo hooge achting heeft gehouden;” en weér stroomden de tranen, terwijl oogen en wangen gloeiden van de heftigste drift.

„Gij zijt zelf dronken, Juliaan; uw overmatig gebruik van hun zwijmeldrank heeft u meer beneveld, dan een van hen; zonderdat, zoudt gij bedenken met wien gij te doen hebt, en mij niet tergen in mijn eigen huis, dat ik je maar heb te ontzeggen, om u ganschelijk over te geven aan Satan en zijne strikken”

„Loop zelf naar Satan! oude brandstichter, die den hypocriet speelt om zijne vrouw te believen, en meent, dat God zich door zulke mommerij zal laten blinden! Mij uw huis ontzeggen — meent gij, dat ik er een uur langer in zou willen blijven? De baron de Ghiselles, een Egmond door zijne moeder, heeft zich maar al te diep verlaagd, met de gastvrijheid aan te nemen van een huichelaar, wiens verleden genoeg is om hem tienmaal aan de galg en eeuwig in de hel te brengen, en die meent den hemel te verdienen, door anderen met zijne grimassen te kwellen!”

„Jonker Juliaan!” riep nu Bastiaan, op zijne beurt brieschend van woede, „over mijne zonden en misdaden heb ik mij voor God verootmoedigd, en berouwe mij daaraf nog dagelijks; maar een hypocriet ben ik niet; morgen zult gij het met heete tranen beschreien wat gij nú tegen mij pleegt, mij die u uit zuivere Christelijke liefde de hand boven 't hoofd heb gehouden, u schut en herberg heb gegeven om niet, in hope, dat het strekken zou om u van 't kwade pad af te leiden en tot ware bekeering te brengen.”

„Bekeer je zelf van malle praat!” schreeuwde Juliaan, „of ik stoot je mijn degen tusschen de ribben!”

„Jonker, Jonker! wees gewaarschuwd; als ge mij dwingt den onderschout in te roepen, staat gij morgen als vechter en dronk-aard aan de palei. Kom tot u zelf, geef mij mijn Bijbel terug!”

Maar Juliaan, wiens opgewondenheid tot razernij was geprikkeld, antwoordde niet dan met een schaterlach. Den uitgetrokken degen zwaaiende, en zich een weg banend door de soldeniers

heen, die hem tevergeefs trachtten te weêrhouden, bereikte hij den haard, altijd met den Bijbel onder den arm, dien Bastiaan hem nog niet had kunnen ontrukken.

„Luitenant! wees wijs! wees voorzichtig! Wat hebt gij er aan, geef Bastiaan zijn boek weêr, hij is driemaal sterker dan gij!” waarschuwden de soldaten, terwijl Bastiaan, met snellen, vasten stap tusschen hen doorging en reeds Juliaan was genaderd; plotseling legde hij hem de forsche hand op den schouder.

„Geef op! of ik spare u niet langer.”

„Neem het!” riep Juliaan met een woesten lach, trad nog eene schrede achterwaarts, en wierp het boek tusschen het vlammen hout! „daarmeê zal je geen kluchten meer vertoonen.”

Doodsbleek van ontzetting, bleef Bastiaan een oogenblik buiten bezinning, wat het eerst te doen; de daad van waanzin te straffen, of zijn schat te redden. Het laatste was niet doenlijk, zoolang Juliaan met zijn zwaaienden degen dreigend in den weg trad. Maar de oude Watergeus liet zich niet langer strafeloos tergen; hij pakte Juliaan om zijn middel, als een weêrspannigen knaap, dien men meent te kastijden, en slingerde hem van zich af; midden onder de soldaten kwam Juliaan op den grond neêr.

Bastiaan redde met sidderende hand, wat er nog restte van zijn verzengden Bijbel.

Met het schuim op den mond van dolzinnige woede, was Juliaan weêr opgevlagen, had zijn degen opgeraapt, en schoot nu als een razende op Bastiaan toe.

„Verdedig je als een soldaat, of ik doorsteek je als een hond.”

Bastiaan zag dat hij zich moest verweren; hij ontrukte het zijdgeweer aan een der soldaten, en drong op Juliaan in, wilens hem den degen uit de hand te slaan; maar deze, in zijn overprikkelden toestand, noch gevaar ziende, noch vormen achtende, liep als een getergd roofdier, onder een wilden kreet, op Bastiaan toe en stiet hem den degen in de zijde.

De grond dreunde toen de oude Watergeus viel; een breede stroom bloeds gudste uit de gapende wonde, maar geen kreet, geen snik slaakte het slachtoffer, en dit zwijgend neêrzinken had zoo iets ijzingwekkends, dat de ruwe soldeniers, bleek als lijken, onder een dof gemompel van ontzetting, den gevallen omstuwden.

Michiel knielde neêr en trok den degen uit de diepe wond. Juliaan zelf zag er niet naar om; hij sloeg zich met onweêrstaanbaar geweld tusschen de soldaten door, genaakte de deur, stiet die met een vuistslag open, en ijlde naar buiten.

HOOFDSTUK VI.

Het was reeds laat in den avond. De Delvenaars, die zich gestemd gevoelden of geroepen waren de feestviering van den dag voort te zetten, deden dat nu binnenshuis; de straten waren doodsch, eenzaam en donker, als in eene stad door de pest ontvolkt.

Niet vreemd; de menigte had volop het hare gehad van straatslenteren en zwieren. Ondanks de bekende waakzaamheid van mijnheer den onderschout en zijne suppoosten, wist de rustige burger zich gansch niet veilig op straat, zoo ras de duisternis heerschte; en daarenboven viel de Maartsche sneeuw in groote, vochte vlokken neêr, voortgedreven door een scherp-n noordenwind; reden te over om ieder binnen te houden, wie niet buiten noodig had.

Geen nieuwsgierigen zelfs verzamelden zich ditmaal voor het huis der gravin van Solms, op het Oud-Delft, waar dien avond voor een klein maar uitgelezen getal gasten een feestmaal was aangericht.

De Duitsche voetknechten van den graaf, die er wacht hielden, om tegen mogelijke stoornis der orde te waken, doken zoo diep als zij konden in hunne mantels, en keken wangunstig op naar het grillige licht, dat door de kleine, rijk beschilde ruiten der bovenverdieping heendrong, terwijl de lustige muziek, die het feestbanket begeleidde, hun sarrend in de

ooren klonk, van tijd tot tijd afgewisseld door het gegier der rukwinden, dat hun eene gewaarwording gaf, of er reusachtige nachtvogels om hen rondfladderden. Dat was *hunne* muziek. Die daarboven hadden warmte, hadden vroolijkheid, hadden verkwikking, en zij — hadden de sneeuwjacht, en mogelijk hun schilderhuis, want ik ben er niet zeker van, dat men te dier dage reeds zulke voorzorgen noodig keurde.

En dat festijn zou tot in den morgenstond voortduren; en al verwisselden de personen der schildwachten — geene verbetering stond er te wachten van de lasten die zij te dragen hadden. Was er dan niemand daarbinnen, die aan den armen soldaat dacht, om hem een warmen drank of een broksken uit den overvloed der lekkernijen toe te reiken?

Zeker, alle menschen kunnen niet van gelijken stand zijn, noch zich gerechtigd achten tot eene gelijke lotsbedeeling; niet iedereen behoeft te banquetteeren als een vorst in zijn paleis; maar toch, wie deze stoffelijke voorrechten genieten, behoorden eer meewarigheid te toonen met hen, die voor hunne veiligheid, voor hun gemak, voor hun vermaak, voor hunne ijdelheid wellicht koude en ongemak lijden, en die zich verbijten van verdriet en ongeduld, terwijl *zij* zich vermeien in behaaglijke ruste of in allerlei zingenot. Was er daarbinnen, onder al die minnende jonkers en minnelijke jonkvrouwen, niet een, wiens goed harte hem deze dingen zeide? Mogelijk was het zoo, maar waarschijnlijk is het niet. Het viel niet in den geest des tijds om zich zóó in eens anders wél of wee te verdiepen, althans niet waar het soldaten gold; hunne oversten zelf zouden het eerst de schouders hebben opgehaald over zulk eene misplaatste weekhartigheid; daar waren zij immers soldaten voor!

Na afloop van het banket, zou er suikerwerk en klein gebak uit de kruisramen worden geworpen, zooals dat bij dergelijke gelegenheden plaats vond; maar daar hadden de arme schildwachten niet veel aan, wier plicht het was orde te houden

onder de volksmenigte, die als eene horde wilden kwam aanstormen om den buit te rapen.

En zeker zou de gravin van Solms, naar het vroom gebruik dier dagen, niet nalaten des anderen daags van de overgebleven spijzen de Godshuizen mildelijk te voorzien. Weezen en ouden van dagen konden er op rekenen, ruim hun deel te krijgen van het kostelijk feestmaal; maar niets van dat alles kwam den armen soldaat ten goede, voor wien geene plaats scheen te zijn in den kring, waartoe zich de publieke barmhertigheid destijds bepaalde; en deze rekende daarop ook zoo weinig, dat hij er geen bezwaar in vond, zich door list of geweld schadeloos te stellen voor die verachteloozing, zoo vaak hij er gelegenheid toe vond.

De broodelooze troep van Juliaan was *uiterste*, maar geenszins treurige uitzondering van de heerschende kwaal onder 't krijgsvolk. Maurits ving wel aan die te bestrijden, en tevelde-trekkende hield hij strenge krijgstucht, maar er moest eene geheel nieuwe orde van zaken worden ingesteld, zou er waarlijk betering komen, en dat ging noch zoo licht, noch zoo snel. Intusschen was voor het meerendeel der burgers het woord lansknecht of soldenier met schelm of boef synoniem; niemand dacht er over na, of de schuld wel het meest lag bij hen, die het beroep dreven, en of niet aan hen, die tegen hunne misdrijven moesten waken en voor hunne belangen behoorden te zorgen, maar die nalatig waren in 't eene als 't andere, een goed deel daarvan moest worden toegerekend. Wie het ook vergat, *hij* zeker niet, de man dien wij te voorschijn zien komen uit !de zijpoort van het aanzienlijk huis, naast dat van de gravin van Solms gelegen.

Hij had den mantel dicht om het lijf geslagen en droeg eene kleine hoornen lantaren in de hand. Waarom wij *hem* van de algemeene onmeedoogendheid en onnadenkendheid uitzonderen, zal de opmerkelijke lezer begrijpen, als wij zeggen, dat deze

man diezelfde Jaesk Jansz. Graswinckel is dien wij in den ochtend het marktplein hebben zien oversteken, vervuld met gansch andere gedachten, gedreven door gansch andere roerselen, dan die der jubelende menigte, slechts bedacht op eigen genot en belang. Uit verschillende opmerkingen, die wij over hem hebben aangehoord, is ons gebleken, dat hij vreemd is van de gewone berekeningen en bejagingen der zelfzucht; dat hij leven en krachten had gewijd aan lijdenden en verdrukten, en dat hij bijgevolg ook die, van koude rillende, van verbeterd ergernis stampvoetende soldaten niet kon gadeslaan met voorname laatdunkendheid en koude minachting, maar dat ze zijne stille deernis wekten, al was het ook, dat hij in dezen zelfden oogenblik daarvan niets liet blijken. Hij scheen haast te hebben, liep door met een stevigen stap — en trad toen de stoep op van het eenige winkelhuis, waar nog licht brandde, nauwelijks waarneembaar door de kleine, in lood gevatte ruiten van de reeds ten halve met buitenluiken gesloten vensters. Het was een huis met een luifel en een steenen stoepbank, waar men bij dag de verschillende attributen van een apothekerswinkel te zien kreeg; onder anderen, een draagbaar koperen fornuis, waarop de artsensjereider zich destijds niet schaamde, ten aanschouwe van 't publiek en tot verlustiging van straatjongens en slenteraars, een deel zijner geneesmiddelen klaar te maken.

Graswinckel lichtte de klink en trad binnen. Hoewel de medische wetenschap in 't algemeen, en de artsensjeringkunde in 't bijzonder, ten jare 1595 nog op een lagen trap van ontwikkeling stond, was het er toch verre af, dat zij in Holland, in Delft vooral, geheel verachteloosd werd, en dat de uitoefening daarvan, zonder toezicht, aan den eerste den beste werd overgelaten. Vooreerst was het gildenbestuur daar, om volstrekt onkundigen te weren. Vervolgens was men niet voor niet in de buurt van de Leydsche Academie, die reeds hoogleeraren had bezeten en nog bezat, die eene Europeesche vermaardheid

hadden verworven in hun vak, en de vraagbaken waren van hunne hooggeleerde collega's in het buitenland. Hun invloed — hetzij eene rechtstreeksche of zijdelingsche — had den najver opgewekt van het vorstelijk Delft, dat reeds vóór de reformatie uitmuntte in goed ingerichte gast- en ziekenhuizen, bovenal in zorge voor krankzinnigen en geraakten. De regeering van Delft scheen bekend om hare zucht voor de wetenschap, daar een Petrus Foreest haar reeds in 1584 zijn boek over de koortsen opdroeg; er bestond al reeds lang eene gezondheidspolitie, die in tijden van pest en andere epidemiën doeltreffende maatregelen nam; al vroeg werd er eene school geopend, waar theoretische en practische lessen gegeven werden in de ontleed- en heekunde, waarvan het bijwonen voor de chirurgijnsleerlingen verplichtend was. Er waren gezworen stads-heelen en geneesmeesters aangesteld, die zeker toezicht oefenden over hunne ambtsbroeders, waaruit later het collegium medicum ontstond. Alles in één woord geeft recht om te gelooven, dat de medische wetenschap, hoe 'primitief ook, te Delft — op de hoogte (misschien moest ik zeggen op de laagte) stond van haar tijd — ja, in sommige opzichten — een paar schreden verder geavanceerd was.

Het Chirurgijns- en Barbiersgilde, dat zich onder het patroonaat van St. Cosmos en Damianus had gesteld, en na de reformatie den naam van die schutsheeren bleef voeren, beschermde hare leden tegen indringers van buiten en vexaties van binnen; de artsenijsbereiders waren er in begrepen; keuren tegen rondreizende kwakzalvers, en lieden, die „op de brugge” ongeoorloofde geneesmiddelen uitventten, bestonden sinds lang, al werden ze juist niet streng gehandhaafd; en ofschoon de chemie zich nog maar langzamerhand uit de mysterieuse wind-selen der Alchimie begon los te maken; ofschoon een chirurgijn en een barbier een zelfde persoon was, en zelfs bij scheiding van die functiën, nog altijd met elkaár verward werden,

genoot toch „de kruidmenger of apothecarius,” als onontbeerlijke handlanger van den arts, zekere achting. Hij toch grensde aan den stand der geleerden, al was het ook aan de uiterste limiet; hij was letterwijs in hunne taal, een voorrecht, dat hij, vooral ten aanhoore van philisters luide liet klinken, en de eenvoudige burger trad niet met dezelfde vrijmoedigheid den winkel van een apotheker binnen, als hij dat bij den bakker of den kruidenier zou hebben gedaan.

Een apotheek van die dagen zag er dan ook alles behalve aantrekkelijk uit. Zekere eigenaardige geur nog daargelaten, voor veler reukorgaan soms ondraaglijk, lag een somber drukkend, geheimzinnig waas over alles wat men er opmerkte, van de vreemdgevormde flesschen en potten af tot de dichtgesloten doozen en bokalen toe, wier raadselachtige inhoud voor den oningewijden aanschouwer iets schrikwekkend moest hebben, dat hem een rilling over de leden joeg,

„Een krokodil hing aan den zolder af;
Daarbij een schildpad, en een gansche kraam
Van visschen, droog en opgezet; in 't rond
Stond hier en daar eene oude pot of doos
Gerangschikt, ledig meest, en meer nog, wat
Een schijn maar van stoffeering geven kon;”

zegt Shakespeare, als hij eene armzalige apotheek schildert, waar zijn Romeo zich heenwendt om zijn vergif te halen; maar hoewel de winkel van meester Cypriaan, die wij met Jacob Jansz. binnentreden, gelijkenis vertoonde met deze beschrijving, was het in tegenstelling daarvan eene bloeiende zaak, dat bleek uit alles.

De koperen vijzels en fornuizen blonken zooveel zij konden, bij het wisselend licht eener walmende lamp, zooals geene keukenmeid die in onzen tijd meer zou willen gebruiken. Esculaap met zijn slangenstaf was in verguld snijwerk afgebeeld

boven de kast, waar de potten en flesschen gerangschikt stonden; als ter waarschuwing was er een grijnzend doodshoofd geplaatst boven een kleiner hangkastje, waarvan de inhoud uit vergiften bestond. Maar de geruststelling, dat er alzo geene vergissing zoude plaats vinden, weerde toch de huivering niet die het aanjoeg, terwijl ook de zaagvisch, die u boven het hoofd slingerde, zijne verschrikkingen had, bij de reusachtige proportiën, die zijne schaduw aannam tegen de zoldering, onder het onzeker flikkerend lamplicht. Maar het spreekt vanzelf, dat Jakob Jansz. sinds lang over deze gewaarwordingen heen was, zoo hij ze ooit had gekend, dat niet waarschijnlijk is. Hij was sinds jaren de gewone bezoeker van den „*Barmhartige Samaritaan*“, zooals de Apotheek, blijkens haar uithangbord met inscriptie boven den luifel uitstekend, betiteld was; daarenboven was hij als medicus en scheikundige ingewijd in alle mysteriën van het vak! Of hij juist bij de Leydsche Academie zijn graad had behaald, is twijfelachtig; maar hij had gewis op eene of andere wijze zijne proeven afgelegd, en er bestond geen geneeskundige wet, noch staatstoezicht, om dezen dilettant-geneesheer in zijne menschlievende pogingen te stuiten. Gelukkig voor zijne armen! want hij practiseerde gratis, en leverde zelf de geneesmiddelen bij het voorschrift.

Geen wonder dus, dat de apotheker bij wien hij goedvond zich van zijne medicamenten te voorzien, als hij niet bij machte was zich die zelf te verschaffen, hem bij zijn binnentreden met een welgemeenden avondgroet verwelkomde.

Meester Cypriaan was daarbij niet de door armoede en verdriet uitgemergelde martelaar, dien Shakespeare ons schetst. Hij was een vrij gezet, welgedaan mannetje, van korte gestalte, met appelfronde, blozende wangen, goedige, niet overschrandere oogen, en blijkens het grauwe haar, dat even uit het zwarte calotje te voorschijn kwam, reeds de beste helft des levens voorbij. In een zwart sergie huisjapon gewikkeld, door een

smal randje vossenbont omzoomd, ten teeken dat hij zich rekende tot den stand der geleerden, en, ongeacht de zijden muts, met een lakenschen hoed op het hoofd, dien hij echter afnam, toen hij Jakob Jansz. begroette.

„Gaaf dat nog weér zoo laat op de patiënten los, dokter!” sprak hij, aan dezen uit wellevendheid jegens den goeden klant, een titel gevende, die mogelijk niet onbetwistbaar was van de zijde der naijverige faculteit. Maar Graswinckel, jarenlang gewoon aan eene benaming, die hij zich zelf niet had toegeëigend, scheen er noch door geveleid, noch over geërgerd, en antwoordde laconiek:

„Zoo is 't meester Cypriaan; kunt gij mij helpen aan deze medicamenten?” en hij hield hem het lijstje voor, waarop ze waren aangeduid.

„Dat zal heel wel gaan, doctissime! alleenlijk..... is er haast bij?”

„Ik wenschte er op te wachten, zoo gij ze althans in voorraad hebt.”

„Dat is de zwarigheid niet. Ik heb in mijn winkel al wat er in de Delftsche apotheek is voorgeschreven; nog daartoe alle herba, die er in Dodoneus kruidboek staan vermeld, mitsgaders de meeste uitheemsche middelen, die van ver over de zee tot ons worden gebracht; — en wat belangt balsems, elixirs, overgehaalde wateren, ik ben er te allen tijde ruim van voorzien.”

„De artsenijen die ik nu verlang, zijn ganschelijk niet extraordinair, zooals gij ziet.”

„Dan zullen ze in een ommezentje gereed zijn; maar ik vrees wel, wat veel van uw geduld te vergen om er op te wachten tot ik de wortels gehakt, de poeders gezift en de siropen onderéngemengd heb; wil ik ze niet liever voor u laten aanreiken? wil slechts opgeven waar.”

„'t Is mijn lust ze zelf te bezorgen; er zijn lijders bij, die 't niet nemen dan uit mijne hand.”

„Een fraaie last, maar.... 't is een gewillige!” mompelde meester Cypriaan, niet al te zeker hoe die aanmerking zou worden opgevat; „zoo wil uw gemak nemen, en sta mij toe mijn leerling te roepen; veel handen maken licht werk.”

„Maak geene omstandigheden met mij, ik heb geduld en tijd — gij, haast u langzaam, zooals bij ons werk het noodigst voorschrift is;” en Graswinckel nam plaats op een met leër bekleed zitbankje, nadat hij zich van den riem had ontdaan, die om zijn midden was vastgegespt, en waaraan verscheidene tinnen potjes en fleschjes bengelden van eigenaardig fatsoen, allen van hengersels en geschroefde deksels voorzien, die hij op de toonbank neêrzette.

Terwijl de pharmaceut en zijn adjunct zich bevljigden ze te vullen, naar 't gegeven voorschrift, meende de eerste zijn geduldigen begunstiger een praatje schuldig te zijn ter afleiding.

„Een druk dagje geweest voor de liefhebbers, waardige Jacob Jansz., en 't zal morgen niet stiller zijn, met dien gecostumeerden optocht langs de straten.”

Jacob Jansz., die in eigen gepeinzen scheen verdiept, richtte even het hoofd op toen zijn naam werd uitgesproken, en knikte daarop ten teeken van instemming.

„Ja, ja! de grafelijke buurtjes stellen het vroolijk in; dat zal een ander leventje zijn dan het uwe, meester Boot!”

„Ik zegge daartoe: elk moet weten wat hem past.”

„Wat mij belangt, ik... mag 't wel lijden, mits ze 't maar niet te hoog in top voeren om het te kunnen volhouden. Ieder wie er van hoort en ziet, vreest dat ze hier boven de maat gaan; daar wordt verteld, dat men zondag eerst zal beginnen te scheiden! Zijne Prinselijke Excellentie, hoogloffelijker gedachtenis, heeft wat korter en zediger bruiloft gehouden, toen hij hier de aanminnige Louise de Coligny trouwde.”

„De tijden waren toen zwaarder en hachelijker dan nu,” vergoelijkte Jacob Jansz., op zachten, ernstigen toon.

„Om niet te zeggen, dat de gravin van Solms bij de feesten een staat voert, of zij eene koningsdochter ware — ja! eene keizersdochter zou 't er meê kunnen doen.”

„Ze stamt ook uit oud, keizerlijk bloed van moeders zijde...”

„Maar 't ware haar goed, zoo zij daarnevens eene keizerlijke schatkist te harer beschikking had; met deze vlucht, die ze neemt, zou ik niet gaarne haar borg zijn!”

„Elieve, meester Cypriaan,” sprak Jacob Jansz., zachtmoedig maar met wat nadruk, „laat ons elkander de rekening niet maken; de adelaar breidt de slagpennen uit en zweeft hoog in de lucht de zonne tegen, de zwaluw veiligst zijn nestje bij 's Heeren altaar. Beide zijn schepselen van één Maker, die 't alzo heeft gewild. Laat ieder zijns weegs gaan, en beware God elk gezin, dat zijn huis op een zandgrond bouwt, wanende dezen een rots te zijn!

En nu, wil mij zeggen, meester Cypriaan, of gij ook bij machte zijt mij dat befaamde geneesmiddel te verschaffen, dat men het Veneetsche Theriakel noemt.”

„Het poeder van Sympathie, hm — hm.... ik heb het wel gehad.... ik heb zelfs nog ettelijke substantiën waaruit het vervaardigd wordt; — maar ik ken ze niet allen — en ik heb ze niet allen... en... bovendien wil ik wel bekennen, dat ik niet ben ingewijd in het mysterie der samenstelling.”

„Ik, lacij ook niet; en toch acht ik het, wel toegepast, van singuliere kracht. Ik heb er treffelijke resultaten van gezien!”

„Gij, o gij! dat is niet te verwonderen, dokter Boot! gij geneest de luiden niet met uwe medicamenten;... maar ik voor mij... ik kan niet zeggen dat ik er veel meê op heb. Ik hoor dat er drakentanden en serpentenvel in gemengd wordt, en...”

„Gij hebt het dus niet en kunt het mij ook niet bezorgen?” viel Graswinckel in.

„Ik heb bevergeil, elandstanden, Mekka-balsem, Jeruzalemsche zeep, aan voorraad van uitheemsche middelen ontbreekt het mij

ganschelijk niet; ik heb zelfs het venerabele, tot allerlei mysterieus gebruik dienstige auripigmentum, dat een der ingrediënten is van het Theriakel...."

"Maar, hetgeen ik eigenlijk vraag hebt gij niet," viel Graswinckel in; „dat spijt mij, te meer omdat ik er eene goede dosis van noodig zou hebben, niet slechts om voor mijne patiënten te strekken, maar ook om er zekere proefneming mede te doen. Ik zal dan maar weêr naar Antwerpen moeten schrijven, van waar ik het voormaals heb gehad."

"Maar zoo gij het absoluut begeert, kan ik het wel voor u ontbieden langs korteren weg. Ik ben bekend met den Overman van 't Chirursgijsngilde te 's Hage, die meê in 't geheim is van degenen, die het bereiden. Ik kan mij aan hem wenden om het te verkrijgen."

"Gij zult mij verplichten! Mijn vriend de waardige Petrus Coudenberch, meester van den kruidhof tot Antwerpen, die het mij vroeger zond, wilde er van mij geen geld voor aannemen; — dat maakt mij nu huiverig om weêr bij hem aan te kloppen."

"Maar ik voel mij verplicht u vooruit te waarschuwen, dat men het bedoelde poeder gemeenlijk alleen bij kleine hoeveelheden aflevert, en dat het tegen goud wordt opgewogen."

"Tracht er zooveel van te krijgen als gij maar machtig kunt worden; afdingen is mijne gewoonte niet, als gij weet."

"Neen, voorwaar! als alle klanten zulke goede betalers waren, zou ik nog kans zien mijne koetjes op droog te krijgen; maar bij patiënten zooals gij ze gemeenlijk bedient, kan het er dan ook wel op overschieten," eindigde hij, lachend over zijne eigene aardigheid.

"Dat zegt gij met waarheid!" hernam Jacob Jansz.; „de arme schaapkens, die het mij gegeven wordt te bedienen, hebben een rijken en machtigen Heer, wiens rentmeester en schatdrager ik ben — moge het zijn met niet al te veel ontrouw en zwakheid!"

„Ontrouw en zwakheid? kom, kom! dat is versierde zedigheid, waardige Jacob Jansz., iedereen tot Delft weet, hoe gij zelf leeft, schraalder dan de armste bedelaar.”

„’t Zou me ook niet passen, mij zelve te goed te doen van ’t geen aan *Zijne* armen behoort.”

„Zoo denkend en handelend, zijt gij de vriend en weldoener van allen, die leed en last lijden in de gansche stad; dat is te bekend, dan dat gij ’t zelf zoudt kunnen ontkennen, al tracht gij het meest te bedekken.”

„Nu wat zou dan dat alles, daarin is niets dan mijn schuldige plicht.”

„Gij verdient er den hemel meê, dat is zeker.”

„Den hemel *verdienen!*” en de strenge, wel wat harde trekken namen eene onuitsprekelijke uitdrukking aan van zachtmoedigheid en diepen ootmoed. „Och! wat zouden wij arme zondaars den hemel verdienen, die onze schuld niet kunnen betalen! Ik heb geleerd met den Profeet David te verzuchten: Wie kan merken hoe dikmaals hij feilt. O Heere! vergeef mij mijn verborgen gebreken. Maar ik geloof dat Christi verdiensten *mijne* verdiensten zijn, en ik hoop in den hemel te komen door Hem, die de weg, de waarheid en *het leven* is!”

Mr. Cypriaan, wat verlegen dat zijn bedoelde lofspraak zoo ave-rechts werd opgenomen, trachtte zich intusschen eene houding te geven, door de laatste hand te leggen aan het vullen en rangschikken der potjes en fleschjes; en niet wetende wat te antwoorden, na zulke uitspraak van zijn achtingswaardige klant, tot wiens diepte van ootmoed hij niet wist door te dringen, zei hij alleen:

„Zie nu, dokter! hoe ik mijn best gedaan heb om u spoedig te helpen; daar zijn uwe zaken, genommerd en met de briefjes er aan; wilt gij ook dat ik ze aan den riem hechte?”

„Geef u geene moeite, ik rangschik ze liever zelf naar den loop dien ik te doen heb; wees zoo goed en neem hier af

wat u toekomt," en zijne beurs uithalende legde hij een gouden dukaat neêr.

„In trouwe, daar is driemaal meer dan mij toekomt," sprak meester Cypriaan, nadat hij eenige oogenblikken voor de leus in zijne winkellade geschommeld had, „en ik heb zooveel kleingeld niet om weêr te geven."

„Laat het dan blijven tot we afrekenen met het Theriakel; als ik mijn kleingeld nu uitgeef, houd ik niet genoeg over; want de patiënten hebben gemeenlijk andere behoeften dan artsenijen alleen, en daarin is 't noodig met eene kleinigheid te voorzien," sprak Graswinckel, terwijl hij zich den riem om het lijf gespte; „'t is treurig om te zeggen, maar de meeste armen kunnen de ruimte niet dragen!"

„Verschoon de aanmerking, dokter, maar gij hebt daar eene vrij wel gevulde beurs bij u, en dat's periculeus met den avond, als er zooveel kwaad volk langs de straten trekt!"

„Och! de straten zijn eenzaam en doodstil met dat barre weêr en de sneeuwjacht!"

„Toch gansch niet veilig na het luiden van de diefklok. Er zwerven zooveel soldaten rond, en die boeven geven niet om weêr of wind, als ze hun kwade stukken er maar te rustiger om kunnen uitvoeren. Van ochtend, bij het ringspel, hebben ze nog te midden van al de toeschouwers een deftig burger afgezet en gemolesteerd. Iedereen spreekt er schande van; men hoort dagelijks van aanranding en diefstal, om niet te zeggen van manslag."

„Ik ben immers in Gods hand; mij bejegende nog nooit onoverkomelijk kwaad, en zelden lijde ik overlast. Ik voor mij ben ook niet van hen, die zoo laag neêrzien op die arme zwerfers; honger en dorst zijn kwade raadslieden, en ze worden slecht betaald en slecht voorgegaan ook; ik denk er bij, dat zij het toch zijn, die ons land van den Spanjaard helpen bevrijden, met de hulpe Gods...."

„Hoe nu!” riep meester Cypriaan vol verbazing, „trekt gij u de soldaten ook al aan, mr. Graswinckel?”

„Waarom zou ik niet...?” maar hij werd in 't voortgaan gestoord, door het driftig openduwen van de winkeldeur en het binnentreden van een klein meisje, armelijk gekleed en bitterlijk schreiende, die, door hare tranen heen, zich tot den apotheker wendde, met de vraag om een „fleschje geest” en voor een oort blauwe bedelaarszalf, waarvoor zij de penningen op de toonbank legde, die de kleine nauwelijks bereiken kon.

„Wat scheelt er aan, kindlief?” vroeg Graswinckel meêwarig; „is er ten uwent een ongeluk gebeurd, dat gij zulke middelen noodig hebt?”

„Och, bestevaêr Boot!” sprak het meisje, hem aansprekende met den naam dien hem meest onder 't volk werd gegeven, „moeder ligt zoo erg! en broêrtje is ook zoo erg. Och! ze gaan allebei sterven, en vader is van desperacie het huis uitgeloopen,” en het schreien en snikken verdubbelde bij het uitstorten van al dat leed.

„Bij zulke desperacie heeft niemand baat,” sprak Graswinckel half fluid — maar zachter tot het meisje:

„Zeg Elske, wat mag er gebeurd zijn? Van ochtend, toen ik uwe moeder heb bezocht, was ze nogal vrij wel!”

„Ja! ze was ook wêl, maar vader is met de broêrtjes naar de spelen gaan kijken, en het blijkt dat ze van elkaâr afgeraakt zijn, en kleine Willem heeft een trap van een paard tegen zijn hoofd gekregen — en buurman heeft hem bloedend thuisgebracht — want vader was nergens te vinden.”

„In de taveerne!” dacht Graswinckel, maar hij sprak die meening niet uit.

„En moeder is zoo bitter verschrikt, dat zij Willem zoo ineens ijselijk bloedend voor zich zag, dat zij van haar zelve is

gevallen, en dat buurvrouw er den heelen middag meê getobd heeft om ze bij te krijgen."

"Waarom zoolang te tobben, gij wist mijn huis toch te vinden, Elsen-lief?"

"Vader was thuisgekomen en verbood u te roepen," zei het kind, de schouders ophalende, als begreep zij de oorzaak niet van 't verbod; en nu met den avond is moeder bij der zelve gekomen, maar zij ijlt en raast, en is niet in 't bed te houden van den angst over Willem; en buurvrouw zei: ik zou maar eens naar de apotheek gaan om wat geest voor de zenuwen, dan zou meester het wel weten;" en zij nam reeds het fleschje aan, dat Mr. Cypriaan haar overreikte en strekte de hand uit naar de zalf — armelijk, als voor bedelaarszalf paste — in een papiertje gewikkeld, terwijl Cypriaan al vast de penningen tot zich wilde nemen. Maar Graswinckel wenkte hem, dat hij ze aan 't kind zou laten, en verzocht hem wat balsem van Mekka meê te geven; „dat's krachtiger middel tegen eene kwetsure," zei hij tot Else, die groote oogen opzette.

"Kom, we gaan samen, kindlief; al is 't ongeroepen, ik wil uwe moeder zien!"

Zijne lantaarn opnemende, en zijn mantel wel dicht om de schouders slaande, verliet de goede Graswinckel de apotheek, om zijn tocht aan te vangen door de armen-buurten, doorgaans het doel van zulke avondwandelingen.

De apothekersleerling, die Cypriaan bij het bereiden der geneesmiddelen had geholpen, was, zooals de plicht der bescheidenheid voorschreef, zwijgende toehoorder geweest bij het gesprek tusschen zijn meester en Dr. Graswinckel; maar des te meer had hij scherp toegeluisterd, al had hij niet alles volkomen verstaan. Ook riep hij uit, nadat hij de deur achter de kleine Elsen had dichtgesloten: „Een singulier man toch, die Jacob Jansz.! Voor zijn eigen heeft hij geen kanne biers over,

en voor zijne armen ontziet hij de duurste middelen niet! Zou 't waar zijn, meester, wat de luiden zeggen, en wat men uit zijne woorden kan opmaken, dat hij een groot zondaar is geweest, die zijn euvel daden door zware boete en lijfskastijding zoekt goed te maken?"

„Och, wel neen, jongen! bij menschen geheugen is er geen poorter binnen Delft geweest, die zoo exemplaarlijk heeft geleefd van zijne jonkheid aan; als *die* nog een zondaar moet heeten, dan weet ik niet wie voor deugdzaam mag gelden; en als die niet in den hemel komt, waar moet het dan met ons heen? Maar weet je waar het hem zit, hij valt wat dweepachtig. Dominus Arnoldus Cornelii, laatst over hem sprekende, vreesde dat hij een drijver was, die nog wat paapsche gevoelens had behouden van afzondering, onthouding en dergelijke meer."

„Daarom noemen ze hem ook den Delftschen heremiet; — maar ik heb eens een oud man hooren zeggen, dat er op zijn zestiende jaar, toen zijne ouders nog in de Brouwerij de Boot woonden, iets heel bijzonders met hem moet zijn voorgevallen."

„Altemaal praatjes en sprookjes, waar de goê liên malkaâr den tijd meê verdrijven, en waar ik niets aan hecht," viel de patroon in, met al de wichtigheid van een meerdere in doorzicht en kennis; „waarheid is, dat hij opmerkelijke curen doet en weinig patiënten verliest, wat men niet van de andere doctoren kan zeggen," eindigde hij lachend, terwijl hij zijne winkellade ledigde in een leêren zakje.

„Dat zal wel waar zijn, patroon!" stemde de leerling lachende toe. „Van Jacob Jansz. vertelt men, dat hij soms de luiden met zijne simpele toespraak cureert, ja, dat er zijn, die hij met strak in de oogen te zien en de hand op te leggen, van die akelige kwale weet te genezen, die *het vulgus* de gramschap Gods ofte wel Heilige ziekte noemt."

„Van de Epilepsia, meent gij?”

„Ja! van deze — geloofst ge dat, patroon?”

„Hm! wat zal ik er van zeggen, *mundus vult decipi*; wij weten, dat hij meest eenvoudige middelen gebruikt, al spaart hij ook de duurste niet als het nood doet, en er altijd van spreekt de natuur haar wil te laten en die te laten werken; maar de patiënten, die hij liefst zoekt, en die het drukst over hem praten, zijn meest geringe luiden, ja! van de allernooddruftigsten, dom volkje, en bijgeloovig nog daar toe. Dezulken roepen al heel gauw mirakel, en Jacob Jansz. is slim genoeg om te weten, dat men wat op de inbeelding moet werken, en dat er veel afhangt van 't goed geloof der patiënten voor 't goed gelukken van de cure. Ietwat mysterie en mommerij van handgebaar komt er dus wel bij te pas; daarenboven, wie zal zeggen van vele geheimzinnige zaken, zonderling in *ons* vak, waar het natuurlijke ophoudt, en waar het mirakel begint.”

„Bij dat alles is het dan ook niet vreemd, dat ze hem den WONDERDOKTER noemen.”

„Gansch niet vreemd. En 't zijn de ordinaire doctoren, die hierin voorgaan. Ze kunnen niet zonder wat afgunst zien, dat hij de patiënten cureert, die zij opgaven. Als je 't mirakel hebt, valt de konst weg. Vat je 't?”

„Al goed, meester! en daarbij luidt „wonderdokter” zoo'n beetje als kwakzalver en uitventer van arcana.

„Precies; daarmee willen, als vanzelve spreekt, de achtbare Heeren, die hunne bullen te Leiden of te Heidelberg hebben gehaald, niets te doen hebben.”

„Zoo acht ge, dat Jacob Jansz. zelf zijn doktersgraad niet gehaald heeft?”

„Bij mijn weten niet; maar hij was al in de praktijk, toen ik van 's Hage hier bij mijn eersten patroon kwam; daarbij — wat doet dat er toe. Meen je, dat het recht van den hoed, en het recht van den ring den waren dokter maakt? Kennen wij ze

dan al voor goede koks, die lange messen dragen? Immers neen; maar 't komt op de kunde, op de voorzichtigheid en op het helder inzicht aan — en — in die allen, daar weten wij af te spreken — gaat hij de meeste onzer breed gebefte en getabbaarde heeren te boven. Maar, jongen, de ruimklok heeft al geluid, — we kunnen ons licht sparen, ga de luiken sluiten."

HOOFDSTUK VII.

Voortgezweept door schrik en ontzetting over zijne eigene daad; in eene roes van strijdige aandoeningen, die hem beurtelings bestormden; bedwelmd door de dampen van den verhittenden drank dien hij had ingezwolgen, was Juliaan weggevloden als een opgejaagd hert, dat de jacht tracht te ontkomen.

Hij wist zelf niet waarheen; hij dacht er niet eens over na, of hij een gevaar ontvluchtte, dan wel in den mond liep; hij zocht alleen verder te komen, altijd verder van de plek, waar hij zooveel geleden had, en zoo onbezonnen aan zijne driften had toegegeven. Geene wroeging over zijn woest bedrijf, geene ziele smart over het verslaan van zijn eenigen weldoener en vriend, geen spijt, dat hij zijne krijgsmakkers in den steek had gelaten, geene vrees zelfs voor de gevolgen van zijne daad, deed zich nog bij hem gelden, schoon hij sinds een half uur, zonder opzien of omzien, langs de straten van Delft rende, slechts door het *idée fixe* gedreven, dat hij zich ergens bergen moest, zonder dat hij wist te bedenken waar. Het was zijn geluk, dat de hagel en sneeuwbuien, door loeiende stormvlagen afgewisseld, alle levende schepselen binnenhielden; want een hond zelfs zou hem hebben aangebast, zooals hij er nu uitzag. Blootshoofds, zonder mantel noch degen, met sporen van bloed op zijne verhavende kleeding, de verflenste kraag op zijn rug hangende, en den vermagerden hals slechts door de verwilderde haren gedekt!

Van de politie en hare dienaren geen spoor; zij hielden zich binnen als de rest; 't was geen weêr, voor kwaaddoeners zelfs. Maar weêr of geen weêr, de politie had moeten waken, zou men zeggen. — Voorzeker in onzen tijd — maar zoo dacht men er toen niet over; de nachtwakers en schoutsdienaren zaten liever in 't warme wachthuis bijeen. Werd er kwaad bedreven gedurende den nacht, dat zou te ochtend wel blijken, en dan zou men onderzoeken en straffen — misschien den verkeerde, dat kwam er zoo precies niet op aan.

Juliaan dacht er niet eens aan, hoezeer het barre weêr hem te stade kwam; alleen, hij begon overmeesterd te worden door zekere weeheid en matheid, die 't verlangen naar een oogenblik rustens onweêrstaanbaar maakte. Het bloed nog verhit, en dien koortsgloed gaande gehouden door zijne forsche lichaamsbeweging, had hij van vocht of koude nauwelijks iets bemerkt; of indien al, de ijzige vlekken, die hem op het hoofd vielen en als stralen langs de haren neêrdruppelden, deden hem goed als een verkoelend bad. Het begon zelfs te werken, en allèns de nevelen weg te vagen, die zijn brein verwarden. Hij voelde, dat zijne voeten onder hem wankelden; hij moest zitten, hij moest het, al zou hij ook den dood vinden op de plek waar hij ruste zoekt. Het was eene steenen trap op den kant van den grachtswal, die naar het water afleidde, zeker ten gerieve van lakenververs of velleploters daargesteld; men vond dergelijken van afstand tot afstand, en er werd wel eens de voorzorg gebruikt vanwege het stadsbestuur, er eene lantaarn nevens te stellen, ter voorkoming van ongelukken. De lantaarnpaal was er werkelijk, maar het lichtgevend element ontbrak; — met zulk weêr ook! het was wel overbodig. Juliaan liet zich hijgend neêrvallen op de eerste trede, en liet de voeten hangen, tot ze steun vonden op eene andere. Het deed hem goed, de vermoeide leden zoo uit te strekken. Maar welhaast was het hem of hij met ijzel overgoten werd; de reactie was te plotse-

ling en te heftig, sneeuwjacht en hagelslag maakten zich nu aan hem kenbaar in volle scherpheid.

„Dat's hier niet uit te houden; 't is of ik geen voeten meer heb. En toch — wat aan te vangen! Wat aan te vangen!” Om na te denken, wilde hij het matte hoofd ondersteunen met de hand; een lauw vocht gleed hem langs voorhoofd en wangen; het droppelde neer van zijne hand! „Ha! ik begrijp het: ik heb mij aan zijn degen verzeerd, zonder dat ik het wist; nu! dat doet er niet toe, bloed om bloed dat is niet meer dan recht! — en toch, wees gevloekt, gij Bastiaan! die mij den dood, de hel hebt ingedreven. De hel! het zal er licht beter zijn dan hier, als het zeggen waarheid is, dat men er brandt,” en de ongelukkige lachte met een hollen lach. Toch, als door instinct tot zelfbehoud gedreven, trok hij zijn neusdoek uit zijn zak en wond dien om den pols. „Vivat! Ik ben nog een neusdoek rijk!” en hij lachte weer, terwijl hij de vuist balde, „dat's nu mijne eenige bezitting. Mijn degen in den steek gelaten, en dat's goed ook; waartoe — ik heb gezegd, dat ik alleen, met den degen in de hand, mijn weg beter zou maken dan met dien nasleep van schoeljes als zij zijn; maar toen — toen was alles nog anders — toen....”

„Toen lag er nog geen moord tusschen u en uwe toekomst, Juliaan!” zou zijn geweten hem hebben toegeroepen, als hij het ondervraagd had; hij deed het niet, zijn gedachtenloop nam eene andere wending. „Had ik slechts een draaglijk kleedingstuk, een mantel of iets dergelijks, dat het gelag waard was, ik zou ergens in eene taveerne schuil zoeken tot den morgen, tot ik weet wat te doen Al weêr datzelfde gebrek aan eenige stuivers! — en dat goede moedertje, dat mij een braspennning in de hand stopte — ja! dat's waar ook, daar moet ik nog wat van overhebben,” en hij tastte rond in zijn zijzak, maar zonder vrucht. Och! wel ja! ik heb immers den grooten heer gespeeld bij den portier; ik heb geen geld weerom

gevraagd, ik had te veel haast die verwenschte stad binnen te komen! En te denken, dat ik dezelfde ben, die met fierheid eene compagnie heb geweigerd, dezelfde die honderd pistoletten in 't water heb geworpen uit eergevoel, omdat verraad en schelmerij mij tegen de borst stuitten en het edele bloed zich gelden deed! wat heb ik er mee gewonnen daarnaar te luisteren? De lantzen hadden gelijk; ik heb gehandeld als een dolleman! Hoe wordt mij die dwaze deugd geloond? — Bah! als ik Maurits kon waarschuwen, als ik Maurits kon redden! maar daar is geen kans op — ik moet voort, ik *moet* het, en daarbij — wie zou den schooier, die ik nu ben, te woord staan? Brr . . . ! 't is of de koude koortse dien hittigen brand van straks vervangt, om mij bij beurte te kwellen. Dus — zit ik mij den dood — en ik wil wel af van dit rampzalig leven; — maar zoo — koud — neen. — Ik wil wel sterven, maar niet van koude; ik ben een edelman, laten zij mij rechten!”

En, als met plotseling besluit stond hij op, om de verstijfde en verkleumde leden weêr wat warmte bij te zetten door beweging.

„Brr . . . ! die rillingen,” en klappertandend liep hij voort, de armen over de borst slaande; maar de gekwetste hand deed hem pijn, en hij liet de slinke langs de zijde neêrvallen, met een naamloos gevoel van verbittering en moedeloosheid. „Nu maar één arm ook meer, wel zeker! 't zou jammer zijn, als mij iets ontging! Wel zeker waarom niet — een gevloekte! — als de duivel er nu plezier van wou hebben, moest hij mijn broer op mijn weg voeren”

En hij knarste de tanden van woede, bij de schrikkelijke beelden, die hem nu door het hoofd warrelden.

Daar kraakte voor 't eerst een menschelijke voetstap op de overijzelde straatsteenen. Juliaan zag om, met eene mengeling van schrik en voldoening.

Hij bemerkte een man, die met kalmen, geregelde stap

dicht langs de huizen liep, eene kleine lantaarn in de hand dragende, en die zich om wind noch weêr scheen te bekommeren.

„De duivel hale dien ploert! *Hij* heeft geen last van de koude; hij heeft een mantel om,” sprak de ongelukkige in zich zelven.

Het bezit van zoo'n kleedingstuk was het *idée fixe* geworden van den verkleumde, en werktuiglijk ging hij recht op den peinzende af „Holà, sta!” riep hij hem toe met eene scherpe, trillende stem: en de andere bleef staan, in de onzekerheid wat men van hem wilde. Daar werd hem met woeste hand den mantel van de schouders gerukt, eer hij op tegenweer kon denken; maar de aangevallene dacht ook niet op verzet; integendeel, kloek en onversaagd behield hij tegenwoordigheid van geest, om als met één oogwenk den gemoedstoestand van zijn aanrander te doorzien, en schielijk zijne beurs te voor-schijn halende, drukte hij hem die in de hand, terwijl hij zeide:

„Vriend! doet gij dit uit armoede? zoo neem deze gift daartoe!” en schielijk keerde hij zich af, als wilde hij noch van de daad, noch van den dader geheugen houden. Deze zag hem na met strakken, starenden blik, en bleef staan als aan den grond genageld. Hij had de woorden niet eens begrepen; maar uit die stem klonk diepe deernis, geen verwijt, en zij drong door tot zijn binnenste, als een scherpsnijdend zwaard. Schaamte en zelfverfoeiing grepen hem aan. — Hij kwam tot bezinning, en in plaats van met zijn buit te vlieden, liep hij den beroofde achterna, dien wij reeds herkend hebben uit zijne handelwijze, haalde hem in, wierp hem den mantel toe, en sprak, met eene bruskheid, waaronder hij zijne sidderende ontroering trachtte te verbergen: „Daar — neem uw goed, neem uw geld terug; uwe deernis verdien ik niet.”

„Dubbel, mijn ongelukkige broeder!” en Jacob Jansz. wilde hem meêwarig de hand op den schouder leggen; maar Juliaan

deinsde achterwaarts, uitroepende: „Ik ben niemands broeder, ik ben een booswicht; ik heb de galg verdiend en — ik zal mij zelve recht doen;” — en hij vlood weg uit alle macht.

Maar de wonderdokter was er de man niet naar om zulk een patiënt zó op te geven. Hij volgde met een stevigen stap, om te zien wat deze in zijn wanhoop ging aanvangen. Dat was niet meer twijfelachtig. Toen Juliaan den steenen trap had bereikt, waar hij had zitten rusten, sprong hij dien af, bij twee, drie treden tegelijk, om den dood te zoeken in het water; doch in zijne onzinnige woestheid stapte hij mis en gleed af langs den killen steen, zonder nog te zijn waar hij wezen wilde; en eer hij de laatste, beslissende wenteling had volbracht, spartelde hij reeds onder de reddende hand van den kloeken, welberaden grijsaard, aan wien hij niet meer zou ontkomen.

„Dit opzet zult gij niet volvoeren!” sprak deze met gezag, hem nu met beide armen omklemmende en de trap opsleurende, ondanks den tegenstand van den jonkman, die slechts ééne hand tot zijn dienst had om hem af te weren; de vaste wal was al bereikt, en de afgetobde scheen nu zelf het tegenstreven moede.

„Wees lijdelijk en laat mij voor u zorgen!” sprak Graswinckel, terwijl hij den wankelende hielp zich op te richten.

„Ik ben in uwe hand, doe met mij wat gij wilt, lever mij over aan de justitie!”

„Ik wil u behouden, niet in 't verderf storten; begrijpt gij dat dan niet, beklagenswaardige? Vreest gij den Alwetenden God niet, dat gij dus eigenwillig Zijn oordeel tegen gaat!”

„De desperacie greep mij aan, ik gruwde van mij zelve; ik heb niets meer te verliezen, ik wilde er een eind aan maken,” stotterde Juliaan met trillende lippen.

„Een eind! gij vergist u, dat ware juist het begin; maar zoo behoeft het niet te zijn; ik zal u redden van u zelve, mits gij het wilt.”

„Ik zeg u immers dat ik in uwe hand ben,” herhaalde Juliaan met wat ongeduld.

„Maar stoot mij dan ook niet af, waar ik u wil helpen. Laat me u in den mantel wikkelen!”

„Uit barmhartigheid, niet in dien mantel, die brandt me als vuur op het lijf!”

„Gij hebt warmte nodig!” was het laconieke antwoord; de wonderdokter was onverbiddelijk, en zijn lijder berustte. Graswinkel sloeg zijn arm om hem heen, en leidde hem voort. Hij had behoefte aan dien steun, want zijne knieën knikten, en hij waggelde op zijne voeten. Gelukkig viel het tooneel voor op het Oud-Delft, en was men zeer nabij het huis waar Graswinkel woonde; zoo nabij zelfs dat de schildwachten, die den huize Solms bewaakten, iets hadden kunnen zien van de worsteling tusschen die beide mannen, en een enkelen toon hadden gehoord van Juliaans krijshende stem. Maar zij achtten zich niet geroepen tusschen beiden te treden.

„Die twee schijnen te vechten,” zei de een tegen den ander.

„Denkelijk zoo wat straatrooverij, of een paar beschonken lieden, die elkaâr den weg willen wijzen,” werd er geantwoord.

„Maar een beurzensnijder zou zoo niet aangaan, dat loopt op moord uit!”

„Wat kan dat ons schelen — dat gaat den onderschout en zijne dienaars aan; wij hebben te waken dat men het huis van Solms niet molesteert.”

De kameraden werden 't eens, dat de zaak hun niet aanging; toch, toen het paar nu langzaam en zwijgend tot het aanzienlijk huis was genaderd en de schildwachten voorbijging, de grijsaard altijd den wankelenden jonkman steunende, sprak de eerste soldenier weêr: „zie je wel, dat een van die twee dronken is? hij kan nauw op zijne voeten staan.”

„Nu nog maar een paar stappen, en we zijn er,” bemoedigde Jacob Jansz. Juliaan, die telkens strompelde. „Wij zijn hier bij 't huis van Solms en 't is er vlak naast.”

„Dat licht! die muziek — o, ja! ze houden dáár bruiloft!

hij is er ook bij — hij — de verrader.” — En in plaats van voort te gaan, bleef hij staan, de opgeheven hand dreigend naar de ramen richtend. Toen stond de korporaal op, die met nog een paar man op de stoepbank was gezeten, en trad nader.

„Halt mannen, staat! wat zal dat?”

„Eilieve korporaal, laat me ongemoeid dezen kranke in mijne woning brengen. Hij is in eene ijgende koorts, naar ik vreeze.”

„Ahà, zijt gij het, waardige dokter Graswinckel? ga gerust uws weegs, wie zou u overlast doen? De hartige schotel, dien gij ons laatst hebt bezorgd, heugt me nog.”

Juliaan boog nu zwijgend het hoofd en liet zich voortleiden, de zijpoort in, die naar het verblijf van den kluizenaar voerde.

HOOFDSTUK VIII.

Toen zij het achterhuis hadden bereikt, dat Jacob Jansz. Graswinckel tot woning strekte, plaatste deze zijn lijder zorgelijk in zijn armstoel, stak door middel van het licht zijner lantaarn eene lamp aan, legde zijn gordel met fleschjes en potjes af, schikte een kussen onder het hoofd van Juliaan, schoof eene voetbank onder zijne voeten, en wilde hem toedekken met den mantel, die hem ontvallen was, toen hij, bij het meer heldere licht, de vreeselijke wanorde in diens voorkomen bespeurde.

„Ik zie overal bloed op uwe kleeding; ook uw gelaat is er meê bezoedeld. Hebt ge een doodslag begaan?” vroeg hij met eene zachte, bewogene stem.

„Ik.... ik.... weet het niet zeker; — mijne weêrpartij viel en ik.... ben gevluht!”

„Dus gevochten?”

Juliaan knikte toestemmend.

„Maar gij zijt zelf gewond, ongelukkige, en dit bloed zal het uwe zijn!” hervatte Graswinckel, die de omwoelde hand vatte en den zakdoek wegnam, reeds van het lauwe bloed doortrokken.

„Ik.... geloof.... ja!” bracht Juliaan uit, en liet het matte hoofd in het kussen zinken.

Graswinckel bekeek de wond nauwkeurig: „de Heer is barmhartig geweest over u — een nagelbreed verder — en de polsader ware doorgesneden!”

Maar Juliaan gaf geen antwoord. Graswinckel zag op — hij was in flauwte gevallen.

„'t Zal uitputting zijn, bloedverlies, misschien honger of dorst daartoe,” sprak hij bij zich zelve en bracht het noodige bijeen om de wond te wasschen en te verbinden.

Eerst nadat hij dit met eene vaste en kalme hand had volbracht, goot hij eenige druppelen geestrijk vocht in een tinnen kroesje, deed er water bij, en bracht het den bewusteloze aan de lippen. De sterke reuk van het geneesmiddel deed reeds eenige werking: Juliaan kwam wat bij, opende werktuiglijk den mond, en liet zich de medicijnen toedienen. Hij sloeg de oogen op, en scheen niet te begrijpen waar hij zich bevond; slechts smakte hij met de tong, als verlangde hij iets te drinken.

„Hebt gij dorst?”

„Water!” smeekte de ongelukkige.

„Ook honger?” vroeg Jacob Jansz. meêwarig, terwijl hij hem eene kruik frisch water aan den mond zette.

Juliaan schudde het hoofd en liet dat weêr lusteloos neêrvalen, nadat hij met gretigheid had gedronken.

„Gij hebt behoefte aan rust! ik begrijp dat,” sprak Graswinckel, terwijl hij hem den pols voelde; „er is wat koorts, het hoofd zal u zwaar zijn; tracht te slapen, alleen sta mij toe uw voorhoofd en gelaat wat te reinigen van slijk en bloed, dat zal u opfrisschen;” en terwijl hij dat liefdewerk volbracht, ging hij voort: „ik zou gaarne een goed leger voor u spreiden, maar.... ik heb geen bed in mijn bezit, en 't is te laat na middernacht om assistentie te vragen aan mijne bureu; morgen zal 't beter zijn, morgen zal ik in alles voorzien....”

Hij kreeg geen antwoord; Juliaan, door den slaap overmand, had niets verstaan!

Graswinckel glimlachte even toen hij het bemerkte. „Als God den slaap wil geven is er geen zacht leger noodig!” sprak hij; „ik weet het immers bij ervaring.”

En hij mocht dit zeggen met waarheid, want hij zelf had geene andere rustplaats dan den armstoel met de voetbank, dien hij nu aan zijn gast had afgestaan; het hoofdkussen was eene weelde, die hij zich alleen bij ziekte veroorloofde.

Inderdaad, zoo Juliaan niet als een half bewustelooze ware binnengeleid, maar een helderen blik rondom zich had kunnen slaan, zou hij verbaasd geweest zijn van 't geen hij zag, of liever van 't geen hij niet zag; daar zijn redder naar toon en kleeding te oordeelen, toch tot den deftigen stand behoorde, blijkens het aangeboden geld niet arm was, en diesondanks zich ophield in een verblijf, zoo berooid, zoo gansch en al ontbloot van alles wat naar gemak of weelde zweemde, dat een bedelaar zelfs zich nog meer *à son aise* zou hebben ingericht.

Niet aan de ruimte haperde het, dat is waar! want het was geene enge, morsige kluis, zonder licht of lucht, het was eene achterwoning, die voormaals als tuinhuis had gediend, waarom er dan ook geen schoorsteen was, maar zooveel te meer ramen, voor dat tijdperk nogal laag, maar waarvan enkelen met ruwe planken binnenzijds waren dicht gemaakt, en de anderen bij avond door buitenluiken werden gesloten. Maar 't geen u hier aangrimde, was de kille *unheimische* leegte.

Niets aan de kale wanden dan een hangkastje, waar een paar borden en kannen van het grofste Delftsche aardewerk in geborgen werden. Een kruik voor zijn water, een pottenken voor zijne wei of melk, een schotel met wat broodkruimelkens op eene soort van aanrecht, benevens een zandlooper — zie daar al de meubels. Geen stoel noch tafel, dan die eenige leuningstoel, nu door Juliaan ingenomen. Eene smalle, houten bank, die er voor geschoven stond, moest dienen tot zitplaats bij den maaltijd. De geringste daglooner had nog zijn vroolijk vuurtje op de haardplaat, en een stoel voor een bezoeker. Jacob Jansz., de afstammeling uit eene oud Delftsche regeerings-familie, die schatten had gewonnen met hare bierbrouwe-

rijen 1), gunde zich zulke weelde niet. Een komfoor met aangestoken zaagmeel of wat gloeiende houtskool moest in de barre winterkoude zijne handen en voeten voor bevriezen bewaren, en op vriendenbezoek was in dit ongezellig verblijf evenmin gerekend, als op verwarming en levensgenot.

Een middeleeuwsche kluizenaar, in grot of woestijn voor aller oog verborgen, kon het nauwelijks verder gebracht hebben in zelfverloochening en vrijwillige ontbering, dan deze protestant, die toch niet in cel of kloof de aanraking met de wereld ont-dook, maar die zich iederen dag te midden van het aardsch gewoel begaf — alleenlijk zich zelven vrij houdende van de besmetting die er woelde. Zoo volkomenlijk had hij zich losgemaakt van zinnelijke behoeften, dat hij sinds zijn achttiende jaar geen pond vleesch voor zich zelven gekocht, geen pint biers gedronken had, en hij moest zich al heel zwak gevoelen, eer hij zich een „eitje in den dop” veroorloofde!

Hij zou het recht gehad hebben menigen arme, die hem van gebrek klaagde, op zich zelven te wijzen, als een voorbeeld met hoe weinig een mensch toe kan; maar zoo deed hij niet. Hij wist maar al te goed dat hij eene uitzondering was, die zich niet als regel mocht stellen, veel min opdringen; en hoe strenger hij het zich zelven onthield, des te milder wist hij anderen te geven.

Niet vreemd dus, dat hij door de menigte als een *wonder* werd aangegaapt, zelfs daar waar hij niet als den *Wonderdokter* werd nagewezen. Het scheen wel iets bovennatuurlijks, dat iemand die zoo schraaltjes leefde, die zich slechter voedde dan de meeste bedelaars, die dag en nacht koude leed, en die diesondanks altijd in de weêr was om anderen te dienen en te helpen, zulk eene vaste gezondheid genoot en nu reeds tot over de zestig was gekomen, zonder een der gebreken van

1) Eerst in de Ruit, later in de Boot, vanwaar vermoedelijk zijn bijnaam.

den ouderdom te gevoelen. En toch was het uit natuurlijke oorzaken zeer wel verklaarbaar: strikte matigheid, gehardheid in alles van der jeugd aan, een waakzaam en werkzaam leven, even vrij van de beroeringen der hartstochten als van de vele kwellingen en bekommelingen, die den geest vermoeien en het gebeente verteren, moesten als vanzelve zijn lichaam in een staat van kalmte en welvaren houden, als maar zelden genoten wordt door gewone menschen, die, of door buitensporigheden, of door de slingeren van vrees en hoop, door overgave aan lusten en driften, door de prikkelen van haat en nijd, door toegeven aan lediggang, door verveling, door de behoeften die zij zich scheppen, door de gewoonten die zij laten inwortelen, in eigenlijken zin een tegennatuurlijk leven leiden, al gelooven zij ook zich te houden aan den gewonen leefregel. Maar nog buiten en boven dit natuurlijke en verklaarbare, werd [in hem bewaarheid wat er geschreven staat: dat de mensch niet bij brood alleen zal leven, maar bij alle woord; de geest had in hem het vleesch overwonnen. „Al zijn handel en wandel was zoodanig, dat daarin tastelijk kon bespeurd worden de vreeze en de liefde Gods, die hij geduriglijk voor oogen had,] getuigt de biograaf die zijn tijdgenoot geweest is. [Hij leefde niet slechts met God, hij leefde ook van God; zijn diep, innig, waarachtig doordringen tot die geestelijke hoogte, waar gemeenschap wordt geoeft met het Heilige Gods, zette hem heen over het aardsche met al zijne groote en kleine behoeften en ellendigheden.] Waar hij metterdaad kon zeggen, dat zijn eigenlijk leven was met Christus, verborgen in God, had het lichaam al zeer spoedig het noodige, daar de ziel zich dus rijkelijk zag gevoed. Toch was hij geen ijskoude stoïcijn; deernis met andere ontlokte hem niet zelden een traan.

Slechts met den schaterlach zijner natuurgenootten, met hunne luide en losse vroolijkheid kon hij niet instemmen; die schrijnde

hem door de ziel en deed hem pijnlijk aan, hoewel de glimlach van zachte blijmoedigheid om zijne lippen speelde. Wie nu, na al het gezegde meent, dat de WONDERDOKTER op visioenen en geestverrukkingen teerde, en als de heilige Catharina van Siëne slechts van nachtmaalsbrood leefde, die vergist zich schromelijk. Men heeft daarbij den kloeken, welberaden man reeds zien handelen; het was bij hem niet meer een op en neêr van vurige zielsverheffing en droeve duisternis, het was eene doorgaande, gelijkmatige kalmte en kracht, uit waren zielevrede geboren. [Zijn wandel *was* in den Hemel; maar hij wist dat hij nog op de aarde leefde, en dat hij al de dagen zijns aardschen levens besteden moest ten dienste Gods en, om Gods wille, ten dienste zijner evenmenschen.]

Indien men hem in zijne kluis bespiedde, was hij de asceet, die in de eerste eeuwen van het Christendom had kunnen leven; indien men hem langs de straten zag gaan, in de huizen der armen zag verkeereren, was hij de practische Delftsche burger — een wijs en voorzichtig arts en een voorzienig aalmoezenier, die precies wist waar en [hoe hij moest geven. Daar zijne gewone slaappleaats was ingenomen door zijn gast, had hij geene keuze, dan den nacht wakende door te brengen of — op den vlakken steenen grond te gaan rusten. Hij besloot tot het eerste, te meer nog daar hij 't noodig achtte den patiënt wat in 't oog te houden; de koorts kon zich verheffen, en die slaap wel eens niet zóó rustig blijven.

Staandevoets had hij eene teug water uit zijne kruik gedronken, en scheen nu willens, wat melk te doen bij het gekruimelde brood dat zijn avondeten daarstelde; maar op eens bezon hij zich, nam maar een paar droge korsten en schoof den schotel ter zijde.

„Wie weet hoe het in de vroegte nog te stade kan komen; ik heb niets anders in huis. Een kostelijke nacht voor de studie; ik zal mij maar eens met wat lectuur verkwikken, dat voedt

ook; ik moet toch naar mijn laboratorium om van kleeding te verwisselen. Maar al eer ik ga — wil ik mij overtuigen dat die slaap rustig genoeg is om hem even alleen te laten.”

De lezer meene niet, dat de voorzichtige Jacob Jansz. zich in alleenspraken vergat ten overstaan van zijn patiënt; wij vertolken slechts zijne gedachten in woorden, den lezer ten grieve.

Hij had zich intusschen naar Juliaan gekeerd, die werkelijk in zoo diepen slaap lag, dat zijn verpleger hem onbezorgd voor eene poos kon verlaten. Toch bleef deze nog bij hem staan, streek de verwilderde haren, die over het voorhoofd neêrhingen, zachtkens ter zijde, en kon nu zelfs eerst goed het gelaat onderscheiden van zijn woesten aanvaller, die dus hulpbehoevend in zijne hand was gegeven. Hij bleef er op staren, met een scherpen, onderzoekenden blik, als wilde hij uit de trekken, in dezen staat van rust, diens ware karakter leeren kennen. Juliaan zou dien vorschenden blik, die als tot zijn binnenste zocht door te dringen, zeker niet hebben uitgehouden zoo hij ware ontwaakt; maar hij bleef voortsluimeren, en de Wonderdokter kon zijne physionomie bestudeeren zooveel hij wilde. Slecht in het oog, waaruit meest de ziel spreekt, was nu niet te lezen; toch scheen de uitkomst van zijn onderzoek hem bevredigend.

„Het is wel zooals ik het mij voorstelde, geen ruwe, verharde boef, die zijn handwerk maakt van straatrooverij; evenmin een man uit de volksklasse, die, door den honger gedreven, tot diefstal uitging. De kleeding weêrspreekt het, hoe slordig en haveloos ook; zij duidt den man aan van zekeren rang. Ook die handen, fijn en teêr, zijn vreemd gebleven aan den arbeid. Bij die rust, onderken ik schoone, edele trekken, hoe ook het gelaat is vervallen en verbleekt; dat is een jonkman van goede afkomst, in de strikken der zonde verward, door wilde hartstochten geslingerd, en altijd dieper gezonken, totdat hij God heeft ver-

geten en verlaten. Een edelman, laeij! zooveel te erger, als de inborst liegt tegen de geboorte. Zijn wij niet allen oorspronkelijk van Gods geslachte, en toch, over wie onzer heeft Satan geene macht, zoolang wij ons niet aan Christi voeten hebben geworpen, om in zijne armen te worden opgericht!

„O Gij, goede Herder! ontferm U over dit arme verdoolde schaaap; mocht het verderf dáár binnen niet ongeneeslijker zijn dan de wonde aan de hand; Gij kunt het doen, en zult het doen, op U is mijn betrouwen. Geef mij dat wondre vermogen dat Gij mij meer hebt verleend — de macht van den Booze te bekampen, te verwinnen in Uwen naam.”

Al sprekende, legde hij de hand zachtelijk op het voorhoofd van den slapende, en hief de oogen ten hemel, vanwaar hij de hulpe wachtte, die hij wist te behoeven.

Maar de man, die gewoon was nachtenlang in 't gebed te doorwaken, wist dat hij hier met eene vijandelijke macht te doen had, die niet met eene vluchtige aanroeping Gods is te verslaan.

Hij liet den slapende ter zijde, wierp zich in een hoek van zijne kluis op den killen steenen vloer, en bleef daar geruimen tijd verzonken in een innig, vurig gebed, zalige gemeenschaps-oefening met zijn God, die wij niet willen ontwijken door haar te beluisteren. Toen hij zich eindelijk daaruit ophief, nam hij zijne lantaarn en verliet het vertrek. Ditmaal had hij niet eens noodig een blik te slaan op zijn patiënt, om zekerheid te hebben dat deze rustig sliep; want het bleek uit zijn duchtig snorken, dat niets liefelijks had, maar dat toch aan Jacob Jansz. een glimlach van voldoening ontlokte.

Wij volgen hem ditmaal niet naar zijn laboratorium, vanwaar hij terugkeerde met een arm vol boeken, in een ander, meer sober en versleten gewaad, dan het deftige zwarte pak, dat hij buitenshuis droeg, en met muilen of zoogenaamde stillegangers aan de voeten.

Hij gedroeg zich naar het voorschrift: het hoofd te zalven

als hij vastte. Op straat wilde hij er voegzaam uitzien, opdat men hem niet als een gierigaard of achtelooze naweze; maar het fijne laken moest gespaard worden zooveel het kon, want hij had er geen geld voor over om het te vernieuwen.

Hij trok zijne bank bij het aanrecht waarop hij de lamp had gezet, ging in zijne boeken bladeren, en verdiepte zich eene wijle in de studie, met een potlood kantteekeningen makend op den rand der pagina's, briefjes en vouwtjes leggende bij plaatsens, die hem belangrijk voorkwamen, en onder dat alles door van tijd tot tijd zijn patiënt gadeslaande, die echter zijne zorgen niet scheen te behoeven. Toch ging het studeeren hem niet vlot van de hand.

„Het hoofd is er heden niet bij,” sprak hij in zich zelven. „Wat vermoeie ik mij ook met bij menschelijke wijsheid heul te zoeken; er moet meer zijn om mij ditmaal te boeien;” en hij wendde zich naar een hoek van zijne cel, waar, op een staanden lessenaar, een Bijbel in kwarto formaat en in hoornen band, lag opengeslagen, „Wij menschen zijn toch als onleerzame schoolkinderen, die elkaâr om raad vragen, in plaats van allereerst naar den meester te luisteren. Licht en kracht, de eerste voorwaarden van alle kennis en wetenschap, vind ik immers het beste HIER!” En hij ving aan te lezen, zooals Luther zelf voorschreef en voorging: met oratie, met meditatie, en met tentatie. — Wij laten hem aan zijne devotie en gaan een blik werpen in de feestzaal van den huize Solms.

.

Als men zoo pas uit de kluis van den Wonderdokter komt, wordt men verblind door de sehittering van al dat licht en al den luister daar tentoongespreid; want het jonge paar heeft de uiterste krachte ingespannen om het banket van heden in niets te doen achterstaan bij het bruiloftsmaal in het hof van St. Aagten gehouden. Maar toch, voor oogen, aan het schelle lamp- en

gas-licht van de negentiende eeuw gewend, en verwend aan de comforts der moderne salons, valt er niets te zien dan eene zware, drukkende pracht, door kroonluchters met waskaarsen soberlijk bijgelicht, en niet de moeite waard om er bij te blijven stilstaan. Ook zijn wij er niet gekomen om ons meê in 't feestgewoel te verlustigen, maar alleen om zekere personen, waarin wij belangstellen, gade te slaan. En daartoe is nu wel gelegenheid; want het banket is sinds lang afgeloopen, en het eerste vuur van den danslust is al wat afgekoeld, zoodat er in de nevenvertrekken, die op de groote danszaal uitloopen, reeds ettelijke groepjes heeren en vrouwen worden gevonden, die zich wat ter zijde begeeven om uit te rusten of te praten, en dat is juist voor ons het goede moment om te luisteren. Zeker zouden wij allereerst naar het bruidspaar omzien, zoo wij niet aan den ingang van eene kleine zaal, waar deftige, bejaarde heeren bij schaakspel en trietracbord zaten, den jeugdigen Oranje-Vorst zelf hadden ontmoet, wien we niet onhoffelijk willen voorbijgaan. Hij zelf is willens de danszaal in te treden, en zijn donkerblauw fluweelen wanbuis, rijk met zilverborduursel, wit zijden doffen, en nestels met edelgesteenten versierd, zoude ons doen vergeten, dat wij den geharnasten held van Steenwijk en Geertruidenberg voor ons hadden, zoo niet het litteeken van de wonde aan den mond, bij 't beleg van het eerste ontvangen, ons er aan herinnerde. Maar zijn levendig tintelende oogen, zijne krijgshaftige houding, zijne kostbare degen, die nooit zijne zijde verlaat, zijn oranjesperp met gouden franje, doen ons toch altijd Maurits van Nassau, den grooten veldheer der Republiek onderkennen, al wil deze nu niets zijn dan een vroolijk feestgenoot, een opgewekt danser. In het voornemen zich dus te toonen, wordt hij nu tijdelijk verhinderd door 's Lands advocaat, die hem met eene hoffelijke buiging in den weg treedt, en, na een paar woorden fluisterens, ter zijde voert, om hem onder vier oogen iets mede te deelen, dat hem zeker

geen plezier doet, want een misnoegde trek plooit zich om zijne lippen, en hij antwoordt met zachte stem, maar toch op wat wrevelen toon.

„Eilieve, heer advocaat, is er dan zoo dringende haast bij om lieden aan te hooren, wien men toch niet kan toestaan wat zij vragen?”

„Juist daarom, Excellentie; hoe minder men hun kan toestaan wat zij vragen, des te hoffelijker moet men hen bejegenen; men verzwaaert hunne grieven door de klachten niet te willen aanhooren.”

„Welnn, we zullen ze aanhooren; maar het komt toch op een dag vroeger of later niet aan.”

„Uwe Vorstelijke Genade verschoone mijne tegenspraak, maar het komt er wel degelijk op aan. Hoe meer we ons volvaardig toonen, om naar hunne voorstellingen te luisteren, des te vrijer zijn we om ze af te slaan.”

„Dat is eene staatswijsheid, waarin ik niet thuis ben. Ik zou liefst willen zeggen, dat zij zich bemoeien met zaken, die hun niet aangaan, en dat ze konden vertrekken.”

„Ze zóó botweg — heen te zenden! Uwe Excellentie is in 't humeur om te schertsen en kan dat niet meenen. Zijne Genade considereere, dat het hier geldt de gezanten van den Nederkreitz, en dat hun grondgebied een deel uitmaakt van het Heilige Duitsche rijk, dat ons krijgsvolk, ten bate des oorlogs, zoo nu en dan een weinig met voeten moet treden;” hier meesmulde de schalke advokaat, en niet het minst om het schietig ongeduld van den jongen held, die nu voor de ernstige vertoogen van den finen staatsman geen hoofd had; „dat ze bij ons komen klagen, is reeds eene erkenning van ons recht en der nieuw ingestelde orde van zaken, die mij veel waard is.”

„Bah! ik hecht veel meer aan 't bezit van Hoey dan aan hunne erkenning, onder allerlei aanmatigende toespraken en omslachtige verklaringen.”

„Ik hecht aan het eerste, zonder het ander te versmaden; daarom heb ik ze tot dusver gepaaid met de noodzakelijkheid, waarin Uwe Excellentie en de meeste Heeren der Generaliteit zich bevonden om de Delftsche bruiloftsfeesten bij te wonen.”

„Paai ze dan ietwat langer, die feesten zijn nog in vollen gang.”

„Met drie dagen bruiloft houden, kon men, dacht me, in deze zware tijden volstaan;... maar... indien niet... Uwe Excellentie is immers vrij om na den afloop van het gehoor naar Delft terug te keeren en deel te nemen aan het banket, dat de gravin van Hohenlo zal geven...”

„Gij weet wel dat het zóó fraai niet staat tusschen mijn zwager en mij om daaraan te hechten. 't Is me juist te doen om het ongemaskerd tournooi bij te wonen. Kunnen de Heeren morgen dan geen ander uur kiezen, b. v. na drie ure, dan had ik meteen mijn pretext om niet bij Hohenlo te verschijnen.”

„Dat pretext ligt toch al voor de hand; er zijn besognes genoeg om Uwe Genade ook na den noon te 's Hage te houden; maar het uur voor de audiëntie kan niet veranderd worden, het is vastgesteld naar de usantiën, en de gezanten zijn geadverteerd.”

„En de reden die ik heb om daarin verandering te brengen moet zulken Ernsthaften en Voorzienigen Heeren zeker wat onbeduidend en ijdel schijnen,” hernam Maurits met een glimlach; „maar daar valt me iets in: Gijlieden kunt de zaak wel buiten mij afdoen!”

„Onmogelijk, Uwe Excellentie...”

„Waarom onmogelijk? Gij heeren doet zooveel af buiten mij om, dat...”

„Dat we ons nu althans niet het verwijt op den hals willen halen, van ons te arroegeeren gezanten gehoor te verleenen, die over aangelegenheden van den krijg komen handelen, zonder daarin te kennen onzen Kapitein-Generaal-Stadhouder over de vijf principaalste gewesten.”

„Het is wel, mijnheer de advokaat: gij brengt mij in herinnering, dat de plicht van den Stadhouder, aan wien zooveel is opgedragen, voorgaat boven het genoegen van Maurits van Nassau; ik zal mij voegen naar 't geen die heeren geschikt hebben; de Stadhouder is immers slechts de gehoorzame dienaar der Staten.”

„De Stadhouder heeft de belangen der Republiek te dienen, en zóó doen wij allen, ieder in zijn ambt,” repliceerde Barneveld.

„*Sufficit* heer advokaat,” viel Maurits in met zekere hoogheid.

„Uwe Vorstelijke Genade neme het vrijmoedig woord van den getrouwen raadsman en voorstander van uw huis niet ten kwade,” smeekte Barneveld deemoedig.

„Mijne hand daarop, bestevaër, ik neem het op zooals het bedoeld is; maar laat mij nu wat aan de uitspanning van den avond; ik zie daar den baron de Ghiselles, die mij schijnt te zoeken; ik ben den vreemdeling eenige hoffelijkheid schuldig.”

„Toch geene gunst en vertrouwen,” waarschuwde Barneveld; „want...” doch reeds was de baron zoo dicht genaderd, dat de advokaat voor zich moest houden, wat hij er had willen bijvoegen; ook wendde hij zich af na eene korte buiging tegen den baron, door dezen met de meeste hoffelijkheid beantwoord.

„Gij zoekt mij, baron; hebt gij mij iets te vragen?” sprak Maurits.

„Om de waarheid te zeggen, ik zocht uwe Doorluchtigheid om afscheid te nemen; ik wenschte liefst op Fransche wijze zoo maar stillekens te ontsnappen.”

„Wat is dat, baron! moet ik u aanklagen van hoogverraad?”

„Hoogverraad? Uwe Genade!” herhaalde de baron met een verlegen glimlach, „ik begrijp niet...”

„Gij begrijpt niet, hoe ik u daarvan beschuldigen kan, terwijl ik u betrap, *en flagrant délit*.”

„Maar Uwe Doorluchtigheid, ik.... ik ben mij van niets schuldigs bewust,” bracht de baron uit, met zekere moeite om de scherts als scherts op te vatten.

„Dat's de ergste crime. Hoe! ik tref u aan in de speelzaal, terwijl alles daarginds nog zoo lustig aan den dans is, en gij komt mij vertellen, dat gij heengaat, zoo vroeg reeds; 't is even één uur na middernachi. *Fausser compagnie* aan dit luis-terrijk gezelschap, is dat geene crime bij u? Of hebt gij het zoo druk aangelegd met dansen, dat gij nu al naar rust verlangt.”

„Ik heb in 't geheel niet gedanst, Uwe Genade,” antwoordde de baron, zich een weinig herstellende; ik heb een paar prtijen schaak gespeeld met ritmeester Overstein; maar de dag is heden vroeg voor ons begonnen — en — ik ben geen twintig jaar zooals Uwe Excellentie — ik heb mijne drie kruisen al mooi op den rug en 't vierde is zoover niet meer af.”

„Bah! wat beteekent dat? Gij zijt juist in de volle rijpheid des levens en der kracht, en dan zou die lichte vermoeienis bij het tournooi van dezen morgen u verhinderen te dansen? Dat excuus neem ik niet aan; de overwinnaar behoort niet op zulke lauweren te rusten. Gij begaat *crime de lèse beauté* tegen onze jufferschap, zoo gij niemand harer ten dans geleidt.”

„Ik zie hier zoovele edele vrouwen en bevallige jonkvrouwen vereenigd, dat ik inderdaad mijne keuze niet weet te doen; daarbij, met eene als de voorkeur te geven, beledigt men al de anderen.... ik wensch mijne courtoisie te toonen door mij te onthouden.”

„Maar gij doet ze allen te zamen een affront aan, als gij ze zoo zitten laat.”

„Verschoon mij, Uwe Genade, ik kan niet gelooven, dat deze schoone jufferen hare cavaliers behoeven te tellen, en vooral niet, dat het eene harer aan een danser zou ontbreken, omdat een enkele vreemdeling zich onthoudt, daar hij niet in de gelegenheid was hare kennis te maken.”

„Niet zooveel kennis als er noodig is, om haar ten dans te vragen? dat's een *faux fuyant* baron, en mijne cousine van Solms zal het u zeker ten kwade duiden, zoo gij u onder zoo'n schraal pretext aan de feestvreugde onttrekt; doch daar valt het mij juist in, dat gij oude bekenden zijt met de gravin van Solms en hare zuster, zelfs verwanten, zooals ik wel heb hooren zeggen; dat geeft u immers een recht om u allereerst aan deze te wenden.”

„Ik zou niets liever wenschen Uwe Doorluchtigheid; maar... ongelukkig hebben de gravinnen van Egmond preventies tegen mij, die...”

„Die haar toch niet beletten zullen beleefd te zijn jegens een harer gasten! Kom, ik zal u zelf bij haar brengen;” en reeds had Maurits zijn arm gevat en leidde hem voort tot bij den divan, waar de jonge vrouw met hare zuster zat te rusten na haar laatsten dans.

„Wat hebben ze eigenlijk tegen u?” had Maurits onder het voortgaan gevraagd; „ik moet de grieven kennen, wil ik pays-maker zijn.”

„Ze keuren het in mij af, dat ik de partij volgde, die mijn vader koos.”

„Dat ligt toch nogal in de orde dunkt mij!” hernam Maurits; maar reeds stonden zij voor de gravin van Solms, die hare nieuwe plichten van vrouw des huizes met zooveel ijver vervuld had, dat zij er vermoeid en afgewonden uitzag, hoewel zij haar best deed om opgewekt te schijnen en zich vriendelijk te toonen, door de beide heeren met eene gracelijke buiging te begroeten. Jonkvrouw Françoise daarentegen, die niet noodig had gehad zich in te spannen, dan voor zoover zij het goed vond, en die er kloek en ferm genoeg uitzag om niet door wat feestvierens afgetobd te zijn, wendde zoo groote vermoeienis voor, toen zij den baron de Ghiselles zag naderen onder geleide van den prins, dat zij zich eenigszins afgekeerd liet neêrvallen tegen

het roodfluweelen ruggekussen, dat den divan scheidde van het eikenhouten beschot. Maurits veinsde niet te letten op die achtelooze houding door de jonkvrouw van Egmond aangenomen, maar sprak, als kon er geene quaestie zijn van tegenstand:

„Ik breng u een danser *cousine!* de baron de Ghiselles beklagt zich, dat hij zijne nichten den ganschen avond nog niet vertrouwelijk heeft kunnen naderen.”

„De baron is onbillijk met die klacht,” sprak de gravin van Solms; „als gastvrouw moet ik hoffelijk zijn jegens iedereen, dat verhindert alle bijzondere toenadering tot enkelen.”

„Daarbij is de verwantschap zoo *vér*,” viel nu Françoise in, zich tot Maurits keerende, „dat de baron wèl zal doen met die niet te laten gelden.”

„Dat's een hard woord, jonkvrouw Françoise,” hernam Maurits; „ik meen toch verstaan te hebben, dat uw heer vader zaliger er anders over heeft gedacht.”

Françoise beet zich op de lippen en zag voor het eerst tot de Ghiselles op, wien zij een snijdenden blik toewierp uit hare felle, zwarte oogen, terwijl Maurits voortging: „zoo gij iets tegen elkander hebt, legt het bij, en geef hem de hand voor de *gaillarde*, die ginds wordt afgeroepen...”

„Ik dans de *gaillarde* niet meer, Uwe Genade,” antwoordde Françoise stout en beslist.

„Uwe Genade ziet nu zelf, hoe de oude veete bij de freule van Egmond is ingeroest,” riposteerde de baron; „zij schijnt er stijf en stram door geworden.”

„Dat is meer scherp dan galant, baron!” antwoordde Maurits. „Maar ik wil mij niet mengen in uw twist, maakt het te zamen uit; mevrouwe van Solms zal toch wel de *gaillarde* willen dansen met mij?”

„Ontwijfelijk, Uwe Doorluchtigheid! en met groot genoegen.” Sabina stond schielijk op, of zij haast had om aan het pijnlijk tooneel een eind te maken; de prins bood haar de hand om

haar op te leiden, maar eer zij ging wierp zij hare zuster een blik toe, of zij zeggen wilde: „Ik offer mij op voor u.”

Hetgeen de gravin zich voorgesteld had, als zij hare zuster alleen liet, namelijk, dat de baron zich haasten zou met eene meer of min hoffelijke buiging zijn afscheid te nemen, gebeurde niet: de Ghiselles bleef Françoise ter zijde, en had nu zoo goed als een *tête à tête* met haar, te midden van het feestgejoel. Al wat danste stroomde een anderen weg uit, al wat rusten en praten wilde, wachtte zich wel in de volle danszaal te blijven rondwaren, en Françoise zag zich dus in een volslagen isolement tegenover den indringer, die er wel de man naar was om van dit voordeel gebruik te maken. Toch was het hem aan te zien, dat ook hij niet op rozen trad in dezen oogenblik; en al ware het, dat hij dit samenzijn mocht begeerd hebben, de hostile stemming van zijn partner, waarborgde hem gansch geen zoete herderskout. In dezen kamp met de tong zouden scherper en pijnlijker stooten worden toegebracht, dan dien morgen in het tournooi met de ridderlijke lans. Wij hebben het reeds begrepen: Françoise van Egmond was geene schuchtere schoone in de vaag der jeugd, maar eene dame, die dat zekere hachelijke tijdstip naderde — dat George Sand vergoelijkend kenschetst als *la troisième jeunesse*; maar zij was geestig en levendig, had groote, donkere oogen en sprekende gelaatstrekken, eene fijne, ranke gestalte, en wist zich te kleeden met dien deftigen eenvoud, die aan haar stand en voorkomen paste; daarbij had zij het geheim, door houding en toon indruk te maken; in 't kort, zij behoefde nog niet alle aanspraak op te geven om te behagen, maar zij scheen in dezen oogenblik althans afstand gedaan te hebben van alle zucht om beminnenswaardig te schijnen. Haar gelaat nam eene strakke, onvriendelijke uitdrukking aan, en in den blik dien zij nu op den baron wierp, lag zooveel minachting, en zoo iets dreigends tevens, als hoopte zij hem door schrik te verjagen. Maar de

edelman ook was niet licht versaagd; en nu hij eenmaal op het terrein was, scheen hij het er op gezet te hebben alles te trotseeren, om de overwinning te behalen. Zijn uiterlijk was geenszins een zulk, dat het eene jonkvrouw van Françoise's leeftijd afschuw behoeftte in te boezemen. Hij was de oudere van Juliaan, maar men kon hem dat niet aanzien; integendeel, de stempel van verval, van lijden, van ongeregeld leven en wilde hartstochten, die het wezen van onzen held verouderde, werd bij hem niet opgemerkt; hij zag er welvarend en opgewekt uit, besteedde de noodige zorg aan zijn fraai krullend haar en fijne mustatsen, en droeg de prachtige kleeding van zijn rang met losse gemakkelijheid. Ook hij had het harnas en den ringkraag van het tournooi nu met wambuis en hosen van grijs satijn verwisseld, door zwart fluweel en goud passement afgezet, en het korte roodfluweelen manteltje met zilverborduursel, dat hem over den linkerschouder hing, droeg hij met edelen zwier; zijn donkere tint kwam sterk en sprekend uit bij de heldere kanten kraag van echt Mechels speldewerk. Hij hield de fluweelen barret met witte pluim in de hand, toen hij zich met zekere opzettelijke gemeenzaamheid naar Françoise heenboog, terwijl hij sprak op den toon van zacht verwijt:

„Wat heb ik toch tegen u misdreven, Françoise! dat gij den ouden speelnoot uwer kindsheid dus wreedelijk verloochent en terugstoot.”

„Gij zijt wel vermetel, mijnheer, dus tot mij te durven spreken; gij zijt nooit mijn speelgenoot geweest,” hernam Françoise, terwijl zij hem trof met den bliksemstraal harer oogen, die hem werkelijk de zijne deed nederslaan; toch hervatte hij stout met zekere bitterheid:

„Het is waar, een page wordt gemeenlijk meer als een die-naar geconsidereerd, dan wel als speelgenoot, en onze leeftijd verschilde ook nog al — maar ik werd toch als bloedverwant met de kinderen des huizes opgevoed, en”

„Gij spreekt van voorrechten, mijnheer, die inderdaad aan Juliaan de Ghiselles, onzen neef, zijn te beurt gevallen; maar in den persoon, die zich nu als baron de Ghiselles bij mij voordoet, herken ik dezen speelmakker niet.”

Hij haalde even de schouders op. „Het is meer dan vijf-entwintig jaren geleden, cousine, sinds die blijde spelen onzer jeugd verstoord werden door een noodlottigen slag; ik ben al dien tijd niet rustig op mijns vaders kasteel blijven wonen; ik heb veel, veel ondervonden, ook met veel te strijden gehad — is het vreemd, dat ik zeer ben veranderd? Gij zelf zijt niet meer het dertienjarige freuletje, dat toen wel van mijne hulde gediend was; uw geheugen moest ongewoon sterk zijn, zoo mijne trekken u niet eenigszins waren ontgaan, en gij mij nog, nadat er wederzijds zooveel in en aan ons veranderd is, zoo terstond wist te herkennen; maar toch, nu ik het mijne doe om de herinnering bij u te verlevendigen”

„Ai, zwijg, mijnheer!” viel Françoise in, op scherpen, gebiedenden toon, terwijl zij hem aanzag met vernietigende ironie; „de trekken kunnen veranderen, dat geve ik u toe; de haren kan men verven, naar den eisch van den personaadje, die men denkt te spelen; maar — de oogen — de oogen, mijnheer de baron, veranderen toch niet van kleur, al zou het kunnen zijn van uitdrukking, en mijn geheugen is met den *hoogen leeftijd* van bij de veertig nog niet zóó verzwakt, of ik weet mij zeer goed te herinneren, dat Juliaan donkerblauwe kijkers had, die hij levendig en vrijmoedig placht op te slaan, terwijl de uwe, cilieve! zie maar zelf,” en zij hield hem het spiegeltje voor, dat aan hare *châtelaine* hing, „naar het donkerbruine hellen, en als wegschuilen tusschen de oogleden, 't geen niets goeds voorspelt; dat listige en geheimzinnige, *sire* de Ghiselles! heeft de wilde Juliaan nooit gehad. Het spijt mij voor u, dat ik *le défaut de la cuirasse* ontdekt heb, mijn nobele ridder,” eindigde zij met snijdende schamperheid, terwijl zij

het kleine zilveren spiegeltje weêr langs de zijde liet neervallen. Maar zij had te doen met eene partij, die sinds lang op deze rol was afgericht; wel had hij het bloed niet kunnen verhinderen hem naar het hoofd te stijgen, bij het scherp verhoor dat zij hem deed ondergaan; wel verbleekte hij beurtelings van ingehouden toorn, en verbeet zich de lippen, om niet in woeste drift uit te barsten — want hij wilde, ten koste van alles, datgene vermijden wat men eene scène noemt, die de aandacht had kunnen trekken van ongeroepen toeschouwers — maar toch hield hij zich stout en moedig, en bleef volharden in toon en houding van een verongelijkte en miskende.

„Daar is list en schuinschheid in uwe voorstelling, jonkvrouw. Dat gij mij niet meer herkennen wilt, noch de oude vrienden-rechten hergeven, late ik daar; maar uw toeleg blijkt nu mij aan te tasten in mijn karakter, alsof ik eene personaadje speelde, die een naam en een rang usurpeert, welke hem niet toekomen. Weet dus, Françoise van Egmond, dat ik uwe getuigenis niet noodig heb, om door allen erkend te worden in den rang en rechten, mij door mijn vader, den baron de Ghiselles verleend, die gelukkig nog leeft en waakt om mij tegen dergelijke insinuaties te kunnen verdedigen als het zijn moet.”

„Gij hebt een voorzienig en goedwillig vader, baron, dat is gebleken; maar ik kan u geen geluk wenschen met den voorrang, waarop gij u beroemt, vóór ik beter ben ingelicht van de middelen waardoor die verkregen is.”

„Sinds gij zelve erkent niet goed ingelicht te zijn, freule, moest de Christelijke liefde u toch voorschrijven, dacht me, om op onjuiste kennis geen bloedverwant te veroordeelen en te verdenken.”

„Christelijke liefde! O baron de Ghiselles! als dit dan zoo zijn moet, zou ik willen weten, op welke wijze gij die jegens uw broeder hebt geoefend?”

„Gij doelt op dien rampzalige, die reeds als knaap zijns vaders huis is ontloopen, en die sinds in de wereld rondzwerft, men weet niet hoe of waar; ik hoop niet dat de jonkvrouw van Egmond ooit iets met dezen heeft uit te staan gehad, want dat zou haar gansch niet tot eere strekken. Hij moet een losbol, een fielt zijn geworden, die zijns vaders naam niet meer dragen mag, en die wellicht al lang hier of daar aan de eene of andere galg hangt te bengelen.”

„Verschoon mij voortaan van het uiten uwer broederlijke gevoelens!” viel Françoise in, met onbeschrijfelijke minachting in toon en gebaar, terwijl hare oogen vlammen schoten — en met zekere heftigheid oprijzende, wilde zij hem den rug toekeeren; maar eene vaste, mannelijke hand, die haar bij den arm vatte, weêrhiel haar, op zoo sprekende wijze hare verachting uit te drukken.

Het was graaf George Eberhard van Solms zelf, die zich op die wijze tusschen beiden stelde.

Wat vermoeid van den dans, waaraan hij naar gastheers plicht druk had deelgenomen, was hij een oogenblik neêrgevallen op den uitersten hoek van denzelfden divan, die in den vorm van een hoefijzer langs dit bovineind der zaal liep; in het midden was eene estrade met eenige zitplaatsen voor de hooge vorstelijke gasten, die er nu wel geen gebruik meer van maakten, maar te wier eere het geheel overweld was door een verhemelte van purperfluweel met breed geplooid draperieën en kostbare goudfranje.

Zoo was de nabijheid van den graaf door de twistenden niet opgemerkt geworden, die daarenboven met den rug naar hen toegekeerd zat, en evenmin naar hen had omgezien. Maar ongelukkig hing er een kleine, ronde spiegel, waaraan twee luchters waren vastgehecht, eenigszins in de hoogte tegen het eikenhouten beschot; en zoo ras de blik van den graaf zich daarop vestigde, had hij zijne schoonzuster opgemerkt *tête à*

tête met den baron de Ghiselles; daarin was nu niets dat hem verdacht of ergerlijk kon toeschijnen, en al ware hij in de gelegenheid geweest hun gesprek te beluisteren, hij zou er zich als ridderlijk edelman niet toe gerechtigd hebben geacht.

Maar de fiere laatdunkende houding van Françoise, de snijdende minachting die er sprak uit de felle blikken, die zij onder dit gesprek op den baron vestigde, diens kleuren en verbleeken, dat knabbelen op zijne mustatsen, als om innerlijke woede te verbijten, bracht hem tot de onderstelling, dat het hier geen dier schertsende kibbelpartijtjes gold, waarbij dames en heeren onderling met hun vernuft trachten te schitteren; geen galante *joute*, met courtoisie ter eenere, met vrouwelijke fijnheid en schalkheid ter andere zijde gevoerd, maar integendeel een tweegevecht in vollen ernst, waarbij de scherpe lans werd gebruikt, en de tong tot puntige pijl gespitst, en hij wist al bij ervaring, hoezeer zijne schoonzuster in zulk *combattement maitresse d'armes* was.

De baron de Ghiselles was een notabel vreemdeling, herwaarts overgekomen om met den stadhouder over wichtige familie-zaken te onderhandelen, in den naam van den Prins van Oranje (Philips Willem); een zulke moest zich niet over onhoffelijke bejegening te beklagen hebben, waar hij als gast in zijn huis was ontvangen, oordeelde de graaf. Hij wilde dus weten wát er gaande was, en Françoise zou hare *excuses* moeten maken, zoo het bleek dat het ongelijk aan hare zijde lag. De jeugdige gemaal van Sabina van Egmond was, als wij reeds zeiden, een edelman van den echten, oud-Duitschen stempel, billijk maar streng, zeer najverig op zijn mannelijk gezag, en vast besloten dat te handhaven, ondanks de doorluchtige afkomst zijner gemalin en hare vorstelijke vermaagschapping; en hij achtte het niet overbodig, reeds terstond, ook waar het zijne schoonzuster gold, die orde van zaken in te stellen. Ook, toen hij deze als op de daad betrapte eener zoo grove onhoffelijkheid,

achtte hij zich gerechtigd haar daarin onverwijld en met kracht tegen te gaan. Hij verplichtte haar *volte face* te maken, waardoor zij in eens weêr vlak tegenover den vijand stond, wien zij willens was den rug toe te keeren, terwijl hij op wat forschen toon vroeg: „Waarvan is hier quaestie, *Fräulein Schwägerin*? Al zoudt gij ook verschil hebben met uw cavalier, is het toch niet behoorlijk op zoo bitse wijze te scheiden.”

„De baron de Ghiselles is mijn cavalier niet....” hernam Françoise stug en hoog — en zij trachtte te ontkomen aan de hand die haar arm hield gevat.

„Ik zou mij zelve aan felonie schuldig maken,” viel de Ghiselles in, „zoo ik niet guluit bekende, dat de fout hier allereerst bij mij ligt. Steunende op de rechten onzer verwantschap en vroegere bekendheid, die ik *niet* verjaard waande, hoopte ik van de jonkvrouw de gunst te verkrijgen haar ten dans op te leiden; doch die werd mij geweigerd, met meer verbolgenheid dan waartoe ik meende door dat verzoek aanleiding te hebben gegeven. En ik... lacy, te weinig aan diergelijke weigeringen gewend, had niet genoeg zelfbeheersching, om haar met losse onverschilligheid op te nemen, maar bleef aanhouden, wellicht wat al te stout en te hartstoechtelijk, op de vervulling van een wensch, die zoozeer den toorn van de freule had gaande gemaakt; ziedaar de oorzaak van onzen twist, Uwe Genade...”

„Nu, zoo begeer ik dat er terstond verzoening navolge, die Françoise bezegelen zal door u dat verzoek toe te staan,” hervatte graaf George Eberhard, Françoise streng en dreigend aanziende, en wilde tegelijk hare hand in die van de Ghiselles leggen; maar Françoise, zich vrij gevoelende, trok die snel terug en sprak luid en heftig, zoodat het door de gansche zaal klonk:

„In der eeuwigheid niet! daar kan niets gemeens zijn tuschen mij en dezen.... vreemdeling,” voegde zij er langzaam achter, doch met eene stembuiging, of zij de ware qualificatie binnenhield: maar zoo doorborend was de blik, dien zij daarbij

op den baron richtte, eer zij zich haastig afwendde, dat deze als vernietigd staan bleef met gebogen hoofd.

De graaf van Solms was zelfs zoo verrast en verbluft door dezen barschen uitval, dat hij verzuimde haar nogmaals den pas af te snijden.

„*Lieber Herr Gott! welches Frauenzimmer!*” riep hij, haar naziende, toen hij wat van zijne verrassing bekomen was.

„Zij speelt de vertoornde Juno!” merkte de baron aan, zijne innerlijke woede ontveinzend onder een smadelijken lach, „en zij weet wel waarom...”

„Maar waarom dan? om 's Hemels wil zeg mij waarom?” drong van Solms, heftig in zijne ergernis over eene kwetsing der wellevendheid, waarmee hij zich als in 't aangezicht geslagen achtte.

„Och!” hervatte de baron met eene ironieke uitdrukking van gelaat, simpellijk om eene crime, die geene vrouw kan vergeven — ik beging de onhandigheid haar in herinnering te brengen, dat zij zoo wat over de veertig is.”

„*Wehe! wehe dir!* is het dät!” en de graaf barstte in een schaterend gelach uit; „had ik kunnen raden dat dáár de angel stak!”

„Maar na zulk eene scène te hebben doorgestaan, zal Uwe Genade mij ten goede houden, dat ik mijn afscheid neme — mijne zaak is hier nu toch bedorven.”

Solms trachtte hem nog tot blijven te overreden, dan de baron liet zich niet bewegen en haastte zich weg te komen.

.
.

„Uw zuster heeft om eene onbeduidende krenking den baron de Ghiselles eene grove beleediging aangedaan,” sprak de graaf later tot zijne gemalin; zij heeft hem zoo goed als weggejaagd — want hij is toornig heengegaan, ondanks mijne noodiging tot blijven — daar steekt zeker meer achter; wat kan zij tegen hem hebben?”

„Hoe kan ik dat weten? Ik geloof dat die twee altijd gekibbeld hebben; maar ik was toen ze samen waren een kind van even vijf jaar, en herinner mij niets meer van die lang verleden tijden en voorvallen,” gaf de jonge vrouw ten antwoord, wat gekrenkt door die ondervraging.

Zij herinnerde zich niets van dien ouden tijd! niets van het schavot haars vaders! niets van den algemeenen rouw en weelachten om haar heen! niets van datgene wat een wee-geroep deed opgaan uit geheel een volk! niets van datgene wat haar vader een onsterfelijken naam had gegeven in de geschiedenis!

„*Weiberfleisch! Weiberfleisch,*” verzuchtte graaf George Eberhard, „maar ik wil en zal er toch eens het mijne van hebben.”

HOOFDSTUK IX.

Daarin had de graaf van Solms zeker goed kunnen slagen, zóó hij in de gelegenheid ware geweest den baron de Ghiselles te volgen tot in diens logies, een ruim bovenkwartier in een gesloten huis, waaraan de weelderige Belgische edelman de voorkeur had gegeven boven het onvrij en ongemakkelijk verblijf in een der weinige Delftsche logementen, nu vooral opgepropt met gasten van allerlei rang en soort.

Hij had den sleutel van de huisdeur bij zich, vond zijne lantaarn brandende aan den voet van de trap, steeg dien op in alle haast, en vond reeds een bezoeker, hem wachtende, bij den haard zitten, waar het vuur lustig brandde; want de gast scheen zich den tijd gekort te hebben met er trouw voor te zorgen en er telkens nieuwe blokken op te werpen.

Die persoon is voor ons geen onbekende. Het is diezelfde Hopman Peter, die Juliaan zoozeer in verzoeking had geleid en hem zoo deerlijk in de lij bracht. Hij had nu de boerenvermomming afgelegd en droeg den degen en het gewaad van een deftig edelman, en zoowel in houding als manieren bewees hij, dat hij zich ditmaal niet buiten of boven, maar in zijn stand had gekleed. Hij zat voor eene tafel, waarop eene groote koperen lamp stond te branden, en scheen gelezen te hebben, maar — zooals iemand leest, die onrustig of ongeduldig is; want zoo ras hij de Ghiselles zag binnenkomen,

wierp hij zijn boek weg en liep hem te gemoet, zeggende:

„Zijt gij eindelijk daar, baron? op mijn eerewoord, ik begon te gelooven, dat gij den ganschen nacht met banketteeren zoudt doorbrengen!”

„Ik vrees wel, dat gij langer zult gewacht hebben, dan u aangenaam kon zijn, Freiherr von Grimswald!” hernam de Ghiselles, terwijl hij zijn mantel aflegde; „maar geloof me, ik kon niet eerder weg komen! Ik moest toch afscheid nemen van den stadhouder!”

„Ja, dat was noodig!” herhaalde de andere met een ironieken glimlach.

„Mij dacht het zoo; ik kon niet wegsluipen als een hoenderdief.”

„Dat geef ik u toe; in *cas van désastre* zou dat zeker suspicie doen vallen op u. Maar moest dat afscheid dan zoo lang duren?”

„Graaf Maurits was gracieus, en bracht mij daardoor in een moeilijk parket,” hervatte de Ghiselles, terwijl hij een armstoel innam tegenover dien, waarop de Freiherr zich weêr had neêrgezet.

„Verbeeld u: ik had er den ganschen dag al op gepeinsd, hoe ik een kort gesprek onder vier oogen zou kunnen houden met de gravin Françoise van Egmond, de zuster der jonggehuwde; maar telkens wist de jonkvrouw dat te ontgaan, of kwam er het een of ander tusschenbeide om het mij onmogelijk te maken; want er lag mij veel aan gelegen, om niet ten overstaan van het gansche gezelschap door deze miskend of verloochend te worden. Telkens teleurgesteld, hield ik mij ter zijde, totdat ik voeglijk meende te kunnen gaan; toen kwam Maurits op den zotten inval, om mij zelf aan mijne nichten voor te stellen; ik moest met Françoise dansen, begeerde hij, en hoe ik mij ook excuseerde, ik moest den storm trotseeren. Ik vreesde wel, dat ik niet liefderijk zou ontvangen worden, maar terugtreden kon mij bij Maurits verdacht maken; en dus maar in

cens den aanval gewaagd, en de *oude bekendschap* hernieuwd met een *front d'airain*, dan was ik er ook in eens door. Maar de dame was *pénétrant* en *récalcitrant* in den hoogsten graad; zij wist precies bij mij *le défaut de la cuirasse* uit te vinden; wij hadden een *aparté*, dat lang niet malsch was, en waaruit ik mij niet met eere wist terug te trekken, toen de graaf van Solms zelf het conflict nog kwam compliqueeren; maar hare heftigheid gaf mij ten laatste het recht misnoegd heen te gaan, den graaf in eene stemming latende tegen zijne schoonzuster, die, zoo ik hoop, de harmonie in de familie niet zal bevorderen. Gij ziet, dat, zoo ik u heb laten wachten, het althans niet voor mijn plezier is geweest."

„Waarom hebt gij u ook dan zelf in de *mêlée* begeven, door die bruiloftsfeesten te gaan bijwonen?"

„Palsambleu! dat's eene mooie vraag; ik zie niet hoe ik er mij van had kunnen verschoonen! Vooreerst, omdat ik niet hier in Holland ben gekomen om mij in een hoek schuil te houden, maar integendeel om relatiën aan te knopen met zooveel aanzienlijke en invloedrijke luiden, als ik maar grijpen en vangen kan, om te observeeren — zoowel de opiniën des volks, als de particuliere levens- en denkwijze van den adel en der patriciërs. Nu kwam het mij voor, dat eene openlijke feestviering als deze, daartoe nog al vrij goede occasie opleveren moest; vervolgens gingen alle lieden van qualiteit, die het hof van Maurits frequenteeren, meê naar Delft, en de stadhouder had mij zelf uitgenoodigd om aan het tournooi deel te nemen — ik geloof een weinig uit ijdelheid — opdat ik er getuige van zou zijn, hoezeer hij de liefde en de geestdrift des volks opwekt alleen maar door zich te toonen! Ziet gij nu in, hoe ik tehuis had kunnen blijven?"

„Moeilijk, dat geef ik u toe; maar daarom begrijp ik toch niet, waarom gij er zooveel aan hecht door die *prude demoiselle* als haar bloedverwant erkend te worden. Ik meende uit een

vroeger gezegde van u te moeten opmaken, dat uwe betrekking op de Egmonds slechts eene fiktieve was."

"Wel! om de fictie tot eene realiteit te maken; en ondanks alles geef ik nog de hoop niet op, dat de stem van het bloed zich eenmaal zal doen verstaan!" eindigde hij met een spottenden glimlach.

"Roekelooze!"

"Ei neen! ik waag niet zooveel als gij denkt. Er bestaat gelijkenis tusschen mij en den persoon wien ik voorstel; de eenige in dezen kring die hem heeft gekend, en nog wel als knaap, is Françoise! Ik weet wel, dat zij preventies tegen mij hebben moet — en zich niet licht zal gewonnen geven — maar al stond hij, wiens ALTER EGO ik ben, vóór haar, zooals hij er nu vermoedelijk uit zal zien, ze zou hem evenmin herkennen als den speelnoot harer jeugd. Ja, ik maak mij sterk, dat ik bij confrontatie mijn pleit zou winnen, zelfs bij haar; — want ik heb mij sinds mijne teérste jeugd zoo geïdentificeerd met de personaadje, die ik moet spelen, dat ik mijn aplomb zou verliezen, zoo ik moest ophouden mij als zoodanig voor te doen!"

"Dat's doellooze doordrijverij, en u zelve in eene valsche positie brengen zonder noodzaak. Is het u dan niet genoeg, dat de baron de Ghiselles u als zijn wettigen zoon heeft erkend?"

"Dat is juist wat hij *niet* heeft gedaan, en nimmermeer zal kunnen doen, ook bij den besten wil om mij alles te schenken wat hij te geven heeft! Eene eerste fout is er begaan, en daardoor ben ik levenslang gedoemd om de rol van een falsaris te spelen!"

Onuitsprekelijke bitterheid teekende zich op het gelaat van den baron, en hij trachtte een traan van spijt weg te pinken; bewijs, dat de schertsende toon, dien hij gewoonlijk aannam, niet dan valsche opwinding was.

"Mijn vader, uit zwakheid, uit onridderlijke menschenvrees,

heeft mij voor zijn wettigen zoon in de plaats geschoven; maar van wettelijke erkenning is nooit sprake geweest, noch heeft dat kunnen zijn. Hij kon noch wilde mijne moeder hijliken, al was zij uit edel Spaansch bloed afkomstig; — hij had overwegende redenen om niet wettelijk van zijne gemalin te scheiden, die zelve, uit boosaardig overleg en onwrikbare hardnekkigheid zich bleef vastklemmen aan de heiliksketen, hoe zwaar eene boei haar daaruit ook werd gesmeed. Even hardnekkig bleef zij vasthouden aan het leven, dat toch geur noch kleur meer voor haar had, en de baron heeft zijne eigenaardige zwakheden en zekere gemoedsbezwaren, die hem altijd belet hebben door ééne krasse daad die hindernis uit den weg te ruimen, hoewel hij er geen bezwaar in vond haar duizend dooden te laten sterven, in grieven, in vernederingen van allerlei aard, in haar troetelkind allermeeft, dat het er trouwens naar gemaakt had."

"Ja! die lieden van halve maatregelen zijn lastig en gevaarlijk voor elk, wie er meê te doen heeft," sprak de Freiherr, niet zonder eenige intentie van ironie. „Maar dat alles zegt me nog niet, waarom gij u zoo ten ontijde aan de Egmonds wilt opdringen! Van hare erkenning hangt immers uwe positie niet af. Hier zijt gij de gelastigde van den Prins van Oranje; te Brussel de zoon van den baron de Ghiselles, gunsteling van den landvoogd, door den koning zelf reeds meer dan eens tot hachelijke zendingen geëmployeerd aan verschillende hoven — wat kan u het overige schelen?"

"Heel veel, dat verzeke ik u. Ik ben hier voor iedereen een vreemdeling, dat is waar, en 't zou eigenlijk niemand kunnen schelen, hoe ik heet en wie ik ben; maar aan de Egmonds, die weten, dat de baron de Ghiselles maar één zoon heeft gehad, moet ik mij imposeeren als dezen, of — ik ben niets — niet eens een bastaard; want de baron heeft nooit den moed gehad er voor uit te komen, dat hij een natuurlijken zoon had.

Tot mijn vijftiende jaar heeft hij mij in de diepste verborgenheid laten opvoeden, en ik geloof vast, dat het zijne intentie geweest is mij levenslang in een klooster te versteken, of naar de nieuwe wereld te zenden, opdat er in de oude geen spoor van mijn aanwezen zoude blijven; maar — de weêrbarstigheid van zijn eenigen lieveling heeft aan mijn lot dien zwaai gegeven, waar ik zelf nu niets meer tegen vermag."

"En de Egmonds?"

"Die heb ik juist noodig om mijn rad van avonture te helpen draaien. De barones de Ghiselles is naar Holland uitgeweken, zoo ras ze zekerheid had van het overlijden mijner moeder — niet eerder! Gij ziet dat het eene obstinate vrouw was, en die wist wat zij wilde. Waar zij eigenlijk beland is, heeft men ten onzent nooit geweten; denklijk heeft zij schuilplaats gevonden, bij den een of ander harer verwanten. Hoe dat ook zij — sinds eenigen tijd is het gerucht van haar dood tot ons gekomen, maar mijn vader wil, kon er niet aan gelooven, en in elk geval is zekerheid op dit punt hem dringend noodig. De Egmonds kunnen dat geven. Zij zijn reeds een geruimen tijd in 't hartje van Holland *au vu et su de tout le monde*; het zou mij niet verwonderen, dat zij eenige correspondentie hadden gehouden met de barones, of althans met dier nabestaanden. Indien al niet, moet Sabina bij hare hijksplannen toch naar hare nicht hebben geïnformeerd, en op de een of andere wijze weten zij er het rechte van."

"Zooals gij mij de verhouding tot die dames hebt voorgesteld, zullen ze denklijk niet geneigd wezen, u te vertellen wat gij weten wilt."

"Ik zal ze er wel toe brengen, zij het haars ondanks; ziedaar waarom ik mij de laatdunkende hoffelijkheid van Sabina — en de vinnige schampschoten van Françoise zal getroosten, tot ze mij op het spoor hebben geholpen van datgene wat ik zoek. Als die vrouw nog leeft, is er mij onnoemelijk veel aan gelegen haar te zien, te spreken..."

„Ten einde de afdoende maatregelen te nemen, die uw heer vader niet aan durfde?” vroeg de Freiherr sarcastisch.

„Integendeel, ik zou haar vertrouwen trachten te winnen....”

„En u door *haar* laten erkennen als haar troetelkind?”

„Dat zou wat kras zijn — maar daarvan is ook geene quaestie; de verwisseling is geschied met hare voorkennis — zoo al niet onder hare goedkeuring. Neen er is wat anders, voor mijn vader en mij van geen kleiner belang; de barones, toen zij mijn vader hijlikte, bezat uitgestrekte goederen, hier in Holland gelegen; de tijden waren toen anders, men dacht aan geen verdeeldheid; de voogden der weeze zagen er geen bezwaar in om haar gemaal het beheer te geven over geheel haar vermogen, zij trouwden in gemeenschap van goederen. Maar daar zijn de troebelen opgekomen, de baron bleef aan de zijde des Konings, de Heeren Staten, zoodra zij dezen waren afgevallen, wilden den Spaanschgezinden edelman niet langer in 't genot laten van de inkomsten zijner goederen aan hunne zijde, alles werd onder séquester gesteld, en — is, zoover wij weten, in dezen staat gebleven. Deze heeren zijn er wèl van om niet los te laten wat zij eens hebben gegrepen; zij noemen dit de rechtmatige *représailles* van 't geen in Spaansch Braband geschiedt. Alsof dat gelijk stond!... of de Koning geen recht had tegen zijne rebellen!... maar dat daargelaten. Nu ik hier ben om te onderhandelen met Maurits omtrent zekere schikkingen met zijn broeder den Prins van Oranje, kost het zooveel niet meer, om ook gunstige beschikkingen te verkrijgen van die heeren omtrent de goederen van de barones; alleen moet ik zekerheid hebben, dat zij, levende, zelve tot die onderhandelingen zou willen meêwerken, of, werkelijk overleden zijnde, ons door geen testament hindernissen in den weg heeft gelegd. De barones zou hier niet in verborgenheid zijn gebleven, zoo zij in gunstige omstandigheden had verkeerdt, zoo zij de inkomsten harer goederen had genoten; het is dus waarschijnlijk, dat zij even-

zeer in behoefte, als in onbekendheid heeft geleefd of nóg leeft; — zoo dat laatste het geval ware, des te beter, dan zal zij de tegemoetkoming van haar gemaal waardeeren en mijne diensten aannemen....”

„En haar troetelkind, zooals gij hem noemt?”

„O die! — die bestaat niet meer, zoomin voor haar als voor ons....”

„Zoo, is uw broeder dood?”

„Zoo goed als...., die is onmogelijk gemaakt; hij heeft zich dus in het slijk gewenteld, dat er geen ophalen meer aan is; maar als ik tot de moeder doordring, zal ik mij wel wachten dat te zeggen; integendeel, zijn belang, zijne oprichting zal een der drijfveeren worden om mijne plannen te begunstigen; en wat hem betreft, zoo hij zich volgzaam toont, en niet bijgeval om den een of anderen boevenstreek aan de galg raakt, zal ik hem van tijd tot tijd een paar dukaten in de hand stoppen; dat 's alles wat hij noodig heeft. Hij zal er naar opspringen, dat verzeker ik u, en ten laatste passeer ik nog voor zijn weldoener!”

„Even vindingrijk als broederlijk!” hernam de Freiherr, met zijn ironieken lach.

„Ziedaar met welke particuliere zaken ik mij hier heb bezig te houden nevens de publieke, en waarom ik mij aan de Egmonds moet imposeeren door list of geweld.”

„Geweld? Hoe zult gij dit aanleggen?”

„Ik zal macht over haar verkrijgen, door de sterkste beweegkracht die er kan toegepast worden op lieden als zij zijn: ijdel en trots, maar zonder middelen om den staat te blijven voeren, dien zij meenen dat hun past. Ik.... zal goud.... laten schitteren.... veel goud.... zooveel.... dat die feeks van eene Françoise zelve er door verblind zal raken;...., gelukkig heeft mijn vader gezorgd, dat ik van dit kostelijke hulpmiddel ruim ben voorzien — zoodat ik ten oorbaar van de

particuliere belangen, zoowel als van de publieke, alles kan doen, wat er met geld kan verricht worden. Niemand weet dat beter dan gij zelf."

"Ik weet het zoo goed, dat ik mij veroorloven zal u een weinig van uw overvloed te helpen ontlasten."

"Hoe is dat! gij om geld verlegen?" riep de Ghiselles, de wenkbrauw fronsende; ik moet zeggen, dat samenzweeren eene dure liefhebberij is."

"Niet *te* duur zoo 't gelukt en vruchten afwerpt; maar dat is ongelukkig van de onze niet meer te wachten, en daarom heb ik behoefte aan gereede penningen, want ik heb de mijne bij handen vol uitgedeeld, met de bedoeling de goede cause te bevorderen; nu ik in die verwachting ben teleurgesteld, moet ik voor mij zelve zorgen en zien weg te komen, hoe eer hoe beter."

"En gij zegt mij dat zóó!" viel de Ghiselles uit, in zichtbare onrust, „en gij blijft mij koelbloedig aanhooren, terwijl ik over onverschillige zaken zit te praten, ja, gij lokt mij zelfs daartoe uit?"

"Och! een uur of wat vroeger of later, doet er voor mij zoo-veel niet toe, ik heb een vrijgeleide vanwege het gezantschap; daarbij zijn *uwe* zaken mij gansch *niet* onverschillig, dat kunt gij wel denken!"

"Hm! ja!" sprak de Ghiselles, en trok een gezicht, of hij zich liefst van die belangstelling had verschoond gezien; „maar gij begrijpt uwerzijds, dat ik het evenmin kon zijn voor de uwe."

"De onze," verbeterde Grimswald, „want gij zult mij toestemmen, dat ge mee van 't complot zijt."

"Neen!" riep de Ghiselles heftig, „dat ontken ik pertinent."

"Impertinent," verbeterde weêr de Freiherr, met zijn sarcastischen glimlach; want gij zult toch niet loochenen — voor mij niet althans — dat gij uw deel hebt aan ons eedgenoodschap."

"Zeker zal ik dat loochenen, en met alle recht," riep de Ghiselles op hoogen toon.

„Eilieve! zie dan toch uw lastbrief eens in.”

„Mijn lastbrief houdt niets in, dan wat ik aan Maurits en de Staten als het klare, simpele doel van mijne zending heb voorgedragen.”

„Dat weet ik wel, voor wie niet als gij tusschen de regels kan doorlezen, en er aftrekken alles wat uwe principale zenders daarbij insluiten — de kantteekeningen — de mondelinge instructiën.”

„Nu ja! maar daarmee behoeft ik niet voor den dag te komen, dan in 't *gegeven geval*, dat gij op u genomen hebt daar te stellen. Van de wijze waarop, den tijd wanneer, de middelen waardoor gij uw doel meendet te bereiken, ben ik altijd onkundig gebleven; ik kan er mijne ziel en zaligheid op verzweren.”

„*Ce n'est pas jurer gros!*” spotte de Freiherr; „maar ik had u immers afspraak gegeven voor dezen nacht, om u op de hoogte te brengen van alles.”

„Dat is wel mogelijk maar ik verlang er niets van te weten.....”

„In dat geval zou uwe onkunde u nog veel gevaarlijker kunnen worden dan de volkomene kennis, die ik u geven wil.”

„Neen, neen! ik wil er niets van hooren, niets meê te doen hebben.”

„Schaam u, baron! wees toch zoo bang niet; er valt hier niets meer te doen! Het plan is in duigen geworpen en — ik ben er blij om, vooral nu ik zie, door welke moedige medehelpers ik gesteund zoude zijn.”

„Dat *zoudt* gij gezien hebben, zoo het er op aangekomen ware den degen te trekken voor de zaak van mijn vorst.”

„Wel zeker, met den degen te trekken zijt gij overigens ras genoeg, als maar vooraf de dolk hare goede diensten had gedaan, niet waar? Lieden aan wie men zoo iets vertrouwen kan, zijn maar al te zeldzaam, dát heb ik tot mijne schade en schande ondervonden.”

„Dus ziet gij geen kans meer te slagen, gij — die u zoo hebt beroemd rijk te zijn in vonden en hulpmiddelen,” spotte nu de Ghiselles op zijne beurt.

„Ik heb gebluft, ik moet het met schaamte op het voorhoofd bekennen. Ik zie er van af, de zaak door te zetten. Men kan niet ploegen met ossen en ezels tegelijk, en dan nog met onwillige ossen en waanwijze ezels. Maar ik erken, dat het mijne eigene schuld is. Ik had mijn geheim voor mij zelven moeten houden en alles alleen moeten beramen en — uitvoeren; dan ware ik zeker geweest; — maar daarin werd ik niet vrijgelaten. Daar moest priestervolk en zendelingen der Jezuïeten in gekend worden, die — zouden dan uitnemende helpers zijn! en ziet, daar haspelen ze mij den boel in de war, door zottelijken overijver en plompe voorbarigheid.”

„Zoo is er reeds iets van uitgelekt?” vroeg de Ghiselles verbleekend.

„Ik hoop nog van niet, maar — dat kan niet achterblijven.

Het geheim is zoo bot af aan plomp volk overgeleverd, dat ik voor niets kan instaan, en er mij uit terugtrek met alle recht. Verbeeld u: een bespottelijke en verachtelijke vent, een zekere Blommers, die sedert de reformatie voor dominé speelt, maar nog altijd naar de vleeschpotten der oude Moederkerk bleef hunkeren, was meê van de samenspanning, en had zich aangeboden ons eene veilige schuilplaats te verzekeren, zoo voor onze geheime samenkomsten, als tot berging van vermomming en wapenen, die wij noodig konden hebben. In de ruïne eener abdy, dicht in de buurt van Delft, bevinden zich gewelven en oneraardsche gangen, waarvan hij de ligging kende en — wat het meest beteekende, waarvan hij den sleutel bezat, door toedoen van een zijner leeken, eigenaar eener hoeve in de nabijheid — en die zoo goed Katholiek in 't harte was, dat hij niet eens veinzen wilde tot de Geuzenkerk over te gaan; die man was dus te vertrouwen, en Pater Blommers stond voor

hem in. Maar deze zelf schatte zijn eigene verdienste zoo hoogst gewichtig en onmisbaar, dat hij meende het hoofd der samenspanning te zijn, en in belangrijke punten op eigen gezag handelde, zonder mij daarin te kennen, mij zijnerzijds ten kwade duidende, dat ik hem niet in alles raadpleegde wat ik voornam te doen. Zoo werd ons complot eigenlijk een draak met twee hoofden, eene misgeboorte, die geene levensvatbaarheid had, zooals ook wel bleek. Verbeeld u: ik had bij mij zelven vastgesteld dat de catastrophie slechts één verantwoordelijken uitvoerder zou hebben, dien wij den aftocht mogelijk zouden maken na de volbrachte daad."

"En bij mislukking?"

"Openlijk verloochenen, zonder hem daarom in den steek te laten. En terwijl ik zoekende ben naar mijn man, terwijl ik dien zelfs meen gevonden te hebben — wat doet me de linker — eigenmachtig kiest hij handlangers zijnerzijds, en vertrouwt, *nota bene*, aan een troep zwervende soldeniers een deel van het geheim, precies zooveel om hen nieuwsgierig te maken naar de rest, stopt hun geld in de handen, bij wijze van voorsmaak, en stelt ze alzoo in de gelegenheid zich dronken te drinken en in de taveerne uit te brallen, dat er een onderhandsch werk op til is, waarbij hunne hulp wordt vereischt. Ik behoef u niet te zeggen, dat zulke praatjes nooit in de ijle lucht vervliegen; de justitie luistert scherp op een tijd als deze, waarin zooveel volk in de stad is samengepakt, en waar zooveel vorsten en heeren die allicht hunne vijanden hebben, bijeen zijn!"

"De ellendige domkop!"

"Van die verstandige maatregelen nog onbewust, ga ik mijnerzijds mijn gang, en geloof mijn man gevonden te hebben in een kalen luitenant, dien ik met de meeste voorzichtigheid ondertast en in alle manieren op de proef stel, eer ik het waag hem opening van zaken te geven."

"Opening van zaken! maar dát was toch lang niet voorzichtig, dunkt me."

particuliere belangen, zoowel als van de publieke, alles kan doen, wat er met geld kan verricht worden. Niemand weet dat beter dan gij zelf."

"Ik weet het zoo goed, dat ik mij veroorloven zal u een weinig van uw overvloed te helpen ontlasten."

"Hoe is dat! gij om geld verlegen?" riep de Ghiselles, de wenkbrauw fronsende; ik moet zeggen, dat samenzweeren eene dure liefhebberij is."

"Niet *te* duur zoo 't gelukt en vruchten afwerpt; maar dat is ongelukkig van de onze niet meer te wachten, en daarom heb ik behoefte aan gereede penningen, want ik heb de mijne bij handen vol uitgedeeld, met de bedoeling de goede cause te bevorderen; nu ik in die verwachting ben teleurgesteld, moet ik voor mij zelve zorgen en zien weg te komen, hoe eer hoe beter."

"En gij zegt mij dat zóó!" viel de Ghiselles uit, in zichtbare onrust, „en gij blijft mij koelbloedig aanhooren, terwijl ik over onverschillige zaken zit te praten, ja, gij lokt mij zelfs daar-toe uit?"

"Och! een uur of wat vroeger of later, doet er voor mij zoo-veel niet toe, ik heb een vrijgeleide vanwege het gezantschap; daarbij zijn *uwe* zaken mij gansch *niet* onverschillig, dat kunt gij wel denken!"

"Hm! ja!" sprak de Ghiselles, en trok een gezicht, of hij zich liefst van die belangstelling had verschoond gezien; „maar gij begrijpt uwerzijds, dat ik het evenmin kon zijn voor de uwe."

"De onze," verbeterde Grimswald, „want gij zult mij toestemmen, dat ge mee van 't complot zijt."

"Neen!" riep de Ghiselles heftig, „dat ontken ik pertinent."

"Impertinent," verbeterde weêr de Freiherr, met zijn sarcas-tischen glimlach; want gij zult toch niet loochenen — voor mij niet althans — dat gij uw deel hebt aan ons eedgenootschap."

"Zeker zal ik dat loochenen, en met alle recht," riep de Ghiselles op hoogen toon.

„Eilieve! zie dan toch uw lastbrief eens in.”

„Mijn lastbrief houdt niets in, dan wat ik aan Maurits en de Staten als het klare, simpele doel van mijne zending heb voorgedragen.”

„Dat weet ik wel, voor wie niet als gij tusschen de regels kan doorlezen, en er aftrekken alles wat uwe principale zenders daarbij insluiten — de kantteekeningen — de mondelinge instructiën.”

„Nu ja! maar daarmee behoef ik niet voor den dag te komen, dan in 't *gegeven geval*, dat gij op u genomen hebt daar te stellen. Van de wijze waarop, den tijd wanneer, de middelen waardoor gij uw doel meendet te bereiken, ben ik altijd onkundig gebleven; ik kan er mijne ziel en zaligheid op verzweren.”

„*Ce n'est pas jurer gros!*” spotte de Freiherr; „maar ik had u immers afspraak gegeven voor dezen nacht, om u op de hoogte te brengen van alles.”

„Dat is wel mogelijk maar ik verlang er niets van te weten”

„In dat geval zou uwe onkunde u nog veel gevaarlijker kunnen worden dan de volkomene kennis, die ik u geven wil.”

„Neen, neen! ik wil er niets van hooren, niets meê te doen hebben.”

„Schaam u, baron! wees toch zoo bang niet; er valt hier niets meer te doen! Het plan is in duigen geworpen en — ik ben er blij om, vooral nu ik zie, door welke moedige medehelpers ik gesteund zoude zijn.”

„Dat *zoudt* gij gezien hebben, zoo het er op aangekomen ware den degen te trekken voor de zaak van mijn vorst.”

„Wel zeker, met den degen te trekken zijt gij overigens ras genoeg, als maar vooraf de dolk hare goede diensten had gedaan, niet waar? Lieden aan wie men zoo iets vertrouwen kan, zijn maar al te zeldzaam, dát heb ik tot mijne schade en schande ondervonden.”

„Dus ziet gij geen kans meer te slagen, gij — die u zoo hebt beroemd rijk te zijn in vonden en hulpmiddelen,” spotte nu de Ghiselles op zijne beurt.

„Ik heb gebluft, ik moet het met schaamte op het voorhoofd bekennen. Ik zie er van af, de zaak door te zetten. Men kan niet ploegen met ossen en ezels tegelijk, en dan nog met onwillige ossen en waanwijze ezels. Maar ik erken, dat het mijne eigene schuld is. Ik had mijn geheim voor mij zelven moeten houden en alles alleen moeten beramen en — uitvoeren; dan ware ik zeker geweest; — maar daarin werd ik niet vrijgelaten. Daar moest priestervolk en zendelingen der Jezuïeten in gekend worden, die — zouden dan uitnemende helpers zijn! en ziet, daar haspelen ze mij den boel in de war, door zottelijken overijver en plompe voorbarigheid.”

„Zoo is er reeds iets van uitgelekt?” vroeg de Ghiselles verbleekend.

„Ik hoop nog van niet, maar — dat kan niet achterblijven.

Het geheim is zoo bot af aan plomp volk overgeleverd, dat ik voor niets kan instaan, en er mij uit terugtrek met alle recht. Verbeeld u: een bespottelijke en verachtelijke vent, een zekere Blommers, die sedert de reformatie voor dominé speelt, maar nog altijd naar de vleeschpotten der oude Moederkerk bleef hunkeren, was meê van de samenspanning, en had zich aangeboden ons eene veilige schuilplaats te verzekeren, zoo voor onze geheime samenkomsten, als tot berging van vermemming en wapenen, die wij noodig konden hebben. In de ruïne eener abdy, dicht in de buurt van Delft, bevinden zich gewelven en onderaardsche gangen, waarvan hij de ligging kende en — wat het meest beteekende, waarvan hij den sleutel bezat, door toedoen van een zijner leeken, eigenaar eener hoeve in de nabijheid — en die zoo goed Katholiek in 't harte was, dat hij niet eens veinzen wilde tot de Geuzenkerk over te gaan; die man was dus te vertrouwen, en Pater Blommers stond voor

hem in. Maar deze zelf schatte zijn eigene verdienste zoo hoogst gewichtig en onmisbaar, dat hij meende het hoofd der samenspanning te zijn, en in belangrijke punten op eigen gezag handelde, zonder mij daarin te kennen, mij zijnerzijds ten kwade duidende, dat ik hem niet in alles raadpleegde wat ik voornam te doen. Zoo werd ons complot eigenlijk een draak met twee hoofden, eene misgeboorte, die geene levensvatbaarheid had, zooals ook wel bleek. Verbeeld u: ik had bij mij zelven vastgesteld dat de catastrophie slechts één verantwoordelijken uitvoerder zou hebben, dien wij den aftocht mogelijk zouden maken na de volbrachte daad."

"En bij mislukking?"

"Openlijk verloochenen, zonder hem daarom in den steek te laten. En terwijl ik zoekende ben naar mijn man, terwijl ik dien zelfs meen gevonden te hebben — wat doet me de linker — eigenmachtig kiest hij handlangers zijnerzijds, en vertrouwt, *nota bene*, aan een troep zwervende soldeniers een deel van het geheim, precies zooveel om hen nieuwsgierig te maken naar de rest, stopt hun geld in de handen, bij wijze van voorsmaak, en stelt ze alzoo in de gelegenheid zich dronken te drinken en in de taveerne uit te brallen, dat er een onderhandsch werk op til is, waarbij hunne hulp wordt vereischt. Ik behoef u niet te zeggen, dat zulke praatjes nooit in de ijle lucht vervliegen; de justitie luistert scherp op een tijd als deze, waarin zooveel volk in de stad is samengepakt, en waar zooveel vorsten en heeren die allicht hunne vijanden hebben, bijeen zijn!"

"De ellendige domkop!"

"Van die verstandige maatregelen nog onbewust, ga ik mijnerzijds mijn gang, en geloof mijn man gevonden te hebben in een kalen luitenant, dien ik met de meeste voorzichtigheid ondertast en in alle manieren op de proef stel, eer ik het waag hem opening van zaken te geven."

"Opening van zaken! maar dát was toch lang niet voorzichtig, dunkt me."

„Ik moest er toch immers meê voor den dag komen, zoo ik wilde dat hij volvoerde wat ik wenschte; maar de vervloekte schooier was mij te slim: hij had me laten uitpraten en ont kwam mij, toen hij alles wist!”

„En gij!.... verwijt dien ander zijne onhandigheid!” beet de Ghiselles hem toe.

„Ik heb mij zelven in dezen niets te verwijten. Ik had alles gewikt en gewogen, en meende zeker te zijn van mijne zaak. Hoe kon ik wachten dat een avonturier *sans feu ni lieu*, wien de honger en ellende ten oogen uitzag, niet hunkeren zou naar de eerste gelegenheid de beste om honderd pistoletten te verdienen, onverschillig op welke wijze...”

„Het was roekeloos hem zooveel te bieden!”

„Ik meende hem de oogen te verblinden door zooveel goud te laten schitteren;... en wat denkt gij dat de satansche hongerlijder deed?”

De Ghiselles haalde de schouders op met eene laatlunkende uitdrukking van 't gelaat, maar zweeg of hij het beneden zich achtte eene gissing te wagen.

„Hij wierp het goud voor mijne oogen in de vaart en sprong van den wagen af, waarop ik hem meende weg te voeren als mijne zekere prooi!”

„Hij ontliiep u.... dat satanskind!”

„Op gevaar af van zich den nek te breken, of zelf in het water terecht te komen, ontliiep hij — wat hij de verzoeking noemde. Ik loste mijn pistool op hem af, maar het schot miste, en hij ontkwam....”

„Voorwaar! dat's een *coup de maître* van u,” viel de Ghiselles uit met laatlunkende bitterheid; „die schooier, zooals gij hem noemt, zal niet nalaten zijn voordeel te doen met dat schrikkelijk geheim.”

„Ik heb reden om te gelooven, dat hij er niet veel meê doen kan. Vooreerst kan hij van honger en vermoeienis zijn

omgekomen, eer hij Delft heeft kunnen bereiken. Ik had mijn voerman, den voornoemden landeigenaar, een wenk gegeven om zóó te rijden, dat mijn vluchteling geheel gedesoriënteerd moet zijn geweest, toen hij van den wagen aftuimelde, en hij heeft evenveel kans gehad te 's Hage aan te komen als te Delft."

"Maar het is altijd mogelijk, dat hij in eene van die beide steden aanlandt, en gelegenheid vindt om met zoo geduchte aanklacht tegen u op te treden."

"Tegen mij! dat zou ik wel eens willen zien," lachte de Freiherr. "Hij kent mij alleen als hopman Peter; en hopman Peter is eene fictie, die door geen gerechtshof kan worden ingedaagd, en de Freiherr von Grimswald zal zorgen, dat hij zoo spoedig doenlijk over de grenzen komt, om niemand in de gelegenheid te stellen hopman Peter in hem te herkennen."

"Heel goed; maar die Blommers met zijne adherenten?"

"Die mogen voor zich zelve toezien; ik wasch mijne handen in onschuld, en heb mij voor goed van hen afgemaakt. Wat ze verder willen doen of laten moeten ze zelf weten; niemand kan er door in last komen dan hij alleen, de zotskap, die de domheid beging, voor vijf boeven zulk een geheim bloot te leggen.

"Hij heeft aan vijf schelmen tegelijk het voorstel gedaan, om den Stadhouder te vermoorden?" vroeg de Ghiselles met een minachtenden glimlach over die onzinnigheid.

"Dat scheelt geloof ik niet veel; zeker is het, dat hij ze van oochtend in de vroegte afspraak heeft gegeven, om aan te vullen wat er nog aan hapert!"

"Gij hebt hem dat afgeraden, zooals vanzelf spreekt."

"Ik heb hem zijne lomphed onder het oog gebracht; maar hij wilde in zijne ezelachtige verwaandheid niet eens bekennen, dat hij er eene had begaan; hij bleef volhouden, dat hij het zijne had gedaan om mijn ontwerp te doen slagen, en begeerde, dat ik hem van de middelen zou voorzien om de zaak verder

door te zetten, die ik natuurlijk weigerde. Wij kregen daarop hooge woorden, en ik maakte mij weg, eer het volkje van zijn aanhang kwam opzetten; hij kan hun zelf zeggen, waarom ik niets meer met hen te doen wil hebben, en ze moeten nu maar weten, of ze nog lust hebben om met hem in dat vuil rond te plassen. Ik voor mij acht Maurits zoo veilig als een kind in de wieg: maar ik wil het uitbarsten van hun bom niet afwachten; met het aanbreken van den dag moet ik de poort uit. Maar geef mij nu eindelijk eens wat te eten en te drinken; ik kom niet van een banket, en gij hebt mij laten praten tot mij de keel droog werd."

Ik had mijn dienaar belast u van alles te voorzien wat gij verlangen mocht," sprak Ghiselles, terwijl hij naar het dres-soir ging, en daaruit een tinnen schenkan met wijn en twee zilveren bekers te voorschijn bracht, die hij voor den Freiherr neêrzette, die zich inschonk en antwoordde: „Uw bediende heeft geene schuld, hij was al weg eer ik hier kwam; de vrouw des huizes heeft mij ingelaten, eene goede sloof, die mij nauwelijks wilde toestaan naar boven te gaan in uwe absentie, een uur vóór middernacht; zij vond het wat laat voor vriendenbezoek."

„Ik kan haar geen ongelijk geven, al begrijp ik dat gij niet vroeger zijt gekomen, wel wetende, dat ik er toch niet zijn zou," zei de Ghiselles met een strak gelaat. „Ziehier brood en ham, dat is alles wat ik u op het oogenblik heb aan te bieden, en die karige gastvrijheid kan mij nog duur genoeg te staan komen; want uw verblijf in mijn logies kan mij nog verdacht maken, als er iets van uw mislukt complot uitlekt."

„Vooreerst moet ik u doen opmerken, dat hetgeen gij mijn complot noemt niet mislukt is — maar, dat ik er van afgezien heb; ten tweede zouden er in geval van onheil nog wel andere oorzaken van verdenking tegen u kunnen oprijzen, dan de omstandigheid dat ik den nacht in uw logies heb doorgebracht."

„Gij weet zelf wel beter, al wilt gij mij onrust aanjagen. Gij

weet heel goed, dat ik nooit veel op heb gehad met uw plan, om geweld te gebruiken...."

„'t Is waar, list is beter uwe zaak; — maar gij waart toch zeer gezind de vruchten te plukken, die er, na het slagen, voor u uit gevolgd zouden zijn."

„Ik zie niet dat er voor mij zooveel meê te winnen viel. De Prins van Oranje, die er niet in geraadpleegd is, kon het wel eens zeer kwalijk opnemen, dat men dus tegen zijn broeder geageerd heeft..."

„Daar behoeft ge niet voor te vreezen. Philips Willem is door religie en opvoeding aan de Spaansche zijde, en men zal hem wel geene groote hartelijkheid hebben ingeboezemd — jegens zijne verwanten in de Nederlanden; daarbij ... is Maurits slechts zijn halve broeder, dien hij nooit heeft gekend; en al waren zij kinderen van dezelfde moeder, nog spreekt bij Vorsten het bloed doorgaans niet zóó sterk, dat het de stemme der eer en heerschzucht overschreeuwen zou; gij weet bij u zelve — wat een half broêr te beteekenen heeft, tegenover groote belangen."

„Waarheid is, dat de Prins zijne grieven heeft tegen Maria — zijne eigene zuster, en Maurits beiden — die met elkaâr in proces liggen om het voorrecht, wie hem het meeste zal be-rooven van het beheer en de inkomsten zijner goederen, bij zijne gedwongen absentie; de voorstellen die ik heb te doen, getuigen van zijne geheime verbittering op dit punt. — Ja, gij kondet gelijk hebben: zonder de daad aan te moedigen, zou hij wel eens in 't heimelijk voldaan kunnen wezen met de wrake, die men hem had verschaft."

„Zoo zie ik het ook; en daarom, als men van den rozelaar plukken wil, moet men niet schromen zich aan de dorens te steken; dies had ik het voornemen gevat mijn meester te wreken, en tegelijk aan verschillende vorsten, om niet te zeggen aan de gansche Katholieke Christenheid, een notabelen dienst te doen, met een ontwerp door te zetten, dat al zoo vaak was

opgevat en toch weêr opgegeven door anderen; en het zou mij gelukt zijn, zoo ik mij niet in de keuze van mijn instrument bedrogen had; maar de scherpzichtigste kan zich verkijken, en nooit heb ik mij dús in eene persoonlijkheid bedrogen, als juist in die van dien berooiden luitenant, op wiens dienstvaardigheid ik mijn hoofd had willen verwedden!"

"Gij waart dan sinds lang met hem bekend?"

"Wel neen! maar dat was ook niet noodig. Ik had hem geobserveerd bij de spelen onder zijne soldaten; ik begreep, dat hij een dier rampzalige gecasseerde officieren moest zijn, die met hun volk zoo goed als van den roof moeten leven. Ik lokte hem met mij meê, door 't vooruitzicht van een goed maal en de aantrekkingskracht van wat klinkende munt, ter goeder uur hem in de hand gestopt; hoe kon ik denken, dat een zoodanige nog vooroordeelen kon hebben? Over conscientie-bezwaren was hij heen, en na hem lang en breed uitgehoord te hebben, wist ik voorzeker, dat hij meer reden had om de Nassauers te vreezen en te haten, dan hen voor te staan. Maar wat zal ik zeggen, hij heeft zekere eigenschappen, die hem altijd in de laagte zullen houden: trots op zijne afkomst, want hij moet van goede geboorte zijn, en zekere zottelijke weekhartigheid, die hem zeer ten ontijde schijnt te overmeesteren; zonder dat — had ik alles met hem kunnen doen, wat ik wilde.

"Ziezoo, uw Spaansche wijn is van goede herkomst, en ik voel er mij door verkwikt; drink nog een beker met mij, en laat me dan een paar minuten in uw armstoel rusten, als ik u geen overlast doe; bij 't aanbreken van den dag stijg ik te paard...."

"'t Is mij aanbevolen u zooveel in mijne macht is ten dienste te staan — dus ook in dezen; — maar waarom gaat gij niet uwe rust nemen in uw eigen logies?"

"Uit voorzichtigheid. Ik ben hier ingekwartierd bij iemand, die veel correspondentie houdt met Pater Blommers, en ik heb besloten aan dezen mijn spoor te doen verliezen. Ik huur straks

een paard bij den herbergier aan de poort, en als ik eens in den Haag ben, zal mijnheer Lonchijn mij wel voorzien van een deugdelijk paspoort, om naar mijn land terug te keeren."

"Sinds gij tot het gezantschap behoort, zie ik niet, waarom gij zooveel haast maakt om over de grenzen te komen."

"Ik heb mij reeds te Brussel bij het Luiksche gezantschap aangesloten, om zonder bezwaren hier in 't land te komen, dat is waar; en Pater Blommers, die mijn waren naam niet kent, gelooft dat ik er toe behoer; maar zoo hij in zijne onhandigheid of uit wrok mij kwaad ging brouwen, begrijpt gij toch wel, dat de qualiteit van particulier secretaris bij messire Lonchijn, mij al heel weinig baten zou; die achtbare Heeren kunnen toch een mislukten aanslag niet voor hunne rekening nemen — en de tabberd der gezanten is geenszins de mantel der liefde, die den schuldige zou bedekken."

"Maar ik meende toch, dat zij niet onkundig waren...."

"*Mein liebster!* wat zijt gij naïef! Ik alleen ben aansprakelijk; zij zijn in hun goed recht om mij volstrektelijk te verloochenen, daar heb ik vooruit op gerekend. Wat u aangaat, ik zou u wel aanraden, om de reis met mij meê te maken, al ware 't maar voor eene korte absentie, om het onweêr te ontgaan, dat mogelijk ook over uw hoofd zou kunnen losbarsten."

"Ik? ik bedank u wel. Ik zal mij niet uit eene goede positie laten verdrijven, door eene paniek...."

"Ik wil u geen paniek op het lijf jagen. Ik wil u alleen waarschuwen, omdat er mogelijkheid bestaat, dat gij in de zaak gehaald wordt, voor 't geval dat er iets uitlekte."

"Ik? ik heb nooit iets met uwe zaak te doen willen hebben, dat weet gij zelf wel...."

"Hm! hm! ik kan u dat niet zoo gaaf toestemmen; wie anders dan gij heeft mij geld voorgeschoten...."

"Daarvan zijn geene bewijzen, en gij zelf zoudt me toch niet verraderlijk in 't verderf sleepen, te minder daar ik u altijd nog

van dienst zou kunnen zijn, als ik buiten de quaestie blijf...."

"Ja, ja! daar zegt gij zoo iets, en ik hoop, dat er het zoo meê zijn zal; maar.... om de waarheid te zeggen, ik vrees dat het wel eens anders kon uitvallen. Ik herinner mij iets, dat mij in de uiterste verlegenheid brengt; het kan nog wel goed afloopen, maar, indien niet — indien de zaak door den luitenant uitkomt, dan is het maar al te zeker, dat gij meê gecompromitteerd zijt."

"Judas! dat hebt gij met opzet gedaan!" riep nu de Ghiselles, opspringende en hem in de borst vattende.

Maar de kloeke Duitscher slingerde den slanken Belgischen edelman van zich af als een lastig insekt, terwijl hij met koelen spot zeide:

"Wel zeker! dat zou eene goede berekening zijn van mij. Ik raak al vast in ongenade bij mijn meester, en dan nog den toorn van Fuentes op mij te laden, omdat ik zijn gunsteling in de klem bracht, en het mij zelve op die wijze overal tegelijk te bederven! Kom aan, de Ghiselles, gij zijt veel te verstandig om van iemand, die zijne gezonde hersens heeft, zoo iets te denken. Maar zooals Homerus zelf somtijds wel eens dommelt, zoo heeft ook de omzichtigste samenzweerder zijn kwaad half uurtje, waarin eene kleinigheid zijne aandacht ontgaat, en die kleinigheid kan hem ten verderve brengen. Ziedaar, wat, vreeze ik, mijn geval is; ik heb de onvoorzichtigheid begaan den brief van uw vader aan messire Lonchijn met uwe quitantie in de beurs te steken, waarin ik de pistoletten geborgen heb, die ik van u heb ontvangen; in diezelfde beurs, die ik later, zonder daaraan te denken, den luitenant in de hand heb gedrukt! — en zoo hij die beurs niet tegelijk met het geld in het water heeft geworpen, zijn wij waarachtig allen in zijne macht; dan weet hij nu wie hopman Peter is en wie zijne vrienden zijn, en dan kan hij gissen, wat de baron in zijn schild voert."

„Geene medeplichtigheid aan uw gevaarlijk spel!” riep de Ghiselles, bleek van ontzetting.

„Hoe zult gij dat bewijzen! De termen van den brief, waarin uw heer vader messire Lonchijn aanbeveelt u die aanzienlijke som uit te betalen, zijn juist geheimzinnig genoeg om er alles uit te maken wat men er in lezen wil. Stelt daarbij medebewustheid niet tevens medeplichtigheid daar? Uwe eigene zaken, hier, zijn daarbij zóó klaar niet, dat men gansch geen vat op u zou kunnen hebben — en dan — de antipathie der Egmonds helpende....”

„Maar ik zeg u, ik *wil* niet in die strikken verward worden,” riep de baron met hevigheid; „liever zal ik mij zelven zuiveren, ten koste van alles....”

„Hm! ja! daar zegt gij zoo iets, door op te treden als aanklager en verrader vóór de uitbarsting,” viel de Freiherr in, even het hoofd schuddend.

De baron had niet naar hem geluisterd, maar zat, met beide handen het hoofd steunend, als in diepe gedachten verzonken.

Komaan! beraad u maar niet zoo lang, maak uwe schikkingen voor de afreis,” sprak von Grimswald, hem de hand op den schouder leggende; gij ziet, dat gij niet beter doen kunt dan mijn raad te volgen.”

„Neen! dat zie ik nog niet,” hernam de baron opziende. Zijn oog glinsterde, zijn gelaat werd als verhelderd.

„Ik zal u zooveel reisgeld geven als gij noodig hebt, maar ik *zelf* ga niet meê. Ik zal wel weten mij op andere wijze te redden zóó er iets uitlekt, wat immers nog lang niet zeker is. Zeg mij alles wat gij weet van den ellendeling, aan wien gij uw geheim zoo onvoorzichtelijk hebt overgeleverd; acht gij hem in staat misbruik te maken van zijne ontdekking?

„In zijn geval zou het alleen een zeer geoorloofd *gebruik* zijn, en om de waarheid te zeggen, ik acht hem wel in staat om er zijn voordeel mede te doen, wat de intentie betreft; maar

de executie zal moeielijkheden voor hem in hebben, die hij denkelijk niet zal te boven komen. Vooreerst, zooals ik zeide, is er veel kans, dat hij ergens onderweg zal bezwelen zijn van koude, vermoedenis en honger, onder de dikke, vochtige mist, waarin hij moest ronddwalen, dat mij waarlijk spijten zou, zoo ik maar wist, dat hij ons geen kwaad kon brouwen; want ik voelde mij tot hem aangetrokken, anders had ik mij natuurlijk niet aan hem gewend; vervolgens zit hij zoo slecht in de veëren, dat hij zich bij geen fatsoenlijk mensch zal durven aanmelden om zijne aanklacht voor te brengen, en zoo hij het waagt, niet licht gehoor of vertrouwen zal vinden, en 't geen ons nog beter te stade komt, hij scheen mij toe zelf zoo weinig *ins reine* te zijn met de heilige justitie, dat hij zich wel tweemaal bedenken zal, eer hij zich aan schout of schepenen gaat vertoonen, op gevaar af van zelf het eerst ingerekend te worden."

"Maar weet gij niet waar hij te vinden is, waar men hem op kan zoeken om — mogelijk — door goede woorden en groote beloften zijn stilzwijgen te koopen?"

"Als hij daarmee te verlokken ware geweest, zou hij immers mijne pistolen niet in 't water hebben geworpen? Zulke zwervers hebben zelden een vast en avouabel verblijf: ik meen verstaan te hebben dat hij inwoont bij de vrouw van een zijner soldaten. Het mooiste van alles zou nog zijn, zoo het van zijne soldaten waren geweest, die Pater Blommers had willen omkoopen; dan hadden we de poppen liefelijk aan 't dansen."

"Hoe kunt gij er nog over schertsen, gij weet toch zijn naam?"

"Dat's nu eene vraag. Begint men dan dergelijke relatiën met zich aan elkander voor te stellen bij naam en toenaam? Hij kent mij als hopman Peter, ik moest hem simpellijk Juliaan noemen; maar of hij zoo op het doopregister staat ingeschreven, dat's de vraag. Wel liet hij me doorzien dat hij van geboorte is, en een nobel wapenschild omhoog zou kunnen heffen, zoo hij er zich zelf niet te schamel toe achtte en zekere familie-omstandigheden het

hem niet schenen te verbieden; maar daar valt mij in, dat gij hem moet gezien hebben en bijgevolg herkennen kunt."

"Ik!"

"Bij het uitrijden van het krijtveld, was hij het, die uw paard aanhield, en zich zelf daardoor in moeielijkheid bracht, waar ik hem uithielp."

"Die? die? Bedriegt gij mij niet met valsche hoop?"

"Waarom zou ik u hierin bedriegen; maar wat helpt het u dat het juist deze persoon is."

"Omdat het dan niemand anders kan zijn dan... dan die Juliaan van Egmond zelf, dien ik wel zal uitvinden, en tegen wien ik zooveel wapenen heb als ik maar grijpen wil."

"In elk geval dan, uw broeder."

"Precies, zooals Maurits dat is van den Prins van Oranje."

"Begrepen!" hernam de Freiherr, „maar vergis u niet — mijn Juliaan gaf mij te kennen dat zijn vader geen Vliesridder is, en de baron de Ghiselles...."

"Is eerst in de orde opgenomen, na het vertrek van den hertog van Alba, toen reeds alle communicatie tusschen Juliaan en zijn ouderlijk huis had opgehouden."

"Nu messire Juliaan!" ging de Ghiselles voort, met satanschen gloed in het oog en met een kwaadaardigen lach: „nu is de zaak tusschen ons, en ik hoop u ditmaal schaakmat te zetten voor eeuwig!"

"Mij dunkt toch, dat hij in dezen de schoonste kans vóór zich heeft."

"Ja, maar ik zal het spel weten om te keeren, en daarmee is 't gewonnen. U Freiherr von Grimswald zal ik in staat stellen tot een snellen aftocht; maar eerst moet gij mij nu een volkomen inzicht geven van den geprojecteerden aanslag."

"Daar even waart gij te preutsch om er van te hooren...."

"Nu moet ik er alles van weten, zelfs datgene wat gij dien Juliaan verzwegen hebt: tijd en wijze der uitvoering."

„Waartoe zal het u dienen, nu er toch niets van komt.”

„Ik zal er meê handelen naar bevind van zaken. Ik weet wel, wat ik vraag kost ons de nachtrust; maar....”

„Plicht gaat voor gemak; gij zult alles hooren!”

Wij laten den Freiherr vertellen wat wij reeds weten, en — gaan omzien naar de soldaten van Juliaan.

Zij waren zoo verrast en verbluft, door het onverhoeds wegvlieden van hun luitenant, dat zij er niet aan dachten hem terstond te volgen en te achterhalen. Van de eerste verrassing bekomen, begrepen zij echter, dat zij, door te blijven, zich in de hachelijkste positie zagen gebracht. Het voorgevallene met Bastiaan kon niet lang meer verborgen blijven. Zijne vrouw zou ongeduldig, ongerust worden, zij zou naar hem komen omzien, en — zoo zij hem daar vond liggen als een lijk, in hun midden — leed het geen twijfel of zij zouden voor de schuldigen worden gehouden; en al zwoeren zij ook de duurste eeden op hunne onschuld, zij konden alleen hun luitenant beschuldigen, zonder zelve de verdenking te ontgaan van medeplichtigheid. Met hem aan te klagen waren zij toch niet gered, en de meesten hunner achtten dit snood verraad, terwijl allen gelijkelijk huiverig waren, om op eenige wijze met de justitie in aanraking te komen; zij wisten maar al te goed hoe deze er meê leefde.

Le Juge prétendait
Qu'à tort ou à travers
L'on ne saurait faillir,
Condamnant un pervers.

Al had la Fontaine het nog niet gezegd, er werd naar dien regel gehandeld door de Gestrenge Heeren van het tijdperk, en de soldaten wisten het zoo goed, dat zij het in een ommezien eens waren, dat zij geene andere partij te kiezen hadden dan de vlucht. In alle haast pakten zij nu bijeen wat zij van het hunne konden grijpen en dragen, en spoedden zich toen weg, zonder zelfs naar den gevallene om te zien.

Maar zij hadden niet, als Juliaan, een scherp prikkel van smart en schuld, die hen voortjoeg, en eens buiten de buurt, hielden zij stand om te overleggen wat nu te doen. Als zij, zonder gejaagdheid met een geregelden krijgsmansstap voortgingen, konden zij door de dienaren van den onderschout worden aangezien voor een rot voetknechten, die eene wacht moesten betrekken, of gezamenlijk hun kwartier gingen opzoeken, nadat ze wat lang in de taveerne hadden zitten drinken en dobbelen. Met hun vijftien konden ze desnoods het hoofd bieden, aan elk die, met deze uitlegging niet tevreden, hun in den weg trad om een gevaarlijk onderzoek aan te vangen. Bijeenblijven was dus zaak; maar, waarheen met hun allen, was de vraag. Den ganschen nacht rondzwerven, dat ging niet; — daarbij wat dan aan te vangen in den morgen, als het geval met Bastiaan zeker was uitgelekt, en diens vrouw niet zoude nalaten hare klachten in te brengen bij de justitie, met aanduiding van de gevluchte soldeniers, als de vermoedelijke daders! Een onderkomen moesten ze hebben; — maar waar? Wie zou ze herbergen, zoo met hun vijftien? — En ieder op zich zelve? — Wie zou een eenzamen zwerver zoo maar innemen in dit nachtelijk uur? Zoo suften ze en tobden ze, tot op eens Bernard uitviel met een ruwen vloek, dat ze wel oliedom waren van zich nog te bedenken, want dat de taveerne van gele Fij als van zelve voor hen openstond! In de vroegte werden zij er toch verwacht — dan was het nu maar wat heel vroeg! Op een uur of wat zou de „Gele” niet zien, die zeker was er haar profijt van te trekken, en die hen desnoods wel een zolder of eene schuur kon aanwijzen voor slaappleats, tot het oogenblik van de samenkomst met den Jezuïet dáár zou zijn. Zij was toch zeker meê in 't geheim, en zou zich wel wachten hen af te wijzen, die door een betaalmeeester met zoo'n gespekte beurs als de „Waterlandsche boer” waren ingehaald. Dit voorstel vond eenstemmige toejuiching; lange Mich alleen deed opmerken,

dat zij het eene gevaar ontliepen om het andere in den mond te snellen. Er was, dit wisten ze immers nú, sprake van vorstenmoord, en als zij dezen eersten stap deden, moesten ze ook tot den tweeden komen, en liepen ze willens en wetens in den strik.

„Gekheid!“ zei Bernard, „prinsenmoord! wij behoeven immers niet te schieten als we niet willen; en desnoods schieten wij op den Jezuiet zelf, dan maken wij ons nog verdienstelijk toe....”

Michiel wist er niet veel meer tegen te zeggen, al scheen hem de zaak nog zoo hachelijk. Het denkbeeld eene schuilplaats te hebben, was in hun toestand te uitlokkend, om niet over al het verdere heen te zien, en zoo werd het voorstel van Bernard tenuitvoergelegd.

De herberg van gele Fij, wij behoeven het nauwelijks te zeggen, was eene slecht befaamde. Wervers en ronselaars, zielverkoopers bijgenaamd, spreidden er hunne netten uit, om er berooide hoofden en onnoozele halzen in te vangen. Eerlijke werklieden en ordelijke soldaten werden er dan ook in den regel niet aangetroffen, tenzij zij zich lieten verlokken door het „soopje toeback,” dat niet overal te verkrijgen was. Maar het „toebackshuis” bood geen vrij logies, en na het vroege avonduur, dat door verordening der politie gesteld was tot het sluiten van alle taveernen en taphuizen, mocht er geen gast meer worden toegelaten. Ook vonden onze soldeniers er de deur gesloten, licht en vuur gebluscht, en de vrouw des huizes, met de haren, in diepe rust. Maar dit was een extraordinair geval, en zij hadden den sleutel om zich die deur te doen openen en herbergzaamheid te erlangen. Al ging het niet met gulle bereidwilligheid, de tegenstand werd overwonnen en de zwervelingen trokken de schuilplaats binnen. Of het goede berekening was, dat zij juist deze gekozen hadden, betwijfelen wij, daar de politie in den regel het meest het oog houdt op ver-

blijven van deze soort, en de persoon van gele Fij zeer wel met den onderschout in geheime verstandhouding kon staan, als aanbrengster van kwade praktijken, zooals destijds het gebruik was, zonder dat de handhaver der gerechtigheid zich eenigszins verkleind achtte door zulk een illoyale handelwijze. Maar zoo gele Fij ter eenere zijde de verklikster kon spelen, was het daarom niet gezegd, dat zij ter andere niet de heelster wilde zijn van eenig misdrijf; de vraag was maar, welke dispositiën zij had, en of zij ter rechter of ter linker zijde hare belangen het best verzekerd achtte. Onze soldaten moesten het er op wagen.

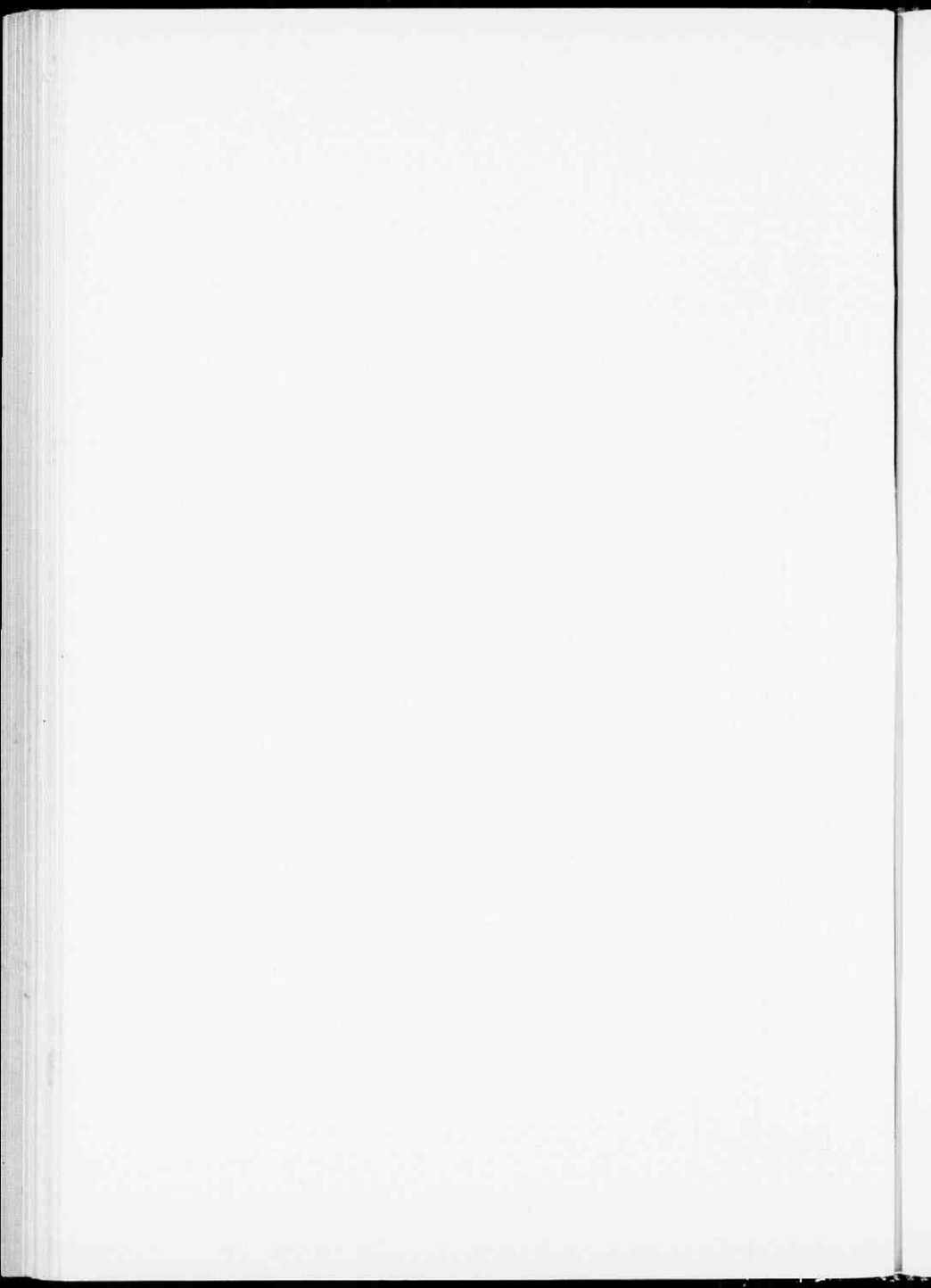
HOOFDSTUK X.

Het was Jacob Jansz. niet gegund rustig te blijven doerleven: een diepe zucht, een ontroerd „waar ben ik!“ eene klacht van angst en benauwdheid klonk hem in de ooren, en hij spoedde zich ter hulpe en geruststelling naar zijn lijder.

Hij had zijne lamp zoo geplaatst, dat haar schijnsel alleen hem zelve het noodige licht schonk en den slapende in het duister liet, om diens rust te meer te verzekeren; deze echter, hij 't ontwaken uit een benauwden en verwarden droom, werd door die duisternis verschrikt en beangstigd. En, of al Graswinkel zich haastte den lamp om te keeren en schielijk tot hem te gaan, hij herkende niet terstond in den man met den grijzen, versleten huispels, den deftigen burger dien hij had aangerand. „Ben ik hier in de gevangenis; zijt gij mijn cipier?“ vroeg hij, starende op de kale, kille wanden, en richtte zich op in woeste ontzetting, waardoor het kussen aan zijn hoofd ontviel en de mantel weggleed van zijne leden.

„Zacht wat, zacht wat, mijn vriend! houd nog wat rust; al hebt gij goed geslapen, denk aan uwe wonde,” sprak Jacob Jansz., terwijl hij hem minzaam de hand op den schouder legde; „gij zijt hier in mijne woning, als mijn gast, en ik ben uw vriend, uw geneesheer.... Laat mij even den pols voelen! Wel! dat gaat goed, het bloed is nog wat ontsteld van den zwaren,

koortsachtigen slaap; maar 't gaat vrij beter dan we konden wachten. Sta me toe u wat te verluchten."

Al sprekende, had hij het enge wambuis losgeknoopt, en den hals vrijgemaakt van het hinderlijk vod, dat voormaals een deftige kraag was geweest, maar nu als een wrong de keel bekleemde.

Die diensten schenen werkelijk doel te treffen; Juliaan slaakte een zucht van verluchting, en liet zich het kussen weêr onder het matte hoofd terecht schikken; maar toen Graswinckel den mantel had opgeraapt, en hem daarmede zorgelijk wilde toedekken, scheen hij zich op eens alles te herinneren en riep hij, terwijl hij zich omkeerde, met schrik: „Gij mij goed doen, gij! gij weet niet welk een snoodaard ik ben; hij, dien ik verslagen heb, was mijn weldoener, ik ben een gevloekte, een verlorene!"

„Een gevallen, dat kan zijn," hernam Graswinckel, terwijl hij hem de hand op het voorhoofd legde, en zachtelijk dwong het gelaat naar hem toe te keeren; „maar gij zult weêr opstaan: ik heb goeden moed daarop." Tegelijk zag hij hem aan met een blik vol ernst en diepe meêwarigheid, waaraan Juliaan niet eens meer trachtte te ontkomen; integendeel, hij hief de oogen tot hem op, als smeekte hij om hulp en redding; reeds werd dat alles hem toegezegd in het milde woord:

„Wees getroost! daar gaat niemand verloren die behouden wil worden; kent gij de gelijkenis van den verloren zoon?"

„Ja, ja! maar al te goed," riep nu Juliaan met zekere heftigheid, terwijl hij zijn hoofd weêr afwendde; „maar spreek *gij* mij daar niet van, dat kan ik niet dragen, dat doet me het bloed koken in de aders, dat is mijne geschiedenis niet."

Het is de geschiedenis van iederen zondaar, die zich bekeert."

„Niet de mijne, zeg ik u!" hernam Juliaan met bitterheid. „Zoo het de mijne ware, zou zij heel anders luiden; dan zou er geschreven staan, hoe een vader zijn zoon verstiet in de

teêrste jeugd, en hem de wijde wereld injoeg, ten prooi aan alle verlokkingen en ellende, bezwaard met zijn vloek! van een vader, die zijn bastaard de plaats geeft van den wettigen zoon, omdat deze vleier en oogendienaar is. Spreek mij van God als een gestreng rechter; een streng rechter kan nog billijk zijn, maar ik kan niet hooren dat men Hem vergelijkt bij een vader, sinds er vaders zijn als de mijne!"

"'t Is een aanschouwelijk beeld van Zijn Hemelschen Vader, door Gods eigen Zoon ons voorgesteld!"

"Zooveel te erger! Wat kan ik wachten van een God, die zich bij een vader laat vergelijken, als hij toch weten kan dat er *zulke* vaders zijn!"

En Juliaan bleef nu overeind zitten in den leuningstoel, en staarde zijn verpleger aan met een vasten, uittartenden blik.

"En uwe moeder? Heeft die u ook verstooten?" vroeg Graswinckel met zachten nadruk.

"Mijne moeder! O! dat is wat anders. Zij heeft zelve bitterlijk geleden, omdat zij haar eenig kind niet wilde opofferen. Wee mijner! zij heeft ook door mij geleden, sinds ik op den kwaden weg ben geraakt, dat weet ik maar al te goed;" en het brandende oog van den lijder vulde zich met een helder vocht, dat hij echter haastig, schaamachtig wegvaagde.

"Welnu!" hervatte Graswinckel met vriendelijken ernst, „diezelfde God, dien gij berispt en wantrouwt, omdat hij zich bij den vadersnaam laat noemen, heeft tot uwe geruststelling en vertroosting gezegd „zoo zelfs eene moeder haar kind kon verlaten (en er zijn onnatuurlijke moeders, zoowel als hardevochtige vaders), nochtans zal ik u niet verlaten. Wees er dus zeker van, dat die God, dien gij door uwe afkeerigheid hebt gehoond en bedroefd, u roept en noodt om tot Hem weêr te keeren, met meer dan moederlijke teederheid!"

Juliaan schudde droevig het hoofd.

„Al kon ik dat gelooven, nog zou ik niet kunnen komen

op zulke noodiging. Zoo diep rampzalig en verachtelijk als ik weet te zijn, zou ik nimmer meer tot mijne moeder willen wederkeeren, om haar niet van schaamte en zielesmart te doen sterven; hoe wilt gij dan dat ik mij nog, zooals ik nu ben, zal wenden tot God, als er een God is, hetgeen men wel zou betwijfelen, als men het kwaad en het onrecht aanziet dat er gepleegd wordt, terwijl men elkander toeroept dat God Alwetend en Almachtig is. Dat gaat niet! dat begrijpt gij zelf wel; zulke woorden zijn geschreven voor goede, vrome lieden, die wat zijn afgedwaald, maar niet voor zulken als ik ben — die zich nooit om God noch Zijn gebod hebben bekommerd."

"Maar Hij heeft zich om u bekommerd, arme verdoolde! Hij heeft zoo groote deernis met u, dat Hij Zijn eigen Zoon in de wereld gezonden heeft, om u te verlossen van zonde en dood, en tot het leven en de zaligheid te brengen!"

"Voor mij!" riep Juliaan met levendigheid, terwijl zijne oogen schitterden; maar plotseling trok een sombere wolk over zijn voorhoofd, de wolk van den twijfel; de glimlach der ironie speelde weêr om zijn mond, en hij wendde zich af met een schouderophalen, terwijl hij sprak:

"O! ja! dat wordt er gepraëkt, dat herinner ik mij wel; maar hoe kunt gij toch zeggen, dat het mij geldt? — gij weet niets van mij, *niets*, en als gij het wist, zoudt gij zóó niet spreken."

"Ik weet alleen van u, dat gij een zondaar zijt, of — meent gij zelf wellicht anders?"

"Ik heb u immers gezegd, dat ik een ellendeling ben, het leven onwaard, en zeker ter helle gedoemd, zoo er iets dergelijks als die vuurpoel bestaat."

"Welnu! ziedaar alles wat ik noodig heb om met volle zekerheid te zeggen: de gelijkenis van den verloren penning past op u. Het treffendste beeld van de zoekende liefde Gods, die niet schroomt zich met stof en slijk te verontreinigen, om

op te rapen wat het diepst is gevallen; die geene rust heeft eer zij het verlorene gevonden heeft, die zich verheugt over de vondst, hoe schijnbaar klein van waarde, en die wil, dat alle gezaligden zich daarin mede zullen verheugen met hemelsche vreugde."

"Ik zeg u dat het aanlokkelijk klinkt, en dat ik mij door uwe liefderijke woorden voel aangetrokken; maar . . . wat baat mij die schoone vinding?"

"Het is geene vinding van mij, het is Gods eigen woord, dat het u als waarheid verzekert. Luister!" en Graswinckel wendde zich naar zijn lessenaar en nam zijn Bijbel in handen.

"Dat niet! uit barmhartigheid, dat niet!" riep Juliaan, als in eene vlaag van woesten waanzin met beide handen een afwe-rend gebaar makend. „Gij meent genoeg van mij te weten, omdat gij mij kent als een die straatroof pleegde en zijn vriend versloeg; maar als ik u zeg, dat ik met opzet den Bijbel van dien vriend in het vuur heb geworpen, omdat hij mij daarmee kwelde en ergerde, en dat gevecht tusschen ons is ontstaan, waarbij ik hem neêrlei — zult gij dan nóg zeggen, dat hij voor mij is geschreven?"

"Ook voor u! mits gij niet blijft volharden in deze verwerping."

Juliaan antwoordde alleen met een schouderophalen en wendde het hoofd af.

"Is uwe vijandschap tegen God, uw afkeer van Zijn woord, dan zoo heftig, zoo beslist?" hervatte Graswinckel op een toon van ontroering, waarin zijne diepe meêwarigheid trilde.

"Afkeer? ja! Ik heb afkeer van alles wat mij wordt opgedrongen; maar dáár zat het hem niet; ik kon niet gedoogen dat mijn ruw soldatenvolk zich vroolijk maakte over het Boek, door mijne moeder in hooge eer gehouden."

"God, die niet aanziet wat voor oogen ligt, zal bij de ruwe daad de goede bewegingen des harten op haar prijs stellen?"

Maar sinds gij eene vrome moeder hebt gehad, kunt gij niet gansch vreemd zijn gebleven aan den dienst en de kennisse Gods. Zijt gij opgevoed in de Gereformeerde Religie?"

„Mijne moeder behoorde daartoe, naar ik meene; zij ging althans ter sluiks de sermoenen der rondzwervende predikers hooren, en zij heeft niet verzuimd mij dat geloof met geestdrift aan te bevelen; maar hare beeltenis, zooals zij over haar geliefden psalter heengebogen zat in haar closet, is mij beter bijgebleven dan hare woorden. Ik was al van kind aan in de Roomsche kerk opgebracht, en in het huis waar ik meest verkeerde, ging men trouw ter misse; ik meê, zonderdat ik er veel uit overgehouden heb dan stillen wrok tegen de priesters en papen, die gemeene zaak maakten met den Spaanschen dwingeland, om jammer en ellende te brengen over het vaderland. En toen ik, eens uit mijne familie verstooten, in den vreemde rondzwierf, heb ik mij niet meer met de religie ingelaten, tenzij om mij goed Geus te toonen, als het er op aankwam om te vechten voor de zaak der vrijheid en tegen den Spagnool."

„Dat behoefde u toch niet te beletten kennis te nemen van de Heilige Schrift; daar zijn vrome aanvoorders, die hunne onderhoorigen in dezen met een goed exempel voorgaan."

„Voorzeker, zoo zijn er! en ik heb het voorrecht gehad onder dezulken te dienen," hernam Juliaan met een sarcastischen glimlach. „Maar als men dan bevindt, dat die vrome aanvoorders, die in de veldtent met den Bijbel op den schoot zitten, het grofste en vreedste onrecht plegen, zonderdat hunne consciëntie er meê bezwaart schijnt, dan... ziet men, om de waarheid te zeggen, het nut van zulke vroomheid niet in. Bastiaan, een van mijn volk, die tot het ergste in staat placht te zijn, is nu vroom geworden, en het is zijne schuld niet, dat ik den heelen Bijbel niet van buiten ken; of ja! eigenlijk wel,

want hij heeft er mij meê gekweld en vervolgd tot er mij de walg van stak; en zoo ik niet mijn best had gedaan om aan wat anders te denken, ten einde er lankmoedig onder te blijven, zou ik al vrij eerder zijn uitgevallen, zooals ik ten laatste heb gedaan; want ik kon de vroomheid van dien man niet voor goede munt houden, en ik heb een afschuw van huichelarij."

"Dat is ook een schromelijke en verachtelijke zonde! Maar men moet wat voorzichtig gaan met er zijne naasten van te verdenken," sprak Graswinckel, even het hoofd schuddend, en zweeg een oogenblik, hem aanziende niet een blik vol droeven ernst, eer hij er op volgen liet:

"En uit zulke oorzaken zijt gij dus verstoken gebleven van de blijde uitzichten, rijke beloften, heiligende waarheden en ernstige waarschuwingen, die er vervat zijn in de Heilige Schrift voor elk, die haar met toepassing op zich zelven leest?"

"Zoo is het!" hernam Juliaan kort af, "en ik verwacht van u, dat gij mij daarin geen geweld zult aandoen."

"Dan vermag ik niets meer voor u — dan — u diep beklagen; want daar is geen ander woord, waarmee men elkander met vrucht kan vertroosten en opwekken, dan — Gods woord alleen!"

"Ik heb u immers niet gezegd, dat ik troost en opwekking begeerde!" hernam Juliaan op koelen, wrevelen toon.

"Ik heb u van smart en schuld hooren klagen; ik heb uwe verzuchting gehoord; ik dacht dat het een noodkreet der ziele was, die tot God riep om verlossing."

"Gij hebt u vergist. Ik was bewogen door uwe goedheid; dit ontlokte mij een uitroep van droefheid en schaamte, maar naar sermoenen vrage ik niet, die zullen mij toch niet baten."

En Juliaan wendde hem den rug toe en dook met het hoofd in zijn kussen.

Graswinckel kon het zich voor gezegd houden.

"Zoo gij alleen behoefte hebt aan hulp naar het lichaam,

moet gij mij toestaan te onderzoeken of er ook verheffing van koorts is, na de inspanning van dit gesprek," hervatte Graszwinckel na een oogenblik zwijgens, en vatte zijne hand om opnieuw den pols te voelen.

Juliaan liet hem begaan, maar bleef het gelaat afgewend houden, half wrevelig, half beschaamd.

"Gij schijnt een krachtig gestel te hebben; ik zie niet waarom ik u artsensij zoude geven op dit oogenblik; een teug water, zoo gij dorst hebt?"

Juliaan knikte toestemmend, en de wonderdokter bracht hem opnieuw de kruik aan de lippen. Terwijl hij dronk, bleef Jacob Jansz. den zachten, maar vasten blik op hem vestigen; maar de patiënt scheen geen moed te hebben hem in de oogen te zien: hij sloot de zijne en wendde matheid voor.

"Zeer goed, blijf nog wat rusten. Ik zelf zal trachten een weinig te slapen. Ik heb daar even de klok van de Nieuwe kerk hooren slaan, en mijn zandlooper omgekeerd. Wij hebben minstens nog een paar uren vóór ons eer de dag aanbreekt, dan zullen wij zien wat er verder te doen is voor uw welzijn en veiligheid. Wees er gerust op, dat ik wel in staat ben u al het noodige te verschaffen!" en met die toezegging liet hij hem aan zich zelven over.

Nadat hij de lamp zóó had gekeerd, dat Juliaan van haar licht kon genieten, ging Jacob Jansz. op zijne bank zitten, met den rug naar den muur gekeerd, de handen op de knieën gevouwen, en de oogen sluitende, als wilde hij eindelijk de natuur hare rechten gunnen, die zich blijkbaar daartoe niet vergeefs liet nooden. Maar hij zou toch geen twee volle uren rust genieten.

Juliaan kon niet meer slapen; zijn sterk lichaam had aan de vroegere nachtelijke uren slaaps genoeg gehad om zich te herstellen; maar al wilde hij het zelf niet bekennen, de ziel had ook hare eischen, en deze hielden hem klaar wakker, hoe vol-

gaarne hij ze had willen doen indommelen. Bij het weifelend lamplicht waarden zijne oogen rond door het vertrek, en ze bleven peinzend staren op den grijsaard, met de gevouwen handen, als ingesluimerd onder het amen van zijn gebed. De kalme, edele trekken schenen onder die ruste nog meer statig en eerbiedwekkend dan te voren; die lange, grijze baard kwam sprekend uit op de donkere stof van den versleten huispels, die nauwelijks ruim genoeg was om de knieën wat te bedekken. Alles om en aan hem getuigde van schamelheid; en toch had hij zijn ruwen aanrander, zijn vinnigen weerspreker toegezegd in al zijne nooden te voorzien. Zelfs geen peluw had hij om er zich op uit te strekken, en toch kon hij niet arm zijn; was het niet eene goed gevulde beurs, die hij Juliaan in de hand had gedrukt? Zoo peinzend over zijn weldoener moest hij wel tot nadenken komen over zich zelve. Het was nu niet meer de woeste radeloosheid van den vorigen avond, het was dieper en pijnlijker zielesmart. Of hij het zich bekennen wilde of niet, die grijsaard had vat op hem, hoe hij zich ook tegen dien indruk verhardde, en het drukte hem als een wicht op de borst, dat hij ook deze hand, die hem toegereikt werd ter oprichting, weêr had afgestooten. Hij bleef in den armstoel zitten, maar het lichaam had behoefte aan beweging, om afleiding te geven aan de kwellende gedachten; toch durfde hij niet opstaan en in 't vertrek rondloopen, uit vreeze zijn weldoener ten ontijde in den slaap te storen; dien hij zoo hoog noodig moest hebben; toch scheen het hem toe of het zandglas, dat slechts twee uren heette te loopen, zoo langzaam neêrviel, of men korrel voor korrel moest tellen, en of er uren verliepen tusschen elk hunner. Ook was het nog niet ter helfte of — hij kon het niet meer uithouden.

Jacob Jansz. werd uit zijn slaap opgeschrikt door eene hand, die de zijne vatte door iets vochtigs, dat er op neêrdruppelde. Hij opende de oogen, zag om zich heen, en zijn norsche pa-

tiënt lag neêrgeknield aan zijne voeten, het hoofd over zijne gevouwen handen gebogen, die kussende en met zijne tranen basproeiend!

„Wat doet gij nu?” vroeg hij verrast, en op den toon van zacht verwijt.

„Verschoon me dat ik dus ontijdig uwe ruste store; maar ik kon het niet langer uithouden, ik heb behoefte aan vergiffenis, aan *uwe* vergiffenis.”

„Aan de mijne! maar gij hebt niets tegen mij misdreven, wat u niet terstond en van harten vergeven werd! Ik mag deze tranen, ik mag dezen ootmoed — mits gij ze wijdt aan uwen God, tegen wien gij gezondigd hebt. Verootmoedig u voor Dezen — maar niet voor een zondig mensch als ik ben . . .”

„Gij een zondig mensch! gij zijt een engel des lichts en der liefde; uw blik, uwe stem, uwe woorden hebben mij getroffen en geroerd, zooals nooit eenig menschenkind mij geroerd en getroffen heeft. Ik heb er mij tegen willen verzetten, met al de macht des kwaads die in mij is; daarom stelde ik mij barsch en onleerzaam aan, naarmate ik voelde dat gij vat op mij kreeg; maar — nu — toen ik u daar zoo rustig zag slapen, gansch alleen met mij, dien gij kent als roover en moorder, toen ik peinsde over uwe liefde en zorg — over uwe bovenmensche-lijke zelfverzaking, toen werd mij het harte week en ik streed tegen den booze, die mij influisterde dat ik mij zelven niet meer zijn zal, als ik naar uwe roepstem luister. Toch is die mij te machtig en ik geef mij aan u over; wat ik van anderen niet heb kunnen dragen, wil ik aannemen van u. — Zóó wondren invloed zoudt gij op mij oefenen, en niets zijn dan een gewoon, zondig mensch!”

„Niets dan een gewoon zondig mensch!” antwoordde Graswinckel, die zelf opgestaan was, om hem te verplichten zich ook op te heffen, maar die hem liefderijk beide handen reikte. „En die tot niets goeds zou bekwaam zijn, zoo hij niet van den

Heer gegrepen ware om Hem te volgen, en voorts gewaardigd om het instrument te zijn van Zijne zoekende en reddende liefde! Ja! die onverdiende gunst heeft Hij mij bewezen," ging hij voort, de vochtige oogen ten hemel heffende. „Daarom ook valt geen offer mij zwaar, geene zelfverloochening mij pijnlijk; want de liefde — *Zijne* liefde draagt mij en schraagt mij, en maakt allen last mij licht. Ik leve alleen om Hem geduriglijk mijn dank te brengen in gewilligen dienst, in getrouwheid, in gehoorzaamheid; en al wete ik nog dagelijks te struikelen in velen — toch verzwakt dat niet mijne blijdschap, want Zijne genade is mij genoeg, en daar te boven behoef ik niets."

Jacob Jansz., geheel door zijn hoog gestemd geestelijk gevoel opgevoerd, scheen te vergeten wie zijn toehoorder was, en wat deze in dienzelfden oogenblik van hem wachtte. Toch bleek het, dat hij zich zijner herinnerde en op zijne behoeften bedacht was, toen hij vervolgde, op den toon eener zachte vertrouwelijkheid: „daarom, wellieve broeder! wel verre van mij aan te matigen over u te heerschen, zooals gij schijnt te vreezen, heb ik niet dan u te danken, zoo gij mij toestaat mij te kwijten van mijn last, en hooren wilt naar hetgeen ik u heb aan te zeggen vanwege mijn Meester."

„Ja! ja! ik begrijp u; lees mij voor uit uw Bijbel, gij zult zien hoe gewillig en aandachtig ik nu zal luisteren."

„Neen, mijn zoon! de blijde boodschap laat zich niet opleggen als eene boete. De Heer heeft meer dan dit om u te geven. Hij heeft mijne bede verhoord, Hij wil uwe zwakheid te gemoet komen door zelf tot u te spreken; niet het eerst door de Schrift — maar door de tastelijke bewijzen Zijner zoekende liefde, opdat gij niet twijfelen zoudt dat Hij — u — u persoonlijk — roept en noodt, en u zal aannemen zoo gij die noodiging volgt!"

„Tastelijke bewijzen! ja, die zou ik wel nodig hebben om dat te kunnen gelooven," hernam Juliaan, niet meer met ironie,

maar op den toon der diepste mismoeidigheid. „Ik zou het wel willen aannemen op uw zeggen, maar de ondervinding van geheel mijn leven — komt daartegen op, en roept mij toe als met luider stem, dat ik een verworpen ben, en dat gij alleen zoo spreekt, omdat gij niet weet wien gij voor hebt. O! neem geduld met mij en laat mij eens uitklagen over mijn jammerlijk lot, daarna zullen wij zien, of gij mij nóg van blijdschap en hope durft spreken!”

Tot eenig antwoord, legde de WONDERDOKTER de hand vertrouwelijk op zijn schouder en zag hem vragend aan, als met zwijgende noodiging om uit te storten wat hem op het harte lag.

„In mijne vroege jeugd reeds verpletterd door den vadervloek, heb ik nooit voorspoed noch geluk gekend; alles liep mij tegen; zelfs datgene wat ieder ander zou ten goede zijn gekomen, viel ten kwade uit voor mij; zelfs het goede dat ik mij voornam te doen, keerde zich tegen mij en werd nieuwe verlokking tot kwaad, werd mij als schuld aangerekend, of er volgde onheil uit voor mij zelven en anderen. Mijne beste bedoelingen loopen averechts uit, en de edelste bewegingen mijns harten eindigen in zonde en misdrijf! En toch — de zoon mijner moeder was niet geboren om een booswicht te zijn, zooals ik geworden ben. Geloof mij!” viel hij zich zelf in de rede, terwijl hij, zonder te weten dat hij zulks deed, op de bank naast Jacob Jansz. zitten ging en zijn hoofd op diens schouder liet rusten.

Deze drukte hem de hand, terwijl hij hem met teérheid en zachten weemoed in de oogen zag, eer hij antwoordde:

„Ik geloof u...”

„Maar ziet gij, die vadervloek — verdiend of niet — die vadervloek doet zijne kracht, en drukt mij en vervolgt mij, werwaarts ik mij ook wende, als eene onzichtbare hand, die mij van den goeden weg afhoudt; als de engel met het vurig zwaard, die mij van het Paradijs teruggedrijft, zoo vaak ik dat zou willen naderen.”

„Met oorlof, mijn vriend! ik duchte dat hier eene sombere inbeelding u parten speelt; men moet omzichtig zijn, met niet *buiten* zich zelve te zoeken, wat ons tot afdolen brengt van het goede pad. Wilde hartstochten, ontembare driften, en 't verzuim om der zinnen lust onder tucht te houden, zijn de kwade machten die ten verderve voeren, en het is zeer gevaarlijk zich zelve daarbuiten te stellen, en alles maar te laten aankomen op eene bezwering, op eene geheimzinnige overmacht, daar men zich niet tegen meent te kunnen verweeren; daaruit volgt een lijdelijk overgeven aan het kwade, dat men had moeten weêrstaan — denkt daar wel over na.”

„Ik ontken niet,” hernam Juliaan, na eene pauze, „dat ik mij aan deze dingen heb schuldig gemaakt, die gij daar opnoemt. Ik zie dat gij een juiste blik hebt geslagen in het menschelijk hart, en raadt hoe het in het mijne is gesteld; maar toch, anderen, die geen beteren weg zijn gegaan dan ik, wisten ten laatste over hunne ongeregelde hartstochten te zegevieren — en hun ging het goed; anderen, die zich wel niet openlijk overgaven aan de wilde uitspattingen die mijne jeugd hebben bevlekt, maar toch — list en misdrijf gebruikten als instrumenten om zich te verheffen, zijn tot hun doel gekomen en leven in eere en weelde; — waarom moest ik dan juist tot deze diepte zinken, zoo het niet die bezwering, die veroordeeling ware, door een vader over mijn hoofd gebracht, die mij ter verwerping heeft aangewezen. — Neen — zoo vaak ik tot nadenken gekomen ben over mij zelve, is het mij duidelijk geworden, dat ik niet meer anders kan, dan tot een rampzalig einde komen, na een leven vol ellende en jammeren. Daar is voor mij geen ontkomen aan; neen, neen! daarom zou het mij ook niet baten, al wilde ik naar betering van leven staan — het zou maar erger met mij worden.”

„Als dat u ernst is, naar betering van leven te trachten, zal het *niet* erger met u worden, dat verzeker ik u; want dan zal

God u bijstaan met Zijne Genade, en Zijne liefde is alleen te meten aan Zijne almacht. De zegen Gods is machtiger dan de vloek eens menschen, zij het ook eens vaders...."

"Maar dat staat juist bij mij vast, dat God mij *niet zegenen* wil, omdat mijn vader mij heeft gevloekt. Dat is de kwellende gedachte, die mij al jarenlang in het hoofd rondwoelt, de worm die aan mijn leven knaagt, en die niet is weg te nemen. Als ik maar kan, zoek ik dien weg te wentelen in de bedwelmig van drank en zingenot, in het dolzinnig spel, en in 't ge-woel van 't krijgsumoer; dat alles geeft me soelaes voor — eene pooze — doch helaas! altijd komt het weêr op; altijd klinkt het mij opnieuw in de ooren, alsof duizend echo's het nabauwen: „Gevloekte! Gevloekte! Gij, Juliaan, zijt een gevloekte! — Wat vergt men dan ook het goede van een gevloekte!"

Het was op schrillen, krijschenden toon, dat Juliaan dit laatste uitte, en hij bracht de beide handen naar het hoofd, als voelde hij daar werkelijk de pijn waarvan hij klaagde.

De wonderdokter begreep, dat het *idée fixe* eerst moest worden geschokt, eer hier op herstel was te denken.

„Waarom heeft uw vader u gevloekt?" vroeg hij met zachte meêwarigheid.

„Waarom....? dat hangt samen met mijne gansche familie-geschiedenis."

„Die gij mij niet kunt, of niet moogt vertrouwen?"

„Zoo aan iemand dan voorzeker aan u; maar zult gij dat alles willen aanhooren; — op uw leeftijd geen nachtrust?"

„O! wat dat betreft, rustiger ure dan juist deze nachtelijke, komt er voor ons licht niet meer; maar ik vrees de afmatting voor mijn patiënt...."

„Dat ben ik niet meer! Mij scheelde niets dan vermoeienis en overspanning; maar ik zou omgekomen zijn van desperacie en zelfverfoeiing, zoo uwe hand mij niet had gevat. Hier bij u

vind ik voor het eerst wat naar rust gelijk — en het doet mij zoo goed eens alles uit te spreken.”

„Welnu! denk dan op niets anders...”

„Zooals gij mij nu ziet, schaam ik mij bijkans te zeggen wat toch de waarheid is: ik ben edelman en gesproten uit een der aanzienlijkste geslachten in de Zuidelijke Nederlanden. Mijne moeder was uit Holland herkomstig; weeze en rijke erfdochter, trouwde de baron de Ghiselles haar uit het huis van haar voogd Lamoraal, graaf van Egmond. De betrekking, waarin mijne moeder heeft gestaan tot dezen vorstelijken Heer, heeft te grooten invloed geoeffend op mijne lotgevallen, dan dat ik er niet van zou spreken.

Het kasteel, waarop ik geboren ben, ligt tusschen Wavre en Duffel, in den omtrek van Brussel. Ik herinner mij nog flauwelijk, dat het dien tijd druk bezocht werd door edele en aanzienlijke heeren, die er af- en aantrokken, en waarmee mijn vader zaken scheen te hebben, totdat op zekeren dag de edele Egmond zelf, na eene korte woordenwisseling met mijne ouders, mij met zich nam naar Brussel, waar ik in zijn huis opgevoed zou worden met zijne kinderen. Later heb ik de reden van dezen maatregel begrepen. Mijne moeder behoorde in 't heimelijk tot de nieuwe religie, en kon niet meer besluiten voor het uiterlijke katholiek te leven. Om hare denk- en leefwijze te verbergen, zou zij verder eenzaam en teruggetrokken blijven wonen op haar kasteel, met eenige vertrouwde bedienden. Mijn vader daarentegen bekleedde een eereambt aan het Hof der Landvoogdes, en was meest te Brussel, waar hij een huis had; doch zijne huishouding daar had ook hare mysteriën, en was niet ingericht op zulken voet, dat een jong edelman er eene opvoeding kon ontvangen naar zijn stand. Dat had de edele graaf ingezien, en dat bewoog hem zich mijner aan te trekken. In zijn huis vond ik alles wat het verdeelde gezin van mijne ouders niet had kunnen schenken, tot den omgang met kinderen van

mijn leeftijd toe, vroolijkheid, gezelligheid, een stoet van pages en jonge edellieden, die evenals ik, in die vorstelijke hofhouding zich in den wapenhandel en allerlei ridderlijke oefeningen moesten bekwamen, en er zich den hoofschon toon, de zeden en manieren van hun stand konden eigen maken.

Ik was gelukkig in dezen kring; ik miste er nauwelijks mijn vader, dien ik zeer zelden zag, en had alleen zeker heimwee — naar mijne zachte, bleeke moeder — die ik meest had gezien, in haar eenzaamheid over haar Bijbel heengebogen, en mij met die zielvolle oogen zoo weemoedig teeder aanstarende. Toch kon zij [toen niet raden welk jammerlijk lot haar eenige te [beurt zoude vallen. Enkele malen slechts werd het mij veroorloofd, korte uren op het ouderlijke kasteel door te brengen; maar ik voelde er mij dan eenzaam, gedrukt, vervreemd, en het leven in de woelige hofhouding van Egmond wischte spoedig de sombere indrukken weêr uit. Mijn edele meester was voor mij het model van den volmaakten ridder, van den beminnelijken mensch, wien ik tot aanbidding toe vereerde, en wien ik liefhad, ondanks datgene, wat men later zijne gebreken heeft genoemd. Ik kon ze niet in hem zien, en het meeste griefde het mij, dat ik nog te jong was om werkelijk dienst bij hem te doen, en hem op zijne krijgstochten of reizen te vergezellen. Intusschen deed ik mijne eerste communie met zijne zonen, en deelde de lessen der jonge gravinnen, in talen, muziek en danskunst. Dát waren gelukkige dagen. Op eens werden ze voor ons allen tegelijk beneveld. De beul van Philips, de hertog van Alba, was in het land gekomen; mijn meester, die hem gerust en vertrouwelijk was te gemoet gegaan, de waarschuwingen niet achtende van zijne beste vrienden, listig door hem in den strik gelokt, was gevangengenomen, moest terechtstaan voor den Bloedraad, en — werd openlijk op een schavot onthoofd, als ware hij een verrader en misdadiger geweest! Wat wisseling van hoop en vrees, wat angsten en smarten wij

overigen, die hem liefhadden, moesten uitstaan eer die laatste slag ons tot wanhoop bracht, zal ik u nu niet schetsen, al voel ik nóg pijn, die mij het harte doorvlijmde, toen ik dat nobele hoofd zag vallen, dat edele bloed zag vlieten....”

„Dwong men zoo jeugdig een knaap, als gij toen zijn moest, zulk een afgrijselijk schouwspel aan te zien?” vroeg Graswinckel met eene mengeling van verwondering en deernis.

„Geene menschelijke macht had mij kunnen terughouden het smartelijkst, maar dierbaarst voorrecht met hen die hem trouw gebleven waren te deelen, en hem nog eens voor het laatst te zien, ware het dan ook op een schavot, ware het dan ook om zijn bloed op te vangen op onze neusdoeken, en ze als dierbare relik op onze borst te verbergen.

Ware ik toen van droefheid bezweken, het zou gunst des Hemels zijn geweest; want van toen aan nam mijn lot een keer, zooals ik wel niet had kunnen wachten. Mijn vader had in de troebelen, die de komst van den hertog van Alba voorafgingen, en, zoo men zeide, noodig maakten, partij gekozen met het meerendeel der edelen, in wier kring hij verkeerde, om de privilegiën te handhaven en religiedwang tegen te staan. Maar, naar ik vermoed, had hij zich meer door het voorbeeld van anderen laten meêsleepen, dan dat hij uit eigen overtuiging was toegetreden; zoo niet, dan miste hij zeker die vastheid en volharding, door den Prins van Oranje en de overige Heeren betoond, die liever als ballingen uitweken, dan ten ontijde de partij te verlaten die op hen rekende; want hij had zich vroeger van de bondgenooten afgewend, toen hij zag dat de gang dien de zaken namen, der Landvoogdes mishaagde. Maar al hield hij zich voortaan terzijde, hij had het Verbond meê geteekend, en hij wist zich gecompromitteerd in de oogen van den nieuwen Landvoogd, niet minder dan Egmond zelf, die hem het treurig voorbeeld had geleverd, hoe weinig te laat berouw in de oogen des Konings en in die van diens hand-

langer te beteekenen had. Bij 't geen anderen van wraaklust deed zieden, sloeg den baron de schrik om het harte, en hij wierp zich in 't stof der diepste vernedering, om den man te verbidden, wiens ijzeren arm hij reeds dreigend over zijn hoofd zag opgeheven. Door welke beloften en betuigingen het hem gelukt moet zijn den zoen te treffen met den hertog, kon ik wel niet raden, toen ik bevel kreeg mijn afscheid te nemen van de gravin Douairière, en mij onverwijld naar het kasteel de Ghiselles te begeven. Dat opontbod viel mij rauw op het harte. Wel had de vorstelijke weduwe, sinds de gevangenschap van haar gemaal, haar stoet van dienaren en edelknappen moeten ontslaan, om met hare kinderen de wijk te nemen in een klooster, maar toch, ik — ik was in dat gezin altijd als een kind des huizes behandeld, en ik meende, dat het mijn plicht was bij de treurenden te blijven, en met hen te lijden in die eerste dagen van diepen rouw, wáár ze dan ook heentrokken. Maar de waardige gravin spoordde mij zelve tot gehoorzaamheid aan, en zoo begaf ik mij naar het ouderlijk slot met een bloedend harte, vast besloten, eenmaal, als ik de vrije beschikking zou hebben over mij zelven, den dood van mijn meester te wreken op den Spaanschen tiran. Terwijl ik schreiende aan de borst mijner moeder, haar het verslag deed van het huiveringwekkend schouwspel dat ik had bijgewoond, kwam de baron zelf, dien wij nog te Brussel waanden, ons overvallen. Hij ergerde zich aan mijne droefheid; hij ergerde zich aan mijn rouwgewaad; hij eischte dat ik het terstond zou verwisselen met een ander, meer passend aan de eischen van het oogenblik. Mij kwam het voor, dat niets voor mij meer gepast kon zijn, dan de rouw die mijn hart vervulde over den geliefden meester, ook in mijne kleeding te toonen; dan, mijn vader was van een ander gevoelen. Ik moest breken met dat verleden, omdat hij er zelf meê gebroken had; mijne getrouwheid stuitte hem, als verwijt van zijne ontrouw, en hij gaf mij te kennen, dat ik van nu aan bestemd was een

Heer te dienen, dien men niet kon believeu met kinderachtige tranen en zulk rouwmisbaar.

Versuft van verbazing, vroeg ik, voor wiens dienst hij mij dan toch bestemde, daar geen Nederlandsch Heer dezen rouw zou kunnen afkeuren.

„Dat kan zijn; maar gij zult het voorrecht hebben aan het eigen Hof van den Landvoogd uwe opvoeding verder te voltooien.”

Als wezenloos bleef ik den baron aanstaren; ik begreep hem niet, ik meende dat ik hem misverstond, dat, wat ik geloofde te hooren, hem geen ernst kon zijn. Maar het was droeve, onverbiddelijke ernst; ik was bestemd om bij den hertog van Alba, bij den beul van mijn meester als page in dienst te treden!

Terwijl de gansche Nederlandsche adel van verontwaardiging gloeide, over hetgeen tegen Egmond en Hoorne was geschied, trof mijn vader een vergelijk met den verafschuwden hertog, en bood zijn zoon aan tot gijzelaar van zijne trouw!

Maar de baron had zich in mij vergist, toen hij meende, dat hij over den veertienjarigen knaap kon beschikken naar welgevallen, als ware hij eene stroopop, zonder hoofd noch hart, die men verzet zooals men wil. Het afgrijselijk schouwspel, dat ik den overspannen moed had gehad tot den einde toe aan te staren, had een onuitwisbaren indruk bij mij nagelaten, en had mij als met één schok gerijpt tot eene vastheid van wil, die alles durfde trotseeren; en in mijn jeugdigen overmoed was ik blind voor 't gevaar, kende ik geene vrees, en scheen buigen mij eene laagheid. Tervergeefs dreigde mijn vader met den toorn van den geduchten Landvoogd, met den zijnen! Ik hoorde 't aan en had altijd maar één antwoord. Ik haalde den zakdoek te voorschijn, met het dierbaar bloed van den martelaar doorweekt, en zwoer bij die relik, dat ik den hertog niet dienen kon, zoolang dat bloed ongewroken bleef.

Men kon geweld tegen mij plegen, mij opsluiten, mij laten verhongeren; maar mij dwingen, tegen mijn wil bij den hertog dienst te doen, dat kon men niet. Al dreigde de baron mij, aan handen en voeten gebonden, naar het paleis van Alba te doen brengen, ik ontzenuwde die dreiging door de verzekering, dat ik den tiran met mijn ponjaard doorsteken zou, of vergift mengen in zijn beker, zoo men het waagde mij in zijn huis te voeren, en mij gelegenheid gaf zijn persoon te naderen. En mijn vader was zoozeer overtuigd van de vastheid mijner voornemens, van mijne roekelooze stoutheid, dat hij het er niet op wagen durfde mij dezen dwang aan te doen.

Het sprak ook wel vanzelve: daar ik het onderpand moest zijn van des barons getrouwheid, was gewillige volgzzaamheid van mijne zijde de noodzakelijke voorwaarde, en die was niet meer te wachten bij zulk een beslist afkeer als ik toonde. Tevergeefs was mijne moeder verzachtend en bemiddelend tusschen beiden getreden. Zelve kon zij het gedrag van den baron niet goedkeuren, en waar zij mij tot gehoorzaamheid vermaande, was het op zulken toon, die mij wel liet doorzien, dat zij veel meer mijn moed en standvastigheid bewonderde, dan mijne ongehoorzaamheid afkeurde. Daarbij, al had zij het kunnen verbergen, ik wist immers, dat zij in dezen niet aan de zijde mijns vaders kon staan. Zij was eene vrouw van een zachten, stillen geest, maar van een kloek gemoed, en bereid zelve te lijden voor hare religie, die de nieuwe Landvoogd zich voorstelde tot het uiterste te vervolgen. Zij ook was eene Egmond, en voelde diep den smaad en de smarte, door den vreemdeling haar edel geslacht aangedaan, in haar nobelen bloedverwant."

"Eene Egmond! Uwe moeder is toch niet Machteld van Egmond, Heer Hendrik van Kenenburg's erfdochter?"

"Zij heette Machteld van Egmond, en naar mijne beide grootvaders werd ik Juliaan-Hendrik genoemd. Zoudt gij mijne moeder gekend hebben?"

„Zeker heb ik de jonkvrouw van Egmond gekend,” hernam de grijsaard met levendigheid; — „maar beiden — waren wij toen nog heel jong — en sinds zij naar Braband trok, om met een vreemden edelman te hijliken, zag ik haar niet weêr.” Er was iets in den toon, waarop Jacob Jansz. dit zeide, als wekte deze herinnering zijner jeugd ernstige of droeve gewaarwordingen bij hem op.

„Op aarde zult gij haar niet weêrzien,” sprak Juliaan, hem de hand drukkende, „zij is naar Holland uitgeweken om er te sterven!”

„Het gerucht van haar dood is niet tot mij gekomen,” hernam Graswinckel rustig; maar wil voortgaan met uwe mededeelingen, en geloof, dat de zoon van Machteld mij eene vaderlijke belangstelling inboezemt.”

„De eenige die mijn hardnekkigen wil had kunnen buigen, was juist mijne moeder geweest, zoo zij mij voorgesteld had wat ik zelf het eerst had moeten bedenken, dat zij mede den last zoude dragen van mijne weêrbarstigheid. Toch voerde zij dit dwangmiddel niet aan; zij vergat zich zelve geheel, en hield mij alleen voor, dat ik door mijn vader dus te vertoornen en te weêrstaan, mij voor het leven zijne ongunst op den hals haalde, en dat zij het ergste voor mij vreesde van zijne verbittering. Maar al sprak zij dus in vollen ernst, toch koesterde zij in 't geheim de hoop, dat de baron zijn eenig kind, den erfgenaam van zijn rang en fortuin zoude sparen, en zich liever op eene of andere wijze bij den hertog zou zoeken te verontschuldigen, dan mij tot het uiterste te drijven; terwijl ik bleef volhouden, dat ik mij liever het hoofd voor de voeten liet leggen, zooals men mijn meester had gedaan, dan de hand te kussen van zijn beul. Helaas! mijn vader had zich verbonden bij den man, die, even schrandere als wreed, geen voorwendsel zou laten gelden — en allerminst zou gelooven, dat het verzet van een knaap de ware reden was van zijne nalatigheid. De hertog, die zich gehaat

wist, hechtte er juist aan, in dezen tijd den zoon uit een der aanzienlijkste Nederlandsche geslachten aan zijn persoon te verbinden. Aan uitstel viel niet te denken; dag en uur waarop Alba rekende dat zijn gijzelaar zou worden voorgesteld, waren bepaald. Ik begrijp mij nu wel, dat de baron overtuigd dat mijn weêrstand niet zou zijn te overwinnen, naar een wanhopig redmiddel greep. Hij had zijn zoon beloofd, welnu, hij zou toch woord houden, al bleef zijn wettige erfgenaam hem volgzzaamheid weigeren.

Machteld van Egmond had hare berekening gemaakt op zijn vaderlijk hart, op zijn vaderlijken trots, om eenmaal vergiffenis voor mij te verwerven; zij had zich misrekend, omdat zij de geheimenissen van het huis te Brussel niet kende, die haar nu ontsluitend zouden worden. De baron de Ghiselles had nog een zoon, slechts één jaar mijn oudere, maar die, buiten huwelijk geboren, in de diepste verborgenheid was opgegroeid onder de oogen van zijn grootvader, een doodarmen Hidalgo, die den val van zijne dochter met niet al te strengen blik scheen te bezien. Sinds zijne echtverbintenis met de jonkvrouw van Egmond, had de baron zich niet verder met deze familie bemoeid, dan om hen van tijd tot tijd een handvol goud toe te werpen. Maar het eenzelvige leven, dat mijne moeder welhaast begeerde te leiden, en zijne verplichting om te Brussel een *pied-à-terre* te houden, schijnt hem verlokt te hebben om de betrekking met zijne schoone Spaansche minnares weêr aan te knoopen. Zij ging door voor zijne huisbestierster, en was slim genoeg om niets meer te willen schijnen en alle opspraak te vermijden; zij had eene landgenootte van zekeren leeftijd bij zich als hare duêna, en verder geen bediende dan den ouden kamerdienaar van den baron, die in 't vertrouwen was. De piqueurs en lakeien, die hem naar het hof van de Landvoogdes moesten vergezellen, werden elders gehebergd, opdat zij niet door over en weêr praten het geheim van de Spaansche huishouding zouden ver-

klappen op het kasteel de Ghiselles. Toch werd de zoon van Dona Mariana nog in afzondering gehouden, tot hij door mijne schuld aan het volle licht werd gebracht, en ziedaar wat ik mij allermeeft heb te verwijten tegen mijne moeder. Ik, haar zoon, was de vreugd en de trots van haar gemaal, en het had maar aan mij gestaan om het altijd te blijven, en haar al de grieven te sparen, die zij later moest ondergaan. Waarom kon ik ook niet buigen? Ik ben immers later wel andere diepten doorgestaan; had ik het niet moeten doen voor haar? Eene kniebuiging voor den tiran, was dat dan zoo moeilijk! licht ware ik haast in zijne oogen doodschuldig geworden; maar, dan ware ik alléén het slachtoffer geweest, de eer mijns vaders bewaard gebleven, en het geluk mijner moeder — niet — verwoest!" Juliaan liet, na die weeklacht, het hoofd in de hand vallen, en bleef een oogenblik in smartelijk nadenken verzonken.

„Er is in de jonkheid soms eene teêrheid van consciëntie, eene kieschheid van gevoel, die alleen maar zekere leiding noodig heeft om tot iets goeds en groots te worden! dat werd ongelukkiglijk bij u verzuimd," troostte Graswinckel. „Maar toch, waar uwe moeder leed door de schuld van den baron, zal zij dat wel niet aan haar zoon geweten hebben...."

„Mij heeft die bijgedachte altijd vervolgd. Ziende, dat noch bedreigingen, noch beloften iets vermochten tegen mijne halsstarrigheid, keerde de baron in alle haast naar Brussel terug, nadat hij mij in die gevangentoren had opgesloten, met de waarschuwing, dat mij nog vier en twintig uren van beraad waren toegestaan. Aan den avond van den tweeden dag kwam de vertrouwde kamerdienaar van den baron mij aanzeggen, dat ik geroepen werd om voor mijn vader te verschijnen. Naar zijn vertrek geleid, zag ik daar een jonkman van mijn leeftijd, met zorg gekleed, en die in gestalte, in houding, in gelaat, zoo sprekend op mij geleeke, dat wij elkander in verbazing aanstaarden. De baron beval ons elkander als broeders de hand te reiken en

te omarmen. Toen wij gehoorzaamden, sloeg hij ons met de meeste aandacht gade. De vreemde broeder — van wien ik nooit had gehoord, noch gezien — was iets grooter en forscher dan ik, en de opslag en kleur van oogen verschilden; maar overigens was de gelijkenis zoo volkomen, dat mijn vader geen bezwaar behoefde te maken, om zijn ontwerp uit te voeren. Er lag eene prachtige pages-kleedij gereed, alles fluweel en zijde, schitterend van goud borduursel, en een ponjaard in rood fluweelen schede, met ivoren greep en goudsmeêwerk versierd — een verlokkelijk speeltuig voor een knaap van mijn leeftijd; — de baron wees op dit alles en vroeg mij: of ik nog willens was hem te gehoorzamen?

„Ik kan niet!” riep ik onder tranen, en stortte mij aan zijne voeten om hem te verbidden. Hij stootte mij ruw van zich.

De teerling was geworpen. Hij had den ongehoorzamen zoon met zijn vloek bedreigd, en hij zou die bedreiging op 't vreeselijkst vervullen.

Hij schelde zijn kamerdienaar. Op zijn wenk trad deze naar mij toe, ontkleedde mij, en wierp mij een schamelen pelgrims-mantel als boetekleed om de leden. Terwijl ik lijdelijk, maar gloeiend van schaamte en sidderend van smart, deze vernederende handeling onderging, viel mijn oog op Armand. Ik zag een glimlach om zijne lippen zweven. Zoo mijn blik een zwaard ware geweest, het had hem in dienzelfden oogenblik het harte doorboord, met zulk een gevoel van haat zag ik hem aan. Mijn vader was opgestaan, had het hoofd afgewend, legde beide handen op mijne schouders en verplichtte mij neêr te knielen. Zelf sneed hij mij nu de welige haarlokken af en wierp ze mij voor de voeten, strooide mij asch op het hoofd, strekte de opgeheven armen daarover uit — en sprak op vasten, doordringenden toon, de vervloeking over mij uit in de afgrijselijkste termen. Hemel en aarde, lucht en water — alles werd tegelijk voor mij onbruikbaar gemaakt. Waar ik heenging, zou mijns

vaders vloek en des Hemels toorn mij volgen; de plek, die ik betrad, zou vervloekt zijn om mij, zoo zij mij ruste bood. Mijn hart werd als koud in mijn binnenste. Ik had geen traan, geen snik, ik was als versteend.

„Nu zijt gij niets meer voor mij, noch ik voor u,” sprak de baron, met die doordringende stem, die mij nòg in de ooren krijst; „nu is deze — uw broeder Armand, die mij gehoorzamen zal, voortaan mijn eenige zoon — Juliaan de Ghiselles.” Reeds had deze den ponjaard in de hand genomen, en deed het prachtig gevest blinken bij de wastoorts op den luchter. Ik kon niets zeggen, niet eens smeeiken om erbarming; ik had eene gewaarwording, of alles onder en rondom mij wegzonk. Toen mijn vader had uitgesproken, bleef ik bewusteloos liggen, en toen ik weêr tot mij zelve kwam, zat ik in mijn eenzamen kerker. Nooit — al zou ik ook eene eeuw lang op deze voor mij vervloekte aarde moeten voortleven — zal bij mij de indruk worden uitgewischt van die schrikkelijke ure, waarin ik als ter dood, als ter helle werd gewijd door mijn eigen vader! Een naamloos gevoel van haat tegen dien broeder, die met zoo wreeden wellust in mijne plaats trad, maakte zich van mij meester. Als met eigene hand had mijn vader mij aangewezen om een Kaïn te zijn. En toch — toch gevoelde ik het juist in die ure, dat ik dien vader, die mij zoo onmenschelijk strafte, lief gehad had met eene teêrheid, die mij nu de ziel verscheurde; want ik kon hem niet meer om vergiffenis vragen, al ware daarmee alles nog te herwinnen geweest. Eene ijzige koude deed mij rillen — en toch was het mij of er iets op mijn hoofd brandde: het merkteken van den vadervloek. Suf en als verstompt zat ik voor mij heen te staren; eerst te middernacht, toen mijne moeder bij mij kwam, wierp ik! mij met een kreet van wilde wanhoop in hare armen en vond de verlichting der tranen aan hare borst.

Wat het haar ook had gekost, mijne moeder had moeten

toestemmen in alles wat de baron over mij had besloten — zelfs in die verwisseling waardoor Armand in mijne plaats trad — om mijn leven te redden, om mij te veiligen althans voor het lot, dat mij aanvankelijk was toegedacht: levenslange opsluiting in een kloosterkerker. Nu ik voor den baron niets meer was dan eene hindernis, moest die tot elken prijs uit den weg worden geruimd. In den angst haars harten voor 't geen mij van hem te wachten stond, had mijne moeder haar woord gegeven, dat zij mij verre weg zou zenden in het diepste geheim, en dat noch zij, noch ik zouden optreden om het gevaarlijk bedrog te ontmaskeren. Zij kon in alle gerustheid die belofte doen. Het ware vadermoord geweest, zoo ik niet zwijgend het harde vonnis had gedragen, en al gloeide de wraaklust tegen Armand ook in mijne borst, hij was veilig achter het schild van den baron, dat hem dekte. Mijne moeder zelve was zoo getroffen geweest door de gelijkenis van Armand op mij, toen hij in het sierlijk pages-gewaad bij haar binnentrad aan de hand van haar gemaal, dat zij een kreet had geslaakt van smartelijke verrassing, wanende dat ik bezwiken was voor de verlokking en nu — de livrei van den tiran had aanvaard. Toen zij de vergissing ontdekte, had de bastaard de vermetelheid zich aan hare voeten te werpen, om haar te smeeken zijne moeder te willen zijn.

„Ik zal den zoon van den baron nooit als een bedrieger aan de openlijke verachting prijsgeven; ik zal zwijgend toezien bij het onrecht dat er tegen mijn kind wordt gepleegd; maar — meer dan dit moet er nooit van mij gevergd worden,” was haar antwoord geweest. Dat was dan ook wel genoeg, en alles wat hij voortaan noodig had van haar om zijne rol te spelen. De mijne — mijn zwerftocht als gevloekte banneling ving aan reeds in dien eigen nacht. Door een getrouwen dienaar en geloofsverwant mijner moeder begeleid, in boerenkleedij vermomd, verliet ik in het diepste geheim het ouderlijk slot. De barones

had al wat zij in geld en kleinoodiën konde missen, aan den goeden Johan toevertrouwd voor de reis. Zij had mij brieven van aanbeveling meêgegeven aan sommigen harer vrienden en verwanten in Holland, met welken zij nog in goede verstandhouding was gebleven. Vooral rekende zij in deze op den graaf van Culemborg. Zij hoopte dat ik op diens kasteel voorloopig eene veilige schuilplaats zou kunnen vinden, en dat hij mij later den weg zou banen om als vaandrig bij het vrijheidsleger van den Prins te worden aangesteld. En had ik deze aanwijzing kunnen volgen, en met den trouwen Johan Culemborg kunnen bereiken, zeker zou mijn lot en leven een gansch anderen loop hebben genomen; maar dat spreekt vanzelf, dat mocht niet zijn — al de voorzorge eener trouwe en teêre moeder was niet machtig de uitwerking van den vadervloek te weren, die mijn hoofd moest treffen. Eer wij de Geldersche grenzen waren genaderd, werden wij overvallen door eene bende Spaansche soldaten, die stroopend het platteland afliep. De trouwe Johan weêrstand de woestelingen zoolang mogelijk, opdat ik zou kunnen ontkomen en mijn leven redden; nú, dát bracht ik er dan ook af — maar niets dan dat. Het paard van Johan, waarop het valies was vastgebonden dat mijn gansche fortuin inhield, werd buit gemaakt door de roofbende, ondanks zijn wanhopigen weêrstand. Ik joeg voort met het mijne; doch reeds had een lanssteek het in de zijde getroffen, en ik bracht het er geen half uur verder meê — of het viel dood onder mij neêr. Mijn boerenpak en eenige kleinoodiën mijner moeder, tusschen mijne kleêren verborgen, was nu al wat mij restte. Zelfs de kostbare brieven, die mij geloof moesten geven bij hen, aan wie ik mij zou wenden, als Juliaan van Egmond *een neef* van den baron de Ghiselles — waren zorgvuldig als één pakket in het valies neêrgelegd. En — al had ik ze ook gehad, waar-toe konden ze mij nu nog dienen; het stond niet meer in mijne macht den weg naar Culemborg te nemen; ik moest op goed

geluk af voortgaan, al heel blij zoo een herdersknaap mij den weg wees over de Noord Brabandsche hei, om het Spaansche krijgsvolk te vermijden, of als een boer mij voor eenige uren ruste gunde op zijne hoeve. Toch bereikte ik eindelijk den Duit-schen bodem, na veel kommer en ellende te hebben doorgestaan. Maar, niet wetende werwaarts mij te wenden om het hoofdkwar-tier van den Prins van Oranje te bereiken, wien ik mij voor-stelde als reeds aan het hoofd van een leger, om het vaderland tegen Alba te hulpe te komen, en verplicht mijne kleinoodiën te verkoopen, trok ik de eerste stad de beste binnen, in de hoop dat ik hier wel voortgeholpen zou worden, en alles te weten zou komen wat mij noodig was. In mijne onbekendheid met de wereld en de menschen, rekende ik er op, dat mijne jonkheid mededoogen zou wekken, en dat de Neêrlandsche vluchteling vrienden en beschermers zou vinden, zoo ras hij maar over de grenzen was. De kastelein, bij wien ik herberg wilde nemen, ontnam mij reeds terstond dien waan op de wreedste wijze. Hij moest eerst door het vertoonen van een juweelen ring tot inschikkelijkheid worden bewogen, en daar ik hem, in mijn naïf vertrouwen, raad vroeg, hoe ik op de beste wijze dat sieraad tot gelde konde maken, dwong hij mij dien af voor een spotprijs, onder bedreiging van mij aan de Justitie in handen te leveren. Een boerenknaap, die er zoo armelijk en haveloos uitzag en in 't bezit was van zulke kost-baarheden, kon daar niet aan gekomen zijn op eerlijke wijze, meende hij; en daar ik noch vrijgeleide, noch paspoort bij mij had, en zelfs niet gerechtigd was de waarheid te zeggen omtrent mijn persoon en verwantschap, moest ik niets zoozeer duchten, dan aangeklaagd te worden en een onderzoek door te staan van een Schout of Ambtman. Ik trof dus een verge-lijk met den inhaligen herbergier die mij eenige dagen huis-vesting toestond, daar het gerucht ging van zekere krijgstoerus-ting, en men wachtte dat er krijgsvolk door zou trekken,

bestemd voor het leger van den Prins. Werkelijk nam een werf-officier met eenige manschap voor een paar dagen intrek in deze taveerne. Ik wist niets beters met mij zelven te doen, dan mij bij dit volk te laten aannemen. Hoewel groot voor mijn leeftijd, was ik noch frisch, noch sterk, en zag er bleek en vermagerd uit, na de doorgestane vermoeienissen. Ik werd dus als bij gratie aangenomen, zonder handgeld; maar ik was toch tevre- den, overtuigd dat ik wel spoedig onder de hoede zoude gera- ken van den Prins of een zijner krijgsoversten, en dat ik voor mijn vaderland en tegen Alba en de Spanjaarden zou mogen strijden. Het duurde heel lang eer het zoover kwam. Ik was onder het ergste soort van volk geraakt, overloopers uit alle landen, van alle partijen, die geen hart hadden voor de zaak welke zij verbonden waren te dienen, die alleen maar vlam- den op buit en op de voldoening hunner lage lusten; ellendige huurlingen, die met mijne geestdrift den spot dreven, en die den aankomenden knaap maar al te spoedig tot getuige, tot deelgenoot maakten van hunne afschuwelijke leefwijze. De zoon van Machteld van Egmond, die met zijne vorstelijke nichten op gelijken voet had verkeerd, was nu de gelijke geworden van woeste soldeniers, en zwierf met hen om in Duitschland, tot we de plaats hadden bereikt waar de algemeene monstering zou gehouden worden. Al had ik mij van hen kunnen losma- ken, ik zou het toch niet meer hebben gewild. Waartoe? Wat had ik beters kunnen aanvangen? In 't begin, dat is waar, walgde ik van hunne uitpattingen, schoon ik er in deelde uit valsche schaamte, om niet als een lafbek uitgejouwd te worden, bovenal om mij zelven te bedwelmen en te vergeten wat ach- ter mij lag! Later was ik vergeten wat ik placht te zijn, en deed mijn best om mij dat niet meer te herinneren. Toen ik einde- lijk in de gelegenheid werd gesteld om een beter en meer ge- regeld leven aan te vangen, was de plooi gezet, en was mij tot behoefte geworden, wat mij vroeger van afkeer deed rillen. In

het dusgenoemde Maasleger van den Prins aangekomen, zou ik onder een troep, die met den algemeenen naam: Duitsche voetknechten, werd bestempeld, zijn verscholen gebleven, daar ik reeds de vrijmoedigheid miste om mij als edelman aan te melden bij wie ook, zoo niet een der hopliden, door ik weet, niet wat in mijn voorkomen getroffen, mij had toegesproken, en mij later, in een gemeenzaam onderhoud, dat deel mijner geschiedenis had ontlokt, wat ik mocht prijs geven.

Hij — wist het andere. Mijne moeder, ongerust dat er maanden bij maanden verliepen, zonderdat zij iets van mij of Johan hoorde, had aan haar neef van Kenenburg geschreven, die zich met eene compagnie van honderd arquebusiers bij den Prins had gevoegd. Dit schrijven was tot hem gekomen, en hij was een nobel man, die zich het lot van zijn jeugdigen neef aantrok. Ik werd als vaandrig geplaatst bij zijn vendel, en een oog sluitend voor mijne gebreken, wist hij mijne eerezucht en mijne geestdrift weêr op te wekken, gaf mij de gelegenheid mij te onderscheiden, en wist mij te bevorderen tot zijn luitenant. — Maar het was voorbeschikt, dat ik geen geluk zou hebben. Deze vriend en beschermer, wiens leiding reeds aanving mij ten goede te brengen, sneuvelde op een mislukten krijgstocht, en ik, die mijn leven had willen stellen voor het zijne, ik bleef als verweesd achter; en weêr aan mij zelve overgelaten, voelde ik opnieuw den vloek mijns vaders op het hoofd branden, en voor die snerpemde pijn kende ik geene remedie — dan den roes der zinnen, waarin ik mij bedwelmd. Eerst als ik de helft van den nacht met hartstoehtelijk spelen en drinken doorbracht — kon ik de andere helft slapen; — zoo niet, dan spookten allerlei schrikbeelden om mij rond, en het lijden van den nacht wreekte zich in zulke matheid, dat ik alle energie miste, om mijn volk onder orde en tucht te houden, tenzij ik mij verhitte door den drank. Nu was ik onder de macht geraakt van een hopman, die, van lage

geboorte, zich reeds geërgerd had aan mijne snelle bevordering, en zonder verschooning was voor mijne fouten, ja, die mij tot fout maakte, wat mij mogelijk door een overhoofd van minder kwade gezindheid als ijver zou zijn toegerekend. Was ik achteloos bij den gewonen gang van zaken, zoo vaak er gevaar te trotseeren, moed te toonen viel, wist ik van geen aarzelen, was ik onder de eersten en vurigsten; maar de hopman noemde mijn moed overmoed, en verweet mij dien als vergrijp tegen de krijgstuicht. Een dier vergrijpen werd met vernedering en terugzetting gestraft. Ik was niet in de stemming om lijdelijk te dragen, hetgeen mij wreed onrecht toescheen; ik kwam in verzet — en daagde mijn overste uit — ik versloeg hem. Naar de krijgswet had ik den dood verdiend. Door tusschenkomst mijner moeder werd mij gratie verleend, maar — met het Kaïnsmerk op het voorhoofd uit het vaandel gejaagd, voelde ik mij opnieuw met gewisheid meer dan ooit de gevloekte, de ellendige, en was het mij zekerheid, dat ik niet meer anders kon, dan tot verderf geraken. Ook leefde ik van toen aan niet meer anders dan voor het genot van het oogenblik, voor de voldoening mijner lusten en tochten, hoe die voldoening dan ook mocht zijn verkregen. Wat zal ik u meer zeggen? Mijne verdere lotgevallen, hoe afwisselend ook, zijn niet geweest dan de voortzetting van het schrikkelijk begin; ik zal er u niet verder meê vermoeien. Gij weet nu waarom mijn vader mij heeft gevloekt, wat mijne moeder heeft doen lijden, en waarom ik niet gerechtigd ben deel te hebben aan den zegen Gods!”

En Juliaan verborg het gebogen hoofd en de handen met een doffen zucht.

„Niemand is daartoe gerechtigd,” antwoordde Graswinckel „ook niet de beste onder ons; want er is geen sterveling, geen enkele, die niet tegen God heeft gezondigd en Zijne liefde heeft verbeurd. Maar God is genadig over allen die zich zondaars bekennen, en Zijne genade is voor ons allen genoeg. Zoo uw

hart u veroordeelt, wees getroost, wees gerust; God is meerder dan uw hart, en Hij wil u aanzien in Zijn Zoon, die volkomenlijk gehoorzaam is geweest aan *Zijn Vader* tot den dood, ja tot den dood des kruises, en Die alles heeft volbracht voor u, voor mij, voor allen. Hij heeft den vloek der zonde voor ons gedragen, voor ons weggedaan, ook den vadervloek, wees er zeker van, mits gij u niet in vertwijfeling van uwen Verlosser wegwendt, maar geloovig u door Zijne reddende hand laat vatten; kunt — wilt gij dat?"

„Ik kan niet!" hernam Juliaan met een droevig hoofdschudden. „Ik weet dat het alles waarheid zijn moet wat gij mij zegt, maar.... die waarheid is niet voor mij, al voelde ik een oogenblik mijn hart kloppen van blijde ontroering onder uw spreken, al dacht ik mij eene wijle hoe het mij zijn zou, als die name-looze last, die mijn leven drukt, van mij was weggenomen. De twijfel in mij spreekt luider dan de hoop, hij roept het mij toe, dat gij, ondanks alles, mij het tastelijk bewijs zijt schuldig gebleven waarop ik gerekend had, dat gij beloofd hebt te leveren, het bewijs, dat *ik*, *ik niet* uitgesloten zou zijn van die groote genade Gods, het bewijs, dat die reddende hand, waarvan gij spreekt, zich werkelijk heeft uitgestrekt naar mij!"

„De Heer heeft zijn Thomas wel de teekenen zijner kruiswonden laten zien, zou ik geen geduld nemen met deze zwakheid?" sprak Jacob Jansz. halflied en als in zich zelve; „hebt gij dan zelf geen geheugen meer van hetgeen dezen nacht met u is geschied? Welke rampen en smarten u ook in uw leven mogen getroffen hebben, dit toch zult gij mij toestemmen, dat er niets ergers aan den mensch kan tebeurtvallen, dan gansch onvoorbereid in zijne zonden te sterven door plotselingen dood, na zich bevlekt te hebben met zijns naasten bloed — en met die doodschuld op het geweten voor zijn Rechter te treden. Waar u dat had getroffen, zou voorwaar de vadervloek zijn vreeselijkste macht tegen u hebben gericht; gij zoudt de zonde

gepleegd hebben, daar af een mensch zich niet meer kan berouwen; voor de eeuwigheid waart gij verloren geweest. Kunt gij dit indenken zonder sidderen?"

„Ik weet, dat ik een zelfmoordenaar ware geworden zonder u," hernam Juliaan verbleekend, „en zie nu in, met ontzetting, wat ik daarmee tegen mij zelven zou gepleegd hebben, zoo niet uwe reddende hand...."

„Welnu! wiens bestier voerde mij daarheen om u in Zijnen naam die reddende hand toe te steken? Wie ook, God in de voorvallen des levens voorbijziende, van toeval moge spreken, ik weet wie mijne schreden leidt, wie elke beweging mijns harten bestiert. Ik ben zelf uit den diepen doodsweg tot het leven gebracht door Zijne machtige hand. In het licht dat mij heeft bestraald, toen Hij mij de oogen heeft geopend over mij zelven, zie ik Zijn bestier in alles wat aan mij en anderen geschiedt. En zoo vrage ik u: erkent gij Gods barmhartigheid daarin, dat Hij niet wilde, dat gij dus jammerlijk ontkomen zoudt, dat Hij ons samenbracht, opdat gij niet meer zoudt verwijfelen aan u zelven, nog aan Hem, maar gelooven zoudt in Zijne ontferming, in Zijne oneindige liefde, die, om alleen maar van dezen éénen nacht te spreken, en zonder nog in herinnering te brengen, hoe menigmaal Zijne reddende hand zich sparend over u heeft uitgestrekt, gedurende uw woest en verwilderd krijgsmansleven, alleen van dezen nacht, waarin Zijn bestier tweemaal als een mirakel Zijner liefde aan u heeft gewerkt?"

„Tweemaal!" herhaalde Juliaan met eenige bevreemding.

„Ja! die lichte kwetsure aan uwe hand, die nu zoo onbeduidend is, dat ik er te ochtend gerust het verband van zal kunnen afnemen, had uw dood kunnen zijn! Zoo dat scherpe staal één haarbreed hooger had getroffen, ware de polsader doorgesneden."

„En Bastiaan behouden gebleven!" verzuchtte Juliaan, „had dát kunnen zijn!"

„Dat behoefde daaruit niet te volgen; mogelijk waart gij

te zamen gevallen, tegelijk opgeroepen voor den rechterstoel Gods. Maar al ware de daad niet gepleegd, zoudt gij u zelven daarom rein geacht hebben van schuld en bereid voor het jongste gericht?"

"O, gij weet beter! gij weet hoe de zelfverfoeiing mij tot desperacie bracht.... Geloof dit toch van mij, dat ik mijn leven zou willen geven voor het behoud van Bastiaan!"

"Gij hebt uw leven niet weg te schenken naar willekeur; gij hebt het dankbaar te gebruiken zooals God wil! allereerst om u met Hem te laten verzoenen," sprak Jacob Jansz. met gezag; "waar toch de onuitsprekelijke barmhartigheid, die u in eene spanne tijds tweemaal dus wonderbaarlijk behoevde voor het ergste wat een zondig mensch overkomen kan, u zichtbaar en tastelijk heeft bewezen, dat Hij geen lust heeft in den dood des zondaars, maar daarin dat hij zich bekeere en leve! Zijt gij nu overtuigd, dat deze zorgende liefde, deze uitreddingen u persoonlijk hebben gegolden?"

"Voorzeker, ik ben het," sprak Juliaan, met schitterende oogen. "Ik moet wel gelooven dat er over mij werd gewaakt, toen ik mij verlaten dacht. Ik voel iets opleven in het harte, dat ik nooit heb gekend: ik voel.... liefde voor God!" sprak hij met trillende stem. "Ik voel in mij de begeerte om een ander mensch te worden; zou dat nog mogelijk zijn voor mij?" eindigde hij, Graswinckel angstig uitvorschend aanziende.

"Twijfel daaraan niet, mijn zoon! geloof alleenlijk!" sprak Jacob Jansz. met levendigheid, terwijl hij hem beide handen toestak; "gij moogt u de rijkste beloften Gods toeëigenen, alsof ze u door den Heer zelf werden verzekerd."

"Uw zoon! gij noemt mij uw zoon! geef mij dan uw vaderzegen. Die zal voor mij het teeken zijn van den zegen Gods, die machtiger zijn moet dan de vadervloek," riep nu Juliaan, voor hem neêrknielend en de handen smeekend naar hem opgeheven.

"Mijn wellieve zoon, ook de teêrste vader kan niets voor

zijn kind dan het biddend opdragen aan den Hemelschen vader; maar toch dit vermag ik, dit zal ik! En nu — zooals uw aardsche vader, in de bitterheid van zijn toorn, u zijn vloek op het hoofd heeft gelegd, zoo leg ik, uw geestelijke vader, de handen zegenend op u, in den naam van Christus mijn Heer! — Juliaan van Egmond, zoon mijner Machteld, mijn zoon! wees gezegend! sta op uit den doode, en dat Christus over u moge lichten;" en terwijl hij als in geestverrukking de handen over Juliaans hoofd uitbreidde en zich over hem heenboog, droppelden groote tranen uit des grijsaards oog op des jonkmans hoofd.

„Nu is het brandmerk gebalsemd!" riep deze, zich in blijde vervoering in zijne armen werpend.

„Maar nu te zamen tot God!" sprak de kluizenaar en wierp zich zelf op de knieën.

.

„Het moet dag zijn," sprak Jacob Jansz. naar den zandlooper ziende en de lamp uitblazende, die sinds lang, al knetterend en walmend, slechts een kwijnend licht had geschonken en hij opende een der vensterluiken.

„Ei zie, mijn zoon! over dezen eersten dag van uw vernieuwd leven heeft de Heer zijne liefelijke zon heerlijk doen opgaan."

Werkelijk zag men de heldere lentezon, die al de Maartsche buien van den vorigen dag scheen weggevaagd te hebben, reeds hoog aan den hemel staan en hare lichttinten uitgieten over een grooten tuin, waarin heesters en vaste planten alreeds met hunne groene knoppen pronkten, die gisteren nog onder ijzel en sneeuw waren verborgen.

„Welk een fraaie tuin, welk een ruim uitzicht op de vroolijke, vrije lucht," sprak Juliaan, getroffen door het scherp contrast met de sombere, kille cel van den kluizenaar.

„Dat is mijn kruidhof! treed er vrij binnen, de frissche lucht

zal u goed doen," antwoordde de wonderdokter, hem bij de hand naar buiten leidende. „De natuur viert haar Paaschfeest, in afwachting van dat Paaschfeest, dat wij zelf te gemoet gaan."

.

„Wil verschoonen, vrouw-zuster, dat ik u al zoo vroeg in den morgen overlast kom doen; maar ik heb een patiënt, een gast, die wat degelijks noodig heeft, en ik heb hem niets te bieden dan mijn gewoon vroegstuk."

„Erg genoeg, Jacob-broër, een broksken brood in wat melk gekruimeld is veel te sobere kost voor uw leeftijd," werd hem geantwoord op een zacht verwijtenden toon, door de deftige huisvrouw, die juist bezig was haar ontbijt klaar te zetten op eene stevige eikenhouten tafel, toen haar „excentrieke zwager" bij haar binnentrad.

Dat de bloedverwanten, ondanks verschil van zienswijze, in goede verstandhouding met elkander leefden, en dat dergelijke bezoeken niet zeldzaam waren, al vonden ze niet altijd te zeven ure in den morgen plaats, bewijst ons haar gulhartig antwoord en de weinige bevreemding, die vrouw Baerte Graswinckel toont bij het binnentreden van haar schoonbroeder. Ze woonde dan ook dicht genoeg bij elkander om het „buren", zooals men het destijds noemde, gemakkelijk te maken. Ze woonde eigenlijk in hetzelfde huis, het eigendom van Jacob Jansz., die het grootste gedeelte daarvan, het hoofdgebouw, dat op het Oud-Delft uitkwam, aan zijn jonger broeder had afgestaan, om daarvan niets voor zich zelve te behouden dan het achterhuis met den tuin en het bijgebouw, door hem tot een laboratorium ingericht. Desverkiezende kon hij uit zijne kluis in zijns broeders woning komen, en daarom was het dan ook, dat hij vrouw Baerte, zijne schoonzuster, somwijlen zekere diensten kwam vragen, die zij in alle gewilligheid verleende, al was het niet altijd

zonder protest tegen zijne eigene „singuliere manier van leven”.

Geloof me, vrouw-zuster! het kan voor mij volstaan,” gaf Jacob Jansz. ten antwoord, terwijl hij het teenen korfje voor zijne provisie op tafel zette.

„Ik achte van neen!” hield zij vol met een zacht hoofdschudden, „doch daar hebben wij het al zoo vaak over gehad, en daar zullen wij het wel nimmer over eens worden.”

„En 't is te vroeg om te kibbelen, niet waar goede Baerte,” hernam hij, „daarom laat me aan mijne kwade gewoonten, en wees mild als altijd voor mijne nooddriftigen...”

„Ik geloof dat er geen zegen op mijn dag zou rusten, zoo ik dien aanving met tegen u te strijden en daarbij uwe hongerigen liet smachten,” hernam Baerte, en de vriendelijke glimlach, die al sprekende haar gelaat verhelderde, maakte als het ware de rimpels van haar voorhoofd effen en verjongde haar uitzicht, ondanks de grijze haren, onder het zwart fluweelen kapertje slechts ten deele verborgen. „Nu, gij treft het goed, want mijn dressoir is juist heden bijzonder ruim voorzien.”

Al sprekende sloeg zij dit meubelstuk open, en legde achtereenvolgens een koud hoen, eenige sneden ham, een stuk van een gebraden runderhaas en een fijn tarwebrood in zijn korfje, nadat zij het een voor een zorgvuldiglijk in papier had gewikkeld. „Hier heb ik ook nog zoetemelksche kaas en een paar versehe eikens voor u, en de rest van deze taart moet gij ook maar meê nemen, daar kunt gij de kinderkens meê verblijden bij uw armenbezoek.”

„Maar, zuster, zuster!” sprak Jacob Jansz., „schoon ik het dankelijk aanneem, wat gij mij in uwe gulheid voor mijne schaapkens schenkt, moet ik u toch zeggen, dat hier een overvloed is, die men wel overdaad zou mogen noemen.”

„Meen ook niet, dat wij altijd dus overdadiglijk leven,” gaf zij ten antwoord, zonder gekrenktheid te toonen over de aanmerking, „ganschelijk niet, Jacob-broêr! al heeft de Heer ons

ruim met tijdelijke middelen gezegend, en al leven we niet op z'n heremiets. Wij weten ook wel, dat we 't niet ontvangen om het met brassen door te brengen; maar ziet ge, we hebben gisteravond hier festijn gevierd; mijn broër Hogenhoeck kwam met zijne vrouw en zoon bij ons kortavonden, er moest vóór-bruiloft gehouden worden, waarbij de liefdetartaar allermijst mocht ontbreken."

"Ei zoo! wie gaat er trouwen in de familie?"

"Nicht Belie heeft het jawoord gegeven aan neef Antony."

"Wel, wel! zoo maar in eens! Ik dacht niet dat daar zoo-veel haast bij was."

"Mijn man en ik dachten dat ook niet; maar een meisjes-hart is een wonder ding. Wij meenden, dat uit al haar uitstel zoeken, afstel zou volgen, en dat Antony voor haar niet de rechte Jozef was; maar het tegendeel is gebleken, ze schijnen het samen eens geworden te zijn, staande de vermakelijkheden van gisteren."

"Dat verrast me!" sprak Jacob Jansz. wat getroffen, en nam zijn korfje in de hand. "Wacht eens broër, mag ik er nog dit halfje Spaansche wijn bij doen, tot eene hartversterking voor wie 't noodig heeft? Ge mocht er zelf ook wel eens meê van proeven; dan.... dat dring ik niet op. Zal ik Marrigjen roepen om het even bij u aan te reiken?"

"Laat uw dienstmeisje maar blijven, ik kan dien kleinen last wel torsen! Nu, gegroet zuster, wees gedankt voor uwe meedeelzaamheid, en geloof vrij, dat gij het den Heere doet, wat gij zoo blijmoedig voor Zijne armen over hebt. Groet uw man — en Belia!"

"De drukte van gisteren heeft haar vast uit den slaap gehouden, dat ze nog niet op is..."

"Ja, moeilief, zij is wèl op!" sprak Mebelia zelve en trad binnen door eene zijdeur — terwijl Graswinckel zich reeds omgekeerd had om langs den binnengang heen te gaan. Hare stem

hoorende, wendde hij zich tot haar: Uw besluit van gisteren is wel rasch tot rijpheid gekomen, kindlief," sprak hij, haar met zachten ernst in de oogen ziende; „moge er zegen op rusten."

„Verschoon me, Jacob-oom, dien zegenwensch kan ik zóó niet aannemen; ik zou u graag nog eens over die zaak willen spreken," zei Mabelia, die er werkelijk zoo bleek en ontdaan uitzag, of zij een slapeloozen nacht had doorgebracht.

„Vooraf — ware al zoo wijs geweest, naar 't mij dacht, Beffie," gaf hij ten antwoord met zekeren nadruk.

„Men kan niet altijd zooals men wil; maar ik heb toch noodig uw raad in te nemen."

„Nu goed, in 't eerste avonduur dat ik vrij heb, kom ik tot u, wees er zeker van; nu — mag ik mijn gast niet langer op zijn vroegstuk laten wachten."

.
.

„Niet vrijmoedig toetasten, waar hem gulhartig een goed maal werd aangeboden, streed tegen Juliaan's gewoonte; en toch roerde hij nauwelijks aan hetgeen Graswinckel hem voorzette, en deze moest als arts, nog meer dan als gastheer, dringen om hem te bewegen een en ander te gebruiken. Zijne oogen werden vochtig toen hij dezen zelf zijn sober maal zag nuttigen; en hoewel Jacob Jansz. uit teêre kieschheid van zijn gewonen leefregel afweek, en van de lekkernijen proefde om hem aan te moedigen, het baatte niet, hij bleef onder den druk van kwellende gedachten, die hem allen eetlust benamen.

„Pijnig u zelve nu niet meer met omzien naar 't verleden; zie op — en streef vooruit; laat varen alle ijdele vreeze en bekommelingen," troostte Jacob Jansz., zacht vermanend.

„Ik weet het, zitten suffen baat me niet, ik moet handelen, uitgaan; maar kan ik mij nu weêr op straat begeven in deze kledij...?"

„Zeker neen! maar verlaat u in deze gerust op mij. Ik zal daarin haastelijk voorzien. Ik weet waar mijne deftige verwanten hunne kostelijke gewaden vandaan halen, en de zoon van Machteld van Egmond moet wel eerlijk voor den dag komen. Maar dat uitgaan heeft voor u immers nog geen haast?”

„Integendeel, daar is dringende haast bij...”

„Laat mij eerst onderzoeken hoe het daar buiten met uwe zaken staat. Gij zijt hier nu in een veilige schuilplaats; die verlatende zonder voorzorg kunt gij allicht in last en lijden komen. Het gebeurde met Bastiaan moet uitgelekt zijn, en zoo het vermoeden deswege op u ware gevallen...”

„Ik ben voornemens mij zelven te verklagen. Gij, gij zult me toch wel niet raden mij aan den arm der gerechtigheid te onttrekken!”

„Zeker neen! maar ik weet helaas te goed, wat in onzen tijd de menschelijke gerechtigheid te beteekenen heeft om toe te staan, dat gij u onbedacht en onvoorbereid in hare handen stelt. Laat mij eerst uwe zaak onderzoeken, over u spreken met schout en schepenen, en tot zoolang blijft gij rustig hier; zonderdat zoudt gij verkeerd beoordeeld, en met de uiterste hardheid bejegend worden.”

„Uwe teëre vriendenzorge roert mij; maar hier is geen tijd meer tot schikken en middelen; gij vergeet wat ik u heb medegedeeld omtrent het gevaar dat den Stadhouder dreigt! Maurits van Nassau moet gewaarschuwd, moet gered worden ten koste van alles, overkome mij dan wat wil, ik zal het lijdzaam dragen; mogelijk zal de Prins billijker voor mij zijn dan zijn neef Willem Lodewijk, en er in toestemmen mij te hooren, eer hij mij veroordeelt.”

„Ik waardeer de gemoedsbeweging, die u drijft om zoo te handelen; maar gij zoudt u zelven blootstellen, zonder veel kans te hebben om tot Maurits door te dringen, bovenal om door hem beroofd te worden. Gij kunt slechts wijzen op een onbe-

stemd gevaar; gij kunt geene bewijzen aanvoeren, geen personen noemen...."

„En deze papieren!" hernam Juliaan, ze te voorschijn haalende, „die van een geheimen toelag spreken, waarvoor zekere lieden schatten veil hebben, die ik ontving uit de handen zelve van den man, die mij den moord voorstelde, bewijzen die dat niet reeds genoeg?"

„Mogelijk! maar in dat geval wordt gij zelf de beschuldiger van uw vader, van uw broeder?"

„Mijn vader! wat zou dit hem kunnen deren, die is veilig in zijn kasteel, of aan 't Hof van Brussel, waar men hem grootelijks danken zal voor zijne intentie."

„En zijne eer?"

„Gij ziet voorbij dat de vriend des Konings juist zijne eer stelt in datgene, wat wij hier eene schanddaad noemen."

„Juliaan, Juliaan! zie toe voor u zelve; gij haat uw vader; dat is de weg niet om zijn vloek krachteloos te maken."

„Ik wil hem een misdrijf besparen, dat is hem: dienst doen," gaf Juliaan ten antwoord; maar hij kleurde sterk en sloeg de oogen neêr; hij voelde dat de blik des Wonderdokters den zijnen zocht, en hij kon dat niet dragen in dezen oogenblik.

„En uw broeder?" vroeg Graswinckel met nadruk.

„Die — ja — dat is wat anders, die kon er door in zwarigheid komen; maar dat's dan toch niet meer dan recht, niet meer dan verdiend — ware 't ook maar alleen aan mij!"

„Zoo is de zucht naar wrake hiermeê onder gemengd? Naar wrake! gij, die de vergiffenis van een rechtvaardig God weet te behoeven, hebt ingeroepen, hebt verkregen, zoo wij hoopten op ons vurig gebed! Zooveel is u kwijtgescholden, en gij wilt de mindere schuld tot het uiterste toe op uw broeder verhalen? Juliaan van Egmond! zoo het uw ernst is met uw voornemen om een ander mensch te worden, zie dan af van *deze* wijze om den Prins dienst te doen, geef die papieren aan mij!"

Het waren de eerste strenge woorden die Juliaan uit dezen vriendelijken mond troffen, en zij drongen hem tot in de ziel. Maar de eisch was zwaar, en er verhief zich in zijn binnenste een heftige strijd.

„Deze bewijzen van zijne schuld uit mijne handen geven!” bracht hij uit met gesmoorde stem. „Weet gij wel wat gij mij vergt; weet gij wat ze voor mij zijn? O! neen, neen! dat kunt ge niet weten — want ik heb u niet medegedeeld, hoe de indringer — de basterd mij altijd hoonde en dreigde, zoo vaak het lot ons in later tijd weêr samenbracht. Want wij hebben elkaâr weêrgezien; niet slechts gisteren bij dat steekspel, maar herhaaldelijk na mijne verbanning, nu eens ginds, dan weêr elders, en hij was altijd zonder verschooning voor mij, den beroofde, en altijd volgde er onheil uit als hij mij genaakte. Ditmaal zal het eens andersom zijn; ditmaal heb ik een wapen in handen tegen hem.”

„Ik verbied u daarvan gebruik te maken,” viel Jacob Jansz. in met gezag. „Hoe meer dat wapen voor u van beteekenis is, hoe sterker ik er op aan moet dringen, dat gij het afstaat...”

„Die eisch is mij al te zwaar,” riep Juliaan, nog in den gloed der drift, door het herdenken van zijne grieven opgewekt; „maar toch,” eindigde hij in zekere matheid en met een diepen zucht, „U heb ik niets te weigeren.”

„Als het offer *mij* gold, zou ik het u schenken, nu ik zie hoe zwak gij zijt; maar 't is de Heer die het u gebiedt, en uwe eigene consciëntie moet hier uitspraak doen, of gij Hem uwe wrake moet afstaan, ál of niet; gij zijt nu in de occasie om met der daad te toonen, dat gij afgedaan hebt met dat verleden van wangunst en haat, met dat verleden van zondige drift en woesten hartstocht.”

„Welnu! ik *heb* er meê afgedaan, ik *wil* er meê afgedaan hebben,” riep Juliaan doodsbleek, maar met eene forskheid, die nog van zwaren zelfstrijd getuigde. „Neem ze, neem ze, en

verseheur ze voor mijne oogen, opdat ze mij nooit weêr op zulken tweestrijd te staan komen."

"Voorwaar neen! Het is altijd vroeg genoeg om ze te vernietigen, als er geen goeds meê te stichten is. Bij mij zijn ze veilig. Gij hebt eene zware verzoeking zegevierend doorgestaan; dat is een goed begin, dank er den Heer voor, die mij wel een middel zal ingeven om den Prins te waarschuwen, ik heb kennis aan zekere Heeren, die hier...."

Een luid gesnik en gejammer, en eene vruchteloze poging om de deur van het vertrek open te doen, verhinderden Jacob Jansz. voort te gaan — hij haastte zich te openen, om te zien wat dit alarm mocht beduiden.

Twee kinderen stortten schreiend naar binnen, een jongentje en een meisje, waarin wij datzelfde dochtertje van Geurt Dirksz. herkennen, dat Jacob Jansz. bij zijn apotheker had ontmoet.

"Wel Elske, wel Gerbrand, wat scheelt er nu weêr aan!" sprak deze deelnemend, "gij beiden behoeft niet zoo hard te huilen en te kermen om mijne deernis op te wekken. Ik zou toch van ochtend bij je moeder komen; ik heb een hoentje en eieren voor haar opgedaan, en lekkere hapjes voor de kinderen ook; maar wilt nú bedaren en mij zeggen wat het is."

"Och, och! Jacob-Oom!" snikte het meisje, nog harder schreiend ondanks zijn vermaan, "nú zijn we allen arme, hulpeloze weezen, zegt buurvrouw, vader en moeder zijn allebei dood!"

"Allebei! maar kindlief hoe is dát toegegaan? buurvrouw maakt het zeker wat erger," sprak Graswinckel, haar zachtelijk tot zich trekkende, totdat ze vertrouwelijk aan zijn schoot bleef staan, terwijl het zesjarig broertje zich met den rug tegen den muur geposteerd had, en, de vuistjes tegen de oogen gedrukt, onverbiddelijk bleef doorschreien. "Kom vertel me nu eens simpeljk wat er gebeurd is, Elsekind! Ik had gemeend dat de

nacht verder goed geweest zoude zijn, heeft moeder het drankje trouw gebruikt?"

„Jawel, Jacob-Oom, dat heeft ze, en buurvrouw zei dat er rust kwam, en ze heeft tot in den ochtend geslapen; maar vader bleef uit, en van morgen was er een heele oploop in onze steeg, en de schoutsdienaren kwamen bij ons binnen, en ze droegen vader op een berrie het huis in: hij was verdronken! Het blijkt dat hij zich zelfs van nacht verdaan heeft, want ze hebben hem uit de stadsgracht opgevischt, en zijn zakken waren vol steenen; daar is moeder zoo van geschrikt, want ze was door 't gejoel wakker geworden, en ze gilde zoo toen zij 't hoorde. „In zijne zonden gestorven!” kreet zij met zoo'n akelige, harde stem, en toen kreeg ze weêr een toeval daar ze in gebleven is.”

Juliaan, wien het intermezzo door de kinderen daargesteld zeer ongelegen kwam, liep met zeker ongeduld de kamer op en neêr; maar zijns ondanks had hij toch moeten luisteren naar de eenvoudige voorstelling van dit huiselijk drama, en bij de ontkenning kon hij niet nalaten een blik te wisselen met Graswinckel, die hem veelbeteekenend aanzag. Juliaan verbleekte en verzonk in ernstig nadenken.

Wat onderscheidde hem, dat hij niet in dien eigen nacht op gelijke wijze was ondergegaan?

„Och dat hij naar mijne waarschuwing had willen luisteren,” verzuchtte Jacob Jansz. met tranen in de oogen.

„Het spijt mij ook wel heel erg dat vader zóó aan zijn eind is gekomen,” bekende Elsje, terwijl zij haar hoofdje tegen des grijsaards borst leunde; „maar hij kon ons toch zoo deerlijk slaan, als hij uit de taveerne kwam! En als moeder niet voor ons gezorgd had... Och, och, dat wij onze lieve moeder nu missen moeten,” viel zij opnieuw uit onder een vloed van tranen.

„Wees getroost! mijn kind,” sprak Graswinckel, haar even

het voorhoofd kussend, „daar zal wel voor u gezorgd worden. En is het dan zoo zeker dat uwe moeder in dat toeval gebleven is? Wanneer is het haar overkomen?”

„Mijn oudste broër was al naar zijn werk,” antwoordde het kind, „en die gaat altoos te zevenen.”

„Zoo is 't nog geen vol uur geleden; dan ga ik terstond met je meê kinderen, om te zien of het geval zóó hopeloos staat.”

„Buurvrouw zei ook dat we u halen moesten; want ze zegt, dat gij de Wonderdokter zijt, die de doode menschen weêr levend kan maken; is dat zoo Jacob-Oom? Och toe, wil dan onze lieve moeder weêr levend maken!” en het kind vouwde smeeënd de handjes.

„Dat kan ik niet Elske, zet u de dwaze verzinsels niet in 't hoofd die ze rondklappeien. Over den dood heeft geen menschelijke wetenschap macht. Den Heer Jezus alleen heeft den dood overwonnen, en wie in Hem gelooft *zal* leven, al ware hij ook gestorven. Onthoud dit, kindlief, en geef dit ten antwoord aan hen, die zulke dingen van mij zeggen; maar er worden soms lieden dood verklaard, en uit onkunde opgegeven, die slechts in diepe onmacht liggen. Diergelijke heb ik kunnen bijbrengen, en daarom ga ik ook naar uwe moeder zien. Kom Elske, draagt gij dit korfje voor mij, het kan mij te bate komen.” En zich tot Juliaan wendende vervolgde hij:

„Ik moet u eene wijle aan u zelve overlaten, gij kent bereids den weg naar mijn laboratorium; wil u den tijd korten daar een kijkje te nemen, en wat in mijne boeken rond te snuffelen.

Alleen, wat ik u bidden mag, wees wat voorzichtig met mijne kolven en retorten, want ik ben met eene proefneming bezig, die mij zonderling zeer ter harte gaat,” en al sprekende sloeg de goede Graswinckel zijn mantel om en verliet zijn huis, voorafgegaan door de kinderen, wier smart nu genoeg afleiding had gehad om wat kalmer te worden in hare uiting.

HOOFDSTUK XI.

Eenzaam achtergebleven, begon het Juliaan al spoedig wat eng en somber te worden in die ledige kluis, en hij haastte zich om gebruik te maken van de vrijheid om het laboratorium te gaan zien.

De uitgestrekte kruidtuin, die tusschen het woonvertrek en de werkplaats lag, was met de meeste zorg onderhouden en van alle planten en gewassen voorzien, die de toenmalige botanie tot geneeskundig gebruik had aangewezen. In dit seizoen, en na de laatste gure dagen, was er echter nog niet veel groen te zien, tenzij aan zekere heesters, die de winterkoude hadden getrotseerd; maar alles duidde aan, dat het des zomers, ook voor den oningewijde, een milde, bloeiende tuin moest zijn. Ook het laboratorium was op breede schaal aangelegd en van koperen fornuizen en gemetselde stookplaats voorzien, terwijl niets ontbrak wat op de toenmalige hoogte (of laagte) der wetenschap tot de eischen van een scheikundig *stookhuis* behoorde. Dit alles overtuigde Juliaan opnieuw, dat zijn gastheer een vermogend man was, die alleen uit vrijwillige zelfverloochening koude en armoê leed in zijne kluis, maar voor de wetenschappelijke onderzoeking, die hij zich ten doel had gesteld, zoowel zijn geld als zijn arbeid scheen over te hebben. Men vond hier zelfs eene niet onbelangrijke bibliotheek, en al was er in de kluis maar een enkele stoel, hier kon men zich op zijn gemak zetten;

er was eene zitte aan den wand vastgehecht, met leêr bekleed, en hier en daar een houten leunstoel met een los trijpen kussen belegd; eene weelde, waarvan, naar Juliaans gevoelen, ook de woonkamer wel haar deel had mogen hebben. Maar hij wist niet dat Graswinckel, die zich zoo zedig en eenvoudig voordeed, in betrekking stond met verschillende geleerden en notabelen van den lande niet slechts, maar zelfs van het buitenland; dat hij met sommigen hunner in briefwisseling was, hetgeen tot persoonlijke kennismaking had uitgeloofd, zoodat zij hem kwamen bezoeken, om zijne proefnemingen gade te slaan, of zijne resultaten te constateeren, en dat hij in getrouwe opvatting van het voorschrift: „Zalf uw hoofd als gij vast!” wel verre van deze bezoekers tot getuigen te maken van zijne ontberingen, er juist voor zorgde, hen zóó te ontvangen, dat zij niet werden ingewijd in het geheim van zijn sober kluizenaarsleven.

Het gezicht van smeltkroezen, kolven, retorten en flesschen van allerlei wonderlijk fatsoen, door glazen buizen of metalen slangen aan elkaâr verbonden, en op hunne fornuizen rustend, wekte meer Juliaans bevreemding dan zijne belangstelling. „Hij zal toch geen Alchemist zijn, die naar den steen der wijzen zoekt?” sprak hij in zich zelven; „ware dat, hij, zóó iemand, had kans dien te vinden; maar aan de goudmakerij is zooveel hebzucht en zooveel bijgeloof verbonden, dat ik er hem niet van verdenken mag. Wat zou deze man nog naar goud zoeken; hij heeft wat beters gevonden dan alle aardsche schatten hem schenken kunnen.”

Toch naar wat afleiding hunkerende, ging hij rondsnuffelen in de librerie, zooals zijn gastheer hem veroorloofd had. De boeken waren meest in 't Latijn of Grieksch geschreven, en behandelden vermoedelijk Heel-, Genees- en Scheikunde, en wat daarmede in verband stond. Juliaan moest zich in dezen met gissingen behelpen, daar van de meesten zelfs de titel voor hem onleesbaar was; toch vond hij er enkele die over theologie han-

delden, in 't Hollandsch en Fransch geschreven; maar ook deze trokken hem niet aan. De wijze, waarop diergelijke quaestiën destijds behandeld werden door de ernsthafte geleerden, was niet uitlokkend voor een geest als die van onzen luitenant, wars van langwijlige controvers, en te levendig, te oppervlakkig om zoo diepzinnige betoogen te volgen. Reeds de wichtige folianten schrikten hem af, die slechts verstrooïing zocht in zijne eenzaamheid. Daar viel zijn oog op zeker boekske in zwaar chagrin-leer gebonden, en tot titel voerende: *Psaumes de Bèze*.

In zijne tegenwoordige stemming kon die titel hem niet afschrikken; van doorbladeren kwam het tot lezen met gezette aandacht. Hij vond juist wat hij noodig had, al had hij het uit zich zelve niet gezocht; hij onderging dien machtigen indruk, dien Davids geestelijke liederen, uit 't diepste van het menschenhart gevloeid, op het hart van elken mensch maken moeten, dat aanvangt zich zelf te leeren kennen, dat aanvangt naar God te vragen. Juliaan voelde er zich zóó door aangetrokken, dat hij er zich geheel in verdiepte, totdat hij werd gestoord door een herhaald tikken op de deur, dat hem dwong te openen.

„Mag ik vragen of mijnheer de edelman is, die den barbier noodig heeft?” sprak de persoon die nu binnentrad, belast niet slechts met de gewone attributen van zijn beroep, maar ook met een vrij groot pak kleëren, die hij zorgvuldig op een stoel uitlegde.

„In trouwe, ik mag daarop geen neen zeggen,” gaf Juliaan ten antwoord, „want ik heb mij zelve op dat punt in den laatsten tijd nogal verwaarloosd; maar ik twijfel of ik de door u bedoelde persoon ben. Wie zendt u hier?”

„Dokter Graswinckel, in de wandeling meest Jacob Jansz. genoemd, of ook wel Bestevaër Boot, zooals zijne klantjes hem liefst aanspreken.”

„Dan zeker zijt gij hier terecht; maar.... het kon wel zijn

dat de waardige man voor zich zelve behoefte had aan uw dienst...."

"Hij heeft er groote behoefte aan, dat's wel waar; maar hij zelf let op die behoefte niet, integendeel het blijkt zelfs dat hij er aan hecht om er zoo wat op zijn oud-Testaments uit te zien; want zoolang ik hem bediene, heb ik er mes nog schaar in mogen zetten."

"Ik zou haast vragen: waarin bedient gij hem dan?"

"Ik geniet zijn vertrouwen!" hernam de Figaro met fierheid, "op zulke wijze, dat ik het ben dien hij belast met zoodanige diensten, die zijne patiënten noodig hebben, en waarmeê hij zelf zich niet inlaat; als daar zijn: scheren, koppen, laten enz. enz.; ook help ik hem wel eens een verband leggen...."

"In dat geval zult gij mij goed te pas komen," sprak Juliaan, op zijne hand wijzende; "want mijn waardige vriend is in zulke haast naar een patiënt getrokken, dat hij verzuimd heeft mij deze windsels af te nemen, die vast niet meer noodig zijn."

"Hij heeft mij belast er zeker pleisterken op te leggen van zijn voorschrift."

"Gij zijt zoo goed ingelicht, dat ik geen oogenblik aarzel mij aan uwe zorgen over te geven," sprak Juliaan nu, hem zijne hand toestekende.

"In vrijigheid gesproken, jonker! gij zoudt noch wel noch wijs doen met u tegen de schikkingen van uw dokter te verzetten. Bij alles wat hij van ochtend te doen had, heeft hij toch nog zóó trouw voor u gezorgd. Hij heeft mij belast u deze kleedingstukken te brengen, en te helpen passen, die hij uitgezocht heeft bij Wijbrandsz. op het marktveld, den eersten meester snijder van Delft, die altijd gemaakt goed in voorraad heeft. En zie toch hoe goed die olijke dokter, die in alles wat wonderlijk te werk gaat, op uw postuur en grootte heeft gelet: dat wambuis, en die hoozen, is 't niet of ze naar uw lijf gesneden zijn; het wambuis van zwart gebloemd satijn, met belegsels van fluweel, en de hoo-

zen van zijden laken, alles even fijn en kostelijk. Het moest eene deftige Heerenkleeding zijn, was zijn eisch, en zie nu eens hoe er in de puntjes aan voldaan is. De bratten kousen met de kniebanden en zijden rosetten zijn niet vergeten. En wat dunkt u van dien zwarten vilthoed à la Henri IV, met smallen, licht omgebogen rand? Geen pluim, dat is waar, maar een zijden koord met roos en gesp tot sieraad. Is dit alles naar den smaak van den jonker?" vroeg meester Boudewijn, hem stuk voor stuk ter bezichtiging aanbiedende.

"'t Is meer dan ik kon wachten of wenschen," sprak Juliaan, in verbazing over het smaakvolle gewaad dat hem toegereikt werd, terwijl hij zich niet zonder heimelijke beschaming van zijne havelooze plunje ontleed; maar ik vermoedde niet dat mijn vriend, die zoo uiterst eenvoudig is voor zich zelve, zulke weelde noodig geacht zou hebben voor mij; een gesp met brillanten, zooals deze, dat's ten minste overdaad...."

"Wijbrandsz was onderricht dat de kleedij voor een edelman was bestemd; en wat de brillanten belangt, die zullen de rekening niet bezwaren, 't is maar Boheemsch glas, bij occasie overgenomen, en dat gaat op den koop meê door.

"Dat's wat anders! Nu dan meester . . . hoe moet ik u noemen?"

"Boudewijn."

"Welaan, meester Boudewijn, wil uw best doen om mijn haar en baard een aanzien te geven, dat die fraaie kleedij niet te schande maakt; ik geef mij geheellijk aan uwe zorg over."

Terwijl Boudewijn zich beijverde om aan dien eisch te voldoen, en het aan zijn welgevallig glimlachje te zien was, dat hij boven verwachting meende geslaagd te zijn, en hem verder aan zijn toilet hielp, begon hij een praatje, zooals zijn recht was; maar tot innerlijke voldoening van Juliaan, onthield hij zich van nieuwsgierige vragen, die hem zeker in groote getale op de tong brandden, bij het ongewoon geval dat zich hier

voordeed: een edelman die den nacht doorgebracht had in de kluis van den „Delftschen heremiet,” en die er zoo arm en berooid uitzag, dat hij, door de mildheid van zijn gastheer, van top tot teen in de kleêren moest worden gestoken.

Vermoedelijk was de Barbier-Chirurgijn de *homme de confiance* bij uitnemendheid van den Wonderdokter, had deze hem de uiterste bescheidenheid aanbevolen tegenover den prikkelbaren jonkman, en wist hij bij ondervinding, dat zijn patroon goed betaalde voor de diensten die men hem bewees, maar tegelijk stipte volgzzaamheid eischte van hem wien hij iets opdroeg. Hoe dit ook zij, de praatjes van Boudewijn bepaalden zich bij het groote feit van den dag, de bruiloftsfeesten.

„Ja, ja! mijn waarde heer, die geven wat een vertier hier in de stad, en wat een opschudding tevens,” sprak hij, terwijl hij schaar en scheermes in een leeren tasch wegborg. „Ik, bij voorbeeld, ben van ochtend al van zes ure af op de been, om al mijne klanten te helpen, die er weêr bij moesten zijn; en ik heb er ook nog eenigen op het Oud-Delft, die te negen ure klaar moesten wezen; dus mag ik mij wel reppen, want het is al over dien tijd; maar dit met u is een particulier geval, waar alles voor wijken moest; nu mag ik mij wel spoeden, want op een drafje loopen gaat vandaag ook niet, men weet nauw hoe men er doorkomen zal, zoo vol staat de gracht nu al van luiden, die den gemaskerden optocht willen zien, die van den huize van Solms moet uitgaan.”

„Maar . . . dat is hier in de buurt . . . naar ik meene?” vroeg Juliaan.

„Vlak naast aan!” antwoordde Boudewijn, even glimlachend over de ongewisheid van den edelman op dit punt; „als uwe edelheid, de steeg van 't achterhuis doorgaat, en in de poort blijft staan, kan mijnheer er alles van zien wat hij wil, mits het volk maar niet onbescheidenlijk binnendringt.”

„En de Prins? kan ik Prins Maurits dan ook zien.”

„Dat zou ik niet durven verzekeren; denklijk zal de Stadhouder zich niet bij het mommevolk aansluiten, maar op eigen gelegenheid met zijn hofstoet naar het marktveld gaan.”

„Ja! zoo zal het wel zijn,” sprak Juliaan teleurgesteld; maar weet ge mij ook te zeggen, meester Boudewijn, of dokter Graswinkel van ochtend al naar 't Princenhof is geweest?”

„Dokter Graswinkel! zeker neen, die komt daar nooit, zoover ik weet; gelooft uwe Edelheid, dat hij dáár heden eene boodschap had?”

„Ik dacht het... maar als gij zeker weet dat hij er nog niet geweest is...”

„Zeker! wat die wondere man al niet doen kan, zie, daar kan geen gewoon menschenkind bij. Mij heeft hij laten roepen door de kinderen van Geurt Dirksz; ik moest hem assisteeren bij de vrouw, die ze voor dood hielden, en die met wrijvingen en eene lating weër bij kwam, daarop is hij met mij die aankopen gaan doen voor u, heeft mij herwaarts gezonden en — is zijns weegs gegaan...”

„Het oud-Delft op?”

„Neen! de arme buurten verder in.”

„Dan! — moet ik zelf naar 't Hof — of alles is verloren,” sprak Juliaan in heftige ontroering, en nam zijn hoed.

De barbier zag hem met eenige verwondering aan; en na pro forma gevraagd te hebben, of er nog iets van zijn dienst was, spoedde hij zich weg.

Eene wijle bleef Juliaan nog aarzelen. Zou Graswinkel ook op eigenaardige wijze in de veiligheid van den Prins hebben weten te voorzien? maar indien niet — het was hem voorgekomen, dat zijn gastheer het gevaar, waarin de Prins verkeerde, noch zoo zeker, noch zoo nabij achtte als hij zelf het vreesde. Indien hij er eens niet op gedacht had, dat hier snelle tusschenkomst noodig was; indien hij onder al zijne bemoeiingen eens vergeten had in die zaak te handelen; wat dan? „Er

dat de waardige man voor zich zelven behoefte had aan uw dienst...."

"Hij heeft er groote behoefte aan, dat's wel waar; maar hij zelf let op die behoefte niet, integendeel het blijkt zelfs dat hij er aan hecht om er zoo wat op zijn oud-Testaments uit te zien; want zoolang ik hem bediene, heb ik er mes nog schaar in mogen zetten."

"Ik zou haast vragen: waarin bedient gij hem dan?"

"Ik geniet zijn vertrouwen!" hernam de Figaro met fierheid, "op zulke wijze, dat ik het ben dien hij belast met zoodanige diensten, die zijne patiënten noodig hebben, en waarmeê hij zelf zich niet inlaat; als daar zijn: scheren, koppen, laten enz. enz.; ook help ik hem wel eens een verband leggen...."

"In dat geval zult gij mij goed te pas komen," sprak Juliaan, op zijne hand wijzende; "want mijn waardige vriend is in zulke haast naar een patiënt getrokken, dat hij verzuimd heeft mij deze windsels af te nemen, die vast niet meer noodig zijn."

"Hij heeft mij belast er zeker pleisterken op te leggen van zijn voorschrift."

"Gij zijt zoo goed ingelicht, dat ik geen oogenblik aarzel mij aan uwe zorgen over te geven," sprak Juliaan nu, hem zijne hand toestekende.

"In vrijigheid gesproken, jonker! gij zoudt noch wel noch wijs doen met u tegen de schikkingen van uw dokter te verzetten. Bij alles wat hij van ochtend te doen had, heeft hij toch nog zóó trouw voor u gezorgd. Hij heeft mij belast u deze kleedingstukken te brengen, en te helpen passen, die hij uitgezocht heeft bij Wijbrandsz. op het marktveld, den eersten meester snijder van Delft, die altijd gemaakt goed in voorraad heeft. En zie toch hoe goed die olijke dokter, die in alles wat wonderlijk te werk gaat, op uw postuur en grootte heeft gelet: dat wambuis, en die hoozen, is 't niet of ze naar uw lijf gesneden zijn; het wambuis van zwart gebloemd satijn, met belegsels van fluweel, en de hoo-

zen van zijden laken, alles even fijn en kostelijk. Het moest eene deftige Heerenkleeding zijn, was zijn eisch, en zie nu eens hoe er in de puntjes aan voldaan is. De bratten kousen met de kniebanden en zijden rosetten zijn niet vergeten. En wat dunkt u van dien zwarten vilthoed à la Henri IV, met smallen, licht omgebogen rand? Geen pluim, dat is waar, maar een zijden koord met roos en gesp tot sieraad. Is dit alles naar den smaak van den jonker?" vroeg meester Boudewijn, hem stuk voor stuk ter bezichtiging aanbiedende.

"'t Is meer dan ik kon wachten of wenschen," sprak Juliaan, in verbazing over het smaakvolle gewaad dat hem toegereikt werd, terwijl hij zich niet zonder heimelijke beschaming van zijne havelooze plunje ontleed; maar ik vermoedde niet dat mijn vriend, die zoo uiterst eenvoudig is voor zich zelve, zulke weelde noodig geacht zou hebben voor mij; een gesp met brillanten, zooals deze, dat's ten minste overdaad...."

"Wijbrandsz was onderriicht dat de kleedij voor een edelman was bestemd; en wat de brillanten belangt, die zullen de rekening niet bezwaren, 't is maar Boheemsch glas, bij occasie overgenomen, en dat gaat op den koop meê door.

"Dat's wat anders! Nu dan meester . . . hoe moet ik u noemen?"

"Boudewijn."

"Welaan, meester Boudewijn, wil uw best doen om mijn haar en baard een aanzien te geven, dat die fraaie kleedij niet te schande maakt; ik geef mij geheelijk aan uwe zorg over."

Terwijl Boudewijn zich beijverde om aan dien eisch te voldoen, en het aan zijn welgevallig glimlachje te zien was, dat hij boven verwachting meende geslaagd te zijn, en hem verder aan zijn toilet hielp, begon hij een praatje, zooals zijn recht was; maar tot innerlijke voldoening van Juliaan, onthield hij zich van nieuwsgierige vragen, die hem zeker in groote getale op de tong brandden, bij het ongewoon geval dat zich hier

voordeed: een edelman die den nacht doorgebracht had in de kluis van den „Delftschen heremiet,” en die er zoo arm en berooid uitzag, dat hij, door de mildheid van zijn gastheer, van top tot teen in de kleëren moest worden gestoken.

Vermoedelijk was de Barbier-Chirurgijn de *homme de confiance* bij uitnemendheid van den Wonderdokter, had deze hem de uiterste bescheidenheid aanbevolen tegenover den prikkelbaren jonkman, en wist hij bij ondervinding, dat zijn patroon goed betaalde voor de diensten die men hem bewees, maar tegelijk stipte volgzzaamheid eischte van hem wien hij iets opdroeg. Hoe dit ook zij, de praatjes van Boudewijn bepaalden zich bij het groote feit van den dag, de bruiloftsfeesten.

„Ja, ja! mijn waarde heer, die geven wat een vertier hier in de stad, en wat een opschudding tevens,” sprak hij, terwijl hij schaar en scheermes in een leeren tasch wegborg. „Ik, bij voorbeeld, ben van ochtend al van zes ure af op de been, om al mijne klanten te helpen, die er weêr bij moesten zijn; en ik heb er ook nog eenigen op het Oud-Delft, die te negen ure klaar moesten wezen; dus mag ik mij wel reppen, want het is al over dien tijd; maar dit met u is een particulier geval, waar alles voor wijken moest; nu mag ik mij wel spoeden, want op een drafje loopen gaat vandaag ook niet, men weet nauw hoe men er doorkomen zal, zoo vol staat de gracht nu al van luiden, die den gemaskerden optocht willen zien, die van den huize van Solms moet uitgaan.”

„Maar . . . dat is hier in de buurt . . . naar ik meene?” vroeg Juliaan.

„Vlak naast aan!” antwoordde Boudewijn, even glimlachend over de ongewisheid van den edelman op dit punt; „als uwe edelheid, de steeg van 't achterhuis doorgaat, en in de poort blijft staan, kan mijnheer er alles van zien wat hij wil, mits het volk maar niet onbescheidenlijk binnendringt.”

„En de Prins? kan ik Prins Maurits dan ook zien.”

„Dat zou ik niet durven verzekeren; denkelijk zal de Stadhouder zich niet bij het mommevolk aansluiten, maar op eigen gelegenheid met zijn hofstoet naar het marktveld gaan.”

„Ja! zoo zal het wel zijn,” sprak Juliaan teleurgesteld; maar weet ge mij ook te zeggen, meester Boudewijn, of dokter Graswinckel van ochtend al naar 't Princenhof is geweest?”

„Dokter Graswinckel! zeker neen, die komt daar nooit, zoover ik weet; gelooft uwe Edelheid, dat hij dáár heden eene boodschap had?”

„Ik dacht het... maar als gij zeker weet dat hij er nog niet geweest is....”

„Zeker! wat die wondere man al niet doen kan, zie, daar kan geen gewoon menschenkind bij. Mij heeft hij laten roepen door de kinderen van Geurt Dirksz; ik moest hem assisteeren bij de vrouw, die ze voor dood hielden, en die met wrijvingen en eene lating weêr bij kwam, daarop is hij met mij die aankopen gaan doen voor u, heeft mij herwaarts gezonden en — is zijns weegs gegaan....”

„Het oud-Delft op?”

„Neen! de arme buurten verder in.”

„Dan! — moet ik zelf naar 't Hof — of alles is verloren,” sprak Juliaan in heftige ontroering, en nam zijn hoed.

De barbier zag hem met eenige verwondering aan; en na pro forma gevraagd te hebben, of er nog iets van zijn dienst was, spoedde hij zich weg.

Eene wijle bleef Juliaan nog aarzelen. Zou Graswinckel ook op eigenaardige wijze in de veiligheid van den Prins hebben weten te voorzien? maar indien niet — het was hem voorgekomen, dat zijn gastheer het gevaar, waarin de Prins verkeerde, noch zoo zeker, noch zoo nabij achtte als hij zelf het vreesde. Indien hij er eens niet op gedacht had, dat hier snelle tussenkomst nodig was; indien hij onder al zijne bemoeiingen eens vergeten had in die zaak te handelen; wat dan? „Er

was niets bepaald tusschen ons afgesproken!" sprak Juliaan halffluid, terwijl hij onrustig op en neêr ging: „moet Maurits blindelings in den dood loopen, omdat ik ellendige — mij zelf mogelijk in gevaar zou begeven met hem te waarschuwen? Is mijn leven dan zoo kostbaar, dat het niet duur genoeg betaald zou zijn met de redding van het zijne. Mag ik mij storen aan de al te groote schroomvalligheid van dien goedhartigen grijsaard, die boven alles het eerst mijn belang in het oog houdt, en die mogelijk allerlei omwegen zoekt uit voorzichtigheid, in plaats van recht op het doel af te gaan. Neen, neen! zoo moet het niet zijn." Al sprekende en overleggende wond hij zich zelve telkens meer op, en de vrees, dat hij reeds te lang gearzeld had en reeds te laat zou komen voor zijn doel, deed hem op eens zijn besluit nemen en volvoeren. Hij snelde naar de deur; in zijne vaart stiet hij even met den elleboog tegen een der kolven, die, zorgvuldiglijk samengevoegd met eene andere, op de stookplaats lag te rusten; maat dit *even* was genoeg om de lichte, bolronde flesch in beweging te brengen, het evenwicht te doen verliezen en verbrijzeld op de steenen vloer neêr te doen komen. Het verlies van het glaswerk zou zeker het ergste niet zijn; maar uit den inhoud op den grond uitgestort, stegen zekere blauwachtige vlammetjes op, die bewezen dat hier eenig kostbaar, etherisch vocht te loor ging, en dat daarmee de gansche preefneming moest zijn mislukt.

Juliaan bemerkte het nog eer hij de werkplaats uitstoot; maar er was niets aan te verhelpen.

„Ook dit nog! hem schade toebrengen, hem leed doen — hem met ondank loonen!" verzuchtte hij smartelijk; „maar het behoud van den Prins gaat toch boven alles," en hij haastte zich voort, langs den kruidhof heen, de steeg door, de poort uit, en, zelf voortgesleurd door den stroom der menigte, die zich eerst voor den huize Solms had verzameld, maar door de

Hellebaardiers verjaagd, zich nu heenwendde naar 't Hof, geraakte Juliaan spoedig voor dat gedeelte van het St. Aagtenklooster, dat, voor het gebruik van den Stadhouder en de zijnen bestemd, het Princenhof werd genoemd.

Ook hier ontbrak het niet aan nieuwsgierigen, die op den uittocht van den Prins stonden te wachten; maar schoon de schare zich verdrong voor de geopende Hofpoort, niemand uit haar verstoutte zich daar binnen te dringen; de Hellebaardiers van de garde, die er wacht hielden, boezemden haar het noodige ontzag in. Toch merkte Juliaan op, dat enkele welgekleede personen in- en uitliepen, zonder door de schildwacht daarin verhinderd te worden, en in de bewustheid, dat hij zelf zich nu met dezulken mocht rekenen, stapte hij stoutelijk door de poort, als ware hij een der hofbeambten die zich zulke vrijheid mocht veroorloven. Tot zijne groote blijdschap werd hij dan ook niet geweerd. Maar op het binnenplein gekomen, zag hij niets van den hofstoet, die, naar zijne meening, den Stadhouder naar het tournooi had moeten begeleiden. Wel liepen er pages en heidukken rond, en zag men er palfreniers, die sierlijk getuigde en gezadelde paarden bij den toom leidden, maar geen van die allen droeg de livrei van graaf Maurits van Nassau, en zij schenen te behooren tot het gevolg der hooge gasten, wien men logies had geboden in verschillende gedeelten van het uitgestrekte gebouw, dat vroeger, als een rijk geheel, met kapel en Priorswoning ingesloten, het adellijk klooster van St. Agatha had uitgemaakt. De vorstelijke heeren, als de Palzgraaf, de hertog van Lunenburg en anderen, hadden hier de ruimte met hunne edellieden en officieren, die af en aan liepen om hunne bevelen te vragen of te volbrengen; niet vreemd dus, dat de schildwachten, die het consigne hadden om het gepeupel te weren, welgekleede personen toelieten, al waren ze hun onbekend. Maar, al dankte Juliaan het aan deze omstandigheid dat hij ook toegang had verkregen, hij zag wel

dat het hem volstrekt niet den weg baande naar den Prins, daar hij niemand van diens hofbeambten zag, aan wien zich te wenden, om een oogenblik gehoor te verkrijgen.

Het begon hem te verdrieten tusschen al dat hoog- en laag-duitsche hofgespuis heen en weêr te loopen, zonder iets verder te komen tot zijn doel. Een paar vragen, die hij had gewaagd, waren met gelach en schouderophalen beantwoord, en hij zelf, in zijn deftig zwart, maar zonder degen, begon hunne opmerkzaamheid te trekken, en niet eens eene welwillende.

„Als die Delftsche burger hier geene boodschap heeft, moest hij zijns weegs gaan, en niet gestaåg om ons rond draaien,” sprak de ondersénéchal van den hertog van Lunenburg tot een der heidukken van zijn meester, die er geen bezwaar van maakte om het willekeurig bevel onverwijld aan zijn adres over te brengen. Maar Juliaan was er juist de man niet naar om voor de grofheid van een lakei en de dreigende blikken van ondergeschikte hofbeambten terug te gaan; alleen verkreeg hij daardoor de zekerheid, dat niemand van die allen hem zouden willen of kunnen dienen, en zoo posteerde hij zich dan maar voor het stille, en men zou haast gezegd hebben, verlaten kwartier van den Stadhouder, met het vaste voornemen om niet van daar te wijken, tot deze zelf zich zou vertoonen; dan wilde hij fluks de gelegenheid aangrijpen om dezen toe te spreken, al zou hij zich daardoor ook aan het ergste blootstellen. Maar die voldoening was hem niet toegedacht. Een officier van de Hellebaardiërs trad naar buiten, en vroeg hem vrij barsch: wat hij daar stond te wachten.

„De mogelijke kans om Zijne Excellentie te zien, en eenige minuten gehoor te erlangen!” sprak Juliaan zacht en bescheiden, in de hoop den krijgsman voor zijne zaak te winnen. Deze echter antwoordde kortaf — die kans is er niet, gij kunt gerust aftrekken; en hij zelf ging zijns weegs, zonder verder naar Juliaan te luisteren, die nog meende te moeten aanhou-

den. Daar kwam een man van zekeren leeftijd in deftige burgerkleeding te voorschijn uit het Stadhouderslogies — een pak papieren en eene portefeuille onder den arm houdende. Het was meester Diedrich, de boekhouder van Maurits, belast met het opteekenen en regelen der financiëele zaken van diens huishouding. Deze ook vestigde een verwonderden blik op Juliaan, wiens ongeduld en gemoedsbeweging zich maar al te duidelijk op zijn gelaat afteekenden, en vroeg hem, niet zonder eenig wantrouwen, wat er van zijn dienst was.

Juliaan gaf zijn verlangen te kennen, met bijvoeging, dat hetgeen hij te zeggen had voor den Prins zelf van het hoogste belang was te vernemen. „Zoudt gij het mij dan niet kunnen mededeelen,” vroeg de boekhouder met eenige welwillendheid; ik spreek Zijne Excellentie denkelijk van avond.”

„Van avond is het te laat!” riep Juliaan luid en heftig, en stampvoetend van onrust en ergernis; „wat ik heb aan te dienen moet de Prins weten vóór hij zich naar het steekspel begeeft, of er kan groot onheil uit volgen.”

„Maar de Prins gaat niet naar het steekspel, mijn goede vriend; Zijne Excellentie is al in de vroegte naar den Haag vertrokken! Wist gij dat dan niet?” gaf de boekhouder ten antwoord, en hij sloeg hem met verdubbeld wantrouwen gade, daar hij hem plotseling zag kleuren — en verbleeken — en bijna wankelen op zijne voeten, als ware hem een gevoelige schok toegebracht.

Kon de zekerheid die hij verkreeg, dat het gevaar over het hoofd van Maurits was heengetrokken zonder hem te treffen, hem dus ontroeren, of was er eenig leedwezen onder gemengd, dat hij zich nutteloos zooveel moeite en vernedering had getroost? — wellicht lag dat alles daaronder; maar de hoofdoorzaak was deze, dat hij, al sprekende met den boekhouder, eenige edellieden uit het logies van den Keurvorst had zien komen, en met dezen ook den man, dien hij op aarde het

meest vreesde, het meeste haatte, al had hij ook beloofd tegen dien haat te strijden.

Voor den baron de Ghiselles was hij zelf ook niet onopgemerkt gebleven; dit bewees de haast waarmee deze zijn gezelschap verliet — met de hand wenkende dat men zijns weegs zoude gaan, — terwijl hij zich heenwendde naar de zijde, waar Juliaan nog met meester Diedrich stond te praten, dezen met zeker opzet gadeslaande, als om zich te overtuigen dat hier geene vergissing plaats vond.

Nu in zijne nabijheid gekomen, trad hij stout op Juliaan toe, nam hem op van het hoofd tot de voeten met een hoonenden blik, en sprak toen luid en met gezag:

„Moet ik u hier aantreffen! dat is wel onbeschaamd. Wat komt gij hier doen?”

Juliaan had zich reeds eenigszins hersteld van den eersten schok, en hij trachtte zich te bedwingen, om wat er van toorn en verontwaardiging in zijn binnenste gloeide niet te laten uitbarsten; maar hij sprak tochforsch en fier:

„Wat ik doen kom? daarvan ben ik u geene rekenschap schuldig; maar indien ik het u wilde zeggen wat mij herwaarts voert, zoudt gij in 't stof voor mij knielen, om mijn stilzwijgen te koopen.”

„Ellendige zwetser! gij spreekt zoo overmoedig, omdat gij meent dat ik onbekend ben met uwe voornemens; maar ongelukkig voor u, weet ik wat gij in uw schild voert — de Prins is reeds door mij van alles verwittigd.”

„Wat is dät!” riep nu Juliaan met een kreet van verontwaardiging, „vermetele avonturier! durft gij den overmoed dus verdrijven, dat gij *uwe* kwade intentiën toedicht aan mij? Ik die voornemens was u te sparen, al moest ik Maurits waar-schuwen.... Gij, gij zoudt nu de driestheid hebben de beschuldiging te keeren tegen mij?”

„Ik weet dat gij sinds lang geene andere hulpmiddelen hebt

dan leugen en bedrog, en dat onbeschaamdheid uw eenig schild is," antwoordde de baron met een laatdunkend schouderophalen, „jammer voor u — dat men u hier kent voor 't geen gij zijt!"

„Dat's meer dan gij van u zelve kunt zeggen, kraai, die zich in de pauweveeren heeft gestoken," beet Juliaan hem toe, terwijl hij zich slechts door het uiterst zelfbedwang weêrhiield om op zijne snoode tegenpartij aan te vallen, en het vuistrecht toe te passen, daar waar de stem van eer en billijkheid niet meer werd verstaan.

De Ghiselles zelf had vermoedelijk zulk een aanval willen uitlokken, toen hij den prikkelbaren Juliaan hoonde en tergde maar nu hij tot zijne verbazing zag, dat deze besloten scheen zich van gewelddadigheid te onthouden, nam hij den heftigen uitval in woorden te baat, om tot het doel te komen dat hij zich voorstelde. Al sprekende had hij een blik en een wenk gewisseld met dienzelfden officier van de lijfwacht, die Juliaan kort te voren zoo barsch had afgewezen; deze, reeds ongunstig gestemd, aarzelde niet onverwijd dien wenk te volgen, en was achter den baron aangetreden, gereed om dezen in geval van nood bij te staan: maar ziende, dat de aanval niet volgde, onthield hij zelf zich wijselijk van gewelddadige tusschenkomst. Dit maakte echter de rekening niet van de Ghiselles, die op hoogen, gebiedenden toon zeide: „Luitenant van Stralen! gij kent mij in mijn rang en qualiteit: neem dit personaadje in hechtenis, ik beveel het u in naam van den Stadhouder."

„Ik zou u volgaarne verplichten baron! maar verschoon mij, het gaat niet, zonderdat gij mij een schriftelijken last toont."

„Dien heb ik niet; maar Zijne Excellentie gaf mij mondeling de order om dezen gevaarlijken suppliant gevangen te doen nemen, waar ik hem ook mocht aantreffen."

„Dien mondelingen last heb *ik niet* gekregen van Zijne Excellentie, mijnheer de baron, en het consigne verbiedt mij dien te volvoeren op het gezag van een vreemdeling, zonder schrif-

telijk bevel. Ware deze man een van ons volk, ik zou mij geen oogenblik bedenken; want ik heb al lang een kwaad oog op hem, en ik zou mij weten te verantwoorden bij mijne superieuren — maar nu! een welgekleed burger, die hier niet eigenlijk wanorde sticht, al heeft hij Uwe Edelheid zoo wat gebrutaliseerd, tegen dezen heb ik geen recht — en ik heb geen lust om mij wederrechtelijk iets van dien aard te onderstaan.”

„Maar ik zeg u — dat het een mysterieus en gevaarlijk personaadje is,” hernam de Ghiselles nu, met gedempte stem, en den luitenant ter zijde voerende. „Ik geef u mijn woord — dat ik de geheele verantwoordelijkheid van die inhechtenisneming op mij neem. Ik ben zeker, dat Zijne Excellentie het mij dankelijk zal afnemen: want hij moet papieren bij zich hebben die een schandelijk complot aan 't licht zullen brengen.... hij is daarenboven geen Delftsch burger — hij is niets dan een uit het vendel gejaagde luitenant, die hier rondzwerft met een troepje verloopen soldeniers en de occasie zoekt om een boevenstuk te volvoeren.”

„Waarom dan geen betere mesures tegen hem genomen?” sprak de officier schouderophalend — „zooals de zaak nu staat, valt er niets aan te doen dan u te wenden tot de burgerlijke macht, die ziet niet zoo nauw op de forme als men haar een delinquent aanwijst en — maar zie toch! die fielt heeft de uitkomst van onze onderhandeling niet afgewacht! daar loopt hij heen — daar is hij de poort al door!”

„Waar moet ik dan die burgerlijke macht gaan zoeken?” vroeg de Ghiselles gejaagd, daar hij zag dat zijne prooi hem ging ontsnappen.

„Wel! dat zal u nu licht vallen, het wild loopt vanzelf in den strik,” sprak de luitenant lachend, „daar buiten is zooveel gepeupel bijeen, dat men er zonder fout de politie met hare dienaren moet aantreffen, die geen bezwaar maken op te pakken wat hen verdacht voorkomt.”

De Ghiselles wachtte niet eens tot de luitenant uitgesproken had, maar liep met gezwinden pas de binnenplaats over, de poort door, overtuigd dat het Juliaan niet gelukt zou zijn zich zoo spoedig door de menigte heen te werken, of men zou hem nog in 't oog kunnen houden. Dat zou hem te eer gelukken, daar Juliaan het niet eigenlijk op een loopen had gezet, zooals de officier meende, hoewel hij te goed had begrepen hier de lijdende partij te zullen zijn, om zich niet af te wenden, nu hij de zekerheid had, dat blijven tot niets meer dienen kon dan om hem zelf in moeilijkheden te wikkelen. De Prins was aan het gevaar ontkomen; waarschuwen scheen overbodig geworden, en beschuldiging tegen zijn broeder inbrengen, al ware hij *niet* vast besloten geweest, zich daarvan te onthouden, waartoe zou het leiden? Hij had geene bewijzen, en aan zijne betichtingen zou niemand iets hechten. De avonturier was geaccrediteerd — als baron de Ghiselles; hij, Juliaan van Egmond, was niets dan een vagebond, een vogelvrije, tegen wien men zich alles mocht veroorlooven!

Zoo Juliaan als gewoonlijk aan zijne hartstochtelijke drift — aan zijne heftige verontwaardiging had toegegeven, zou hij deze verstandige overwegingen niet hebben gemaakt, maar zich blindelings in allerlei gevaren hebben gestort — om zijn toorn en wraaklust te boeten; nu hij integendeel zich zelf had beheerscht, behield hij zijne tegenwoordigheid van geest en kon rustig af-trekken, terwijl zijne overwinning in dezen zelfstrijd hare eigenaardige belooning met zich bracht. De beambte van des Stadhouders huis, die een waardig en goêlijk man scheen, was verschrikt teruggetreden, bij de heftige wijze waarop de ontmoeting van de Ghiselles en Juliaan zich aankondigde; maar toch, door zekere belangstelling gedreven, was hij op eenigen afstand blijven staan, nieuwsgierig hoe eene samenspreking zoude affloopen, die zoo onheusch werd ingesteld. Voor hem ook was de Ghiselles een bekend aanzienlijk persoon: maar hij

was te lang reeds in het huiselijk leven des Prinsen ingewijd om niet te weten — dat er soms vreemdelingen ten hove werden ontvangen met een goed gelaat, die men wantrouwde, en die ten laatste bleken die verdenking ten volle verdiend te hebben; en hoewel hij niet dicht bij genoeg stond om de scherpe gezegden, die zij elkander met stijgende bitterheid toewierpen, geregeld te kunnen volgen, had hij er toch genoeg van gehoord om te begrijpen, dat zoo die deftig gekleede burger schuld mocht hebben en niet betrouwbaar was, de vreemde groote Heer toch ook niet zwaanwit moest zijn, daar die twee elkaâr zoo goed schenen te kennen, en de eerste zich veroorloofde zóó stout tegen den andere uit te vallen. Diens strijd om zich te bedwingen was hem daarbij niet ontgaan; hij deed hem rijzen in zijn goed gevoelen, en versterkte hem in 't voornemen om het eind van dit alles af te wachten, al achtte de vreedzame man het voor zich noodig de neutraliteit te bewaren. Eerst toen hij Juliaan rustig zag heengaan, zonderdat er gewelddadigheden waren gepleegd, voegde hij zich bij hem en sprak onder het voortgaan: „Gij hadt iets aan den Prins te zeggen; vertrouw het mij toe, ik beloof u dat ik het getrouwelijk zal overbrengen.”

„Dat schijnt nu al onnoodig geworden!” sprak Juliaan mismoedig. „Men is mij voorgekomen — en het zal daarmee eindigen, dat ik zwart worde gemaakt met de schuld van anderen.”

„Als het er zoo meê gelegen is, als gij u weet te zuiveren, biede ik mij aan om een goed woord voor u te doen bij den Prins; denkelijk zal Zijne Excellentie wel te bewegen zijn u gehoor te schenken.”

Verrast en getroffen door dit bewijs van volkomenheid en belangstelling, dat hem daar zoo ongewacht ten deel viel, te midden van het verraad en de miskennis waaraan hij scheen prijsgegeven, vatte Juliaan met levendigheid zijne hand, en die hartelijk drukkende sprak hij: „O! zoo gij dát voor mij kost

doen, zou ik u innig dankbaar zijn!" maar eer hij uitgesproken had, werd hij weêr door twijfel en moedeloosheid bevangen, en hij eindigde met eene droeve verzuchting: „neen — beproef het liever niet, het zou toch niet baten; de Prins moet preventies tegen mij hebben, die..."

„Zou de Prins u kennen?" vroeg meester Diedrich wat verwonderd — „noem mij dan uw naam..."

„Mijn naam! mijn naam?" stamelde Juliaan „wat naam zal ik opgeven..."

„Maar mij dunkt dat er op dit punt geen twijfel mag bestaan," viel Diedrich in, hem gadeslaande met een misnoegd hoofdschudden; „gij moet mij uw echten, waren naam zeggen: ik kan bij Zijne Excellentie niet met een vals rapport aankomen."

„Spreek dan voor Juliaan van Egmond bracht deze uit, aarzelend, met gesmoorde stem en gebogen hoofd."

„Ja, maar! gij moet mij niet laten liegen!" wilde meester Diedrich hem toevoegen, door deze weifeling opnieuw verdenking vattende, doch hij kon zich niet meer doen verstaan; Juliaan was ijlings weggelopen, als vreesde hij nadere uitlegging te moeten geven.

„Neen! het is toch niet richtig met hem," sprak de goede Diedrich bij zich zelve, terwijl hij langzaam volgde, en nog zag met welk een ijver de Ghiselles hem trachtte in te halen. Zooals de laatste wel had gerekend, viel het Juliaan niet licht om door de menigte heen te komen, en hoe meer moeite hij zich daartoe gaf, des te slechter werd die beloond; want zijn dringen en duwen werd niet in 't goede opgenomen, maar met duchtige *réprésailles* beantwoord: stompen en stooten, die begeleid werden door grove scheldwoorden. De kale luitenant met zijn degen, omringd van zijne woeste soldeniers, had gisteren den lieden schrik ingeboezemd; maar nu — alleen — en als deftig burger uitgedost, stond hij met ieder ander gelijk, en men was niet meer bang voor hem.

„Heidaar, mooie jonker!” was het nu — „moet je zijden laken aan flarden, dat je de goëlieden aldus tracteert; moet alles voor jou uit den weg?” of wel:

„Ruim baan! Ruim baan!
Daar komt meester driftkop aan!”

werd er spottend gezongen, terwijl men hem juist den weg versperde.

„Hoe is 't, sinjeur heet gebakerd! meen je dat we ook geen armen aan ons lijf hebben,” riepen weêr anderen, en zetten hem hun elleboog in de zijde; toch kwam hij verder, maar langzaam — te langzaam helaas! want op eens werd er vlak naast hem meer ruimte gemaakt dan men het mogelijk zou geacht hebben; het volk week snel en schuw ter zijde: de onderschout, van twee forsche dienaren zijner gerechtigheid vergezeld, trad op Juliaan toe, en gaf zijn volgeren een wenk dezen te vatten, terwijl hij sprak: „Gij zijt mijn gevangene!”

„Op wiens last?” vroeg Juliaan, hoewel het niet twijfelachtig kon zijn, wie hem dezen slag toebracht, daar hij den baron de Ghiselles achter den onderschout zag aankomen.

„Daar hebt gij niets meê te maken, ik apprehendeere u, krachtens mijn ambt.”

„Waarvan word ik beticht?”

„Van meer dan genoeg om het voor u raadzaam te maken niet tegen te spartelen, tenzij ge verlangt dat wij geweld zullen gebruiken. Doorzoekt op staanden voet zijne zakken,” vervolgde de ijverige dienaar van Themis tegen zijne handlangers, terwijl hij de Ghiselles een wenk gaf, „hij kan moordtuig of andere bewijzen zijner culpabiliteit bij zich hebben!”

Aan dat bevel werd onmiddellijk, en met meer ijver dan discretie voldaan, terwijl Juliaan zich zonder tegenstreven onderwierp, wel bewust dat men niets verdachts zoude vinden, en in zijn hart zegende hij nu die voorzorg van Graswinckel, waar-

door die wichtige papieren nu niet bij hem gevonden werden; de Ghiselles had het er zeker op aangelegd om ze te bemachtigen; want even hardvochtig als vermetel, schaamde hij zich niet naast den onderschout te blijven staan, terwijl dat onderzoek plaats vond, stiet hij eene verwensching uit van teleurstelling toen men niets vond!

„*Ah ça! je comprends,*” sprak hij tot den onderschout, dien hij ter zijde nam, „*le beau sire a fait peau neuve.*” Gisteren bij de spelen zag hij er uit als een verloopen officier — nu heeft hij een burgerpak gestolen of geborgd, en zoo zijn de wichtige papieren, die zijne schuld bewijzen, nog met de oude plunje in zijn logies gebleven.”

De onderschout knipte met de oogen, als iemand die wist wat hem te doen stond.

„Waar is je logies?” vroeg hij zich tot Juliaan keerend, die, reeds ter weërszijden bij een arm gevat — trillend van toorn en ergernis bij het onrecht dat tegen hem werd gepleegd, maar toch besloten lijdzaamheid te oefenen en zich niet met geweld te verzetten — op die vraag bloedrood werd van schaamte, en het hoofd boog of hij den genadeslag kreeg. Die enkele vraag herinnerde hem alles wat hij noodig had te vergeten om moed te behouden, en wat hij moest verbergen, om niet op eens door de menigte als misdadiger te worden uitgekreten. „Ik heb geen vast logies —” bracht hij uit met doffe, weifelende stem.

„Mooi zoo?” sprak de onderschout, „dan zullen wij je er een geven, waar je voor vast kunt blijven. Hoe is je naam?”

„Juliaan . . .”

„En verder?”

„Er is geen verder.”

„Uw beroep?”

„Ik heb er geen.”

„Kostelijk! geen naam, geen beroep, geen logies! Baron de Ghiselles, ik geloof dat gij der justitie een notabelen dienst hebt

bewezen, met haar dit personaadje in handen te leveren!"

"Dat was ook mijne bedoeling," hernam de Ghiselles en wilde zich verwijderen, maar hij vond geen uitweg, of hij moest dicht langs Juliaan voorbijgaan; hij kon zich af- noch omwenden — en moest langzaam voorbijijschuiven, zoodat deze in de gelegenheid was hem aan te zien — oog in oog — eenige seconden slechts — maar als een wereld van gedachten schoot hun beiden door de ziel. Juliaan huiverde, terwijl zijn blik van diepe verontwaardiging gloeide, door eene uitdrukking van name-loos lijden verzacht. De baron sloeg de oogen neêr en wendde het hoofd om. „Armand! dat wat gij doet tegen mij, zou ik niet gedaan hebben tegen u," sprak Juliaan met diep verwijt; — maar er was weemoed in de bitterheid gemengd. De Ghiselles gaf geen antwoord; hij haastte zich voort te komen, en de schoutsdienaren, die den gevangene in hun midden hielden, wilden met hem voortgaan, toen men eene luide stem van onder de omstanders hoorde vragen:

„Heer onderschout, is dat wel recht, dat gij dezen man ge-vankelijk wegleidt op aanwijzing van een persoon, die hier vreemdeling is — en nog wel zijne weêrpartij bovendien?"

„Het is mijn recht, ieder te apprehendeeren, die mij schuldig of verdacht voorkomt, meester Diedrich," antwoordde de onderschout, „en deze hier is mij suspect uit meer dan ééne oorzaak."

„Toch zou ik u in dit particulier geval voorzichtigheid raden," hervatte meester Diedrich, vooruitredende en den onderschout ter zijde nemende. „Hebt gij hem wel eens gevraagd of hij ook borgen kan stellen, die voor hem instaan."

„Nu ja! die zou hij hebben! Weet, meester Diedrich dat de baron mij zijn woord van eer er op gegeven heeft, dat hij mondelinge order heeft van den Prins om hem in hechtenis te nemen, waar hij hem ook aantreft? — wilt gij nu borg voor hem zijn, gij?"

„Ik — die hem niet kenne, dat zou dolheid wezen, hernam

de goêlijke, maar sehroomvallige man; doch er kunnen immers anderen wezen."

"Welnu! op uw verlangen zullen wij 't rondvragen, dan kunt gij getuigen dat wij moderatie gebruiken;" en de stem verheffende vroeg hij in 't ronde: of de persoon van Juliaan bij iemand van de omstanders bekend was, en of die voor hem wilde instaan."

"Ik!" werd er luid en bijkans juichend geroepen — en een jonkman trad vooruit.

"Ik, Antony van Hogenhoeck, wil er voor instaan, dat deze een straatdief en een soldatenboef is: gisteren, bij de spelen heeft hij mij die gesp met venedische steentjes ontvreemd, die hij nú stoutelijk op zijn hoed draagt!"

Juliaan, die een oogenblik, door een straal van hoop verblijd, het hoofd had opgestoken, liet het nu weêr zinken onder een gloeienden bos van schaamte. Hij nam zijn hoed af en wierp dien zijn betichter voor de voeten; maar al sprak zijn geweten hem vrij van zulk een misdrijf, het sprak sinds den laatsten nacht van zwaardere schuld — en hij had die stem te goed leeren verstaan, om niet in 't geen hem nu overkwam iets anders te zien dan de hardvochtige menschenhand, die onrecht tegen hem pleegde.

"Zoo? dan hebben wij geene andere getuigenis noodig," sprak de onderschout; „meester Antony Hogenhoeck is een wel eerlijk, wel geboren poorterszoon, bij ons allen bekend; meester Diedrich, zegt gij daar nog wat tegen?"

De boekhouder van Maurits schudde zwijgend en ontdaan het hoofd, en zag Juliaan aan, met een blik, waaruit zoo diepe deernis sprak, dat deze er moed uit nam, om tot hem te zeggen:

„Waardige Heer! gij ziet wat mij overkomt — en dat ik mij in niets tegen de wettelijke macht verzette; oefen gij deze barmhartigheid aan mij, dat gij *alles*, wat gij gezien en gehoord

bewezen, met haar dit personaadje in handen te leveren!"

"Dat was ook mijne bedoeling," hernam de Ghiselles en wilde zich verwijderen, maar hij vond geen uitweg, of hij moest dicht langs Juliaan voorbijgaan; hij kon zich af- noch omwenden — en moest langzaam voorbijijschuiven, zoodat deze in de gelegenheid was hem aan te zien — oog in oog — eenige seconden slechts — maar als een wereld van gedachten schoot hun beiden door de ziel. Juliaan huiverde, terwijl zijn blik van diepe verontwaardiging gloeide, door eene uitdrukking van nameeloos lijden verzacht. De baron sloeg de oogen neêr en wendde het hoofd om. „Armand! dat wat gij doet tegen mij, zou ik niet gedaan hebben tegen u," sprak Juliaan met diep verwijt; — maar er was weemoed in de bitterheid gemengd. De Ghiselles gaf geen antwoord; hij haastte zich voort te komen, en de schoutsdienaren, die den gevangene in hun midden hielden, wilden met hem voortgaan, toen men eene luide stem van onder de omstanders hoorde vragen:

„Heer onderschout, is dat wel recht, dat gij dezen man gemakkelijk wegleidt op aanwijzing van een persoon, die hier vreemdeling is — en nog wel zijne weêrpartij bovendien?"

„Het is mijn recht, ieder te apprehenderen, die mij schuldig of verdacht voorkomt, meester Diedrich," antwoordde de onderschout, „en deze hier is mij suspect uit meer dan ééne oorzaak."

„Toeh zou ik u in dit particulier geval voorzichtigheid raden," hervatte meester Diedrich, vooruitredende en den onderschout ter zijde nemende. „Hebt gij hem wel eens gevraagd of hij ook borgen kan stellen, die voor hem instaan."

„Nu ja! die zou hij hebben! Weet, meester Diedrich dat de baron mij zijn woord van eer er op gegeven heeft, dat hij mondelinge order heeft van den Prins om hem in hechtenis te nemen, waar hij hem ook aantreft? — wilt gij nu borg voor hem zijn, gij?"

„Ik — die hem niet kenne, dat zou dolheid wezen, hernam

de goêlijke, maar schroomvallige man; doch er kunnen immers anderen wezen."

"Welnu! op uw verlangen zullen wij 't rondvragen, dan kunt gij getuigen dat wij moderatie gebruiken;" en de stem verheffende vroeg hij in 't ronde: of de persoon van Juliaan bij iemand van de omstanders bekend was, en of die voor hem wilde instaan."

"Ik!" werd er luid en bijkans juichend geroepen — en een jonkman trad vooruit.

"Ik, Antony van Hogenhoeck, wil er voor instaan, dat deze een straatdief en een soldatenboef is: gisteren, bij de spelen heeft hij mij die gesp met venedische steentjes ontvreemd, die hij nú stoutelijk op zijn hoed draagt!"

Juliaan, die een oogenblik, door een straal van hoop verblijd, het hoofd had opgestoken, liet het nu weêr zinken onder een gloeienden bos van schaamte. Hij nam zijn hoed af en wierp dien zijn betichter voor de voeten; maar al sprak zijn geweten hem vrij van zulk een misdrijf, het sprak sinds den laatsten nacht van zwaardere schuld — en hij had die stem te goed leeren verstaan, om niet in 't geen hem nu overkwam iets anders te zien dan de hardvochtige menschenhand, die onrecht tegen hem pleegde.

"Zoo? dan hebben wij geene andere getuigenis noodig," sprak de onderschout; „meester Antony Hogenhoeck is een wel eerlijk, wel geboren poorterszoon, bij ons allen bekend; meester Diedrich, zegt gij daar nog wat tegen?"

De boekhouder van Maurits schudde zwijgend en ontdaan het hoofd, en zag Juliaan aan, met een blik, waaruit zoo diepe deernis sprak, dat deze er moed uit nam, om tot hem te zeggen:

"Waardige Heer! gij ziet wat mij overkomt — en dat ik mij in niets tegen de wettelijke macht verzette; oefen gij deze barmhartigheid aan mij, dat gij *alles*, wat gij gezien en gehoord

hebt, overbrengt dáár waar het behoort, opdat mij recht worde gedaan."

Meester Diedrich knikte toestemmend, en de onderschout wenkte zijne dienaren, dat zij hun gevangene haastelijk zouden wegleiden, hetgeen geschiedde. De schare, die reeds het hare had van het „standje," zag hen gaan zonder mededoogen, en spoedde zich voort, om den gemaskerden optocht te zien aftrekken.

HOOFDSTUK XII.

Vinet waarschuwt allen, die bij den aanvang van hunne toewijding aan Christus met drift het snoeimes ter hand nemen, om met forsche en snelle slagen de weelderige ranken van hun vorig leven te besnoeien, dat zij wel mogen toezien, of ze niet, ondanks al dien ijver, de eene of andere wilde loot laten staan, die, dus ontzien, hen boven het hoofd zal wassen en de kracht zou krijgen, om de beste sappen van den wijngaard tot zich te trekken, en dien verhinderen zulke vruchten te dragen als zij gehoopt hadden, indien er niet bijtijds orde op werd gesteld.

Iets dergelijks was mogelijk den waardigen Jacob Jansz. overkomen, zonderdat hij zelf het nog had begrepen. Hij had met alle genietingen der zinnelijkheid, met alles wat de *wereld* kon heeten gebroken, en hij had die offers gebracht zonder er ooit weêr naar om te zien. Hij had de behoeften van den natuurlijke mensch volkomenlijk onderschikt aan de eischen van het geestelijk leven; hij wist niet beter, of hij had zich zelven en al het zijne zonder voorbehoud gegeven aan den dienst van zijn Heer, en toch moest het blijken, of hierin gansch geen zelfbedrog had plaats gevonden; of, ten spijt van alle zelfverloochening, de eigenliefde zich niet had weten te slingeren door zijn wijngaard als onbesnoeide ranke, die de aandacht van den hovenier nog grootelijks noodig had.

„Al zijn lust was zijn kruidhof en zijn stookhuis,” zegt zijn levensbeschrijver, en aan dien lust mocht hij zich te veiliger overgeven, sinds het kweken van planten en kruiden — het bespieden van de natuur in hare werkingen en krachten — geen ander doel had dan kennis op te doen voor zich zelven, om er de lijdende menschheid meê te verlichten en eene wetenschap vooruit te helpen, waarvan hij al de belangrijkheid doorzag, en die toch nog daar lag als een woeste grond, waaraan pas de ontginnende hand werd gelegd. Ook had hij er geen gewetensbezwaar van gemaakt, daaraan al den tijd te geven, dien hij den zijnen mocht achten; — maar, was het zeker, dat hij er niet meer van zijn hart aan gegeven had dan hij mocht, dan hij zelf wist, en dat, terwijl hij meende alles geofferd te hebben, hij juist hier iets had behouden, dat hem te sterk was geworden, dat hem boven het hoofd was gegroeid, en dat hij niet meer offeren kon?

Zekere verschijnselen geven eenig recht tot dien twijfel. Hij zelf zou gewillig honger en dorst lijden, om zijne armen te voeden en te verkwikken, en toch had hij zich de weelde veroorloofd van eene keurige boekerij; zijn kruidhof was door hem tot al de volledigheid gebracht, die het tijdperk vergunde, en zijn laboratorium bovenal eischte kosten en zorgen, die hij niet aan zijn lichaam zou besteed hebben. Al leed hij zelf koude, zijne fornuizen moesten van houtskolen voorzien zijn. Al dronk hij niets dan water of wei, de kostbaarste vochten en vloeistoffen mochten niet ontbreken bij zijne scheikundige experimenten; barnsteen en ijzer, ja, tot goud en zilver toe, werden niet door hem gespaard, als zij tot eenige proefneming werden gevorderd; dat alles zeker met het edelste doel, maar toch met eene onbekrompenheid, die de vraag niet overbodig maakt, of hij ook bovenmatig aan deze dingen was gehecht, of de reine zucht hartstocht was geworden, en of er gevaar bestond dat hij, die zijne kluis had gewijd tot een tempel Gods,

daarbenevens in zijn laboratorium een altaar had opgericht, waar een afgod werd gediend?

Jacob Jansz. zou geroepen worden tot een streng onderzoek op dit punt. Eene groote beproeving wachtte hem.

Niet lang nadat Juliaan zijne werkplaats in zulke overhaasting verlaten had, kwam Jacob Jansz. welgemoed van zijn ijverig ziekenbezoek terug, en stapte rechtstreeks op zijn „stookhuis” aan; maar toen hij de deur wilde binnentreden, sloegen dikke wolken van damp en rook hem in het aangezicht, en hij zou zeker terstond vervaard zijn teruggegaan, ware het niet dat de zucht tot behoud van 't geen er nog te redden mocht zijn, hem had aangegord met den moed om, ondanks alles, te onderzoeken wat er had plaats gevonden. De kloeke, kalme grijsaard, die zich maar zelden over iets ontzette, en nooit meer uitermate werd aangedaan door de wereldsche zaken, was een oogenblik buiten zich zelven van schrik en leedwezen. Hij slaakte eene smartelijke verzuchting: „mijne librairie! mijn experiment!” en trad vooruit om de diepte te peilen van de ramp die hem had getroffen, zonder te overwegen, of hij zich ook in levensgevaar begaf. Zijne cordaatheid werd beloond door de zekerheid die hij verkreeg, dat er niet eigenlijk brand was, zooals hij zich eerst had verbeeld; alleen dwarrelden er blauwachtige vlammetjes langs den grond, voortgebracht door kostbare etherische vloeistoffen, die in brand waren geraakt, terwijl de damp en rook, die het laboratorium vervulden, opsteeg uit de distilleerkastjes, waarop de kolven hadden gerust, die nu in scherven op den vloer lagen.

„Mijne proefneming vrijdeld!” sprak Jacob Jansz., diep verslagen; het streven en peinzen van jaren her, dat ik ten laatste met goede uitkomst hoopte beloond te zien, is tot een ijdel werk geworden; de vrucht van zooveel nachtwakens en naarstig onderzoek is verloren gegaan, en zonder dat ik mij heb kunnen overtuigen of het scheidingsproces den loop heeft ge-

nomen dien ik wachtte, of het experiment had kunnen gelukken, zoo het niet door dit ongeval ware verstoord! Waardoor mag het veroorzaakt zijn?

Eene ontploffing heeft er niet plaats gehad, dan moest het stookhuis in lichte-laaie vlam staan. De halzen der retorten zijn gewelddadig vaneengescheiden; het uitgestorte etherische vocht verspreidt zich in onschadelijke vlammekens in 't ronde, terwijl de alcaliën, in de gloeiende houtskool geplompt, dien gloed hebben gebluscht! De Heere God is mij genadig geweest; alles had erger kunnen zijn. Gelukkig heb ik hier nog een goeden voorraad van keukenzout om den voortgang van dat branden te stuiten! Voor den smook van de kolendamp kan men daarna gerustelijk de vensteren openslaan."

Al sprekende had hij de daad bij het woord gevoegd, en de gevolgen van het onheil waren daarmee voorkomen, maar de ramp zelf was er niet meê hersteld. Graswinckel voelde het zoo goed, dat hij, die nooit vermoeienis meende te kennen, zich als uitgeput in den armstoel liet neêrvallen. Zijne knieën knikten, en hij dreigde ineen te zinken; met strakken blik bleef hij staren op de glasscherven, op de ruïne zijner verijdelde proefneming!

"Mijn God! wat is dat?" riep hij op eens overluid. "Het is mij wee, of mij het harte uit het lijf werd gerukt! Dat harte dat U behoort, o, mijn Heer! dat zich toch nog zoo zonderling zeer laat bewegen door deze aardsche teleurstelling!" Er gleden tranen langs zijne wangen, die zijn grijzen baard bevochtigden. "Het belangt immers de eere Gods niet, al had ik hope er groot profijt mede te wrochten voor de lijdende menschheid, daarin hij mochte geprezen worden. Maar nu het in Zijn Raad besloten is, dat dit menschenwerk zou verstoord worden, is het wel zwak, wel schuldig, dat ik mij daarover dus uitermate heb kunnen bedroeven. Ik zie nu wel in, dat deze beproeving mij grootelijks noodig was, opdat ik mij zelven in

mijne kleinheid en ellendigheid leere kennen. Ik die meende sterk te zijn, en ziet ik ben zwak, jammerlijk zwak; ik die wete mijn schat geborgen te hebben in den hemel bij Christus, en die toch nog door zulke hechtselen aan het stof bleef kleven. Wat het mij goed is in dezen verdrukt te zijn geworden. O! barmhartig en genadig is de Heer, en groot van goedertierenheid; Hij heeft mij mijn Abrahams offer niet gevraagd, Hij heeft het zelf genomen! Hij heeft mij niet op de zware proeve gevergd het te brengen, Hij wist dat bij mij een schadelijke weg was, Hij leidt mij op den goeden! Zijn naam zij geloofd in eeuwigheid. Ik kan het nu met blijdschap afstaan, ik weet waar ik voortaan weêr tegen te waken heb.

Daar is niets zondigs in het bedrijf zelf; het nasporen en doorzoeken van de proprieteiten aller dingen, is God zoeken in de gewrochten zijner natuur; — maar — men kan er zonde van maken met er het hart op te zetten, en dus veel te hechten aan de vruchten van het werk, aan de uitkomsten van het onderzoek, dat men ze niet volvaardig zou kunnen opgeven als het van ons geëischt wordt. Nu kan ik het, al moet ik met schaamte bekennen dat het mij veel heeft gekost!

Och arme! Jacob Jansz., wat zijt ge nog weinig gevorderd, wat hebt gij u nog te verootmoedigen, gij die toch zoo hoogelijk bevoorrecht zijt; ik heb nu de zestig al bereikt; moet ik tot de tachtig toe hier blijven uitwonen, eer ik volleerd zal zijn, eer ik rijp zal wezen?" En hij wendde het oog naar boven en kruiste de armen in ootmoed en als verslagen over de borst. „Welnu dan! indien ook tot de tachtig," hervatte hij met een glimlach van berusting; „uitstel is immers geen afstel; Hij die mij gegrepen heeft, zal mij wel veiliglijk leiden tot den einde op Zijn tijd; — die gelooven haasten niet. Ik geloof, Heere! kom mijn ongeloof, kom mijne zwakheid te hulp," en de grijsaard stortte zich op de knieën, zijn zelfgesprek, zijne zelfbeproeving loste zich op in een vurig gebed, dat met ootmoedige

schuldbelijdenis aangevangen, zich verhief tot de innigste gemeenschapsoefening met zijnen Heer.

Toen hij zich daaruit ophief, was het om met kalme, vaardige hand de wanorde in zijne werkplaats te herstellen; hij was daar nauwelijks meê aangevangen, of zijn oog viel op de versleten plunje van Juliaan, die, achteloos op den grond geworpen, met het vlammend vocht in aanraking was gekomen en nog lag te smeulen.

„Het is waar ook! Juliaan moet hier zijn geweest,” sprak Graswinckel, de havelooze kleedingstukken in een koelvat met water werpende; „nu is het gebeurde te verklaren. Hij is wat levendig van gebaren, wat driftig in al zijn doen — eene kleine onvoorzichtigheid is ras begaan en heeft deze wanorde gesticht.

Leider, als hij maar niet van schrik over dat ongeval is weggevloden.

Die ongelukkige! wie weet welke onbedachtheid hij verder heeft bedreven, of in welken jammer hij zich zelf heeft gestort! En ik, die niet het eerst op hem heb bedacht — dus had de zelfzucht zich reeds van mij bemachtigd. Nu, de overwinning is toch behaald, al heeft zij pijn gedaan. Ziedaar nu, waartoe hij mij heeft moeten dienen: de zoon van Machteld, wien ik in 't harte als mijn zoon had geëigend, van wien ik reeds de hoop koesterde de vader te zijn naar het geestelijke — hij mij dus te ontvlieden — zij het maar niet om in zijn verderf te loopen! En ik had hem toch zóó aanbevolen geduld te oefenen en zich lijdelijk binnenshuis te houden, uit vreeze van onheil! Ik die nog gemeend had hem genoegzame afleiding te verschaffen met den barbier te zenden, die toch zijn plicht heeft gedaan, zooals uit alles blijkt. Ik kan mij wel verklaren hoe het zal zijn toegegaan. Mijn uitblijven heeft hem ontrust; had hij kunnen weten, welke geruststellende tijdingen ik voor hem zou meêbrengen! Hij geloofde zoo vastelijk aan het gevaar

waarin de Prins verkeerde! hij mistrouwde wellicht mijne abelheid om op dat punt te voorzien; dat is hem gaan bezwaren; hij gaf die onrust gehoor en verliet deze schuilplaats, om mogelijk een kerker te vinden, erger wellicht!"

En tranen van het verhevenst mededoogen schitterden in zijne oogen; toch hervatte hij, zich zelf bemoedigend:

„Neen, neen! wat ontruste ik mij ijdelijk; heeft hij dan *mijne* hoede noodig, om onder de bewaring te zijn van den goeden Herder? Wij zijn niet saamgebracht om zóó te scheiden. Hij zal wel weér tot mij worden gevoerd; maar ik behoef dat niet lijdelijk af te wachten. Zoo haast mijne patiënten verzorgd zijn, zal ik op kondschap uitgaan."

Maar de goede Jacob Jansz. was van hen, die niet al te vast op het gebruik van hun eigen tijd kunnen rekenen, omdat ieder een hen in aanspraak neemt. Daarbij was hij heden nog al met zijne tijdrekening in de war. Behalve dat het ordenen van zijne ontredde werkplaats een geruimen tijd had genomen, had hij, zijns onbewust, urenlang in 't gebed, in geestelijke overpeinzingen doorgebracht; van die uren, waarin als eene eeuwigheid wordt doorleefd in seconden, en die omvliegen als een oogwenk.

Ook was de tijd, waarop hij gewoonlijk zijn sober middagmaal hield lang verstreken, eer hij gereed was met het bereiden der artsenijen voor zijne zieken, en pas had hij zich naar zijne woonkamer begeven, met het voornemen om uit te gaan, of hij kreeg een bezoek, dat hij kon noch wilde afwijken.

Mabelia Graswinckel trad binnen.

„Wil verschoonen, Jacob-oom, zoo ik uw gelegen tijd niet kon afwachten; datgene wat me op 't harte ligt kàn ik niet langer alleen dragen, en te avond bij ons aan huis, zou ik het niet zoo vrij kunnen uitspreken, als oom en moei er bij waren."

„Hebt gij geheimen voor die goëlieden, mijn kind?" vroeg hij, terwijl hij haar wenkte in zijn armstoel plaats te nemen.

„Wat ik tracht te verbergen, is alleen om hen onrust en zorg te sparen. Nu ik tot het besluit ben gekomen om hun wensch te vervullen, wil ik niet dat zij de innerlijke hindernissen zullen kennen, die het tot hertoe hebben vertraagd, allermint de wijze waarop ik er toe gekomen ben over dat alles heen te stappen.”

„Ik begrijp dat zulks geen lichte zaak moet zijn voor u! die innerlijke hindernissen mochten wel meêgerekend worden! Naar mij voorkomt is Antony naar geest noch gemoed een portuur voor u, en waar voogden en vrienden alleen op de uiterlijke voordeelen van die verbintenis hebben gezien, deden zij mijns bedunkens niet wel, u aan die overeenkomst te binden.”

„Die *is* gesloten zonder mijne voorkennis, dat is waar, Jacob-oorn, sinds ik toen nog veel te jong was om daarin gekend te worden; maar gebonden ben ik niet eigenlijk, dan door mijn goeden wil om het gegeven woord mijner moeder gestand te doen, en de zedelijke verplichting om een groot onrecht goed te maken!”

„Schuilt er dat achter, kindlief, zie! daar heb ik niets van geweten.”

„Och! men moeit u zoo weinig met de wereldsche zaken in de familie! Weet dan, Jacob-oorn, dat neef Dirk van der Dussen, die steeds met zijne eenige zuster in onmin leefde, en ook bij zijn verscheiden niet verzoenlijk bleek, zijn groot vermogen aan mijne moeder en mij heeft vermaakt, en daarmee niet Hogenhoeck en haar zoon Antony heeft onterfd. Om dat onrecht goed te maken werd er afgesproken, dat ik Antony zou hijliken..., als wij den leeftijd hadden en elkander aanstonden.”

„Nu, meene ik, het tegendeel blijkt, kunt gij immers volstaan met die erfenis te laten varen en over te brengen daar waar men recht acht?”

„Niets liever dan dat, en mijne vrijheid behouden; maar....

juist dat willen ze niet. Neef en nicht Hogenhoeck maken er bezwaar tegen, en staan op 'hun *point d'honneur*; en Antony zelf — die, vreeze ik, zooveel kieschheid niet zou hebben, heeft zijne zinnen op mij gezet, zoodat ook hij van 't geld niet hooren wil zonder het hijlik! Oom en moei Graswinckel, die gemeend hadden, evenals moeder alles ten goede te schikken, zouden bitterlijk teleurgesteld zijn, zoo het dien weg niet uitging, al zijn zij te goedaardig om mij eenigen dwang aan te doen. Mocht ik van die goedheid misbruik maken, om mij te onttrekken, aan de opgelegde verplichting?"

„Maar mij dunkt, het was hunne naaste verplichting geweest op uw levensgeluk toe te zien, en dat is, menschelijkerwijze gesproken, heel weinig verzekerd in een ongelijksoortig hijlik!"

„Omdat ik dit gevoelde, heb ik zoozeer gearzeld, en zoo lang uitstel gevraagd."

„En dies ondanks geeft ge nu plotseling toe, eer nog de laatste termijn van dat uitstel is verlopen, is dat niet wat onberaden gehandeld, mijn kind?" vroeg hij, terwijl hij haar met zachten ernst in de oogen zag.

Er schitterde iets vochtigs in hun diep donker blauw, toen zij antwoordde:

„Ik vreeze maar al te zeer dat gij gelijk hebt; dat ik mij door eene edelmoedige beweging des harten heb laten meesleepen om eene onvoorzichtigheid te begaan, die die mij mogelijk levenslang zal berouwen."

„Ik had onzen Antony nooit zulk eene onweêrstandelijke overredingskracht toegekend; hij heeft dan wel de zwakke zijde van uw hart weten te treffen?"

„Hij heeft alleen gebruik gemaakt van eene zwakheid, die ik hem toonde: eene herinnering mijner jonkheid — die zich op eens voor mijn geest verlevendigde."

„En waaraan gij zóó groot een offer bracht?" vroeg hij met zekeren nadruk.

„Te groot naar uwe meening, niet waar? en dat het mij niet licht valt, heb ik gevoeld bij den strijd, dien ik daarna met mij zelve heb moeten strijden.”

„Moet het dan waarlijk gebracht worden?”

„Een weinig vroeger, een weinig later, wat doet er dat toe,” hernam zij, even de schouders ophalende; „ik ben er toe besloten; nu vooral, waar ik de zekerheid heb, dat het zóó wel het beste is. Het is goed den ernst der werkelijkheid te stellen tegenover de hersenschimmen eener ijdele jeugd.”

„Dat *is* goed, mijn kind! dan — de wijze waarop gij dit zegt, gerechtigd mij tot het vermoeden, dat er toch iets wezenlijks onder schuilt.”

„En gij verlangt te weten wát, niet waar, goede Jacob-oom?” vroeg zij met een zwaarmoedig glimlachje. „Het is nauwelijks uwe aandacht waard; — maar toch, gij zult het hooren: Gij herinnert u zeker niet meer, dat ik mijne vroege jeugd te Dordrecht hebt doorgebracht?”

„Ja, Belie! nu gij er van spreekt herinner ik mij dat heel goed, en ook dat ik het niet kon goedkeuren, dat men de jeugdige weeze, zoo kort na den dood harer moeder, onder vreemden zond; doch waar men mijn raad niet vraagt, onthoud ik mij dien op te dringen. Uwe voogden moesten het weten, en ik heb daar verder niet af gehoord.”

„Ik kan met waarheid niet zeggen, dat men mij onder vreemden zond, hoewel zij, die mij bij zich wenschte, mij gansch onbekend was, Moei Catrine, die te Dordrecht woonde, was de eenige bloedverwante mijner moeder hier te lande, hare eigene zuster, en zij achtte zich de naaste om de laatste hand te leggen aan mijne opvoeding, zooals zij zich uitdrukte. Zij was trotsch op hare afkomst, uit een edel Fransch geslacht, en had zich nooit zoo goed als mijne moeder naar de Hollandsche burgerzeden kunnen schikken. Zij wist dat oom en moei Graswinckel leefden naar den ouden trant, stijfjes en simpel, al zat com in de

vroedschap, en al had hij in de publieke zaken heel wat te zeggen; dies hield zij zich zelve meer bevoegd, om mij den toon en de manieren te leeren van den stand, waarin zij meende dat ik behoorde. Het bleek ons later, dat zij wat laagjes op de Graswinckels neêrzag, omdat zij zich de Saintonge noemde en een Beaumont had gehijlikt, die haar niet eens gelukkig had gemaakt, naar ik vermoed; althans het bleek wèl, dat zij geen droeve weduw was. Ik zelve nog in het eerste rouwjaar over moeder, voelde mij in mijn droefgewaad en met dieper droefheid in 't harte, gansch niet thuis in de weelderige huishouding, ik mocht wel zeggen hofhouding van mooi Catrine, die van hare zijde al haar best deed om mij af te leiden en verstrooiing te geven. Lacy! zij slaagde daarin maar al te goed. Op zijn dertiende jaar voegt men zich naar alles, zonderling naar een leven van genot en weelde, waarbij geen zwaardere plichten worden opgelegd dan de zorg om zich goed voor te doen en eenige gewilligheid in het aannemen van zekere vormen, die als het absoluut noodige werden voorgesteld. Ik kreeg les in muziek en danskunst; zelve onderwees mooi Catrine, die ik steeds: „Madame” of „ma tante” moest noemen, mij in de Fransche taal, die haar nog altijd meer gemeenzaam was dan ons Neêrduitsch, schoon zij al in de twintig jaar te Dordrecht woonde. „Ma tante” scheen weinig aan de religie te hechten, al sproot ze uit een geslacht van Hugenoten, om des geloofswille uitgeweken; wij gingen niet gezet ter kerk; haar Fransche Bijbel kwam slechts des Zondags te voorschijn, en zij miste geheel dien deftigen ernst, die mijne goede moeder zoo eerbiedwaardig maakte, en die men zegt dat de Fransche ballingen kenschetst. Ik vertel u dat alles niet, om haar te beschuldigen, die mij steeds de uiterste teêrheid en toegevendheid heeft betoond, maar om u te doen inzien, hoezeer mijne leefwijze bij haar verschilde van die in het huis mijner moeder....”

„En dat verschil moest op uw jeugdig gemoed grooten invloed

oefenen, dat begrijp ik. Gij waart juist rijp genoeg om ontvankelijk te zijn voor alle indrukken en nog te onrijp om de schadelijke te weêrstaan."

„Zoo is het. Er greep een gansche ommekeer plaats in mijne wijze van zien en denken, en ik dank het de goedheid Gods, geenszins de wijsheid dezer leidsvrouw, dat ik geene zottelijke ijdeluit ben geworden, ja! niet ganschelijk in verderf ben geraakt, bij zooveel gevaren en verzoekingën, waarin zij mij meêsleepste!

Meen echter niet dat moi Catrine een berispelijk leven leidde naar de wereld. Och neen! dat bleek wel sinds zij met de deftigste luiden te Dordrecht omgang hield. Slechts was het een leven geheel naar den lust der oogen en de begeerlijkheden dezer wereld, zooals ik het later heb leeren inzien. 't Was of ons geen dood en geene eeuwigheid wachtten, waarin ons reenschap zou worden gevraagd van onzen tijd, doorgebracht in zorg voor onzen opschik, in dreutelen van 't eene huis naar het andere om er de nieuwmaren te bespreken, in verstrooiingen en vermaken van allerlei aard, op zulke wijze dat wij het altijd overdruk hadden, zonder iets degelijks te doen. En dat alles terwijl mijn tweede rouwjaar pas afliep! Dit werd zelfs bekort, toen moi Catrine merkte dat ik mijn Fransch kende, bijkans zoo goed als zij zelve, en vaardigheid had verkregen in de nobele danskunst. Ik was toch al vijftien. Tante vond dat het tijd werd mij naar Fransche wijze in de wereld te brengen, en zij verhaastte dit oogenblik ter wille van eene omstandigheid, die zij eene treffelijke occasie noemde voor mijn optreden. De graaf van Leycester in de Nederlanden teruggekeerd, had goed gevonden verblijf te kiezen tot Dordrecht, en zijn gevolg van edellieden en officieren was zoo groot, dat men voor die allen geen bekwame herberg kon vinden in zijn logies, noch in de stad; maar de geestdrift voor den graaf was zoo levendig, dat de meeste luiden van rang zich aanboden om hun huisvesting

te geven. Moei Catrine, die een der prachtigste huizen van de Wijnhaven bewoonde, bleef hier niet achter.

Wij kregen mylord North tot gast, een edelman van zekeren leeftijd, die vrij barsch was en gansch niet de fijne manieren had, waarop moei zoo gesteld was. Maar wij hadden weinig omgang met hem, daar hij meestentijds op het Hof was bij den graaf, of zich ophield in het deel van het huis dat hem was afgestaan, en waar hij met zijn volk leefde zooals hij zelf goed vond; slechts eene enkele maal at hij bij ons aan tafel, of bracht een kort bezoek; maar die korte oogenblikken samenzijns waren genoeg om bij moei een verlangen op te wekken, dat hij met de meeste gewilligheid vervulde.

De graaf van Leycester zou een feest geven aan den Dordschen magistraat en de voornaamste ingezetenen. Als weduwe had moei wel geen recht op eene uitnoodiging, maar de Vrouwe van Beaumont, de gastvrouw van lord North, had slechts te spreken om die te verkrijgen. Mylord zelf bood zich aan haar te geleiden, en ik moest meê! Ik moest overhaast, al was het niet onvoorbereid, mijne intrede doen in dien kring vreemden en aanzienlijken!"

„En Vrouwe de Beaumont verbeelde zich zeker dat zij eene verstandige bloedverwante was, die het goed met u meende!" sprak Graswinckel hoofdschuddend, met eene ergernis, die hij nauwelijks kon bedwingen.

„Zij dacht er mij een bewijs van te geven, door mij een prachtig galakleed te laten maken, waarin ik mij gansch niet op mijn gemak gevoelde, en dat eigenlijk nog niet aan mijn leeftijd paste."

Maar ik vergat spoedig die lichte kwelling, en werd evenzeer heengezet over den schroom, die mij aangreep bij het binnentreden in de hoofdsche feestzaal. Hier maakte ik de kennis van een heer, die ons als een vreemdeling van rang werd voorgesteld, en die reeds terstond zekeren indruk op mij maakte,

waaraan ik mij in jeugdige argeloosheid overgaf, en die nog versterkt werd door hetgeen er in den loop van dien avond voorviel. Hij beviel aan moi, scheen behagen te vinden in mijn onderhoud, bewees mij de meeste opmerkzaamheid, en onderscheidde zich, naar het mij toen voorkwam, van alle aanwezigen, door fijne hoffelijkheid en bevallige manieren. Herhaaldelijk leidde hij mij ten dans, en dit gaf later aanleiding tot een tooneel, waarbij hij mij verscheen als een reddende engel. Bij het afloopen van het feest raakte ik van moi af, die wat gehaast was geweest zich bij Dordsche kennissen te voegen, terwijl ik meende dat zij door lord North zou worden teruggeleid, die echter door zijn ambt bij den graaf gebonden, nog het Hof niet kon verlaten. Onrustig liep ik her en der, haar zoekende in een der kleine zijvertrekken, waar men rusten en zich ververschen kon. Hier trof ik tot mijn schrik samen met eenige Engelsche officieren, die er zeer opgewonden uitzagen, en die mij onder ongepaste scherts op vrijpostige wijze omsingelden. Onder hen bemerkte ik twee *gentlemen*, die zich beklagden dat ik niet met hen had willen dansen, terwijl ik den vreemden edelman telkens die gunst had verleend. Nu meenden zij zich over die beleediging te wreken, en ik zag reeds het oogenblik naderen, dat zij van ruwe en onvoegzame woorden tot lage en woeste bejegeningen tegen mij zouden overslaan. Ik wilde hen ontvlieden door de openstaande deur, maar zij versperden mij den weg; ik slaakte een kreet van angst, die gelukkig gehoord werd door hem, dien ik reeds als mijn natuurlijke beschermer beschouwde: de baron de Ghiselles trad op, te midden van die woestaards."

"De baron de Ghiselles!" viel Graswinckel in, zijne smartelijke verwondering nauwelijks meester.

"Ja! zoo noemde hij zich, schoon het later betwijfeld werd, of hij wel recht had op dien naam, op dien titel... Maar in mij kon die twijfel toen wel niet opkomen."

De woestelingen keerden zich terstond van mij af; enkelen runner naderden hem met den degen in de hand; maar hij boezemde hun ontzag in door zijne houding en sprak hen toe zonder den zijnen te trekken, op zulke wijze, dat zij beschaamd en verootmoedigd hunne wapens opstaken en eenige verontschuldigen stamelden tegen mij, waarnaar ik niet luisterde, laar ik mij haastte om voort te komen, in mijne blijdschap over die uitredding zelfs vergetende, mijn redder anders dan door een blik te danken; maar deze liet de Engelschen aan hunne beschaming over om mij spoedig te volgen. Mijn arm lag in den zijnen eer ik het zelve wist. Nog geheel onder den slag van den uitgestanen angst, smeekte ik hem mij niet te verlaten vóór wij mijne moei gevonden hadden; hij beloofde het mij met een glimlach en een handdruk, maar ergerde zich over de onvoorzichtigheid mijner leidsvrouw, die mij zóó aan mij zelve had overgelaten. Ik verontschuldigde haar en vertelde, hoe wij gescheiden werden. „Dan zal Vrouwe de Beaumont wel niet meer op het Hof zijn, en het raadzaamste is dat ik u naar huis geleidde,” besliste hij, en ik voelde mij gerustgesteld door lie beslissing. Daar ik mij zelfs den tijd niet gunde naar mijne wijk om te zien, wikkelde hij mij in een prachtig fluweelen manteltje, dat hem meer sierde dan dekte, zooals hij edelmoeiglijk voorwendde. Onder het voortgaan was hij hoffelijk, meêrvarig, teeder, en — zoo hij meer gemeenzaam was, dan eene zo korte kennismaking scheen te veroorloven, was dat verlaarbaar uit de wijze waarop die was aangevangen, in het ertrouwen, dat ik hem zoo vrijwillig toonde. Ik herinner mij, at ik voortging als in een droom, en dat ik opschrikte, alsof ene sombere werkelijkheid mij aangreep, toen wij de Wijnhaan optraden, en bedienden van moei, die uitgezonden waren n mij te zoeken, ons met hunne fakkels tegenlichten, onder n blijden uitroep.

De baron scheen wat verrast, zelfs wat teleurgesteld. Hij

wilde niet bij moi Catrine binnentreden om haar dank te ontvangen, maar hij nam mijne hand, die hij aan zijne lippen bracht. In dit scheiden en alles wat hij tot mij gezegd had, lag voor mij eene belofte van wederzien.... en ik wil u bekennen, Jacob-oom, dat ik menigte van luchtkasteelen gebouwd heb op dezen zwakken grond, en dat van toen aan zekere hersenschimmen mijn hoofd bevolkten.... die eerst veel later zijn opgetrokken."

"En hoe werd die kennismaking verder voortgezet?" vroeg Graswinckel, met zekere bekommering.

"Er is geen verder!" hernam zij met naïviteit, „en ziedaar vermoedelijk de oorzaak waarom die gestalte zoolang het voorwerp is geweest van mijne jeugdige mijmerijen."

Ik twijfelde geen oogenblik of de baron zou zich des anderen daags bij ons aanmelden, en moi zelve was van oordeel dat de hoffelijkheid dit gebod, al zou er ook niets diepers achter schuilen; maar hij kwam niet, ook niet des anderen daags, ja, er verliep eene volle week zonderdat hij iets van zich liet hooren. Moi merkte schertsend op, dat mijne eerste *coquôte* (zooals zij den baron noemde) zich een vilein toonde, die zijn wereld niet verstond. Ik kwelde mij suf om de oorzaak te raden van deze handelwijze, die ik mij liefst verklaarde uit mijne eigene schuld. Hij moest ingezien hebben, dat ik een onnoozel kind was, een burgermeisje, dat hij al genoeg eer had bewezen met haar bij te staan in den nood, maar waarmee hij verder niets te doen wilde hebben, al had hij ook, om haar te troosten en te bemoedigen, zoete woordekens gebruikt, die van teêre meêwaardigheid schenen te spreken. Ik leed onder dat peinzen en gissen meer dan ik voor moi wilde weten, die alles met zekere luchthartigheid opnam, welke mij in dezen zeer tegenstond, — toen zij op zekeren dag, na een bezoek van lord North, waarbij ik niet tegenwoordig was geweest, tot mij zeide: „*Ma chérie*, die mooie cavalier, die uw paladijn is geweest,

en waar wij nogal goeds van dachten, is verdwenen zooals hij verschenen is; en dat is maar heel gelukkig voor u, want wat had er niet kunnen gebeuren, als het eene *liaison* ware geworden. Verbeeld u: het moet een zeer dubbelzinnig personaadje zijn geweest, die slechts voorgaf een groot heer te zijn, maar die gesuspecteerd wordt, verspreider te zijn van zekere sinistre geruchten omtrent den Spaanschen vredeshandel, die het volk in agitatie brengen, en den Gouverneur-Generaal groote moeilijkheid brouwen. Hij moet een spion van Parma zijn; voor het minst, de graaf heeft hem met arrestatie bedreigd, zoo hij zich niet omtrent zekere mysterieuse handeling wist te verklaren. Die verklaring heeft hij niet afgewacht, maar is ontvlucht, eer men hem heeft kunnen vatten."

Deze mededeeling deed op mijn jong, ijdel hoofd, dat duizelde van geheimen trots, bij de gedachte hoe zulk een wichtig personaadje mij had onderscheiden, de werking van een koud stortbad; maar zelfs na de ontnuchtering kon ik mij niet weêrhouden de luchtspiegeling na te oogen, met stille verwachting eener triomfantelijke wederverschijning! In zulke zwakke oogenblikken kon ik niet gelooven dat de man, die zich zoo hoffelijk jegens mij had betoond, en die zoozeer de manieren en het voorkomen had van een edelman, een laaghartige avonturier kon zijn. Ik geloofde wel zeker, dat mylord Leycester hem lasterde om politieke redenen. Er gingen ook zulke ongunstige geruchten over den graaf zelf; als men daarnaar luisterde, was deze niets te goed om op zulke wijze iemand onschadelijk te maken, die hem in den weg stond. Moei Catrine liet mij echter noch de rust, noch den tijd, om mij veel aan zwaarmoedige gepeinen over te geven. Mijne eerste *conquête*, die zoo'n schralen afloop had gehad, mocht mijne eenige niet blijven, oordeelde zij, en zij sleepte mij meer dan ooit in allerlei vermaken en verstrooiingen met zich. Zij slaagde echter niet in haar toeleg, om mij aan ernstig nadenken en pijnlijke overwegingen

te onttrekken. De vrucht van eene eerste teleurstelling ging niet geheel voor mij verloren. Ik had er door geleerd, mij zelve te mistrouwen en omzichtigheid te gebruiken in mijn omgang met jongelieden. Men noemde die welhaast stijfheid en preutschheid. Zoo schrikte ik door mijne koele houding, den zoon uit eene der eerste Dordsche familiën af om mijne hand te vragen, en moei Catrine gaf mij geen ongelijk, maar uit gansch andere oorzaak. Naar haar gevoelen moest ik een edelman hijliken, om mij in den stand te plaatsen, waartoe ik naar de afkomst mijner moeder behoorde; en zij was er zeker van, een zulke zou wel voor mij opdagen, als ik mij niet onvoorzigtiglijk haastte om mijn woord te geven aan een burger. Op dit laatste had ik geen plan, en wat het eerste betreft, vreemdelingen en edellieden boezemden mij eene vreeze en wantrouwen in, dat niet zou worden weggenomen, tenzij een hunner keerde, om zich te rechtvaardigen.... dat wel nimmer gebeuren zou, fluisterde het gezond verstand mij in, als de jeugdige verbeelding zich soms in zekere phantasiën vermeidde. Deze onwil om hare inzichten te volgen, zou welhaast tusschen moei Catrine en mij ernstige moeielijkheden hebben doen ontstaan, toen, tot mijn geluk, oom Graswinckel vond, dat het eindelijk tijd werd zijne rechten als voogd te doen gelden. Ik was in de zeventien en nog geene lidmate der gemeente. Moei Baerte had niet gewild, dat ik onder het bestier van moei Catrine, en tijdens het wereldsche leven dat wij leidden, mijne belijdenis zoude doen. Zij achtte het tijdstip daartoe nu gekomen; oom Gerrit kwam mij zelf afhalen en herwaarts heen brengen. Ik werd toevertrouwd aan de leiding van den waardigen Wernerus Helmichius; diens ernst en vroomheid maakten een diepen indruk op mij; mijne dispositie tot nadenken en zelf-onderzoek werd door hem aangemoedigd en bestierd; geene ijdele vermaken en verstrooiingen leidden mij meer af, en toen ik er welhaast toe kwam, belijdenis van mijn geloof af te leggen,

was het niet slechts een uiterlijk toetreden, maar het werd een keerpunt in mijn leven. Gods genade helpende, zag ik nu al het vroegere gansch anders in, en volgde daaruit diepe beschaming voor mij; ik leerde roemen van hulpe en lewaring boven bidden en denken. Mijne geheele wijze van zijn en van denken nam eene ernstiger richting dan gewoonlijk meiskens van mijn leeftijd volgen. Ik leerde u kennen, van wien ik altijd met zekeren afschrik had hooren spreken, als van een onge- naakbaar strengen zonderling! Uw raad en voorlichting deed mij veel goed, en was oorzaak, dat ik wel verre van mij toe te geven aan sombere gepeinzen en zwaarmoedig naberoew, in het werkdadig leven, in het trachten naar goede werken en het oefenen van barmhartigheid, zulke bezigheid vond, die hoofd en hart beide goed deed, en die mij diep deed betreuren den verloren, den misbruikten tijd mijner eerste jonkheid."

"Die *is* niet onnut geweest, mijn kind!" hernam Jacob Jansz. zacht ernstig, „de vruchten er van geniet gij nu; gij zijt rijper geworden in ervaring, al hebt gij die met zekeren innerlijken strijd moeten koopen."

"Ja! ik was rijper geworden dan mijne jaren, dit voelde ik zelve, toen ik bekend werd gemaakt met de overeenkomst, die mijne moeder en voogden hadden aangegaan met de ouders van Antony. Het uitstel dat ik vroeg om mij te beraden, eer ik mij voor het leven ging verbinden, werd mij door de oudere verwanten volgaarne toegestaan — maar Antony morde. Zijne eigenliefde was geveleid door de gedachte, dat hij reeds op zijn achttiende jaar verloofd zou zijn, om op zijn negentiende een gehijlikt man te wezen, en het krenkte hem, toen ik het noodzakelijk achtte elkander eerst te leeren kennen. Neef en nicht! dat was immers al kennis genoeg, meende hij. Zijne ouders vielen mij bij; zij begrepen zelve, dat hun zoon nog te jong en te onervaren was, om reeds hoofd van een huisgezin te worden. Hij had daarbij nog nooit zijne geboortestad verlaten, en

alle jongelieden van zijn stand reisden of hadden gereisd op zijn leeftijd. Er bood zich eene gelegenheid voor hem aan, om met een handelsvriend van zijn vader eene reis naar Frankrijk en Italië te ondernemen, die een paar jaren moest duren; men vreesde alleen dat zulke afwezendheid mij te lang zoude vallen; doch ik stelde hen gerust; ik gaf mijn woord, dat ik geen besluit zoude nemen vóór zijn terugkeer. Ik kon dat met meer vastheid toezeggen dan een ander jong meisje. Ik was reeds van eene begoocheling ontnuchterd, en ik had mij zelve beloofd, dat ik mijn hart zou bewaren, boven alles wat te bewaren is. Ik mag zelfs met waarheid zeggen, dat ik het bewaard heb, en dat de dubbelzinnige gestalte van den vreemdeling al meer en meer op den achtergrond geraakte, en gansch geen hinderpaal zou geweest zijn voor mij, om Antony mijne liefde te schenken, indien deze zich zelf niet het meest in den weg ware geweest. Ik kon mijn meerdere niet in hem zien; — ik kon hem niet achten. Ik hoopte, dat het bedorven zoontje, want — helaas! dat is hij, op de reis onder vrienden tot een man zou rijpen.... maar ongelukkiglijk is die goede verwachting misgeslagen. Gij weet zelf hoe hij gekeerd is.”

„Ja! als een verfijnde en verweekelijkte pronker.”

„Die niets had geleerd, dan juist datgene, waarvan het hem beter ware geweest onkundig te blijven. Meer dan ooit kwam hij mij laf en vervelend voor. De amoureuze propoosten die hij meende tegen mij te moeten voeren, ergerden mij in die mate, dat ik opnieuw uitstel vroeg tot mijne meerderjarigheid, en hem intusschen de proeve opleide, van zijne gevoelens te zwijgen, totdat ik hem het recht gegeven had die te uiten.”

„In dat tijdperk waren wij nu, zoo ik meende,” viel Graswinckel in.

„En ik dacht zelve, dat het gesloten zou worden met de bekentenis mijner onmacht, om de verplichtingen op mij te nemen, door de overeenkomst onzer verwanten mij opgelegd; maar —

eene ontmoeting, waarop ik wel niet had kunnen rekenen, heeft mij plotseling van besluit doen veranderen. Ik heb.... den baron de Ghiselles weérgezien!"

"Had hij de vermetelheid zich bij u aan te melden?"

"Het was een toevallig samentreffen bij dat tournoois spel, waar ik met Antony naar ging kijken. Door zijne gewone traagheid en gebrek aan cordaatheid, liet deze mij in den steek, toen wij door de volksmenigte moesten heendringen. Eene soldatenbende omsingelde hem welhaast, met of zonder opzet, en hij bleef achter, terwijl de officier van dat volk zich aan mij als geleider opdrong. Toen ik ten laatste in dezen den baron meende te herkennen, of hem die zich daarvoor uitgaf, en eene vraag deed om mij daarvan te vergewissen, drukte hij den hoed diep in de oogen, terwijl hij mompelde: „Dien gij meent ben ik niet!" Maar ondanks de ontkenning, was er iets in zijne houding, in zijne wijze van zijn, in zijne bekendheid met de lieden van rang, die wij op de vorstelijke tribune zagen, dat mij versterkte in mijne meening...."

"En heeft hij u herkend?"

"Dat geloof ik niet, en dat is ook niet te verwonderen. Bij het woelig en zwervend leven, dat hij zal geleid hebben, moet de gestalte van een jong meisje, waarmee hij een enkelen feestavond heeft doorgebracht, wel spoedig als eene bleekte schim uit zijn geheugen zijn verdwenen; toch kan het zijn, dat hij slechts veinsde mij niet te herkennen, uit schaamte over den toestand waarin ik hem aantrof. De man, dien ik eens om zijn smaakvol schitterend gewaad had zien benijden door de edelstenen en rijksten, zag er nu uit als een schooier. Dit griefde mij in de ziel. Wat hem dan ook tot dezen staat mocht hebben gebracht, ongeluk, vervolging van vijanden, of eigen schuld en overgave aan woeste hartstochten, hij wekte mijne diepe deernis; en toen Antony, die meende eene grievige tegen hem te hebben, uit zijn ellendig voorkomen het recht wilde nemen

om hem als een dief en landlooper der Justitie in handen te leveren, toen heb ik door mijne tusschenkomst getracht hem van dat voornemen af te brengen. Het ging niet vlot; hardvochtig en zelfzuchtig, als een die nooit leed noch last heeft gekend, bleef Antony stijf staan op zijn stuk, dat hij zijn recht achtte. Ik.... ik kon het denkbeeld niet verdragen, dat die man, wie of wat hij dan ook zijn mocht, die mij eens voor beleediging had beveiligd, die de held was gebleven mijner jeugdige phantasiën, nu als een lage boef zou bejegend worden. In den ernst van mijn aandrang om Antony over te halen, liet ik mij een woord ontvallen, dat deze haastiglijk opvatte, en waarvan hij gebruik gemaakt heeft om mij eene belofte af te persen, die...."

"Daar af gij u nu wenscht te ontslaan?" vroeg Graswinckel haar uitvorschend in de oogen ziende.

"Die ik meen te houden, wat het mij ook moge kosten," hernam zij met vastheid; „te eer daar ik de zwakheid van mijn eigen hart heb leeren kennen, en een steun zoek voor her en der wankelen in mijn gegeven woord."

"Een uiterlijke band verandert niet de gezindheid des harten mijn kind!"

"Neen, maar die is eene vastigheid, waaraan ik nu behoefte gevoel.

Ziet gij, wellieve vriend! zoo de man, die zich voormaals als baron de Ghiselles voordeed, maar die nu simpellijk Juliaan moet genoemd worden, tot mij ware gekomen als een eerlijk, welgeboren man, en zich had durven beroepen op onze vroegere bekendschap, zou ik geenszins gearzeld hebben hem de hand der vriendschap te reiken, al ware hij overigens niet anders dan een doodarme, berooide luitenant, en dit zou er mij wellicht toe gebracht hebben mijne vrijheid te begeeren; maar nu ik uit zijne eigene gedragingen de zekerheid heb verkregen, dat die man niet slechts een ridder is van eene droevige en

dubbelzinnige figuur in de oogen van anderen, maar ook zoozeer overtuigd is van zijne eigene onwaardigheid, dat hij lust noch moed heeft om de oogen naar mij op te heffen, nu is het mij duidelijk, dat ik den weg moet gaan, die voor mij is afgebakend; vind ik daarin niet de vreugde des levens, ik vinde er althans rust en veiligheid."

"Indien maar rust en veiligheid, arm kind! Is Antony niet te zwak een leidsman, om u tot steun en beschermer te zijn?"

"Mijne hoop is op hoogere kracht en beteren steun, bij 't volbrengen van mijn plicht," hernam zij, met vastheid en ernst.

"Ik zal waken en bidden in den strijd dien ik tegenga, en al blijft er dan ook een doorn in het vleesch, ik reken op des Heeren genade, en die zal mij genoeg zijn! Ik heb nu Antony trouw beloofd en zal die houden; mogelijk gelukt het mij nog invloed op hem te oefenen ten goede, en dan zal immers mijn leven, zij het vreugdeloos, toch geen verloren leven zijn?"

"Dat zal het zeker niet. Offervaardigheid maakt elken last licht; zelfverloochening is de zekerste weg tot betere vreugde, dan die de voldoening onzer dierste wenschen kan geven; maar.... melieve! sinds gij zóó vast besloten zijt, en bij die keuze wilt blijven, waartoe kan ik u in dezen weg nog nut zijn? Gij behoeft immers noch mijn raad, noch mijn troost?"

"Ik behoef uwe hulp, Jacob-oom! en daartoe heb ik u mijn gansche vertrouwen geschonken. Waar de vrijheid, het leven van.... dien beklagenswaardige op het spel stond, moest ik alleen met mij zelve te rade gaan, en de inspraak van mijn hart volgen. Nu, ik heb die dan ook gevolgd, en mij zelve geofferd; maar, ziet gij, dat offer mag niet tevergeefs zijn gebracht en toch.... is er oorzaak het ergste te vreeze voor.... dien ongelukkige."

"Voor Juliaan?" vroeg Graswinckel, gespannen.

"Ja, voor hem! In weêrwil van mijn tusschentreden bij Antony, is hij toch in zwarigheid geraakt. Heeft hij werkelijk

kwaad bedreven, is er eenig misdrijf van vroegeren tijd tegen hem uitgekomen, of is het enkel op suspicie dat men vrijheid vond hem te vatten, dat is me onbekend; maar zekerheid is het, vreeselijke zekerheid, dat hem juist heeft getroffen wat ik hem had willen sparen, en dat hij dezen morgen door den onderschout gevangen is genomen."

"Gevangengenomen!" herhaalde Jacob Jansz., „ziedaar juist wat ik vreesde.... Hoe zijt gij het te weten gekomen, Mabelia?"

"Antony, die toevallig onder 't volk stond en getuige was van 't geen er voorviel, is het mij komen vertellen Hij is in hechtenis genomen, omstreeks het hof van Zijne Excellentie, op de aanwijzing van een vreemden edelman, die zware beschuldiging tegen hem inbracht, en daar was niemand, niemand die zijn borg wilde wezen."

"Ook niet Antony, om uwentwille?"

"Dat kunt gij denken! hij kwam het mij met boozen triomf vertellen; minder uit blijdschap, omdat de rampzalige in lijden was geraakt, dan wel uit voldoening dat hij bleek gelijk te hebben, toen hij hem verdacht van diefstal, helaas!" eindigde zij met een hoofdschudden, dat evenzeer van leedwezen als van afkeuring getuigde.

"Geve God dat hem niets zwaarders wordt te laste gelegd," verzuchtte Graswinckel.

"Gij hebt deernis met hem, gij stelt belang in hem! ja, dat wachtte ik wel; uwe meêwarigheid gaat over allen.... maar toch, gij spreekt van hem of gij er meer van weet."

"Zoo is het, mijn kind! Dat alles, wat gij mij zegt van dezen Juliaan, treft mij diep. Oeh, dat hij nietwes, ondernomen had buiten mij! Oeh, dat hij naar mijn raad had gehoord — of, dat ik dáár bij het Hof omtrent hem geweest ware; ik had mij borg kunnen stellen voor hem!"

"Gij, waardige man, gij, borg voor dien zwaar betichte! Gij

hebt er dus zekerheid van dat men hem valschelijk beschuldigd?"

"Die zekerheid heb ik niet wat het verledene betreft; maar.... ik heb wel moed op de toekomst. Hij heeft den nacht met mij doorgebracht in mijne kluis; ik heb eene innige, teêre betrekking op hem verkregen en...."

"Zoo zult gij willen doen, wat ik niet kan, niet mag.... tusschenbeide treden bij zijne rechters, opdat hij niet onschuldig veroordeeld worde, of gratie voor hem verkrijgen zoo hij schuldig mocht zijn!"

"Ik zal alles voor hem doen wat er door menschelijke hulp te zijner bate kan gedaan worden, wees er zeker van. Ik was zelfs voornemens naar hem te onderzoeken, toen gij.... herwaarts kwaamt."

"Zoo heb ik mogelijk hem reeds schade toegebracht met u op te houden?"

"Dat is geen verloren tijd geweest, liefste Belie, zelfs niet voor hem; nu ik zekerheid heb dat hij gekerkerd is, behoef ik niet meer te weifelen waar hem te zoeken."

"De onderschout heeft hem weggeleid, dat is alles wat Antony mij wist te zeggen."

"Met dien onderschout is wel eene overeenkomst te treffen ter gunste van den gevangene, dat is meer gebeurd...."

"Maar daartoe is veel geld noodig heb ik wel hooren zeggen," viel zij in, "en het uwe behoort den armen! Wil dus vrijelijk over het mijne beschikken, ware 't slechts om zijn lot draaglijk te maken."

"Mijn geld behoort aan wie het noodig heeft; wat er door dat middel voor Juliaan is te doen, zal niet verzuimd worden."

"O! doe dat, beste Jacob-oom, ik smeek er u om; het zou mij levenslang tot eene kwelling zijn, zoo ik dat zware offer tevergeefs had gebracht."

"Vertrouw op God, mijn kind, die het voor u en voor hem

wèl zal maken. Alleen zet u niet in 't hoofd, dat deze, deze Juliaan iets anders voor u zou kunnen zijn dan een voorwerp van Christelijke liefde; zijn verleden is geheimzinnig en bevlekt, zijne toekomst is duister. Gij zelve hebt het reeds ingezien, dat hij niet is in de conditie, om de oogen te vestigen op een meiske als mijne Mabelia!"

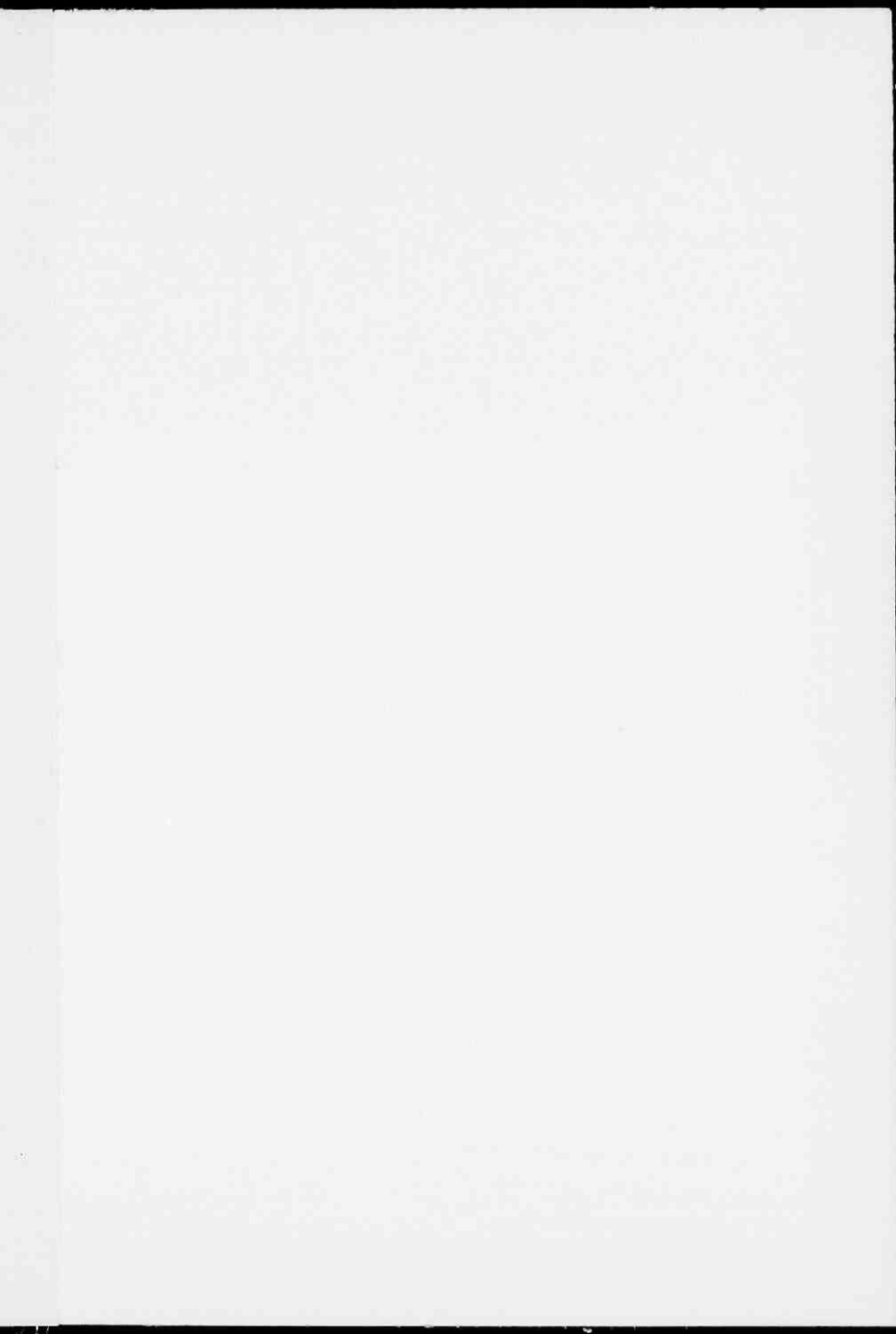
"Ik versta u, Jacob-oom! maar al viel dat alles ook anders uit, Antony heeft immers mijn woord!" sprak zij met een pijnlijken glimlach.

"Moge deze het zich waardig maken. U, mijn kind, heb ik een dienst te vragen: Wilt gij in mijne plaats een bezoek brengen bij de vrouw van Geurt Dirksz., die weduwe is geworden? Gij zult er veel jammer en ellende zien, maar gij zult tranen te drogen, zorg te verlichten hebben, en dat zal u zelve ook goed doen."

De dienst werd zwijgend toegezegd met een handdruk."

Mabelia had hem verstaan: haar leven, als het zijne, moest voortaan een leven zijn van zelfverloochening, dat slechts vreugde putte uit de verzachting van anderer leed.

EINDE VAN HET EERSTE DEEL.

b. ldlw
febr '79

Instituut De Voofs
voor Nederlandse Taal-
en Letterkunde aan de
Rijksuniversiteit te Utrecht

